299803

P SECONDO

UTMUTATAS

A

zlők szám

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

GYAKORLATI ÚTMUTATÁS

A SZÜLŐK SZÁMÁRA

GYERMEKEIK KER. NEVELÉSÉRE.

IRTA

P. SECONDO FRANCO,

S. J.

OLASZBÓL FORDÍTOTTA S KIADJA

A PÉCSI NÖVENDÉKPAPSÁG SZENT-PÁL-TÁRSULATA.

PÉCS

NYOMATOTT A LYCEUMI NYOMDÁBAN

FEILER MIHÁLYNÁL

1890.

A Nagyméltóságú püspöki hatóság jóváhagyásával
s a szerző engedélyével.

299803
R 2
ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR
B Növedéknapló
1957 év 798 sz.
R 1965

NEMZETI KÖZSZÍNHÁZ KÖNYVTÁRA NEM ADHATÓ EL! BP.

Nagyméltóságú s Főtisztelendő

Dr. Dulánszky Nándor

pécsi megyés Püspök Ő Exciájának,
kegyes atyjoknak,
cs. és apost. királyunk Ő Felsége valóságos belső titkos tanácsosának,
a jeles Ferencz-József-Rend nagykeresztes Lovagjának,
a műemlékek fenntartására alakult országos bizottság tagjának,
a hittudományok tudorának
s a tudomány, szépirodalom és művészetek nagylelkü pártolójának

ajánlják fiúi hódolatuk jeléül

a Szent-Pál-Társulat ez idei tagjai.

1926 I. 27. Bücherschenk.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ELŐSZÓ.

Az emberi élet egyik legjelentőségesebb kérdésével állunk itt szemben. Az emberi nem örök fejlődési menetében a szellem művelésének kiváló hely jutott mindig. Nem hiányoztak századonkint, a kik a szellemi művelődés előmozdításán lankadatlanúl fáradoztak; de mindenek között, a kik az emberi nemet akár az önfeláldozó munkásság, akár a fölfedezések, akár a tudomány terén gazdagitották, legmaradandóbb munkát azok végeztek, a kik e szent ügyet szolgálták.

A nevelés minden szellemi behatások között legmaradandóbb nyomokat szül. Hányan vetették el magoktól a vallás és erkölcs elveit és intézményeit, melyeket egykor gondos kézzel tanitóik és nevelőik oltottak gyenge szivökbe, s midőn a balsors keserü napjaiban súlyos megpróbáltatásoknak voltak alávetve, nem jutott-e eszökbe Isten és a vallás elvei, melyeket a dajka egyszerü meséi hangoztattak előttük, visszavezették őket a multnak virányaira, a honnét tiszta erőt s kedvet meríthettek, s a hitnek forrásához, a honnét egykor kiindultak és a mely ártatlan gyermek- s ifjúkorukat táplálta!

A nevelés az élet legfőbb iskolája. „*Két szárnynyal emelkedik az ember túl a földi dolgokon* — mond Kempis Tamás Kr. köv. II. 4, 1. — *egyenes lelkületetl*

és szívbeli tisztasággal"; e kettőt pedig mi teremti meg és tartja fönn inkább az emberben, mint a kora nevelés. A szülők és nevelők a gyermek mellett Isten helyét foglalják el; kötelességök ennélfogva a gondjaikra bizottakat oly nevelésben részesiteni, hogy egykor képesek legyenek önmaguk, sőt mások számára is élelmet szerezni; azért vessük szoros vizsgálat alá a gyermek hajlamait, tehetségeit, mielőtt a határozatot kimondanók, mely egész életére befolyással leend. Való, hogy a fiatal ember legtöbbnyire nem képes jövendő pályáját eszélyesen megválasztani; sem elég tapasztalással nem bir erre, sőt önerejét helyesen megitélni sem tudja. Való az is, hogy a szülők nagy részénél hiányzik a vagyoni tehetség, vagy alkalom arra, hogy gyermekeiket oly hivatásnak szenteljék, melyhez előszeretettel, vagy különös hajlammal birnak; de eleget teszünk, ha ifjainkat legalább oly helyzetbe bele nem kényszeritjük, mely iránt nyilt ellenszenvvel viseltetnek s melyben boldogságukat sohasem lelendik föl. (Zschokke.)

Az emberi lélek egymaga egész kis mindenség, nem ismert világrész, mely örökös változásnak, hullámzásnak, fejlődésnek és haladásnak van alávetve. A ki leszáll a lélek mélyére, az oly kincsre talál, mely az élet minden fáradságáért bőven kárpótol, mely minden vigasztalásnál édesebb és minden jutalomnál dúsabb a mely minden drágagyöngynél drágább, a melyet az életben semmi sem pótol. Mert a lélekbúvár magában leli meg legdúsabb jutalmát és a ki a lélek müvelésére fordit gondot,

hálátlan munkát nem végez. De mi sem müveli jobban az ifju lelkét, mint azon elvek, a melyeket eleve korán belécsepegtettek, a benyomások, melyek környezik s a példák, melyek ellenállhatatlan erővel ragadják egy bizonyos irányba és térre. És mi sem bizonyosabb, mint hogy a nevelés, a melyet ki-ki kora ifjuságában nyer, iránytű marad rá nézve egész életében. Ez állandó s biztos mutatója marad lelkületének.

Van az emberben valami, melyben minden a világon mintegy tükörben mutatkozik. Ha tiszta ezen tükör s mindent rózsaszínnel fest, akkor megelégedett az ember; ha homályos s minden setéten tünik benne elő, akkor boldogtalan. Azért látunk sok szerencsétlent, kit szerencsésnek lehetne gondolni s viszont sok megelégedettet alacsony helyzetben, kinek alig van élelme. Ezen valami pedig általán véve nem egyéb, mint a romlottság vagy romlatlanság És ugyan ezt mi eszközölheti, vagy hátráltathatja jobban, mint az első benyomások, az anyatéjjel szitt s gyermekkori előfogalmak, s mi nem egyéb, mint a czélirányos, vagy elhibázott nevelés, mely jövendő életünk és sorsunk felett határoz.*

A nevelés s kivált az első benyomások bámulandó következésüek, úgy, hogy annak híja s ezeknek behatása miatt sokan se testi, se lelki javaikkal okosan élni nem tudnak; gyakorta legszorosabb szükségeikhez tartozó ismeretekben szükölködnek s az által természetesen oly kábultságba esnek s végre

* Gróf Széchényi István.

oly nyomorba jutnak, mint azon mesteremberek, kik mesterségöket nem értik.* Jól nevelni annyi, mint erőssé, józanná, okossá és gazdaggá tenni. A jó nevelés igen sokat pótol; a jó nevelést, alig van, a mi pótolja. A keresztény nevelés teszi a gyermeket hálássá, a jóra fogékonynyá és engedelmessé, s a jól nevelt még férfikorában is hosszútürő, szerény és önmegadó, mig a nevelés hiánya rendesen engedetlenné, féktelenné s az Isten akarata ellen zúgolódóvá tesz.

»A ki az életben előforduló jót s rosszat legjobban el tudja birni, az van legjobban nevelve« — mond Rousseau.

A gyermek ártatlan kedélye tiszta tükör, a melyet a legkisebb folttól is megőrizni a szerető anyának, vagy gondos nevelőnek legszentebb feladata. S egyáltalán nem igaz az, a mit II. Frigyes, porosz király, mond: hogy »az ember jellemét magával hozza a világra; nevelés adhat ismeretet, tanitványainkba beolthatjuk a szégyenérzetet elkövetett hibái fölött, de a dolgok természetét soha sem fogja megváltoztatni a nevelés«, mert vannak bár romlott kedélyek s lelkületek, melyeknek kárhozatos elvei s eszméi ellen hiába küzd a tanitás és tekintély elve, mégis saját veszedelmes és felforgató elveiket és eszméiket követik és valósítják, — de ezek kivételek, a romlottak, a kik önakaratuk s szabad elhatározásuk folytán térnek le a jobbulás ösvényéről;

---

* Gróf Széchényi István.

de az emberiség sohasem mond le és nem is mondhat le, mert természetébe van irva a törvény, hogy a folytonos haladás és tökélyesbülés utjára lépjen. Ennek pedig első lépcsője a nevelés.

S honnan van, hogy annyi a felvilágosodott s képzett fő napjainkban, a kinek benső élete sivár s ismeretei egyoldaluak és meddők, s mintha a nagyravágyás dévaj ördöge szállta volna meg az egész földet, a legtöbb elégedetlen és csak örömtelen napokat számlál?

Mert a tudomány egymaga nem táplál, nem nyujt elég vigaszt, nem gyógyit be sebet, nem tanit arra, hogy az élet terhét bölcs megadással elviselni tanuljuk. Tudomány egymaga még nem ment meg a sülyedéstől. De van egy, a mi a sülyedéstől megóv s a balsors napjaiban is fölemel: a religio!

És ennek tanitását a gyermek ifju szivébe oltani s az élet bajnokává vallásos ihlettel fölavatni és viharai ellen ennek szellemében megedzeni, bátorrá és erőssé tenni, nem az önzés és a rideg számitás, nem a mindennapi élet, de a nagy tettek és eszmék emberévé tenni, buzdítani s a megasztos és szépért hevülni, minden jót eszményként maga elé tüzni s azért az élet minden akadályaival szembeszállni és a szenvedéseket és nyomort hősi elszántsággal tűrni és legyőzni tanulni, az ifjuba lelkesedést, hév lángot, a szűzbe szent félelmet, a férjbe erélyt, a nőbe szende erényt, a hősbe elszántságot, a küzdelmek között ellenállást, a férfiuba kitartást, a harczosba honszerelmet, a küzdőbe reményt, az aggba bizalmat s

még a haldoklóba is hitet önteni, — ez a nevelésnek szent czélja.

Ép azért szükséges hogy a nevelés alapjait az evangélium örök igazságaira fektessük. Azért „*a vallás a tanitásban és nevelésben elkerülhetetlen, ezt innét kizárni annyi, mint elnyomni*“ — mond Dupanloup (1869. jan. főpászt. lev.) Mert az emberi értelem gyarló és csalatkozhatik, az igaz hit pedig nem csalatkozhatik.

»Hit nélkül megdől a történet, a természet- s orvostudomány, a szülők s gyermekek közti viszony.«*

És ily alapelvekre fektetett művet századokon át nehezen nélkülöztek. *Maga Rousseau is panaszkodik ily mű hiányáról*: „*Óhajtom — ugymond — vajha egy mély belátásu férfiu értekezést irna azon mesterségről, miként kelljen a gyermekeket szemügyre venni. Nagy előny volna e mesterség birtokában lenni; atyák s tanitók mindeddig még az alapvonalakat sem ismerik belőle.*“

Azóta jelentek meg e téren munkák, de többnyire tudományos használatra lévén szánva, a bajon vagy épen semmit, vagy alig valamit segitettek, s igy az óhajnak mind a mai napig eleget nem tettek.

Ez óhajnak és igényeknek megfelelőleg készült a jelen mű, P. Franco Secondo munkája, mely teljesen az evangélium örök elveire van épitve s azért, változzanak bármennyit az idők, mindig eléggé idő-

*) Grotius de ver. rel. christ.

szerű és alkalmas leend arra, hogy a szülők s nevelők alaposan tanulmányozzák és ezzel a nevelés nehéz mesterségét elsajátíthassák. A kik szigorú, de igaz elveit hiven követik, azok a költővel elmondhatják:

Lesz fiam, én fogom őt egy szóra tanítni: akarni,
Birtokul e kis szó a fierőnek elég.

Lesz lánykám, te tanítsd, anya, őt más szóra: lemond'ni,
Drágább lesz kincsnél ő neki e tudomány.

*

Még nehány szót kell intéznünk kiválólag a lelkészkedő papsághoz.

A mi hivatásunk, testvérek az Úrban! a legfönségesebb a földön. A vallást tisztán megőrizni és terjeszteni, nemcsak, de a népeket művelni és kiképezni és az államoknak ebből folyó boldogulását előmozdítani — mi rajtunk áll. Kinek kezeibe van a serdülő s fejletlen gyermek erkölcsi kiképzése letéve, ha nem a lelkipásztorokéba? Mily könnyü a gyenge, fogékony, romlatlan gyermeki szivbe az elveket beléplántálni, a melyek az embert majdan boldogítják és még az elaggott korban is az ember homlokára a megelégedés és boldog nyugalom kinyomatát varázsolják!

A gyermek ifjú, hajlékony és fejlődő csemete, a mely még minden irányban hajlítható, a merre akarjuk, és csak gondos felügyeletre van szükség, hogy mindazon áldásokat megteremje, a melyeknek tőkéje az egyház és állam fenmaradására egyaránt hasznos és szükséges és a mely egyedül van hivatva biztositani a haza jólétét, a nemzet jövendő boldo-

gulását és jobblétét csak általuk érhetjük el és bennök szemléljük. Minő kár lenne, ha e csemeték gondatlanságból és azok hibájából, a kiknek gondjaira bizvák, elsenyvednének, kihalnának, és a remény, mely egy nemzetet századokon át táplál és éltet, meddő chimaerává fajulna és a több mint nyolczszázados tölgy, benső romlásnak indulva, kidőlne?

Testvérek! a mi gondjainkra bizvák e csemeték, a mi szemeink előtt virágzanak és nőnek fel és a mi kezünk munkája után termik meg a százszoros gyümölcsöt, a melyet hoznak. Azért legfőbb örömünkre szolgáljon e gyermekekkel igazán szivesen törődni, velök szépen bánni és őket erényesekké és bölcsekké nevelni. »*Engedjétek a kisdedeket hozzám jönni*«* mondá az isteni Üdvözítő, nekünk példát adva, hogy mi is, mint lelkipásztori hivatásában utódai és követői, örömmel adjuk át magunkat a gyermeknevelés szent ügyének.

»Mindig büszkén gondolok hivatásomra — mond egy buzgó lelkipásztor — valahányszor buzgó gyermekcsoporttól látom magam környezve. Úgy képzelem, mintha az Úr kertjében volnék és mennyei illatot szivnék be és jóslélekkel szemlélném a jelen csemetéiben a messze jövendőt. Oh! vajha e szellemet minden bajtársamba átönthetném! Mi más lenne csakhamar ifjuságunk és hányszorta boldogabb drága hazánk! Mennyit nyerne általa köztiszteletben állásunk azok szemében, a kik általunk — a mennyire

* Máté XIX. 14.

hivatásunk engedi — megkönnyebbítve látnák a legnagyobb terhet, mely vállaikat nyomja: a nevelés gondját! Testvérek! az ügy komoly és e nélkül az Úr szőllejében vajmi kevés hasznot hajtunk, hacsak az ifjuság nevelésén nem kezdjük a munkát.«

E hitben, szeretettel zárjuk sorainkat, azon édes reményben ringatva magunkat, hogy igy teljesedésbe mennek Kornmannak, a jeles publicistának, szavai:

»A hol a szülők jól nevelnek s a nevelők okosan tanítanak, ott a jelen s jövendő boldogság biztosítva van.«

Adja Isten! Úgy legyen!

P é c s e t t, szent karácsony ünnepén, az Úr 1889. esztendejében.

Dr. Rézbányay József,
a Szent-Pál-társulat igazgatója.

OSZK
© Országos Széchényi Könyvtár

GYAKORLATI ÚTMUTATÁS

A SZÜLŐK SZÁMÁRA

GYERMEKEIK KERESZTÉNY NEVELÉSÉRE.

IRTA

P. FRANCO SECONDO.

HATODIK JAVÍTOTT ÉS BŐVÍTETT KIADÁS

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A PÉCSI „SZENT-PÁL-TÁRSULAT“

Fővédnöke:

Nagyméltóságu s Főtisztelendő

Dr. DULÁNSZKY NÁNDOR

Ő Excellentiája, mint fentebb, egyszersmind alapitó tag.

A társulat a papnevelő-intézeti kormányzó felügyelete és vezetése alatt áll.

Igazgatója:

Dr. RÉZBÁNYAY JÓZSEF

a lelkipásztorkodás s az erkölcstan tanára Pécsett.

Alapitó tagjai:

Girk Alajos, őrkanonok Pécsett.
Haragó József, esp.-lelkész Szebényben.
Dr. Lechner János, apátkanonok, a papnevelő-intézet kormányzója Pécsett.
Németh Ferencz, lelkész Tamásiban.
Troll Ferencz, apát, éneklő kanonok, pápai praelatus, a jeruzsálemi szt. sirrend commendatora stb. Pécsett.
Valter Antal, apátkanonok Pécsett.
Dr. Zsinkó István, apátkanonok Pécsett.

Tiszteletbeli tagjai:

Babócsay Pál, esp.-lelkész Bodonyban.
Ifj. Bencze István, apát-plébános Duna-Földváron.
Biró Imre, lelkész Abaligeten.
Csaplár Ignácz, lelkész Felső-Nyéken.
Dr. Dobszay Antal, prépost-kanonok Pécsett.

Dvorzsák János, pécs-egyh. m. áldozár Budapesten.
Dr. Fesztl Károly, olv. kanonok Pécsett.
Gajdossik János, lelkész Mözsön.
Hegyessy László, szentszéki ülnök, esp.-lelkész H.-Hetényben
Otrokóczy Lajos, tisztb. kanonok Beremenden.
Prantner Ferencz, lelkész Himesházán.
Rónay Sándor prépost, esp.-lelkész Mohácson.
Szauter Antal, lelkész Görcsönyben.
Szeifricz István, prépost-kanonok Pécsett.
Dr. Szeredy József, kanonok, székesegyházi lelkész s joglyceumi igazgató Pécsett.
Szláby Ferencz, czimzetes püspökés nagy prépost.
Tarbérczy József, lelkész Mucsiban.
Tóth Gyula, lelkész Szt.-Lőrinczen.
Waldfogl Károly, lelkész Szajkon.

Részvényes tagjai:

Ajaky Jenő, esp.-lelkész Varasdon.
Anderle József, segédlelk. Tolnán.
Auerbach László, Szt. Fer. r. áld. házfőnök Segesden.
Bató Ferencz, segédlelkész Valpón.
Beck Lajos, karkáplán Pécsett.
Id. Bencze István, lelkész Döbröközön.
Benyovszky János, lelkész Bikalon.
Biró Imre, lelkész Abaligeten.
Bonyhádi kerület.
Bubreg Albert, segédlelkész Faddon.
Bundalla Albert, lelkész Lapáncsán.
Csajághy Károly, kiérd. esp.-lelkész Budapesten.
Czapáry János, segédlelkész Pakson.
Czink Lajos, gimn. tanár Fiumében.
Decskó Mátyás, lelkész Gráboczon.
Dobos Henrik, segédlelkész Mohácson.
Döbrössy Alajos, képezdei igazgató-tanár Pécsett.
Dreven Ignácz, lelkész Bakonyán.

Eberling Mátyás, lelkész Babarczon.
Eger Zsigmond, Szt. F. r. házfőnök Pécsett,
Erdélyi János, esp.-lelkész Herczeg-Szöllősön.
Fájt Lajos, segédlelkész Szegzárdon.
Fekete Gusztáv, segédlelkész Kurdon·
Fellinger Gyula, lelkész Diós-Berényben.
Dr. Fent Ferencz, tanulmányi felügyelő Pécsett.
Forster Ernő, pápai kamarás lelkész Pálfán.
Frantich Ágoston, lelkész Kővágó-Szöllősön.
Frühvirth Gyula, lelkész Gyula-Jovánczán.
Fülöp István, administrator Szigetvárott.
Gauzer János, esp.-lelkész M.-Kéménden.
German János, lelkész Sumonyban.
Gosztonyi Jenő, segédlelkész Duna-Szekcsőn
Gruzling Ferencz, esp -lelkész Magyar-Széken
Götz Sándor, karkáplán Pécsett.
Gundy Mihály, nyug. lelkész.
Györkő Ferencz, segédlelkész Báttaszéken.
Halvax József, lelkész Mágocson.
Hangay Nándor, lelkész Ibafán.
Hanny Gábor apát-plébános Szegzárdon.
Haragó Ferencz, lelkész Vókányban.
Harray Kálmán, lelkész Kakasdon.
Háy Ede, segédlelkész Hőgyészen.
Heid János, lelkész Laskafalun
Hepp János, lelkész Szabolcson.
Herr Ágoston, lelkész Véménden.
Hirling Antal, lelkész Mozsgón.
Holndonner Ferencz, lelkész Báttaszéken.
Horváth Antal, lelkész P.-Bogádon.
Horváth Lajos, lelkész Gödrén.
Horváth László, czimz. kanonok, kiérd. esp.-lelkész Szakcson.
Jozgits János, lelkész Jánosiban
Jozits József, segédlelkész D.-Miholjacon.
Kálmán József, plébános.
Károly Ignácz, esp.-lelkész Pécsett.

Kelemen László, esp.-lelkész Kurdon.
Késmárky József, segédlelkész Szakcson.
Késmárky István, pécs-egyh. m. áldozár, nevelő
Keserics Ferencz, esp.-lelkész Lakócsán.
Kéry Gyula, főgymn. tanuló Pécsett.
Keil Alajos, premontrei kanonok
Kis Rezső, segédlelkész Bánban.
Klein József, segédlelkész Pakson.
Koch Ede, segédlelkész Villányban.
Komáromy Tivadar, lelkész Kis-Hirden.
Kopáry Gyula, segédlelkész Ráczpetrén.
Kovács Antal, segédlelkész Pinczehelyen.
Kovács János, lelkész Bölcskén.
Kovács József, segédlelkész Gyula-Jovánczán.
Kozáry Gyula, segédlelkész Német-Bólyban.
Köhler Ferencz, theologiai tanár Pécsett.
Kömives Gyula, lelkész Nakon.
Körmendy Károly, seminariumi aligazgató Pécsett.
Kövesdy János, segédlelkész Dunaföldváron.
Kristof József, segédlelkész Szabolcson.
Kulcsár János, lelkész Garéban.
Kuzmits József, esp.-lelkész Miholjácon.
Liebbald Lajos, segédlelkész Páriban.
Lichtfusz Nándor, lelkész Fekeden.
Liebelt Ferencz, segédlelkész Czikóban.
Magenheim József, belv. segédlelkész Pécsett.
Magyar Miklós, lelkész Lengyelen.
Magyar Zsigmond, lelkész Tolna-Szántón.
Martin Antal, alszerpap Rómában.
Martin István, lelkész Sümeg-Szt.-Lászlón.
Medgyesy Ede, lelkész Felső-Mindszenten
Mendlik Ágoston, apát-plébános Pécsett.
Mikó György, lelkész Szegzárdon (uj város).
Molnár Géza, szentszéki jegyző Pécsett.
Molnár János, lelkész Kis-Székelyen.
Molnár Márton, lelkész Pellérden.
Moranche György, lelkész Mariancin.

Mundbród Ferencz, segédlelkész Bányatelepen.
Nagy Béla, lelkész Vaszaron.
Nagy János, vicarius Pécsváradon.
Neumayer Dezső, segédlelkész Beremenden.
Novák József, segédlelkész Ozorán.
Obadich Ferencz, lelkész N.-Nyárádon.
Offenmüller Zsigmond, segédlelkész Döbröközön.
Dr. Onczay Viktor, lelkész Német-Kéren.
Pataky Antal, segédlelkész Mária-Kéménden.
Pártos Zsigmond, lelkész Várdombon.
Péhm Kristoph, lelkész Bányatelepen.
Pencz János, lelkész Izsépen.
Phisterer Emil, lelkész Szt.-Györgyön.
Pintér József, esp.-lelkész Bonyhádon.
Pozsgay József, püsp. titkár Pécsett.
Prikler Károly, lelkész Tevelen.
Proksch Ferencz, lelkész Rácz-Tőttősön.
Dr. Rada István, püspöki titkár Veszprémben.
Radó Dezső, bud. külv. segédlelkész Pécsett.
Rajczy János, segédlelkész Bükkösdön.
Rang Nándor, lelkész Hertelenden.
Rattmann Boldizsár, segédlelkész Egerághon
Rattmann Román, Szt. F. r. szerzetes Pécsett.
Razga Lajos, segédlelkész Szegzárdon.
Rézbányai János, tiszteletbeli pápai kamarás, jog-lyceumi tanár, a »Szent-István-Társulat« irodalmi osztályának tagja Pécsett.
Romaisz Ferencz, kis seminariumi lelkiigazg. Pécsett.
Sághy Pál, lelkész Agárdon.
Samu László, lelkész Szakálon.
Scharfenberger János, lelkész Püspök-Lakon.
Schell Antal, esp.-lelkész Egerághon.
Schmidt Béla, karkáplán Pécsett.
Schulcz Károly lelkész Német-Márokon.
Simon Sándor Szt. F. r. áldozár Pécsett.
Spiesz János, apát-plébános Pakson.
Streicher József, lelkész Német-Bólyon.

Streicher Péter, lelkész Hőgyészen.
Szauter Antal, lelkész Görcsönyben.
Szekeres Ferencz, lelkész Kárászon.
Szemenyey Mihály, tisztb pápai káplán, lelkész Regölyben.
Szikora Ignácz, lelkész Rácz-Mecskén.
Szikszay Gyula, lelkész Lovász-Hetényben.
Dr. Szilvásy Mihály, esp.-lelkész Szászváron.
Dr. Szilvek Lajos, theologiai tanár Pécsett.
Szuly József, esp.-lelkész Berkesden.
Szücs Antal, lelkész Villányban.
Szücs József, segédlelkész Tót-Keszben.
Tepert József, lelkész Czikóban.
Ulákovits György, lelkész Harkanovcében.
Vajay István, segédlelkész Ráczpetrén.
Veledits Lajos, veszprém-egyh. m. plébános.
Vidák József, lelkész Hetvehelyen.
Vitkovits Ferencz, lelkész Dombováron.
Wajdits Gyula, tisztb. pápai káplán, nagy sem. lelkigazgató Pécsett.
Weisz János, lelkész N.-Mányokon.
Wosinszky Mór, lelkész Aparon.
Dr. Wurster József, theologiai tanár Pécsett.
Zányi György, lelkész Faddon.
Zsulyevits Márton, bud. külv. segédlelkész Pécsett.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BEVEZETÉS.

A munka tartalma.

Tagadhatatlan, hogy napjainkban alig szenvedünk hiányt olynemü munkákban, melyek az ifjuság nevelésével foglalkoznak. Nagyobb részt előbb is láttak napvilágot, mint a jelen mű. Azt sem tagadhatjuk, hogy e munkák egynémelyikének egyedüli czélja, hogy az ifjuságnak nevelését előmozdítsák, a melytől függ végelemzésben az emberi társadalom. De hogy czélt értek-e mind, vagy legalább nagyobb részök, az már más kérdés. Gyönyörü elméletekre, tudományos vizsgálatokra, többé kevésbé szellemes tervezetekre kétségen kivül akadunk bennök, de erkölcsi alapelveknek, gyakorlati utmutatásoknak semmi nyoma e művekben. Azt is szivesen megengedjük, hogy e munkák közől egynehány, sajnos! hogy nem mondhatjuk valamennyi, nagyjából keresztény alapelveket hirdet, keresztény szellemet árul el, de ezek csak a legmagasabb speculativ körökben mozognak, kevés vagy épen semmi alkalmazással az életre; és igy bátran elmondhatjuk, hogy ezeknek a gyakorlati életben semmi hasznuk, mert mind nagyon aprólékoskodók. Ez épen, a mi arra bir, hogy ép az ellenkezőre határozzam el magam e tekintetben, hogy

félretéve minden elméletet, oly néhány lapra terjedő könyvecskét adjak a ker. szülők kezébe, a mely nem tartalmaz egyebet, mint néhány csekély utasitást és néhány gyakorlati észrevételt, a melyek az ifjuság ker. nevelésére nézve hasznosak leendenek. A különféle nevelésmódszerekkel, a melyek mindegyike magáét tartja legjobbnak, mi itt természetes, hogy nem foglalkozhatunk, ezt lássák a bölcsészek, döntsék el a szakértők, mi csakis a tapasztalás igazolta tanácsokra fektetjük a fősúlyt.

A vallás oly kötelmeket és feladatokat ró ránk, melyek alól magát senki ki nem vonhatja, a ki arra számit, hogy azzal büszkélkedhessék és a ker. nevet viseli. És ezeket sohasem szabad figyelmen kivül hagynunk, bármely rendszernek, methodusnak vagy nevelési elvnek legyünk is hivei. Sőt habozás nélkül azt mondom, hogy épen e kötelmek, melyeket kiki formál, azok a nevelés eszméje szerint, melyekből többé kevésbé a nevelési rendszer helyességére következtethetni: ugy annyira, hogy a hol ebbe egyáltalában be nem hatolnak, vagy csak mellékesen, fölületesen foglalkoznak vele, már ebből következtetni lehet, hogy bizonyosan téves valameny rendszer, és a hol ez megfelelőleg könnyen a gyakorlati életbe átvihető, jele, hogy vagy a legjobb, vagy a legjobbhoz közel álló rendszer. Ha mindazonáltal is nem a gyakorlatból indulok ki, vagy nem helyezkedem nagyszabású rendszerek alapjára, félek, hogy kevésbé alaposnak kellene lennem mint vagyok, hogy úgy mondjam, vagy kevésbé fogok mások fölött előny-

ben részesülni, a kiknél pedig annyival is inkább reménylem, hogy alaposabbnak kell lennem, mert azt választottam egyedül alapul, a mi minden rendszer, minden methodus, minden vélemény fölött áll, t. i. hitünk csalhatatlan elveit és igazságait. De elég ennyi bevezetésül; kis műbe, minő e gyakorlati utmutatás akar lenni, nem illik a nagy fejezet.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. FEJEZET.

A gyermeknevelés jelentőségéről.

A nevelés különbözik az oktatástól. — A gyermeknevelés fontossága a gyermekre nézve. — A gyermeknevelés fontossága, tekintettel az emberi társadalomra. — A károk, melyek a nevelés hiányából az emberiségre háramlanak. — A gyermeknevelés fontossága, tekintettel a szülőkre. — A gyermeknevelés könnyü volta, tekintettel a szülőkre. — A gyermeknevelés könnyü volta, tekintettel arra, a mit a gyermek a nevelés által nyer.

I.

A legelső, a mit meg kell jegyeznünk ez értekezésben — a melynek nem is lehet fóladata az egész eszmekört felöltetni — az, hogy a nevelést nem szabad összetéveszteni az oktatással. Ennek czélja az értelmet fejleszteni és feladata ismereteket szerezni, a mit is a szépirodalom, az idegen nyelvek, az elméleti és tapasztalati bölcselet, a világtörténet és egyház történet mozdítanak elő. A nevelés ellenben az akaratra igyekszik hatni és feladata legnemesebb vallási és erkölcsi érzelmeket és a nyilvános és magán jellegü lelki tulajdonokat, főkép az igaszságszeretetet és Isten s felebarátunk iránti szeretetet fejleszteni és képezni. A miből kiki láthatja, hogy az első ugyan igen szép hivatás az ember egyéni értékét s

a társadalom fényét nagyban emeli, de a második mindenek fölött szükséges, a mennyiben ez az egyedüli eszköz annak biztositására, hogy az emberek becsületesek s polgárok legyenek, s a lelkek elérjék a czélt, melyre teremtvék. Nos hát, a mi első s legsúlyosabb tévedése korunknak, hogy túlhajtja az oktatást és teljesen tekinteten kivül hagyja a nevelést. Tényleg oktatás czéljából mindennemü iskolát emelnek, nappali, esteli, vasárnapi iskolát és kényszerítik a gyermeket, iparost, katonát iskolalátogatásra, s megfelelőleg járnak el a — leányokkal. E czélból külön oktatási folyamot rendelnek elemi, gimnáziumi, liceumi, technikai, tanári, társalgási, akademiai és egyetemi előadások keretében. Erre köteleznek minden rangu és állásu egyént, különben elzárul előtte minden kilátás netán az előmenetelre, s ha alá nem vetik magokat a szükséges vizsgálatoknak és ez eszközt meg nem ragadják, törvényt hoznak, mely a szülőket vagy birság, vagy egyéb büntetés terhe alatt kényszeríti, hogy gyermekeiknek ezt szigoruan meghagyják. De mit tesznek a nevelésügy érdekében? Semmit, de épenséggel semmit. Sőt még ennél is rosszabbat, a mennyiben megakadályozzák, elzárják utját minden tekintetben. Nevelés nem lehetséges vallás nélkül, ez annak természetes és egyetlen alapja. Azért ezt minden módon igyekeznek kiküszöbölni az iskolából. Nem kápolnák, nem lelki gyülekezetek, nemcsak, hogy a kathekizmust, de annyira vagyunk manap, hogy bármi csekély kis imát sem tűrnek meg, mit egykor a gyermekek ünnepélyesen végeztek vala

Azonkivül a nevelésügy szükségképen megköveteli az erényes férfiut és nőt a tanitó személyében a maguk helyén és idején, a kik vallásos légkőrben születtek, a minők a lelkipásztorok. Azért nemcsak hogy nem válogatják a mestereket, de nyiltan megvallják, hogy a nevelői tisztet egyenesen romlott egyénekre, atheusokra és szabadelvüekre ruházzák és kizárják, a mennyire lehet, a clerust. A nevelésben azt kivánják mindenekfölött, hogy üldözze az igazságot és viszont minden igazság tévelyekkel van keverve és igy szolgál alapjául a történelemnek és az egyház ellenes elfogult itéleteknek, a speculativ tudomány, hogy megrontsa a tudomány alapelveit, az erkölcsi elvek, hogy megrontsák a közerkölcsöket, az irodalom, hogy fölvirágozza, diszítse az ocsmányságot és förtelmet. Innen van, hogy minden ámitgatással: hogy az emberiséget a tudomány napja fölvilágosítja, tényleg nem érnek el egyebet, mint hogy az embereket megrontják, élesztik a telhetetlen emberi gőgöt és a szellem ferde irányát s a szenvedélyek hevét növelik s olajat öntenek a tűzre. Vigyázzatok azért mindenekelőtt arra, hogy meg ne ittasodjanak a tudományszomjtól úgy, hogy ezt minden tekintetben elébe tegyék a lelkiismeretnek, ne törekedjetek soha oly irányban nevelni gyermekeiteket s leányaitokat, hogy tudjanak sok dologról beszélni és társaságban a tudományok és szépmüvészetek minden ágában kitünjenek: mert a hol nem ékeskednek az erények, a vallásosság, jó magaviselet tulajdonai, a melyek a keresztényt legjobban diszitik,

ott a nevelés, bármit mondjon a világ, valóban teljesen elhibázott. És e meggyőződéssel szivetekben, úgy intézzétek minden törekvésteket, hogy a nagy feladatokhoz képest gyermekeitek kellő elómenetelt tegyenek Isten ismeretében és az erények gyakorlatában és még inkább be legyenek vezetve abba, miként kell magokat viselniök a templomban, otthon, a házi és társadalmi élet minden ágában. És igy neveltek tanult férfiakat és józan nőket, egyiknek is másiknak is nem lévén egyéb czélja, mint hogy az örök életre eljusson.

II.

Hogy a családapák és anyák ezen szülői kötelmeiket híven betöltsék, szükséges, hogy a kit Isten e tiszttel fölruházott, teljesen át legyen hatva feladatának fontosságától. A családfő legyen meggyőződve arról, hogy háznépének erényes vagy romlott élete legnagyobb részt tőle függ. Valamint a gyönge csemetét ügyes kertészre, a fiatal, szilaj paripát erős biztos kézre, a nemes szőlőveszszőt gondos szőlőmüvesre bizzuk: épúgy, de sőt sokkal inkább helyezte a fiut avagy a leányt a szülék védő szárnyai alá a gondviselés, minthogy ők szülőiktől öröklik azoknak szokásait, sajátságait, első életszabályukat, józan gondolkozásmódjukat és bánásmódjukat az életben. Ha egészen arra törekedtek, hogy gyermekeiteket az égbe vezessétek, akkor majd jó alapelvekkel és szelid érzelmekkel fognak felnőni; érintkezéseikben s az

élet minden viszonyai között okosak és tapintatosak lesznek, de ha a szülők nem sokat törődnek gyermekeik jövőjével, elhanyagolják őket, avagy megenegedik, hogy hamis elvek és rossz erkölcsök mérge megrontsa őket — óh akkor ezek félrevezettetnek, elméjök meg leszen rontva és szivök meg leend mérgezve. S minthogy Isten örök rendelése folytán jelen életünk jövő életünknek előkészülete és előképe, és minthogy, ha a szülőktől függ gyermeiknek ideiglenes boldogsága vagy boldogtalansága, ugy bizonyára azoktól függ a gyermekek örök üdve vagy kárhozata is — bizonyára azok a szegény gyermekek örökké boldogok avagy boldogtalanok lesznek a szerint, amint szülőik őket az égbe segitették, avagy onnan visszatartották. Nos nyájas olvasóm! akarod-e, hogy a te gyermekeid hanyagságod folytán örökké elkárhozzanak? Engedd, hogy mindenekelőtt valamire kérjelek. Szólítsd elő és vedd szemügyre gyermekeid kedves csoportját, a mely körülvesz. Csak szemléld jól végig őket, tekintetöket, tekintsd zsenge éveiket, vonzó lényöket, élénk szellemöket, a kellemes, azt a fiatalkori zománczot és mindenekfölött azt az eredeti ártatlanságot, a kedves egyszerüséget. És engedj egész szabad folyást gyengéd érzelmeidnek. Anyák! gondoljatok az időre, midőn méhetekben hordoztátok őket, az értök kiállott fájdalmakra és viszontagságokra, a betegségökkel járó gondokra, az éjszakákra, melyeket átvirrasztottatok és az aggodalmakra, a melyeket tapasztaltatok. És azt fogjátok mondani: ezek az én drága magzataim, a kiket méhemben hordoztam, mind-

örökre elkárhozzanak. Hogy azt mondhassam, hogy csak azért voltam apa, csak azért voltam anya, hogy a poklot benépesitsem. És ezt csupán azért, mert nem akarom magamra venni, hogy hébe-korba megszomoritsam őket? És e gondolat kétségen kivül erőt fog adni, hogy kellő gondot szenteljetek gyermekeitek nevelésére.

III.

Azonban nemcsak egyesek üdve függ a szülőktől, hanem az egész társadalamé is, a mennyiben ez nem más, mint azoknak összesége. Ha az emberi társadalom egyes osztályainak nevelése a keresztény erkölcstanra mint alapra van fektetve, bizonyos hogy csak a szülőktől függ, hogy a nevelés kezdete jó legyen. Hiszen a fiatal emberek is az ifjuságukban elsajátított alapelvek nyomán választják meg az Istentől számukra kijelelt pályát; és épen ezen alapelvek tartják vissza őket attól, hogy a sors, vagy vak szenvedély szeszélyét ne kövessék. Már pedig eme szerencsés vagy eltévesztett pályaválasztástól függ lelkünk nyugalma, az emberi társadalom jóléte vagy kára. Épen az ifjuságban hallott jó alapelvek fejlesztik bennök a további vonzalmat és odaadást választott pályájok iránt, s csak igy lehet az ember bensőleg nyugodt és megelégedett és nem törekszik semmi egyébre, mint teljesen megismerni kötelmeit és azokat, bármily állásban legyen is, híven és mindenekfölött lelkiismeretesen betölteni. Igy kell annak

lennie úgy az alsóbb munkásosztálynál mint a magasabb s előkelőbb körökben. És végre is nem a szülők-e ismét azok, a kiktől függ, hogy gyermekeik vallási kötelmeik teljesitésében buzgók legyenek, mely kötelmek mindenkire nézve szentek, melyek teljesitése alól nincs állás, bárminő legyen is, mely fölmenthetne. Ebből következik, hogy az emberi társadalomnak egész jóléte fordul meg, itt van annak forrása és épen itt tétetik le a társadalom teljességének alapköve Ez igazság ugy annyira el van ismerve, hogy az ujítók mind, a kik, a mint hiszik, az egész világot átalakíthatják, kiválóan az ifjuságra vetik szemöket, erősen meg levén győződve arról, hogy gonosz terveikkel csak akkor arathatnak sikert, ha előbb az ifjuságot nyerik meg veszélyes terveiknek. Tekintsd a föld kebelén a természeti erők bámulatos rendszerességben történő működését mely évenkint bő aratással, jó izü gyümölcsökkel, hatalmas fákkal és különféle növényekkel és illatos virágokkal kedveskedik, habár velük együtt megteremnek a férgek s magok a mérges növények is. Ép igy származnak a családból az ifju csemeték, kiket később mint becsületes iparosokat, érdemes kereskedőket, kötelességükhez hű hivatalnokokat, megvesztegethetetlen birákat, hirneves fejedelmeket, szent életü papokat és valóban keresztény családapákat és anyákat tisztelhetünk. De sajnos! a család adja a társadalomnak a könyelmü ifjakat és a világias érzelmü leányokat, a szabados szellemeket, úgy a hitetleneket, sőt még ama szörnyeket is, kik gya-

lázatos tetteikkel és iszonyú gonoszságaikkal a társadalmat megbecstelenítik. Menjetek csak vissza ezek származására, kutassátok ezek eredetét és azt fogjátok találni, hogy ezek is család ölében születtek és hogy erkölcstelen életök első alapját a rossz nevelés tette le. Az tehát bizonyos, hogy a keresztény társadalom jövője a családi neveléstől függ.

IV.

Tulajdonképen kik is fogják majdan alkotni az emberi társadalmat, azt, melyről Isten megparancsolta, hogy úgy szeressük, mint tulajdon véreinket? Vegyétek csak ezt fontolóra. Ti szolgáltatjátok az elemeket, a melyek alkotandják a társadalmat és nem mozdítjátok elő a művészetek és ipar haladását. Nem szolgáljátok a magán- és közérdekeket, nem gyámolítjátok a közbiztonságot a kül- és belbajok között, szóval azt nem emelitek, a mi első és legfontosabb kötelességtek. Lejár a néhány rövid év, és ti nem lesztek többé. Ugyancsak gyermekeitek lesznek, akik majd nyomdokaitokba lépnek minden téren és alant hangon, de parancsolólag tudtokra fogják adni, hogy a napotok már leáldozóban van, és hogy itt az ő idejök és hogy a társadalom mármár ujjá születik és átalakul. Kitől várja tehát ez a jövendő jobblétét? Kitől, ha nem tőletek, a kikre a gyermekek nevelése van bizva. Rajtatok áll, hogy elüljárókat neveljetek, a kik majdan romlatlanok és igazságosak leendenek és személyválogatás nélkül

szolgáltatnak igazságot; becsületes iparosokat és üzletembereket, a kik minden dolgaikban igaz mértékkel mérnek mindenkinek, oly anyákat és oly hitveseket, a kik női szemérmökkel és szeretetreméltóságukkal egykoron a társadalom disze és a család boldogságának kutfejévé leendenek, oly munkásokat, a kik egykor gyámolója és istápolója, nem réme leend a társadalomnak. Ámde miként lehessen e szép reményekre jogosító csemetéknek ifjuságuknak szedni gyümölcseit, ha erre nevelésöket nem jogosítá? ha nem plántálták beléjök a becsületesség józan elveit és a még boldogítóbb vallási tudatot? Képzeljétek csak, hogy a kormány ellen valamit elkövet, vagy hivatala, állása ellen vét az ifjú, a ki már ifjúkori tanulmányaiban is oly fegyelmezetlen, élvezethajhászó és szabadságszerető volt, mert nem tanulta megfékezni daczos akaratát, gőgjét, érzékiségét, közromlásul fog szolgálni és a családjára mondhatatlan romlást és siralmat hozand. Szegény özvegyek és nyomorult árvák, mi nem vár reájuk! Megkeményítik sziveiket és nem hajtanak az igazság szavára, nincsenek irgalommal önmagok iránt, mert önmagokat sem szeretik, szövetkeznek a nagyokkal, gazdagokkal, hatalmasokkal, végtelen pörlekedésekbe merülnek, csellel elnyomják a szegényt és elhagyottat. Ha gyermekeitek, kiket neveltek, olyanok lennének, hogy a közmesterségekre, gépmunkára lévén szánva és megfelelő nevelésben nem részesülvén, korcsmában heverészve, ittasan, dőzsölve töltenék napjaikat, vagy tolvajláson, rabláson éretnek, vagy

csavargásra, öldöklésre adnák magokat. Mit szólnak ehhez a franczia országi hitetlenek, ha kénytelenek minduntalan fegyvert ragadni, lakaikat eltorlaszolni és a köztereken aczéllal kezökben síkra szállni magokért és véreikért, nejeik és anyáik becsületéért és a mindennapi kenyérért és megküzdeni a nekivadult tömeggel, a mely bőszebb a fenevadnál és nem ismer törvényt, sem Istent, sem embert. Elismerik, de sajnos, már későn, hogy nem akartak hinni az egyháznak, midőn annak idején jósszavát fölemelte, hogy a mint vetettek, úgy fognak aratni, és hogy oly sok és hosszu évek multán sem tudtak nevelés nélkül más eredményt felmutatni, mint a melyet most is kénytelenek megsiratni. És a mit mondunk az ifjakról, ugyanazt mondhatjuk megfelelő arányban a leányokról. Ha elhanyagolják nevelésöket, a helyett, hogy annak idején erkölcsös hitvesei, tisztes matrónái, békeszerető angyalai lennének a családnak, békétlenséget, rendetlenséget, gyalázatot hoznak a családra. Ha alacsony származásuak, nemtelen szenvedélynek adják magokat, ha előkelőbb származásuak, az egész világ szemeláttára szeszélyeskedő, hiúk és zsémbeskedők, a mi ismét izetlenkedéseket, viszálykodásokat és féltékenységet von maga után, mint azt kiki tapasztalásból ismeri. Vajha adná az Ég, hogy szivökbe vésnék emez igazságot kivált ama bizonyos szédelgők és szabadszellemek, a kik fennen kérkednek vele, hogy lángolón szeretik a hazát a kik szinleg a közjólét előmozdításán fáradoznak, a kik nem szünnek meg álmodni a hazáról oly álmokat, a melyekből

fölébredve, nem marad markukban csak parányi sem, agyrémeket, a melyek csak az ő fejökben léteznek, s a kik annál vakmerőbbek lesznek, ha látják, hogy van még vallásos alap az ifjuságban, hogy vannak még kötelmeikhez hű és odaadó lelkek, a kik jobban gyülölik a bünt, mint azok képzelt ellenségeiket, kik jobban lelkesednek Istenért mint a haladásért és igy bizton néznek elébe a haza ujjáalkotásának és a nemzet valódi czivilizációjának és minden boldogulásnak s jólétnek, a melyet a földön el lehet érni.

V.

Nemcsak fölötte fontos dolog az, hogy a szülők okosan neveljék gyermekeiket, hanem teljességgel szükséges is, mert hiszen ők csakis azon föltétel alatt lehetnek Isten országának részesei, ha mindent elkövetnek, hogy gyermekeiket, kiket Isten bizott reájuk, szintén odavezessék. Ez olyan feladat, melyet már a természet tesz kötelmükké, s sokkal inkább a vallás szab rájok. Az ész azt mondja: Isten gyermekeket adott nektek, kiknek szive minden behatásra fogékony. Következőleg a szülőkön áll, hogy őket erényesekké tegyék, avagy, hogy az ő vétkes hanyagságukkal azt előidézzék, hogy bűnökre s a gonoszság utjára tévedjenek. A vallás méltósággal teljes szavát egyesíti az észével és mindenkinek szivére köti Isten és felebarátja iránt való kötelmeit. De mindenek előtt azt hagyja meg nekik, hogy magzataik örök üdvét szivükön viseljék. A kit az Isten atyai tekin-

télylyel ruházott fel, attól egykor számon fogja kérni, miként használta föl atyai tekintélyét gyermekeinek ker. nevelésére. Eme tekintély teljének egész és tökéletes birtokába helyezte a természetjog és a vallás a szülőt minden más tekintély előtt.

A lelkipásztorok felelősek a vallásos nevelésről, a tanitók a világi tudományokban való kiképzésről, a gyóntatók a lelki vezetésről, sőt magok a világi hatóságok is felelősek szent kötelmeikről, hogy a bünre vezető alkalmakat eltávolitsák és megakadályozzák, hogy az erény gúny tárgyává ne tétessék; ők kötelezve vannak arra, hogy minden törvényes uton-módon oda hassanak, miszerint az erényt tiszteljék s a jó erkölcsöket nagyra becsüljék; de mindezen kötelmeknek legfontosabb és legnyomatékosabb része a ti kezetekbe van letéve, szülők, mert közreműködéstek nélkül nincs tekintély, legyen az egyházi vagy világi, mely bármi jót is eredményezhetne, ellenben a ti tekintélytek minden egyébb külső gyámolitástól távol is hatásos. Ne csodálkozzatok tehát azon, hogy, ha már Isten oly szigoru számadásra vonja a lelkipásztorokat, ha nem viselik gondját a lelki nyájnak, még szigorúbb számadásra von titeket, minthogy nektek teljes hatalmat adott gyermekeitek fölött.

VI.

Egyébként a gyermeknevelés nem jár oly nehézséggel, mint azt általában hiszik, nem hiány-

zanak az eszközök sem, sőt bőséggel állnak rendelkezéstekre Istentől, hogy elérhessétek, a mit tőletek kiván. Mi is az első szó, a melyet a gyermek kimond, midőn nyelve megoldódik? Az első szó: atya, anya, és csupa szem-fül, titeket les, titeket keres, egészen tőletek függ mindenben. Fontoljátok meg tehát, hogy mily jelentősége van e fönséges szónak. Nem állítom egyenesen azt, hogy hatalmatok van felettök, de az által, hogy nevelitek őket, oly hatalmas befolyásra tesztek szert, hogy evvel növekszik a ti felelősségtek is (mint ezt föntebb hangsulyoztuk). Maga a józan természet szava megkivánja a tekintélyt sok tekintetben a világon, a mely tekintélylyel nemcsak egyeseknek kell birniok, hanem birnia kell az egész társadalomnak mint ilyennek. A vallás pedig megerősíti az elveket, megszentelve dogmáival, szentesítve azokat sokféleképen imáival, áldásaival, és e dicsfénynyel övezve oly tekintélyt gyakorol az emberek fölött, a mely valóban csodálatos.

Ne gondoljátok azért, hogy az valaha dicsőbb győzelmet aratott, mint a midőn az atya és anya fönséges tekintélyével egyesité a maga tekintélyét. Ugyan mi lehet a ker. katholikus előtt magasztosabb és szentebb, mint a papi tekintély? A pap Isten nevében beszél és ha törvényes küldetéssel is bir a főpásztoroktól, az isteni tekintély bélyegét viseli magán, a miért is a nép tartozik őt hallgatni. És összehasonlitható-e az ő tekintélye a tietekkel, szülők!? Az a szentegyházban beszél, de csak néhanéha, ti mindennap, minden órában beszélhettek. A

pap a gyóntatószékben van rá behatással, havonkint, vagy, ha akarjátok, hetenkint egyszer, de csak annyiban ismerheti ki, a mennyiben és a mely oldalról önként föltárja előtte lelkületét, de nektek folyvást szemeitek előtt van, megismerhetitek belső állapotát, hajlamait, viselkedését és úgyszólván kitalálhatjátok gondolatait.

Nagy tekintélyök van gyermekeitek előtt még tanítóiknak, a kik szellemök kiképzésén, eszök müvelésén és jövendő polgári és tiszti állásuk biztositásán fáradoznak, bár tekintélyöknek már nincs azon bizalmas, gyöngéd, családi jellege, mint a tieteknek. Maga a hatósági tekintély külső fényével, melyet kifejt s a fönség bélyegével, melyet magán visel, természetszerüleg hat az ifjukorra: mindamellett a végczélt és eredményt tekintve, a melyet el kell érnie, az egyesre kevésbbé hatályos. Ám a családi kör szentélyében a ti tekintélyteket meg nem ingatja a család nagy száma, meg nem ingatja az, bárki legyen az, ki ellene szegül, mindenkit elér, mindenkire kiterjed. Végezetül mindazokkal, a kiknek kezeibe gyermekeitek kerülnek, úgy vagytok, mint a földmivelő, a ki, miután elvetette a magot, kénytelen a szárító szelekre bizni, a mely azt széthordja, az özönvizre, mely szétáztatja és a jégesőre, mely tönkre teszi; úgy vagytok velök, mint a kertész, a ki ültetvényt ápol, s a melyet vagy elzárhat a sötétben, vagy kitehet a lágy szellőre, a szerint, a mint egyiket vagy másikat véli előnyösebbnek. Fontolják meg tehát a szülők mindezen segédeszközöket,

melyekkel Isten őket ellátta, hogy hathatós módon segítsenek annak idején magukon.

VII.

Azonban valamint bőségesen ellátta Isten a szülőket az eszközökkel, melyeket a tekintély e szempontból magában foglal, egyszersmind oly függő viszonyba helyezte őket iránttok, hogy egyátalán nem képesek akaratotoknak ellenállani. Némely ókori bölcsész arról vádolja a természetet, hogy mostohán bánt el az emberrel: mert míg az esztelen állatokat úgyszólván születésöktől fogva ellátta a kellő védő eszközökkel, igy némely állatokat szőrrel, másokat tollal ruházott föl, némelyeket karmokkal, másokat éles körmökkel fegyverezett föl; csupán az embert hagyta védtelen, csupaszon a földön, csupán ez teszi több éven át tehetetlenné és gyámoltalanná születésétől fogva. Azonban igazságtalanul vádolják vele az anyatermészetet, mert épen ebből tünik ki legszeretetreméltóbb szándéka az isteni gondviselésnek. Isten azt akarta, midőn a szülőnek e tekintélyt adta, hogy annál inkább tiszteljék őket, mennél nagyobb érdemet szereznek azáltal, hogy őket minden erényre s vallási érzületre tanítják: és azért adta őket kezeikbe, hogy ne essék nehezökre neveltetésök. Ugy veszik át őket, miként a gyöngéd csemetéket, hogy könnyen legyenek hajlíthatók. Úgy veszik át, mint a szűz viaszt, hogy alakíthassák őket tetszésök szerint. Ez első életszakukban még nem tudnak mást gondolni és mondani, mint a mit ti

gondoltok, csak a ti szemetekkel látnak, a ti fületekkel hallanak s csupán utánzásból élnek. Gyenge korukban mindazt elhiszik és mindazt szeretik, a mit ti hisztek és szerettek; mindazt dicsérik vagy gyalázzák, a mit ti dicsértek vagy gyaláztok; ekkor ugyancsak könnyü a gyermekbe belécsepegtetni a hit, a vallás, a valódi jámborság elveit és őt a jóra vezérelni. Ha ezen első alapot jól vetettük meg, akkor minden a gyermek előnyére szolgál. S ha majdan közelg az idő, midőn a szenvedélyek mutatkoznak, akkor a szülőknek még hatályosabb eszközök állnak rendelkezésökre. Tanács, büzditás, szemrehányás, fenyegetés, büntetés, jutalom, ez mind kezöknél van; és nem is nehéz mindezeket foganatba venni mindaddig, mig a gyermekek szülőiktől függenek; később a játék, ruházat, tanulás, mulatság majd minden pillanatban alkalmat adnak a szülőknek, hogy véleményök szerint jutalmazzák vagy büntessék őket. Sőt a szülök még érettebb korukban is hathatósan befolyhatnak gyermekeik sorsára, a jóra vezethetik s a rosztól visszatarthatják őket; mert joggal föltehetjük, hogy ha a gyermekek keresztény nevelést nyernek, mindenkor készek arra, hogy az atyai intést meghallgassák. Egyébiránt kétségbevonhatatlan igazság az, hogy az atyai hatalom és az anyai gyöngédség mindenkor határozó a gyermekre, és hogy, habár e két hatásos tényező daczára sem lehet mindenkor a kivánt sikert elérni például majd valami gyalázatos tettet megakadályozni, majd valami jó cselekedetet előmozdítani, mégis első sorban alkalmas az arra, hogy a rosznak utját vágja.

Nektek sokkal hathatósabb eszközök állanak rendelkezéstekre, mint a világiaknak, sokkal hatályosabb jogczimek, a melyek képesek az emberi szívre hatni. Mit nem érne el a tisztelet rugója a gyöngéd szív előtt? Ez pedig hathatósan be van illesztve gyermekeitek szivébe. A hála mire nem indíthatja a még fogékony gyermeki szívet? Már pedig ez mélyen be van irva gyermekeitek szivébe. Gyermekeitek soha sem feledkezhetnek meg a jótéteményekről, melyeket tőletek nyertek, arról, hogy általatok élnek, hogy őket ápoltátok, neveltétek. Van-e hathatósabb erő a szeretetnél a világon? Már pedig ez együtt jár a gyermek lényével, a melyet ugyan szinlelhetnek is, meggyöngíthetnek, de ki nem irthatnak, ily szörnyetegek csak vajmi ritkán fordulnak elő. Csak legyenek a szülők meggyőződve arról, hogy Isten nehéz feladatot szabott eléjök, hogy gyermekeiket jól neveljék, de bőségesen adott nekik alkalmas segédeszközöket is, hogy fontos és komoly kötelességeiket könnyebben teljesíthessék és ennek sikerét biztosíthassák. Ezen általános megjegyzések után tárgyaljuk külön-külön a szülők kötelességeit.

II. FEJEZET.

A hitről és a vallási oktatásról.

Az első dolog a vallás. — Ennek szükséges volta. — Első eszköz a vallás ápolására, hogy fölkeltsük a vallás iránti tiszteletet és ragaszkodást a gyermekben. — Második eszköz. Ezt az érzelmek utján beléoltani. — A vallás-oktatás. — A vallás-oktatás szükséges volta különösen korunkban. — Kik oktassák a gyermeket. — Minő alaposan kell őket oktatni.

I.

Minden Istentől jő, mert ő mindennek végoka. Magok a pogányok elismerték e magasztos igazságot, midőn ez alapigazságot állították föl: a Deo omne principium (minden Istentől származik). Ha már a pogányok mindennek alapokául Istent tekintették, mennyivel inkább kell, hogy a hit által megvilágosított keresztény minden dolgot Istennel kezdjen, mert ő tudja, hogy minden Istentől függ. Ebből folyólag minden keresztény szülőnek kötelessége gyermekének szivébe mindenekelőtt vallásos lelkületet beléönteni. Kell tehát, hogy azon általánosan ismert elv vezérelje őket, mely szerint kell, hogy a gyermek az anyatejjel szívja magába a vallásosság alapelveit. A vallás nélküli gyermek modora feltünően természetellenesnek látszik, s maga valóságos szörnynek,

melytől az emberiség undorral fordul el. De miként is lehetne oly vakmerő emberi lény, kit az Isten keze tart fenn és ótalmaz, hogy ezen fölséges Jótevőt ismerni nem akarná, s a köteles tiszteletet, a hála és imádás adóját tőle megtagadni merészelné. Ez oly vakmerőség volna, melyhez hasonlót törvény nem ismer; ez hálátlanság volna a legfölségesebb Jótevő iránt, félreismerése a végtelen jóságu Istennek; igen, ez tiszteletlenség volna egy valóban gyöngéden szerető Atya iránt!

Az ily lény folytonos ellenmondásban él önmagával; saját természetes hajlamai a valláshoz vonzzák öt, de ő ellene tör mégis. Ellenmondásban él a teremtményekkel, még az oktalan állatokkal is, mert ezek mind arra hivják föl úgyszólván példájokkal, hogy dicsérje az Istent. Egyszóval ily lény százszorta veszélyesebb az emberi társadalomra, mint a legvadabb ragadozó állat. Ezeket ismételt fenyités, vagy lánczraverés utján meg lehet fékezni, de ez, mint a ki ügyes és mellette rosszlelkü, minden féket leráz, hogy szabadon és korlátlanul hódolhasson az istentelen életnek. Csalás és igazságtalanság, rablás és kicsapongás, botrány és gonoszság még mind jelentéktelenebb kár, mint minő az, melyet az emberi társadalomra a hitetlen, vallástalan ember hozhat. Gyászos befolyásának tetőpontját akkor éri el, midőn végre a gonoszság azon fokára hág, hogy istentelen társulatokat szervez, összeesküvővé lesz és a legborzasztóbb esküvel kötelezi magát a trónok megdöntésére és a vallás kiirtására. Sajnos! e tekintetben a mai Európa történelme a legszomorubb példákkal szol-

gálhat. De eltekintve ettől, mindenütt, a hol csak a vallás el van hanyagolva, a legfájóbb csalódás az embernek sorsa. E földi lét sohasem ment a szenvedésektől és nyomortól. Minden elképzelhető törekvésünk mellett sem lehet ezeket elkerülni. S vajjon ily esetben nem épen a vallás adja-e meg a gyógyitó irt. Midőn az Ég jóságára figyelmeztet bennünket, uj életre kelti szunnyadozó reménységünket; hacsak rágondolunk is azon boldog jövőre, melyet, mint földi szenvedéseink elviseléséért járó jutalmat, elénk tár, mondom e gondolat uj erőt önt belénk, hogy minden szenvedést türelemmel fogadjunk. De a vallás még többet tesz; kimutatja a szenvedés érdemét is, rámutat, minő értéke van annak, hogy hasonlók leszünk szenvedésünkben a szenvedő Jézushoz, és igy felkelti szivünkben ama szent megnyugvást, mely megenyhíti, megkönnyíti, megédesíti keresztünket.

De vallás nélkül mindig és mindenütt csak játéklabtája lesz az ember a bajnak, szenvedésnek és fájdalomnak, melyek e nyomorult életnek elválaszthatlan kisérői és mindez a segély és enyhülés minden reménye nélkül. Valóban hasonlit az ily boldogtalan ember azon számüzötthöz, ki meg van fosztva minden reménytől, hogy honát ujból viszontláthatja s ki nem talál egyéb utat, hogy szenvedéseinek özönéből kimeneküljön, mint a kétségbeesés avagy a halál borzalmas gondolatát.

Ha pedig ily óriási szerencsétlenség a vallástalanság, mennyire büntetésre méltók azon szülők, kik gyermekeiknek vallásoktatását elhanyagolják, vagy épen csak félvállról veszik azon hiszemben, hogy csak

holmi alárendelt dologról van szó. Ezen vétkes közönyösség által megfosztják Istent ama tisztelettől, melyről Ő le nem mondhat; a társadalomnak pedig oly vészthozó elemeket — úgyszólva — n e v e l n e k, melyeknek földi hatalom már gátot nem vethet; gyermekeiket az ideiglenes és örökké tartó nyomor örvényébe taszítják. Ezen könnyen felismerhető igazságokból könnyű szerével levonhatjuk a gyakorlati következtetést. Eszerint legelső és legfőbb kötelmetek, szülők, hogy tanítsátok őket mindarra, a mi rájok nézve hasznos lehet, hogy később magoknak az életben tisztességes állást biztosithassanak; de mindenek előtt és mindenek fölött a vallásoktatásnak kell az első helyet elfoglalnia. Szent kötelességtek az, szülők, hogy erről gondoskodjatok.

Arról is kell okvetlenül gondoskodnotok, hogy gyermeitek rangjukhoz illő eltartásban részesüljenek, de e mellett soha sem szabad felednetek, hogy mindenek előtt a lelket kell táplálnotok és hogy épen ezen táplálás a legfőbb szükséglet.

Legyetek segítségére gyermekeiteknek a pályaválasztás tekintetében, de, hogy őket a választásról kellőleg felvilágosíthassátok, magatoknak is onnét felülről kell megvilágosíttatnotok. Csak a vallás vezérlete mellett találhattok oly tanítót, kire gyermekeitek oktatását bizhatjátok. Legyen a tanítónak még oly tudományos hirneve, nem szabad gyermekeitek oktatását reábiznotok, ha vallás alapelveinek valódiságán legkevésbbé is kételkedhettek. Az bizonyos, hogy azon lazult erkölcsi viszonyok, a melyekről ugyancsak panaszkodhatunk és melyek a társadalom

minden osztályának mindkét neméből oly sokakat megmételyeztek; hogy az a tovább harapodzó hitetlenség, az a könnyelmüség, melylyel oly sok nyomorult eladja lelkét az istentelen titkos társulatoknak, hogy az a vak és vakmerő gyülölet minden társadalmi rend ellen egyedül és kizárólag a vallástalanságban és a vallás jótékony befolyása iránt uralkodó tájékozatlanságban leli magyarázatát.

II.

A vallás tehát szükséges. Ezt bebizonyitottuk. Most azon eszközökről kell szólnunk, melyek által a családban a hit élő marad és gyümölcsözővé tétetik. Lakjék szivetekben mély tisztelet és lángoló szeretet a vallás iránt, legyen az előttetek mindenkor szent és méltó egész tiszteletetekre és szivetek szerelmére. E végből mindenkor tisztelettel teljes kifejezésekkel szóljatok a vallásról. Épen az ilyen beszédek teremtik meg a gyermek gondolkozási módját, és ezek adnak helyes irányt hajlamainak. Minden kifejezést, sőt minden egyes szót kell kerülni, mely a gyermek vallásos érzületét sérthetné. E pontban nemcsak azok a vétkesek, kik Isten szent nevét ocsmány káromkodásaikkal meggyalázzák és ez által isteni szent fölségét megsértik, hanem azok is, kik azon szerencsétlen szokásban leledznek, hogy mindig, még midőn gyermekeiket rendre utasítják is, belevonják Istent és a vallást fenyegetéseikbe, sokszor oly csekélységért is, mely szót sem érdemel, avagy oly dologról van szó, melyet a gyermek korához vagy felfogó tehetségéhez

képest meg sem érthet. Minden fejedelem tekintélyét csorbítaná, ha az utczai üzelmekbe és viszályokba nevét bele akarnák vonni; mennyivel inkább kell kerülnünk, hogy a legfőbb Fölség nevét bele ne vonjuk, midőn a gyermeket rendre utasítjuk. Kiválóképen őrizkednünk kell e hibától oly koru gyermekkel szemben, ki rája szabott büntetésén amugy is, koránál fogva, fel szokott hevülni és elkeseredni. A gyermek mindenkor tiszteletre méltónak tartja vallását. ha komolysággal adják neki elő ennek tanait, melyek őt a rossztól visszatartják és Isten félelmében — mely minden bölcsességnek kezdete — megerősítik. Szeretetre méltónak tartja azt, ha az isteni irgalmasságnak szeretettel teljes utjait úgy állítják lelki szemei elé, hogy azoknak édességét megizlelhesse. Szeretetre és egyuttal tiszteletre méltónak fogja találni, ha tudomására jut annak, hogy az erény épen úgy elveendi jutalmát mint a bün büntetését. Midőn hall a kegyelmek bőségéről és azon fényes igéretekről, melyeket Isten az igazaknak tett, és azon borzasztó büntetésekről, melyekkel Isten a gonoszokat fenyegeti. Midőn a vallás egyik kezével az égre, a másikkal a pokolra mutat, azt adja tudtunkra, hogy örök életünk egyedül minmagunktól függ. Ha a vallás igazságai üdvösen hatnak a gyermek lelkületére, akkor kell, hogy azokat gyermek felfogásához mért uton hozzáférhetőkké tegyük reá nézve.

De mindenekelőtt a leghatásosabban a példa oltja a gyermek szivébe a vallás iránti szeretet és tiszteletet. Ugyanis gyermekkorunkban nagy tiszteletet tanusitunk minden iránt, miről látjuk, hogy mások

is tisztelik, míg viszont mély utálattal fordulunk el mindattól, mit környezetünk is utálatosnak tart, mert gyenge itélő tehetségünk folytán még nem vagyunk képesek arra, hogy a dolgokat saját értékök szerint becsüljük; természetesen tehát azok itéletére támaszkodunk, kikről biztosan tudjuk, hogy legalább is ezeket illetőleg tágabb ismeretekkel és gazdagabb tapasztalatokkal rendelkeznek. Ha például egy kép előtt letérdelsz, hogy tiszteljed azon szentet, kit azon kép ábrázol, gyermeked ezen ájtatosságodat utánozni fogja. Ha látja hogy a templomban buzgó és figyelmes vagy, akkor bizonyára ő is azon épületes példához fog egész magaviseletében alkalmazkodni, melyet figyelmes szemeinek te nyujtottál. De ha ellenkezőleg azt látja, hogy szent helyeken veszedelmes és büntetésre méltó közönyösséget tanusítasz, egész bátran ő is ily közönyt tanusit. Igy tehát világos, hogy legbiztosabb mód, mely szerint a gyermekek értelmében és szivébe becsepegtethetjük a vallásos érzületet, épen abban áll, hogy a szülők a vallási dolgokról alkalom adtán csakis a legnagyobb tisztelettel szóljanak és hogy különös alkalmakkor a legfőbb tiszteletet is mutassák a vallás iránt; hogy egész undorral szóljanak a hitetlenségről, hogy vallás-gyakorlataikban buzgók legyenek, hogy tiszteletet tanusítsanak az egyház iránt; figyelemmel legyenek a papság iránt, szóval legyen meg szívökben a szeretet és tisztelet mindaz iránt, a mi a vallást illeti.

Ezen oktatásmód a gyermekekre nézve a legnagyobb és legtartósabb haszonnal jár, mert bizonyos az, hogy a példa végtelenül jobban hat, mint a tanitás.

III.

Mi sem hátrányosabb a vallásra nézve, mint azon hitetlen és vallástalan szellem, mely bizonyos körökben uralkodik. Bármily óvatosan járjanak is el a szülők, hogy gyermekeiket ennek befolyásától megőrizzék, mégis igen nagy fáradságba kerül a gyermekeket ezen kártékony iránnyal való érintkezéstől távoltartani s őket ezen halálos méregnek iszonyú következményeitől megóvni.

Azért tehát rendjén van, hogy első sorban az érzékek, melyek által ezen veszélyes méreg tovaterjesztetik, szintén részt vegyenek az alkalmas óveszközök felhasználásában. Ez sikerülni fog, ha a gyermekek tekintete mindenütt vallásos tárgyakra esik. Természetesen nem szükséges, hogy ők ezen berendezésnek okát tudják.

Ily módon a jámborságra való hajlam, hogy így nevezzem, a szem, a fül, szóval minden érzék segélyével lassanként a gyermekek szivébe hatol.

Honnét van az, hogy némely családban majd minden fiu pappá lesz, mig másikban a jogi és ismét másikban a katonai pályára lépnek? Ez kétségen kivül onnét van, mert már kora ifjuságukban megbarátkoztak mindazzal, a mi ezen egymástól különböző életmódokkal rokon volt. Látják a tiszteletet vagy kitüntetést, mely szülőiket vagy rokonaikat éri, s ezen tapasztalat vágyat kelt bennük e pálya iránt Ha a vallási ügyekben is igy járnak el, vajjon nem ugyanezen eredményt tapasztalnók-e ?

A legrosszabb az a dologban, hogy, habár sok

oly család van, melyeknél a vallásnak még csak legkisebb nyomába sem akadunk, mégis talán jóval nagyobb számmal vannak azon családok, melyekben a vallás azon lényegtelen és alig észrevehető külső áhitatgyakorlatra szoritkozik. Inkább szokásból, mint áhitatból elhadarnak egy-két imát, a mit gyakran hanyagságból, vagy vétkes könnyelmüségből még el is mulasztanak. Évenkint egyszer járulnak az Úr asztalához, csak vasár- és ünnepnapon, akkor is kényelmesen, jó késő időben jelennek meg a szt. misén, és ezzel — azt hiszik — lerótták az Istennek tartozó köteles tiszteletet. És mig egyrészről a világ a maga nézeteivel, gondolkozásmódjával és alapelveivel minden pillanatban — hogy úgy mondjam — előretolakodik és csábitó nyelvének befolyása következtében folyton tárt fülekre talál, addig más részről a szív, a vallásos elvek és a jámborság előtt zárva marad, ezek nem bocsáttatnak be.

Isten őrizze meg családotokat ilyen iránytól! Ha sziveteken hordjátok gyermekeiteknek jó nevelését és boldogságát, akkor járjatok magatok utánzásra méltó példányképül elő. Legyetek tehát rajta, hogy a gyermekek környezetében minden, p. o. képek, festmények, szobrok, vallásos jellegüek legyenek; gondoskodjatok róla, hogy a vasár- és ünnepnapra már a házirendből ráismerjenek; szorítsátok őket ezen napok méltó megülésére; gondoskodjatok róla, hogy az évnek főbb ünnepein a családban mindezen igazságot vésse a gyermek szivébe; ezen napok az Üdvözitő, a Bold. Szűz, vagy más valamely szentnek életéből meritett titok emlékének megün-

neplése által magasztosuljanak fel. Sőt a gyermek kezébe adott játékszer is vallásos érzelmeket gerjesszen benne. Hajdan egy-egy jászol, vagy kis oltár igen alkalmas eszköz volt arra, hogy a gyermekek jámborságra szokjanak és hitünk titkai iránt a szeretet érzeménye támadjon bennök. Manap igen kevésre becsülik az ilyen játékokat; sőt megvetik, mert nem a hit szemeivel nézik, érteményöket elfeledték és a szív sokkal romlottabb, semhogy tetszést találna bennök. Mindazonáltal az, a ki a vallásnak szükségességéről meg van győződve, nem engedi, hogy a romlott világ nézetei tévutra vezessék.

Tehát ne mondjatok le ezen jámbor szokásokról azoknak esztelen beszédére, kik azt állitják, hogy az ilyen külsőségek által csak visszatetszést keltünk fel a gyermekekben a valódi vallási gyakorlatok iránt. Ez teljesen téves nézet, minthogy rendesen az ellenkezője történik.

Utóvégre is unatkoznak a gyermekek, ha folytonosan csak vallásról beszélnek nekik, vagy ha eszélytelen szülők példájára büntetés gyanánt őket áhitatgyakorlatokra szorítanók; míg ellenben mindig örömmel végezik áhitatgyakorlataikat, ha szeliden szólitjuk fel őket, különösen ha jó példával járunk előttök és ha a nélkül hogy észrevennék, bennök vonzó, gyengéd eszközök alkalmazása által jámbor érzelmeket keltünk és ha rajta vagyunk, hogy ezeknek édes vigaszát ezen ártatlan lelkekkel megismertessük. A nélkül, hogy a gyermekeket untatnók, egyedül ily módon tehetjük előttök tartósan kedvessé a jámborságot és a vallást. Kedvessé — mon-

dottuk — mert a gyermekek romlatlan szivére rendkivül vonzólag hatnak az áhitatgyakorlatok. A mindennapi tapasztalás bizonyitja, hogy sok gyermek igen boldog, ha szt. misén jelen lehet, vagy a papnak a szt. misében segédkezhetik. Kedves is lesz, mert mi sem oly kellemes életünkben, mintha emlékezetünkben az ártatlanság és tisztaság azon korát idézzük vissza. Tartós, mert mi sem vésődik oly mélyen a szivbe, mint a meg nem fertőztetett gyengéd kornak benyomásai: Bonum est viro, quum portaveriit jugum Domini ab adolescentia sua. Jó a férfiunak, ha az Úr igáját ifjuságától fogva viseli. Jéz. Sir. 3, 27.

IV.

Mindazonáltal ne higyjük azt, hogy más módon nem is lehet a vallást a szivbe ültetni. Ha már az érzelmek utján is ily nagy eredmény érhető el, mit nem várhatunk az észtől, a hitnek — hogy úgy mondjuk — székhelyétől.

Az észnek be kell fogadni a hitet ez levén tulajdonképeni lakóhelye, az érzékeknek pedig készséges szolgálatuk által kellemessé kell tenniök tartózkodását. Azonban ez csak a vallásoktatás által érhető el, melynek szükségessége annál kézzelfoghatóbban lép előtérbe mennél jobban elhanyagoltatik.

Nem ritkán találkozunk oly fiatal emberekkel, kik mindenféle tudományban: történelemben, földrajzban, növénytanban, mennyiség és természettan-

ban, s az Isten tudja, még mi mindenben nem jártasak. És mégis ezen csodagyermekeknek még csak fogalmuk sincs azon ismeretekről, melyekre szükségök van, hogy lelkök üdvét megmenthessék. Épen igy áll a dolog sok leánykával is, kik a mai divat szerint nevelkedtek: értenek a zenéhez, pompásan énekelnek, elbájolóan tánczolnak, művészileg rajzolnak, több nyelven beszélnek, szóval: mihez nem értenek? De kérdezzétek csak ezen jól nevelt hölgyeket a káténak elemei felől, s el fognak pirulni szégyenökben. Már most mi védje meg őket a leggyakoribb tévedésektől? Hogyan szállnak majd szembe a szenvedélyekkel? A hit ellen intézett leggyöngébb ellenvetés, a legegyszerübb álokoskodás képes hitöket megingatni, ha ugyan teljesen hitüktől meg nem fosztja őket. Ezen, napról-napra mindinkább terjedő vétkes tudatlanságnak tudható be, hogy a tévtanok hihetetlen erővel hálózzák be a kedélyeket és vakitják el a sziveket. A kormányrudjától megfosztott hajó ide-oda hányatik a hullámok által s rövid idő alatt hajótörést szenved. Ép igy járnak azok is, kiket nem az igazság kormányoz; nincs erejök, sem oltalmok, s igy csakhamar az őket körülhullámzó tévelyek tengerébe merülnek.

V

És mindez még nem elég, hanem meg kell jegyeznünk, hogy az idők és emberek gonoszsága az oka, hogy egész Európában a vallási szellem oly mélyen süllyedt. Ne hogy a nép szivében a szüksé-

ges hitet beleoltsák, hogy gyengéd korukban mély gyökeret ne verjen, hogy később gyümölcsözővé ne váljék bennök; az iskolákból, mely hihetetlenül megsokasodott és némely államban, mint Itáliában, törvény erejénél fogva kötelezők, a vallási ellem vagy teljesen ki van zárva, vagy csak külszinét tartották még meg. Van kerület Itáliában, a hol a zsarnoki felügyelet hatósági beleegyezésével nagy kegyesen megengedte, hogy a tanitónők a kicsinyeket a Miatyánkra megtanitsák, de fölöslegesnek találták, hogy hozzácsatolják az Üdvözlégy Máriát. E csodálatra méltó tudománnyal felruházva kerülnek ki és lépnek át a gyermekek a gymnasiumba, lyceumba, vagy egyetemre. De lássuk csak. A ki ifjukorában nem tanulta tisztelni és szeretni vallását, később nehezen fogja azt megtanulni. S tényleg így áll a dolog, mert a középiskolában nem hall Istenről, Jézus Krisztusról, az egyházról, a pápáról, a szentségekről, az isteni tiszteletről, melyre az ember az isteni törvény erejénél fogva kötelezve van. Ha azután egy napon egyik tanáruk, a kinek van még lelkiismerete, a ki mindent elkövet, hogy jóra oktassa övéit, és ne szolgáljon botránykövül, ha egy szót merne szólni Istenről, vagy a vallásról, oly zajt ütnek és ugy megdühösödnek, mint bizonyos állat a vörös posztótól. És mily ritkaság, hogy botrány elő ne forduljon!

Mert vagy dicsőséghajhászásból, vagy gonoszságból és vallástalanságból akárhányan a tanárok közül gyönyört találnak abban, hogy a vallást gúnyolják, káromolják, elszórva a hitetlenség csiráit

az ifjak szivében és gyülöletet plántálva keblükbe minden iránt, a mi tiszteletreméltó. E forrásból származik a baj, a mely az egyetemeken mutatkozik, a melyek, mintha csak arra volnának hivatva, hogy a társadalmi életet alapostól megrontsák.

Ott az ifjusági egyesületek kevés kivétellel, melyek azt hiszik, minden isteni és emberi törvény alól fel vannak szabadítva és maguk szabnak maguknak törvényt s határt. Ott az emberi tekintetek, melyek könnyen ragadnak mindennemü istentelenségre. Ott igen gyakran oly tanárok, kik visszaélnek a történelemmel, természettudománnyal, a joggal, orvosi tudománynyal, s oly rendszert terjesztenek, mely a szentirást lábbal tapodja, felforgatja a canoni jogot, metafizikát, az egyház tanait és a józan bölcseletet. És a hitoktatásra mennyi időt szentelnek az egész akadémiai studium folyama alatt? Semmit, épen semmit. Sőt folytonos sophizmákat, ellenvetéseket, koholmányokat, rágalmat és orvtámadásokat van alkalmuk hallani. Lássátok tehát szülők, menynyire szükséges nevelni a gyermeket otthon a családban, az egyház és szent vallásunk szellemében, ha azt akarjátok, hogy némi reménységtek maradjon fönn az iránt, hogy sikerül őket megmenteni a hajótöréstől, a melyet oly bizton és oly ördögi gonoszsággal készítenek számukra elő?

VI.

Hogy mire oktassuk a gyermekeket, e kérdésre hadd válaszoljanak a theologusok, kik körülményesen meghatározzák, hogy az üdvösség elnyerésére mit

szükséges elkerülhetetlenül tudni. Szerintök a gyermekeknek mindenek előtt tudniok kell, hogy csak egy Isten van, hogy az égnek és földnek teremtője, hogy maga a megtestesült jóság és bölcseség, hogy végtelen hatalmú, hogy az isteni gondviselés mindnyájunkról a legszeretetreméltóbban gondoskodik és a földön mindent kormányoz. Isten gyülöli a rosszat; habár tűri is azt, azért a gonoszt mégis örök büntetéssel sújtja. Ezen Isten, habár egylényegű, mégis háromszemélyű: Atya, Fiú és Szentlélek; ezek mindegyike Isten, de nem úgy, mintha három Isten volna. A mily fönséges és fölfoghatatlan, ép oly igaz és valóságos titok. Az Istennek fia emberré lett érettünk, s a mi legkedvesebb Megváltónk, érettünk keresztre feszittetett, meghalt és halottaiból feltámadott.

Itt tág tere nyilik a keresztény oktatásnak, Jézusnak élete, példája, tanítása, alapelvei, titkai, jótéteményei, melyeknek részeseivé lettünk általa, az egyház a magasztos szentségek és főleg a fölséges oltáriszentség, mind meganynyi kimerithetetlen forrás a gyermekeknek vallásos nevelésére.

Ezen ismereteken kivül a kereszténynek még tudnia kell, hogy a Bold. Szűz Mária Jézus-Krisztusnak anyja; ismerje Máriának fönségét, közbenjárásának erejét, irántunk való szeretetét egész nagyságában. Ezekhez járul még a szentek élete, vagy az ó-szövetségieké, kiknek életével a szt. irás ismertet meg bennünket, vagy az uj-szövetségieké, kiknek elettörténetét az egyháztörténelem adja elő. Mindezek igen alkalmasak arra, hogy az elmét megvilágositsák és a szivet lángra lobbantsák.

VII.

A fentebb említett ismeretek azonban ne legyenek felületesek. A régi időkben, midőn a hívek sokkal egyszerűebbek voltak mint napjainkban, az áhitat és jámborság alapjául elég volt a vallás néhány fontosabb pontját ismertetni, de manap sokkal több kivántatik, kivált magasabb állású egyénektől. A vallási tévelyek a mindenütt pazar módon szerte szórt rossz könyvek rendkivüli sokfélesége folytán a végtelenig szaporodtak.

A romlottt embereknek beszédei, kik mindenüvé befurakodnak, méginkább terjesztik a tévelyt. Ehhez járul az általános erkölcstelenedés, melynek következtében örömmel hallgatunk azokra, kik a vallás, mint az emberi szenvedélyek megfékezője iránt kételyeket támasztanak. Mindez okoknál fogva igen sokan lőnek a csábitás áldozataivá.

A fiatalságnak tehát nagy szüksége van alapos oktatásra, oly oktatásra, mely a vallást szivökben megszilárdítsa és megőrizze. Az előtt elég volt az isteni dolgokról néminemű ismerettel birni; manap azonban elkerülhetetlenül szükséges azt is tudnunk, hogyan áll a dolog az egyház tekintélyével, mikor és hogyan nyerte Istentől tekintélyét; hogy a római pápáknak jogai nem ujabb keletűek, hogy a szentségek nem emberi találmányok, hanem maga Jézus Krisztus rendelte azokat, sőt a semmis ellenvetéseket, melyeket a hitetlenség felhoz, sikeresen meg is kell czáfolnunk.

A világba lépő fiatal embernek okvetetlenül

bírnia kell ily alapos ismeretekkel, ha nem akar kítéve lenni azon veszélynek, hogy vagy saját kételyei kínozzák őt, vagy áldozatúl essék a hitetlenek és tévelygők állandó és makacs támadásainak, kik nagyra vannak vele, ha a katholikus hitet nevetséges szinben tűntethetik fel. A serdülő leányok is alapos és komoly hitoktatásra szorúlnak, mert csak igy szerezhetik meg azon erős vallási meggyőződést, mely képessé teszi őket, hogy a számtalan és sokféle támadások ellenére is, melyeket a társaságban a vallás ellen intéznek, hitökben szilárdúl megmaradhassanak. Szóval a szülőknek szigorú kötelességök gyermekeiket a tévelytől és tudatlanságtól a legnagyobb gonddal megőrízni. Ez ellen azonban a legbiztosabb védő eszköz: alapos vallási ismeret és valódi erény.

III. FEJEZET.

Minő módon kell a vallásos szellemet a gyermekekben fölkelteni és ápolni?

Kikre bízzuk a gyermekek nevelését? — Minő módon oktassuk vallási tekintetben a gyermekeket? — Ennek folytatása ifjúkorukban. — A ker. oktatásban való részvétel. — A mentségek, melyek színe alatt némelyek a hitoktatás alól magokat kivonják. — Az első gyónás. — A lelkiatya választása. — Miként kell a szt. misét hallgatni? — Az első áldozás. — Az első szt. áldozás legyen ünnepélyes. — Bérmálás.

I.

Azon kérdés merül fel, mikép teljesíthetik a szülők legkönnyebben kötelességöket gyermekeik nevelését illetőleg?

Némelyek az első legjobbhirű nevelőintézetet választják, melyben mindenre oktatják a gyermeket; mások a szerzeteseknek nyújtanak előnyt, ezekre aztán minden, a gyermekök iránt való kötelességöket átruházzák. Ismét mások oly tanítókat választanak, kik iránt bizalommal viseltetnek és kikre a nevelés körüli kötelmeiket egészen átruházzák. Engedjék meg az ilyen atyák és anyák, hogy nekik három dolgot ajánljak,

1. Olyan tanítóknak adják az elsőbbséget, kik a vallásoktatást és annak gyakorlati alkalmazását többre becsülik, mint azon ismereteket, melyek csak a gyermek eszét megnemesiteni vannak hivatva. Ha valamely atya vagy anya széleskörű ismereteiről hirnévre vergődött tanitónak adná az elsőséget, jóllehet az illető hit dolgában igen gyönge lábon áll, azon nagy veszélynek tenné ki magát, hogy később igen érzékenyen csalatkoznék. Birjon bár az ilyen tanitó minden kigondolható ismerettel, ha tanulását nem a hitnek szilárd alapjára épiti, nem szabad őt választani; mert a Sz. Lélek világosan mondja, hogy a tudomány, melyet isteni félelemmel szerzünk, mindenek fölött áll. »Quam magnus, qui invenit sapientiam et scientiam, sed non est super timentem Dominum.« Bármily nagy is, a ki bölcsességre és tudományra talált, nem haladja meg azt, a ki istenfélő. Jéz. Sir. Fia. 25 r. 13 v.

Bizonyosan azt vetik ellen: Vajjon nincs-e a gyermekeknek külön hittanárjok? Mily korlátolt felfogásuak az ilyen szánandó szülők, kik azt hiszik, hogy hetenkint két félórai hitoktatás elég arra, hogy az ifju szívbe a jámborság beoltassék. Hiszen manap már mit sem törődnek a keresztény neveléssel.

Épen azon nevelő-intézetek a legkedvesebbek és legkeresettebbek, hol semmi vagy csak igen kevés sulyt fektetnek a vallásra.

Az ifjak mindenesetre megtanulják mindazt, a mi szükséges, hogy a társaságokban mindjárt eleinte ügyesen mozoghassanak, finomúl és izléssel öltözködni is tanulnak, teljesen jártasak a pharaók, a

khánok, kalifák, Brahma és Lama történetében, de nem tudják, hogy a gyónás csak akkor érvényes, ha bánatot indítunk; továbbá sem az apostoli hitvallást, sem az Úr imádságát nem tudják fejtegetni és értelmezni. És még panaszkodnak, hogy mindenütt az önzés uralkodik és a társadalmi kötelékek meglazulnak.

Másodszor azt ajánlom a szülőknek, hogy időnként igyekezzenek meggyőződést szerezni arról, vajon gyermekeik az erényben ép úgy előrehaladtak-e, mint a tudományokban. Ez semmi esetre sem nehéz; mert az Üdvözítőnek mondásaként a fát gyümölcseiről ismerjük meg.

Ha tehát tapasztaljátok, hogy gyermekeitek közönyösek Isten és az isteni dolgok, valamint az egyház és vallási kötelmeik iránt; ha látjátok, hogy gyönyörködnek a világ hiuságaiban, azokban örömüket lelik, akkor és ezen nem is kételkedhettek, Istent rövid idő múlva egészen elfelejtik, hogy csak a világot, a kicsapongást és a nagyravágyást szeressék. Ez esetben sietve vegyétek őket ki az ilyen intézetből, nehogy teljesen elromoljanak. Ha azonban oly szerencsések volnátok, hogy oly tanítóra akadtok, kiben teljesen megbízhattok, akkor a körülményekhez képest legyetek segélyére fáradozásaiban, büntetvén, intvén, vagy jutalmazván.

Azonban az atyai kötelességet igen szűk körre szorítanátok, ha azt vélnétek, hogy kötelességteket teljesítettétek, mihelyt a gyermek nevelését jeles tanítókra bíztátok.

II.

Azon szülőknek, kik gyermekeiket otthon tanittatják, vagy kiknek gyermekei sokkal fiatalabbak, sem hogy idegenek gondozására bizhatnák őket, mondhatnám, egész sajátos tanitói tisztet kell betölteniök.

Lássuk ezt közelebbről.

A szülőknek és különösen a keresztény anyáknak, mihelyt gyermekkel áldja meg őket az ég, ezeket a boldogságos Szűznek kezei által fel kellene ajánlaniok az édes Üdvözítőnek, ki annyi jelét adta a gyermekekhez való gyengéd ragaszkodásának, a ki magához kivánta bocsájtatni őket, ki mindazokat szivesen fogadta, a kiket csak az anyák hozzá vittek és a ki oly szeretetre méltóan megáldotta őket. Igy ajánlta fel Mária egyetlen fiát a mennyei Atyának; úgy tőnek a jámbor anyák a kereszténység első századaiban. Mindjárt születésekor fel kell a gyermeket ajánlani.

Ismételjétek ezt a keresztelés napján; kérjétek Istent, hogy vegye ezen gyermeket különös ótalmába és kérve kérjétek, hogy mentse meg azon szerencsétlenségtől, hogy a keresztségben nyert ártatlanságnak fehér ruháját bemocskolja.

Blanka királyné, sz. Lajos, Francziaország királyának anyja, mély áhitattal arra kérte Istent, hogy inkább halljon meg fia, mintsem oly szerencsétlen legyen, hogy csak egy halálos bűnt is kövessen el; és a történetirók szerint sz. Lajos haláláig sértetlenül megőrizte a keresztségben nyert ártatlanságát.

Mihelyt dadogni kezd a gyermek, abba helyezze

az anya büszkeségét, hogy gyermekeinek első szavai Jézus és Mária édes nevei legyenek; ne igyekezzék az unalomig egyik másik nevetséges szót ugyis gyönge elméjébe vésni. Nemsokára eljő az idő, midőn lassanként előkészitheti gyöngéd szivét Istennek szeretetére, mielőtt esze képes volna öt felfogni. Mint jó anya érintesse ajkával minden este az Üdvözitőnek, vagy a boldogs. Szűznek képét; szoktassa rá, hogy megáldott érmet hordjon nyakán és evvel térjen nyugalomra. A tisztelet, melyben előtte ezen szent képeket részesited, lassankint tiszteletre méltóvá teszi azokat maga előtt. Nagy örömmel emlékezett vissza sz. Alajos arra, hogy mihelyt az Urat megismerte, azonnal szeretetének egész hevével szolgálatára szentelte magát.

Oh mily könnyen nyerhetik meg az anyák ily módon gyermekeiket Isten szeretetének. Igen, már a legzsengébb korban tanitsák gyermekeiket Istennek szeretetére, adják nekik elő a katekismusnak elemeit, tanitsák imákra, melyeket azután reggel és este jámbor áhitattal velök együtt végezzenek, később az üdvösségre szükséges főbb igazságokat ismertessék meg velök. A káté, ezen fonséges és valóban nélkülözhetetlen könyv, legyen az első, mely a gyermek kezébe kerül, ezt tanulja figyelmesen és komolyan, mihelyt képes a magyarázatot megérteni.

III.

Midőn a gyermekek kivülről is meg tudnak valamit tanulni, magyarázzák meg a szülők a tanul-

takat. Könnyebbség kedvéért a kátének kimeritőbb magyarázatát használják. Jól iskolázott szülők igen könnyen kibővíthetik ismereteiket az ilyen tanítások által s így jobban megtudják gyermekeiknek a vallás alaptételeit, a négy utolsó dolgot és főleg Jézus életét magyarázni. Jó volna a csodákat, az Üdvözitőnek példázatait, a hasonlatos és az egyes hittitkok értemenyét is érinteni.

Az Urjöveteli időszakban haszonnal beszélhetnek gyermekeiknek az Üdvözitőnek gyermekségéről és ifjuságáról; a böjt alatt keserves kínszenvedéséről és később dicsőséges feltámadásáról; mindenkor azonban az emberek iránti nagy szeretetéről, melyet az oltáriszentségnek rendelése által mutatott ki. E mellett a boldogs. Szűz Máriának tiszteletét sem szabad elhallgatniok, hiszen Mária tiszteletéről elég könyvünk van. A gyermekek szeretik a legendákat és a vonzó elbeszéléseket. Ezt felhasználhatják a szülők és beleszőhetnek valamely szentnek élettörténetéből hasonló részleteket. Oh, ha a szülők a helyett, hogy valamely haszontalan adomákkal mulattatják gyermekeiket, ezen magasztos előképekre figyelmeztetnék őket, mily mélyen bevésődnék a gyermekek szivébe a vallás és jámborság.

IV.

A fenntebbiekben kimutattuk, hogy a tanitást illetőleg, mi a szülőknek különös kötelessége; de evvel nem szabad beérniök, Istentől az egyház vezetésével megbizott lelkészeket segitségül kell venniök.

Az egyházi szónoklatok és különösen a katekizmusnak nyilvános magyarázata igen nagy fontosságuak. Igen kivánatos volna, hogy a hivők mind részt vegyenek ezen előadásokban.

Némely vidéken igen rosz szokás kezd lábrakapni, hogy t. i. a gazdagabb szülők ma már nem küldik gyermekeiket a keresztény oktatásra, azon különös ürügy alatt, hogy nagyon közeli érintkezésbe jönnek a közönséges szegény gyermekekkel. Eltekintve attól, hogy az ilyen eljárás igen sértő, homlokegyenest ellenkezik az evangelium szellemével. Napjainkban hangosan követelik a polgárok az egyenlőséget. Ezen követelés bizonyára korunk egyik legnagyobb vétke, azonban a kereszténységnek egyenlősége Isten házában, az Isten és az emberek előtt a legmagasztosabb képe az igaz és valódi jámborságnak. Vajjon nem-e ugyanazon keresztség, — egy és ugyanazon töredelem, egy és ugyanazon oltári szentséghez járul minden keresztény? Szóval, vajjon nem ugyanazok-e a szentségek az összes kereszténységre nézve? Nos, hasonlóképen a keresztény tanitás is egy és ugyanaz, s ez azon tanitás, a melynek terjesztésére jogszerüen csakis a lelki pásztorok vannak hivatva. Mennél magasabb állást foglalnak el tehát a szülők a társadalomban akár származásuk, akár méltóságuk, akár pedig hivataluknál fogva, — annál inkább tartsák szt. kötelességöknek gyermeköket a lelkipásztor előadásaira mennél buzgóbban elküldeni. Példájok mindenesetre igen nagy befolyással leend a köznépre, elannyira, hogy ez még a legközönyösebbeket is példájok követésére fogja serkenteni.

V.

Sok szülő azon ürügy alatt vonja el gyermekeit a lelkipásztori tanítástól, mert — úgy mondják — sok a dolguk s így nem őrködhetnek gyermekeik felett, annál kevésbbé bízhatják mások kezeire; különben nem ellenéznék, hogy gyermekeik a hitoktatónál vagy más alkalmas egyénnél magán órákat vegyenek. Hogy helyesen cselekesznek, megengedjük; de vajjon, hogyan bujnak ki a jó példaadás kötelme alól, a mely tudvalevőleg oly nagy hatással van a sokaságra. Jól figyelembe veendő, hogy tudnia kell mindenkinek, miszerint a vallási kötelmek kivétel nélkül mindenkit egyenlőképen kötelezneknek.

VI.

Elközelget lassankint azon idő is, midőn a gyermekeket a gyónásra kell oktatni. Nem akarom e helyen a méltó gyónás feltételeit egyenkint felsorolni; felteszem, hogy tudjátok. Itt csak néhány módot szándékom közölni veletek, a melyek teljesen képesítik a gyermekeket a méltó gyónásra.

Mindenekelőtt, szülők, úgy tüntessétek fel gyermekeitek előtt a gyónást, mint valamely igen kívánatos és üdvös dolgot. Adjátok tudtukra, hogyha magokat jól viselik, jutalomképen meggyónhatnak; azután indítsátok őket bánatra, mondjátok, hogy megbocsáttatnak minden vétkeik s hogy lelkök isteni Megváltójok vérében ujra megtisztúl, hogy a jövőben égészen más életet kell folytatniok s hogy mostantól fogva különös módon Istennek tulajdonaivá lesznek.

Nevezetesen, hangsulyozzátok, hogy a gyónás reájok nézve gazdag kegyelemforrás, de a mely részökről komoly szándékot tételez fel. A keresztény anya, midőn gyermekét a gyónásra előkészíti, a következő uton halad: Feltéve, hogy a gyermek a legfontosabb hitigazságokat tudja, hasonlóképen a minden keresztényre szükséges imákat folyékonyan el tudja olvasni, a jó anya mindenekelőtt azon lesz, hogy gyermeke a Szentlelket segítségül hívja elkövetett hibáinak megismerése czéljából; azután minden lehető módot magragad, hogy gyermekében bánatot keltsen s hogy őt szorgalmas lelkiismeret-vizsgálásra serkentse. Vizsgáld meg magadat, gyermekem, — fogja a jó anya mondani — ha nem vétkeztél-e gondolatidban, nem kivántál-e másnak gonoszt cselekedni, vagy kárt okozni, nem ragaszkodtál-e sokáig e gondolatodhoz, bár tettleg nem is követtél el rosszat? Minő szavakra fakadtál haragodban; nem ejtettél-e ki daczos, gőgös szavakat, nem fenyegetőztél, akaratoskodtál, hazudtál-e haragodban? Gondolj csak vissza, hogyan végezted rendes imáidat; nem mulasztottad-e el azokat némelykor; vajjon otthon, de főleg a templomban ájtatosan viselted-e magadat? Elvégezted-e mindennapi iskolai feladványodat? Szerényen, rendesen viselted-e magadat az iskolában? — A fiatal leánykákhoz ezeken kivül még a hiúságról és piperéről s különösen a tétszvágyról is intézhet a gondos anya kérdést. A fiuk ellenben vessenek számot önmagokkal játékjok, tréfáik, társaikról, szabad idejökről, hogy megtudják, vajjon a nevezett körülmények között nem vétkeztek-e? Az anya egyik főfeladata inteni

gyermekét, hogy a gyóntató atya előtt semmit se titkoljon el, hogy az álszégyennek ne hódojon; meg kell mondania, hogy az bűn és, ha nagy vétket hallgatott el, a helyett, hogy büneinek bocsánatát megnyerné, szentségtörést követ el.

Közölje gyermekével azt is, hogy a gyóntató atya a legszigorubb hallgatásra vagyon kötelezve. Ha ily módon a lelkiismeret megvizsgálást elvégezte, törekedjék az anya a gyermek szivét bánatra indítani. A bánat elengedhetetlen kelléke a gyónásnak; gyakran még az ifjak sem felelnek meg, mennyivel kevésbbé várható ez az oly gyermekektől, a kik oly könnyen vétkeznek, a kik sohasem hallottak arról, hogy büneiket meg is kell bánniok. Magyarázzátok meg annak okáért, szülők, hogy a bánat a gyónás leglényegesebb része, mert annélkül a többi nem ér semmit.

Ha valamely gyermek sulyos bünt követ el, tudassátok vele, hogy a menyországot elvesztette, a poklot pedig megérdemelte. Fessétek le a kereszttel kezetekben ama bün borzasztó következményeit; hány gyermek hullatott őszinte bánatkönyeket a kereszten keserü halállal kimult Jézus láttára?

VII.

Ha ily módon a gyermeket előkészitettétek, válasszatok számára egy érdemes gyóntató atyát. Némelyek azt hiszik, hogy bármely áldozó-pap jó a gyermeknek, a kiben a tetszetős modor az élettapasztalással s beható itélettel párosulva meg-

van. Elismert tény, hogy oly embert találni, kiben a megnyerő, tetszetős modor és hozzá ama bölcs elővigyázat, mely egyedül képesít a helyes, az ifjukorhoz mért vezetésre, egyesítve vagyon, vajmi nehéz. A fő az, hogy csak most az egyszer válaszszatok helyesen, mert később már gyermekeitek is élhetnek ugyanazon szabadalommal, a mellyel az egyház benneteket e tekintetben felruházott. A szülők gyakran azon hibába esnek, miszerint méltányosnak tartják, ha gyermekeiket kényszerítik, hogy ezek lelkiatyjok megválasztásában utánok induljanak; épen nem törődnek avval, ha gyermekeik akadályokat gördítenek elé, vagy épen ellenszegülnek; ez a szülők akarata, engedelmeskedniök kell.

Némelyek azon meggyőződésben vannak, hogy e tettökkel hálájokat róják le azon lelki atya iránt, a ki talán a családért valamit tett, vagy iránta jó indulattal viseltetett. Az ilyenek azonban nem fontolják meg, hogy a gyónás és az udvariasság két különböző dolog s hogy semmiféle jó sem hasonlítható össze azon megbecsülhetetlen jóval, a melynek lelkiismeret-szabadság a neve.

Mások úgy vélekednek, természetesen elég helytelenül, hogy a lelki atya rossz néven venné, ha helyette másikat választanának; azonban nem látják be, hogy ilyféle előítéletekkel igen nagy méltatlanságot követnek el a lelki atyán, a mennyiben könnyelmüséget tesznek fel róla, a ki gyónó gyermekeinek ebbeli szabadságát oly nagyra becsüli, s a ki akkor még jobban tiszteli őket, ha látja, hogy más gyóntató atyát választanak.

Végre ismét mások azt vélik, hogy a mely lelki atyába helyezték bizalmukat ők, ugyanahhoz kell minden velök közelebbi viszonyban levő embernek is ragaszkodnia. Ezek tehát nem tudják, hogy a bizalmat gerjeszteni igen, de soha reáerőszakolni valakire nem lehet. Az áldozópap, ha még oly szt. is, nem lehet mindenki kedvére.

Ugyan miért nem volna tehát szabad mindenkinek azt választania, a k i e l ő t t szive legtitkosabb gondolatait feltárni akarja, mivel épen őt tartja lelke megmentésére alkalmasnak? A ki a lelkiismeret felett hatalmat gyakorol, legyen az bárki is, az bizonyosan számithat arra, hogy egykor Isten előtt számot kell adnia mindazon szentségtörésről, a melyeket e szegény gyermekek elkövetnek, megfosztván azon szabadalomtól a melyet az egyház minden gyermekének ad.

Még azon esetben is, ha a szülőknek fontos okaik volnának, melyek alapján gyermeköket ezen vagy azon lelkész kiválasztásától visszatartani akarják, soha ne kényszerítsék gyermeköket, hogy az általok kiszemelt egyént fogadja el, hanem engedjenek nekik szabad választást.

Ha azonban észreveszitek, miszerint gyermeketek eltökélte, hogy másik lelki atyát választ, tartózkodjatok minden szemrehányástól; elég okosak legyetek és tudassátok vele, hogy ismeritek szándékát. Igy fogjátok követni e tekintetben az anyaszentegyház bölcsességét, a mely meghagyja a püspököknek, hogy az egyházi társulatokba néha-néha rend-

kivüli időben lelki atyákat küldjenek, hogy ez által közelebb hozzák magokhoz a társulat buzgóbb tagjait.

VIII.

Ha a gyermekek korukhoz képest első szt. gyónásukat elvégezték, leginkább vasár- és ünnepnapokon már jelen kell lenniök a szt. misén. A szülőknek már jóval előbb meg kell magyarázniok e szt. titok fenségét, gyermekeikbe kell cseppegtetniök a hódolatot, a melyet az Isten házában tanusítaniok kell s meg kell ismertetniök a módot is, a melyen a legfelségesebb áldozat gyümölcseiben részesülhetnek. Szóval tudniok kell a gyermekeknek, hogy a szt. mise áldozat a kereszt áldozat megujulása, s hogy a kegyelmek, a melyekben általuk részesülünk, végtelen becsüek.

Igen jó, ha a pap által végzendő imák a gyermekek imakönyveiben is bennfoglaltatnak, mert a nevezett imák elmondása által elejét veszik az ifjukori szórakozottságnak. Magyarázzátok meg gyermekeiteknek, hogy a szt. mise leglényegesebb része az Úr felmutatás, mindőn is az áldozópap a szt. ostyát a híveknek imádásra mutatja, hogy midőn a pap áldozik, a mennyei eledel előizét már most érezzék s vágyódjanak azt valóságban magokhoz venni; ily módon korán hozzászoknak a gyermekek az áldozáshoz.

Minden ájtatossági gyakorlatok között, a melyekre a gyermekeket szoktatjuk a szt. miseáldozat iránti előszeretet foglalja el az első helyet,

IX.

Végre elközelg a boldog pillanat, melyben a gyermek először veszi magához Istenét és vele az áldozásban egyesül. Némely szülők megelégesznek azzal, hogy gyermekeiket életök eme legfontosabb mozzanata előtt, a czélból, hogy magokba szálljanak, néhány napra a zárdába küldik; minden esetre hathatós eszköz arra nézve, hogy gyermekeiket az első szt. áldozásra előkészíttessék, voltaképen azonban ennyi nem elegendő. Már jóval elő kell őket készíteniök, le kell előttök festeniök Isten jóságát, a mely által oly nagy kegyelem részeseivé lesznek; elő kell nekik sorolniok a méltó áldozás fenséges gyümölcseit. Mindenekelőtt azonban a felől kell őket felvilágosítaniok, miképen készüljenek e megasztos szentség vételéhez s hogy mennyire kell magokra vigyázniok, hogy azt a lehető legméltóbban vehessék magokhoz.

X.

A napot, a melyen a gyermek legelőször áldozik, ne csak a gyermek maga, hanem az egész család is kiválóan ülje meg, mert hiszen az egész család osztozik az első áldozó szerencséjében. Öltöztessétek e napon az egész ház népét ünneplő ruhába, de valamennyi között az áldozó gyermek legyen a nap hőse, mutassátok ki iránta ma minden elézékenységteket, figyelmetek- és gyengédségteket. Kiváló gondotok legyen ruhájára, a nélkül azonban, hogy

valami rendkivüli sulyt fektetnétek reá, nehogy szórakozottá tegyétek őt, *vagy pedig épen e szt. napon pipere-vágyát és hiuságát felébresszétek.*

XI.

Igen üdvös, ha a gyermekek az első szt. áldozásuk után nem sokára a bérmálás szentségéhez is járulnak.

A szülők, a kik e tekintetben hanyagok, sok kegyelemtől megfosztják gyermekeiket, a melyek pedig elkerülhetetlenül szükségesek a gyermekeknek, hogy magokat példásan viselhessék és a vétekre való ezerféle kisérteteknek ellenállhassanak.

IV. FEJEZET.

Két hitellenes tévelyről, a melyektől meg kell óvnunk az ifjuságot.

Meg kell óvnunk az ifjuságot a tévelytől. — Első tévely. Bizonyos áhitat gyakorlatok megvetése, melyeket babonásoknak szokás tartani. — Második tévely. A vallási kötelmek elhanyagolása. — Mennyire veszélyeztetik a fönt jelzett tévelyek a lélek üdvösségét. — Harmadik tévely. A vallási közömbösség. — Miként lehet a vallási közönyt kiirtani.

I.

Nem elég a gyermekeket a hitigazságokra csak megtanítani, hanem meg kell velök ismertetni a módot is, miként maradhatnak mentek a tévelytől. A gonosz ellenség ugyanis nem vesztegel s egyetlen, még oly csekélynek látszó alkalmat sem szalaszt el, hogy a buza közé konkolyt hintsen. Majd eszközül használja a rossz és elvetemült barátokat, hogy a vallás iránti közönyösség konkolyát elszórják s hogy a mindenre oly könnyen hajló fiatal ember szivében a vallásos buzgalmat csökkentsék; majd meg segítségül hívja azon jó barátokat és rokonokat, a kik többször megfordulnak a családban és vajmi kevés tiszteletet árulnak el a vallás iránt a gyermekek jelenlétében, vallásos dolgokról szött beszélgetéseikben; majd végre rossz könyveket bocsájt áruba, a

melyeknek legfőbb czéljok az, hogy a kath. egyház ócsárlása által az olvasó szivében kioltsák a kath. hit világát. Ezen átkozott, istentelen iratok nevetségessé teszik a papságot, a kath. egyház szokásait, pelengére állítják az egyházi rendet. Ezen aljas uton adják be a gyermekeknek a tévely mérgét észrevétlenül s azt eredményezik, hogy a gyermekek hitökben oly siralmas hajótörést szenvednek.

Úgy hisszük, nem lesz fölösleges legalább is egy kettőt amaz átkozott eszközökből közölnünk, melyekkel a hitetlenség élni szokott, hogy a vallást lerontsa s a hit világát a keresztény szivében kiirtsa.

II.

Nemo repente fit summus Senkiből sem lesz egyszerre tökéletes vagy egyszerre rossz ember.

A hitetlenség terjesztői is azzal kezdik, hogy áldozataikat lassankint vonják el mindazon eszközök használatától, melyek hitök megerősitésére szolgálnak. Először is nem szivelhetik, ha az ember előttök oly dolgokról beszél, a melyek szemeikben csak együgyüségnek, balgaságok és babonáknak tünnek fel, pl. az Istenanyjának és a szenteknek tiszteletére tartatni szokott kilencznapi ájtatosságok, a rózsafüzér, a skapuláre, az érmek, a kereszténységnek egymás iránt való szeretete, különösen a csodák által hiressé vált bucsújáró helyek, a nem parancsolt bőjt, a törödelem, bünbánati gyakorlatok, szóval mindaz, a mi előttük fölösleges és lényegtelen. Mindazon ájtatossági gyakorlatokat nagy gunyosan álszenteskekedésnek csufolják,

Ez az első lépés a sülyedésre, erre törekszenek mindenekelőtt az ifjuságot rábirni. Szülők! ha nem akarjátok, hogy az ellenség átkozott ösvényén rohamos léptekkel haladjon előre, rajta, emeljetek már az első támadás ellen valóságos sziklavárat.

Az anyaszentegyház mindig dicsérte, ajánlta, szentesitette a nevezett ájtatossággyakorlatokat, hódoljon meg tehát azok előtt minden hivő és használja azokat üdvösségére. Annakokáért mindig meleg tisztelettel szóljatok azokról, s soha egy alkalom se muljék el, midőn azokat nem gyakorolnátok; csak igy tanácsolhatjátok azokat teljes joggal gyermekeiteknek is, tanácsotok gyümölcsöző leszen, mert példátok vonzerővel fog hatni rájok. És ha azt találnák szemetekre vetni, hogy hiszen ezen ájtatossági gyakorlatok megfosztják a lelket rugékonyságától, bátran azt feleljétek, hogy épen a kevélység, a gőg, de főleg az önhittség, melytől vezéreltetve bölcsebbek akarnak lenni az egyháznál, butitják el az embereket.

III.

A kötelmekből folyó jó cselekedetek elmulasztásából egy másik, sokkal gonoszabb tévely származik, a vallásos gyakorlatok teljes elhanyagolása. Ez korunk főhibáinak egyike; hogy leküzdhessük, meg kell ragadnunk minden fegyvert, melyeket az Ég kezeinkbe szolgáltat.

Sokan azt vélik és nyilvánosan is hirdetik, hogy a külső vallásgyakorlatok, minők: a gyónás, az áldozás, a szt. mise hallgatása, a templom-látogatás,

az anyaszentegyház parancsai: a böjt és önmegtagadás stb. nem szükségesek s ezen véleményök- és nézetökhöz mint zsinórmértékhez szabják életöket is. Bölcselminek magasztalt vallásuk csak annyiból áll: »tiszteld szivedben az Istent, s ne okozz felebarátodnak semmiféle kárt.« Ezen osztály igen kevés hívőt számlál. Egy másik osztály nem oly szigorú, s csak azon parancsnak akar engedelmeskedni, a melyek neki épen tetszenek.

Meggyónunk és megáldozunk évenkint — mondják — a legnagyobb készséggel hallgatunk ünnep- és vasárnapokon szt. misét; ennyi, úgy hisszük elég, ne követeljetek tehát tőlünk többet.

A böjtöt, önmegtagadást, a szt. beszédet stb. csak emberi intézményeknek tekintik s mibe sem veszik. Az a különös, hogy ha az ilyen emberektől kérdezitek, mely vallás hívei, egész határozottan azt felelik, hogy katholikusok. Annyira felvilágosodtak, hogy azt mondják, kétféle katholikusok vannak, az egyik az, a mely az anyaszentegyház parancsolatait megtartja s a másik meg az, a mely nem tartja meg, és mégis az egyik ép úgy üdvözülhet, mint a másik.

IV.

Az imént elősorolt tévelyek veszélyes volta abban rejlik, hogy a hitet magát támadják meg; azért is a legnagyobb kitartással kell ellene küzdenetek. Mindenekelőtt meg kell ismertetnetek gyermekeitekkel a kor romlottságát és még ezen elő-

adástok előtt utálatot kell keltenetek bennök azok iránt, a kik a vallást nyiltan, vagy alattomban rágalmazzák, a kik elvitatják az egyház azon jogát, hogy parancsokat adhat s a hívőkre kötelezettségeket róhat.

Győzzétek meg őket erről gyengéd nyájasságtokkal, de leginkább jó példátok vonzó erejével, bizonyságot tévén nekik arról, mennyire szivetekben hordozzátok az egyház parancsolatait. Ha kell, még a feddést és büntetést se kiméljétek, csak rábirjátok vallási kötelmeik pontos s lelkiismeretes teljesitésére. Ha most nem tartjátok feszesen a gyeplőt, ugyan mikor tartjátok majd szükségesnek a szigorubb fellépést?

Ismétlem, a tévelyek századunk rákfenéi; általok elvakítva hanyagolja el sok keresztény vallási kötelmeit és oly életet él, a mely legkevésbbé sincs hitével összhangban.

Az előtt, a kik oly szerencsétlenek voltak, hogy az egyház parancsolatait megszegték, legalább beismerték, hogy vétkeztek, *meggyóntak*, *megjavultak s szigoru bünbánatot tartottak*: manapság egészen másképen cselekesznek, a kik az egyház parancsait lábbal tiporják. Hogy bünösöknek ne tünjenek fel a közönség szemében, eltagadják az egyház ama jogát, hogy parancsokat adhat. Ezzel különben nemcsak engedetlenségökről állítanak ki bizonyitványt, hanem bizonyságot tesznek fásult szivükről is, a mely a bánat és gyónásra képtelen.

V.

Igen sokan téves nézetökhöz való makacs ragaszkodásuk által sokkal nagyobb hibába esnek: a vallási közömbösségbe. De ilyenek, mivel már jó régen felhagytak vallási kötelmeik gyakorlatával, nem csoda, ha minden ragaszkodásukat elvesztik a valláshoz. Minthogy sohasem izlelték meg a vallás nyujtotta vigaszt, dölyfük miatt végre is önmagok húzzák a rövidebbet. Rájok nézve a vallás közömbös dolog, előttök minden vallás egyformán jó.

Innen származnak a számos ép oly istentelen, mint erkölcstelen szólamok. A vallásközönyösség átkozott zászlóvivői oly udvariasan, oly mérséklettel s oly szerényen terjesztik felforgató eszméiket, hogy nemritkán egész családokat, sőt buzgó kath. férfiakat is meggyőznek és hálójukba keritenek, a kik ha ismernék ezen eszmék messzekiható erejét s a zászlóvivők gazságát, bizonyára utálattal fordulnának el az ilyféle káros elvektől. Pedig világos, hogy egy tévely sem oly veszélyes önmagában véve és következményében, mint épen ez. Ha csakugyan minden vallás egyenlően jó, akkor teljesen fölösleges volt Jézus Krisztusnak, Üdvözitönknek e földre jönie, mert már születése, földi élete, szenvedése és halála előtt is volt igen sok, egymásnak ellentmondó vallásrendszer.

Hogyan, mi czélból alapította volna Jézus Krisztus kegyelmekben gazdag egyházát? Minden vallást egyenlően, jónak tartani annyit tesz, mint azt állitani, hogy Isten nem sokat törődik azzal, ha

így vagy amúgy gondolkodunk. Hiszen akkor elvethetnők a szt. irást, mellőzhetnők a hagyományt és csakis azokat tarthatnók meg, a melyek nekünk tetszenek, a többit elégethetnők. Ha minden vallás egyenlőképen jó, akkor teljesen mindegy, ha imádjuk Üdvözitőnket, Jézus Ktisztust, ha nem ismerjük el Istenünknek mint a pogányok; akkor mindegy, akár hiszszük az Oltáriszentségben való jelenlétét, akár tagadjuk, mint ezt a pogányok teszik; akkor teljesen haszontalanok a jócselekedetek, a melyeket ajánl az egyház.

A vallás-közönyösség rendkivüli káros következményeket von maga után. A mely keresztény ember szivébe belopódzott, az lassankint minden vallásbeli kötelességét elhanyagolja; szíve meghül, minden vallásos érzelem kihal belőle. A hitben közönyöstől igen gyakran azt lehet hallani: »Isten vagy sohasem nyilatkoztatta ki magát, vagy ha igen, nem kötelezett bennünket, hogy higyjünk szavának; a hitben közönyös nem ismeri el Jézus Krisztust Üdvözítőjének, Istenének, az egyházat édes anyjának. Tényleg tehát valódi hitehagyott.

Helyes amaz állitás, hogy a vallásközönyösség a protestantizmusra, az Istentagadásra, a műveltség romlására vezet és ha e természetellenes iránynak szabad tért nyitnának, rövid idő alatt az egész emberi nem rombadőltét eredményezné.

VI.

A vallásközönyösség kárhozatos s veszélyes voltáról való meggyőződés, hiszem, mindenkit arra

ösztönöz, hogy annak kiirtására minden lehető eszközt megragadjon.

Mindazonáltal mindenkor jó a figyelmet némely különös eszközökre felhivni. Könnyelmüség a szeretet fogyatékossága. Mindenek előtt kötelessége az embernek minden tudatlanságot, mely mögött a könnyelmüség oly gyakran rejtőzik, száműzni. Ismeretes, hogy hitbeli kételyek nagyon sokszor csak eme tudatlanságnak következményei, mely a könnyelmüség utját egyengeti. Épen ezért gyermekeiteknek jó korán meg kell ismerniök ama méltóságukat, melyre a vallás által emeltettek. Alaposan kell ismerniök ama fenséges jövendöléseket, melyek az Üdvözitő eljövetelére, életére, tanitói hivatalára, szenvedéseire és halálára vonatkoznak; tudniok kell továbbá legkiválóbb csodatetteit, valamint azt is, hogy a hitet a vértanuk ezrei vérökkel pecsételték meg; hogy jeles egyházatyák szóval és tettel védelmezték és hirdették, hogy ugyanezen vallás csodás módon az egész földkerekségén elterjedt, daczára a számtalan akadályoknak és különösen a századokon át tartó kegyetlen és véres üldözéseknek; hogy a világi hatalmak és tévtanitók és hosszantartó támadásainak ellenére a szentszéket mégis az egyház alapittatása óta a legkitünőbb férfiak foglalták el; hogy csodálatra méltó tanitása sohasem változott stb.

Még a legélesebb ész is ily világos és nyomós bizonyitékok hallatára alázatosan aláveti magát a hit szt. igéjének. Ily módon nagyban fognak olvasmányok, tanitások, idézetek a gyermekek értelmének felvilá-

gosítására, hitök megerősítésére hatni, elannyira, hogy ingatag vagy bizonytalan nem lesz soha.

A mult századnak csaknem minden hitetlene halálos ágyán megbánta gonosz életét, napjainkban azonban fölvilágosultságnak tartják a hitetlenek, hogy úgy mulnak ki, mint az oktalan állat. Honnét e különbség? Egyszerüen onnét, hogy az előbbiek keresztény nevelésben részesültek és hogy minden ballépésök, melyet életökben elkövettek, sem volt képes szivükből azon tiszta és világos igazságokat teljesen száműzni, melyeket ifju korukban tanultak, míg napjaink hitetlenei vallásunknak még alapigazságait sem ismerik, hiányzanak náluk a legszükségesebb ismeretek, melyekkel a kegyelem is működik, hogy a szendergő lelkiismeretet és az üdvös félelmet, mely itt az üdv kezdete, felébreszszék. Ezek ama nagy hátrányok, melyeket a vallás iránt való közönyösség okoz. Mindenekelőtt e közönyösség kiirtására fölötte hasznos, ha a gyermekeknek sohasem engedjük meg, hogy hamis elveket hangoztassanak, melyből a vallási közönyösség származik. Minden vallás egyenlően jó, állitják ezt az istentelenek. De akkor a pogányság, Buddha papjainak szertartásai, a mohamedanismus, az emberevők vallása mind egyenlő és igy kell, hogy helyeseljék a bálványimádást is emberáldozataival együtt. Te azt mondod, a becsületes ember vallását sohasem változtatja, s igy szerinted nem Isten volna már vallásunknak zsinórmértéke, hanem az emberek t. i. a szülők, kiknek életünket köszönjük. Ezen vélemény szerint tehát a becsületes töröknek nem volna szabad a mohame-

dánok kicsapongó életét elhagynia : a becsületes zsidónak mindig Krisztust kellene üldöznie : a becsületes perzsának mindig a napot kellene imádnia ; mert, ha e tételt felállitod, következményeit semmiképen sem vetheted el.

Hogy katholikus így beszél, az nagyon természetes, mert hitének megerősitése mellett csodákkal telt századok tesznek tanúságot ; oly sok bizonyiték van kezénél, hogy előbb kellene kétségbe vonnia *józan értelmét*, mint elhagyni hitét. De, hogy egy uj vallás követője, melynek tagjai egymástól elszakadnak, mindegyik kénye-kedve szerint él, melyben ennélfogva összetartás és egység hiányzanak, hozzá még rossz, nem egyező és önmaguknak ellenmondó alaptételeket állit fel, a te nézeted szerint vallását nem változtathatná — jóllehet belátja annak hamisságát és rosszaságát ; ez valóban nemcsak istentelenség, hanem a legnagyobb esztelenség is volna. Sokan állitják ugyan, hogy bármit hisz is valaki, az mindegy, csak becsületes ember legyen. De ezen állitás magában véve hamis, mert az az ember nem lehet becsületes, ki Isten iránt nem igazságos. Nem a legkiáltóbb igazságtalanság-e az isteni kinyilatkoztatástól megvonni a hitet, midőn a legmeggyőzőbb bizonyitékok állanak rendelkezésedre ? Nem felette nagy igazságtalanság-e Istentől ama szolgálatot és engedelmességet megtagadni, melylyel neki tartozunk ? Mik vagyunk mi, hogy azt képzeljük, hogy Istennek meg kell elégednie azzal, mit neki önkényt adunk ? Mit tartanánk ama cselédről, ki azt mondaná : csak ne öljek és ne lopjak, azután bármit teszek,

ahhoz semmi közöd, tőlem nem követelhetsz más szolgálatot? Igaz ugyan, hogy Isten nem szorul szolgálatunkra, de nekünk, mint teremtményeinek nem szabad elhanyagolnunk az Őt megillető tiszteletet, mert kötelességünk Istennek engedelmeskedni, magas méltóságát elismerni, neki jótéteményeiért hálát adni, vétkeink bocsánatát kiérdemelni és Őt segitségül hivni. Hogyan volna mindez lehetséges, ha Istenről mit sem akarunk tudni? Meggyőződésünk, hogy ezek megfontolását inkább azon czélból kell szivetekre kötnünk, hogy nektek eszközt nyujtsunk, melylyel magatokat a vallási közönyösségtől megóvhassátok, mintsem, hogy titeket azok megczáfolására kényszerítsünk. Istenhez való szeretetetek, a szent hithez való törhetetlen ragaszkodástok és végre vonzalmatok gyermekeitek iránt megismertetnek veletek minden tévelyt, de egyszersmind eszközt is adnak kezetekbe, hogy azt ártalmatlanokká tehessétek.

V. FEJEZET.

Két más tévelyről, melyektől óvnunk kell az ifjuságot.

Negyedik tévely. Vigyázatlan társalkodás a hitetlenekkel. Különösen óvatosak legyünk a protestansokkal szemben. — Ötödik tévely. Az egyház tekintélyének kicsinylése. Miként szálljunk szembe az egyház elleneivel? Az egyház parancsainak megtartása. Az egyházat tiszteletben kell tartani. Tiszteljük a pápát.

I.

Korunknak egy másik veszélye abban áll, hogy nagyon szoros összeköttetést tart a hitetlenekkel, ennek következtében azoknak ellenvetései nem ritkán érdemen felül becsültetnek, sőt még tiszteletnek veszik, ha azokkal többször társaloghatnak, hogy fölvilágosultaknak látszassanak.

Az nem szenved kétséget, hogy keresztény szeretettel testvéreinkül kell tekintenünk azon szerencsétleneket is, kik az egyháztól elszakadtak, értök imádkozni tartozunk, őket Istennek ajánlani és adott alkalommal őket tanítani. Azonban épen ezen keresztény felebaráti szeretet, melynek mindig jólrendezettnek és igazságosnak kell lennie, nem engedi meg, hogy eme hajlamunkat saját kárunkra mértéken túl gyakoroljuk. Pedig ezen veszélynek teszszük ki magunkat, ha szükségtelenül a hitetlenekkel nagyon bizalmas társalgásba és viszonyba ereszkedünk. Ezen társalgások lassan-lassan meg-

gyöngítik bennünk amaz irtózatot, melyet a hitetlenségnek belénk kell öntenie; lassankint megtetszik a tévely, annak alaptételeit elfogadjuk és szövetséges társai leszünk végre azoknak, kik az egyházat megtámadják és nevetségessé teszik.

Midőn a szamozátok meghallották, hogy Eunonius, egyike az arianismus legbuzgóbb terjesztőinek, megfürdött a város egyik nyilvános fürdőjében, nem használták azt addig, míg abból a viz el nem távolíttatott és meg nem ujíttatott. Theodoret beszéli el eme tényt, hogy megmutassa, minő undorral fordultak el az első keresztbnyek az eretnekségtől. Ugyanezen történetiró beszéli el a következőket is: »Ugyancsak azon városban a gyermekek czélbadobással mulattak, midőn a hires tévtanító, Lucius arra ment; öszvére a gyermekek egyik játékszerére lépett és e miatt oly nagy utálatot éreztek magokban, hogy nem merték ama játékszert addig érinteni, míg az a tűzben meg nem tisztult.«

Mint tudva van, szent Chantal, midőn igen ifju vala, egy családjukkal rokonságban levő nemesnek ajándékát tűzbe dobta e szavakkal: »Igy fognak mindazok égni a pokolban, kiknek nincs igaz hitök Jézus Krisztusban.« Valóban magasztos együgyüsége az ártatlan gyermeknek. Érettebb eszünkkel tisztán be kell látnunk, hogy, ámbár az egyháznak ugy ellenségeit, mint barátait szeretni tartozunk, napjainkban inkább szent kötelességünk mint valaha, az ifjuságot tévelyeiktől megóvni. Mert a protestantizmus, habár önönmagában megbomlott és ezer különböző felekezetre oszolt, melyek végre aláássák, szétforgácsolják,

de mégis — s ebben nem szabad magunkat ámitanunk — arra törekszik, hogy végső bukása előtt erejét még egyszer összeszedje. Épen ezért küldi szerte hitküldéreit, hogy bibliát oszszanak és tévelyeket szórjanak szét, s arra törekszik, minthogy a keresztény ifjuságot egészen meg nem ronthatja, hogy legalább a mennyire lehet, Jézus Krisztus egyházától elidegenítse.

II.

Egészen a jelen ideig óvatosan jártak el a protestansok velünk szemben, megelégedtek azzal, hogy egyszerüen áskálódtak a katholicismus ellen, nyiltan támadni nem mertek, mert féltek a kormánytól, a mely bölcsen kerülte a proselitáskodást. Most azonban félre téve minden félelmet az uj vallásszabadság folytán, a mely a hit egységét feloldja, a mely pedig Itália egységének legbiztosabb záloga volt, merészen és elbizakodva támadnak s minden erejöket megfeszitik, hogy a katholicismust kiforgassák. E czélból nagy mennyiségben szórják a bibliát mindenfelé vagy annak részleteit, mint az evangeliumokat és szent Pál leveleit, a melyeket már a magok szájize szerint megváltoztattak és elforgattak. Ehhez járulnak még a sokféle apró iratok és értekezések, a melyek a legméltóságosabb oltári szentség, a gyónás szentsége, a Boldogságos Szüz és a Szentek tisztelete ellen, valamint egyéb hitczikkelyek ellen vannak intézve. És hogy teljes legyen a mű, adnak ki mindenféle elbeszéléseket, regényeket, novellákat, a melyeknek

valamely jó hangzásu, szentimentális czimet adnak, vagy többé-kevésbé a vallásosság bélyegét viselik magukon és mindezt ördögi gonoszsággal és serénységgel szórják szerte széjjel és végzik a munkát. Ez iratokban egy különösen, a mit jeleznünk kell, mint perfid gonoszságot, s a mely annyival is inkább figyelemre méltó, mivel igen megfontolt és valamennyinél közös. Értjük a megigazulásba vetett hitökre vonatkozó tévelyt, a mely szerint üdvözölni annyi, mint Krisztusban hinni, benne bízni, egészen rá hagyatkozni, s erre nézve sokkal nagyobb hévvel tudnak beszélni, mint a mily bizonyossággal kijelölni képesek, hogy kik azok, kik ez uton megigazultak. Ime tévedésök, a melybe esnek, hogy elég Jézus Krisztusban csak hinni és cselekedetekről szó se legyen. Hát az egyház iránt köteles engedelmesség, a gyónás, az áldozás, az egyházi rend, jó cselekedetek és a többi! E tévelyeket, melyekbe esnek, nem mondják ki világosan, nehogy iszonyt keltsenek magok iránt, hanem ráhagyják az olvasóra, hogy maga vonja le a következtetést: arra nézve pedig a mit világosan vallanak, tele lármázzák az egész világot és egetföldet igérnek s csupán azt az egyet kivánják meg, hogy hinni Krisztusban. A hit — a mi azt illeti — tehát a Jézus Krisztusban való hit, ha jól rendezett úgy a mint azt a ker. kath. vallás kivánja, és ha egyesitve mindazon eszközökkel, a melyeket Krisztus Urunk előirt, valóban üdvözít és ezt a kath. vallási könyvek is ajánlják, és sokan olvasva vagy hallva a protestánsok szájából a dicshimnuszokat és nem sejtve a hálót, a melyet azok kivetnek, behálóztatni

engedik magokat a hazug kenetes mondásokkal, a melyeket az árulók Krisztusról s benne való hitökről világgá bocsájtanak. Kell tehát, hogy megintsék a szülők gyermekeiket, hogy őket ne lepje meg e csalárdság, nehogy kedvöket leljék e könyvekben és hogy méltó borzalommal forduljanak el tőlök. Nem fölösleges e megjegyzés, minthogy a körülmények olyanok, hogy az utóbbi időben a protestánsok merészsége a legfelsőbb fokra hágott. Ajánlgatják könyveiket az iskolából jövő ifjuságnak, a munkásoknak, midőn a munkáról haza tartanak, az árusoknak és árusnőknek, szatócsoknak, lányoknak a kik napi munkáról jőnek, és árulják nyilt tereken és ott hagyják, mintha ott feledték volna a kath templomokban, annyira zaklatja őket az eretnekség bősz ördöge. Kell tehát, hogy a Krisztus iránti valódi szeretettel és buzgalommal, mely a lelkek üdvét keresi, ellensúlyozzuk az ellentábornak dühét!

III.

Egyik hathatós és — fájdalom, mindig kedvelt eszközül szolgált arra, hogy a hitet az ifju szivekből kitépjék, az a mesterség, a mely abban áll, hogy a hitet nevetségessé és megvetetté, megvetésre méltóvá teszi. E tekintetben a legügyesebb ravaszsággal vetik ki ellenök, majdnem minden pillanatban, a hálót. Mindent megkisértenek, hogy e szándékukat megvalósítsák. Az egyház törvényeit nevetségeseknek találják és kigúnyolják. A böjtölés és önmegtagadás parancsát zsarnokságnak veszik, melyet csak gyönge keresztények tűrnek meg. A szent zsinatok törekvé-

sein mosolyognak és határozataikat semmibe sem veszik és megtagadják tőlök a hatalmat, hogy a rossz könyveket eltilthassák, mintha azok talán az ifjuságnak hasznára volnának ; sőt annyira viszik ez istentelenséget, hogy a püspökök tekintélyét, az egyházi és világi elüljáróságot nevetséges szinben tüntetik fel, a mi csak szügségtelen teher, melyet a nép viselni kénytelen.

Az esztelen sértegetéseknek, melyek a censurát és az egyházi büntetéseket illetik, — mint a melyek korunkba már nem valók, — se vége, se hossza. A római udvar és az apostoli szék, mint igazságtalanúl állítják, két egészen különböző dolog. De, fájdalom, még máskép' is sértik az egyházat, sokkal büntetésre méltóbb merészséggel! Mindent csúfolnak, a mi csak tőle származik, legyen az akár törvény, akár parancs, akár határozatok, mindent rosszakaratulag félremagyaráznak.

Azt mondják továbbá, hogy az egyház eljárása nem felel meg napjaink igényei s követelményeinek. Az egyháztörténelmet, különösen a pápák történelmét átkutatják és össze-vissza bonczolgatják, hogy valahol valami felötlő dolgot kihalásszanak: s ha véletlenül valami kicsinységet, csekélységet találnak, mi megrovandónak tünik fel, azt felfujják és nagyítják, valóban ördögi rosszakarattal eltorzítják s nemsokára ujságok s regények kedveskednek az olvasni vágyó közönségnek, főleg annak a botránykedvelő tömegnek, a koholt mesékkel. Ezekhez sorakoznak azután az inquisitióról, Galilei borzalmas fogságáról, a keresztes hadakról, a Bertalan-éjről, a nantesi ren-

delet visszavételéről szóló roppant hatású történetek; szóval mindent megmozgatnak.

Igen, még oly emberek is vannak, kik mindent, a mi egyházi, megvetnek és kigúnyolnak; a világi papságot ki nem állhatják, rájuk nézve az a clericalis párt, vagy még valami rosszabb. A szerzeteseket meg épen gyűlölik, a setétség és tudatlanság eszközeinek tekintik őket. Mint egykoron Judás, ők is pazarlásnak veszik templomaink gazdag diszitményeit, az irgalmasság cselekedetei csak akkor találnak pártolásra, ha a clerus ki van belőle zárva. Minden ájtatosság előttök túlzott. A hithez való ragaszkodást fanatismusnak, a lélek üdve iránt való buzgóságot intolerantiának, a szent tanok megvédését esztelenségnek nevezik; a pásztor kétségbeesett segélykiáltását a farkas ellen, mely könyörtelenül tépi a rábízott nyájat, a felebaráti szeretet megfogyatkozásának.

Mind eme szemérmetlen gonoszságokkal, emez ócsárlásokkal, gazságokkal és esztelenségekkel nem czéloznak másra, mint az egyház pusztulására; azt képzelik, hogy ezáltal Jézus szűz arájját úgy eltorzítják és megszeplősítik, hogy tulajdon gyermekei szégyenleni fogják magokat miatta. Nem gondolják meg esztelenségökben, hogy, ha ily szerencsétlenség lehetséges volna, az az erkölcs, vallás és családi élet tökéletes romlása lenne.

IV.

Ha családotok boldogsága kissé szíveteken fekszik, úgy legnagyobb gondotok legyen azt ily eszte-

lenektől megóvni; óvjátok meg őket, rejtsétek el őket a valódi és szilárd vallásosság védőfala mögé és szüntelenül tápláljátok gyermekeitek szivében édes anyjok, az egyház iránti lángoló szeretetet; oly szeretetet, mely soha ki ne hüljön. Soh'se engedjük meg, hogy szemeik elé kerüljenek ama rontó és vallásellenes iratok. Az egész országot elárasztja a sok rossz regény, melyeket az ember szívének ártatlanságában ártalmatlanoknak hisz, mert Isten nevét nyiltan nem káromolják és nem rontják nyiltan az ifjuságot; meglehet, de mindannyi gúnyolja az egyházat és frivol módon szól az egyház szertartásairól, az egyház szolgáit uralomra vágyóknak és a családi béke zavaróinak tünteti fel; mindannyi azt meri erősíteni, hogy a zárdák falai mögött a gonoszságok minden nemét űzik és hogy az egyház a népek boldogságának és haladásának ellensége. Bárki is olvassa ez iratokat, a lélekre halált hoznak, vagy rajta halálos sebet ütnek. A dolog igy állván, mindenesetre szükséges, hogy az ember oly elveket sajátitson el, melyek a mondottakkal ellenkező áramlatba terelnek.

Jézus szerette egyházát kimondhatatlan szeretettel; hogy azt megalapítsa, vérét ontá. Jaj annak, ki Istent káromló kezét ellene felemelni merészli! Isteni jegyese nem hiába fenyegetőzött és az Ur keze sem rövidült meg. Bárki kelt is e legyőzhetetlen sziklával harczra, fejét zuzta szét rajta. Tehát az egyház nem tűrheti, hogy határozatait istentelen kiváncsisággal vizsgálják, hogy büszke önhittséggel törvényei felett pálczát törjenek, még kevésbé en-

gedheti meg, hogy az ember bátorságot vegyen magának, eljárási módját birálgátni.

Épen nem nehéz mindezen az egyházra irányuló támadásokat győzedelmesen visszaverni ; a hű gyermeknek szemében az anya minden rágalom ellenére is, melyekkel rosszakaratúlag elhalmozzák, tisztán áll. Ha pedig itt-ott botrányról hallatok, melyet talán a papság egyik-másik tagja követett el, ne feledjétek, hogy Krisztus Urunk a Megváltó Szt.-Péternek, a ki Őt elárulta, mégis a legfőbb pásztori hatalmat adta. Az egyháznak a clerus egyes tagjainak hibái nem árthatnak ; miként Chamot Isten átka elérte, mert lerészegült atyját kigúnyolta, épen úgy az istentelen, ki anyját: az egyházat egynémely méltatlansága miatt megveti, bizonyára nem fogja elkerülni az Isten átkát.

Constantin császár azt szokta volt mondani, hogy ő, ha egy papot vétkes tetten rajtakapna, az egyház iránt való tiszteletből, császári palástjával födné be.

V.

Az egyház iránti tisztelet különösen az egyház törvényeinek megtartásában nyilvánul. Szégyen, gyalázat, midőn az ember látja, hogy kath. családok miként szegik meg a böjt és önmegtartóztatás törvényeit. A gyermekek megszokják, hogy csupán azt becsüljék, mit szülőik tiszteletben tartanak és így történik, hogy e törvényekre, melyeket a szülők könnyelműen elhanyagolnak, épen semmit sem ad-

nak. Nem csodálkozhatunk tehát azon, ha később még azt sem tudják, hogy mely ételek vannak eltiltva, vagy mely napokon nincs azok élvezete megengedve. Némelyek ugyan azzal mentegetik magukat, hogy a család egyik vagy másik tagja gyengélkedő, hogy engedélye van a husételre, hogy kettős költséget nem lehet elviselni, miszerint egyik hús, másik böjti ételt egyék; az egészségesnek a beteg étrendjéhez kell alkalmazkodnia. Ha mindez még igazán úgy van, akkor még hagyján; de hány család pazarol nagy összegeket igazán esztelen módon; szinházlátogatásokra, nagyszámú és fölösleges szolgaszemélyzetre, lovakat tartanak és kutyákat, s mégis jajveszékelnek, hogy lehetetlen háztartásuk költségeit szaporitaniok, hogy ez egyház törvényeit családjokban megtartsák. Ily kifogást az emberek még csak elhisznek, de a mindentudó Isten előtt nem marad titokban, a ki nem a látszat után itél.

Mennyivel észszerűbben járnak el azon szülők, kik gyermekeiket már a legzsengébb kortól kezdve rászoktatják arra, hogy egyről-másról lemondjanak, hogy így lassanként az önmegtagadás szellemét szivökbe oltsák, hogy azt a jövendő életben a legnagyobb szeretettel gyakorolják. Szt.-Alajos már mint gyermek kezdé magát az önmegtagadás műveiben gyakorolni. Szt. Vazul a böjtöt az ifjuság tejének nevezé. Eme furcsa elnevezés talán némely esztelenek részéről megvető mosolyra fog alkalmat adni' kik meg nem gondolják, hogy ha az ifjuság testi táplálékra szorúl, ne feledkezzenek meg a lelek táplálékáról sem.

VI.

Azonban nem elég a gyermekeket a napjainkban lábrakapott egyházellenes előítéletektől megóvni. Igazi istenfélő módon nagy szeretetet is kell beléjök öntenetek az édes anya iránt.

Az egyház a mi isteni Megváltónknak, Jézus Krisztusnak jegyese, reá bizta Ő minden kincsét, melyeket az egyháznak kell kiosztani a hívőknek. Itt e földön az Ég különös kegyének örvend és semmivel sem vonjuk inkább magunkra az Úr tetszését, mint ezen kegyes anya iránt való ragaszkodásunkkal és engedelmességünkkel. Ezen egyház az, mely mindazon kegyelmeket, melyekre szükségünk van, Isten kegyességétől számunkra megnyeri; továbbá magára vállalja, hogy minden kéréseink- és könyörgéseinket Isten elé terjessze és kegyelmének kincseivel bennünket gazdagítson. Születésünkkor megnyitja számunkra az eget a keresztség által, később gondoskodik arról, hogy bennünket az örök igazságokra vezessen. Ha elég szerencsétlenek voltunk, hogy lelkünket vétekkel beszenyeztük, a penitentia-tartás szentségében Istennel ismét kibékít. Ha vezetésére szorulunk az erény ösvényén, bőven fölleljük azt utmutatásaiban és szt. beszédeiben; midőn pedig gyengéknek érezzük magunkat és szükségünk van erősítő táplálékra, akkor az angyalok kenyerét nyujtja. Egész életünkön át vezetőnk, világosságunk, biztosságunk, védelmezőnk és anyánk. És különösen halálunk órájában reménynyünket megerősíti; rettegésünket száműzi, gyengeségünkben erősít és megvéd. S végre nem az egyház-e az, mely ezen válságos pillanatban halandó

testünkről gondoskodik, mely kihült porhüvelyünket megáldja és lelkünket vigaszszal tölti el?

Itt a földön az egyháznak irántunk való szeretetét egész nagyságában föl sem foghatjuk, ott fenn a mennyben fogjuk csak ezen anyai szeretetének fönségét egész terjedelmében és nagyságában megismerni, ha t. i. nemcsak könyeinek, melyeket értünk önt, áldásos eredményét, hanem értünk való munkásságát is, hogy bennüneket az Úr boldog látásához vezessen, rajtunk tapasztalni fogjuk. Ne mulaszszátok el gyermekeiteket oktatni e jótétemények felöl; korán tanulják meg a gyengéd anyai szeretetet szeretettel viszonozni. Legyetek rajta, hogy méltóságának egész gyermeki szeretettel magokat alávessék, hogy tudják, miszerint hatalma e földön egészen korlátlan és általános, hogy az egyház a bárka, melyen kivül nincs remény és szabadulás; a legyőzhetetlen védőfal a világ támadásai ellen; továbbá e földön az Úr országa, Jézus Krisztusnak jegyese — drága szent vérének ára — a Szt. Háromság öröme, hogy bárki az egyházból ki van zárva, az égből is ki van zárva, mert a ki az egyházat anyjának el nem ismeri, annak sohasem lehet Isten atyja, és a ki az egyház ellen tusára kel, magával Jézussal kél harczra, de biztosan le is fog győzetni.

Öntsetek egyszersmind gyermekeitekbe nagyrabecsülést, tiszteletet és engedelmességet a legfőbb pásztor iránt, mert Ő Isten helyettese e földön, látható feje egyházának; reá bizta az Üdvözitő a menyország kulcsait, őt ruházta fel a legmagasabb és isteni tekintélylyel.

Gyermekeiteket továbbá nagy haszonnal vezethetitek be a hit elterjedésének történetébe, a missiók, az egyház harczainak és győzelmének és különösen a szentek életének történetébe akár olvasmányok, akár elbeszélés utján. Az életnek hány drága esztendejét használják fel, mennyi pénzt adnak a tanitóknak, hogy Caesárok, Epaminondas, a Scipiok és más részint ó-, részint ujkori hősök nagy tetteit ismerni tanulják! Kérdezlek titeket, van-e mind ebben csak valami is, a mi csak a legegyszerübb s legigénytelenebb »Szentek életé«-vel összehasonlítható volna. A Jézusról nevezett Mariana Szűz, ki magát gyermekségétől kezdve Isten szolgálatára szentelte, egymaga több csodáját művelte a hősiességnek és erénynek, mint ezen hősök együttvéve, kiknek nevei közszájon forognak. Oh! csak jobban ismernék az egyházat, akkor bizonyára forróbban is szeretnék! és ha jobban szeretnék, akkor gyermekei közül sokkal többet is vezetne az égbe.

VII.

Az anyaszentegyházhoz való fiui ragaszkodástól elválaszthatatlan az anyaszentegyház fejéhez, a pápához való ragaszkodás. Jól mondotta Szalezi szt. Ferencz, hogy az anyaszentegyház és a pápa egy: jól mondotta, mert ha az egyház csalhatatlan, megfogyatkozhatatlan, és ha tanitója és feje hiveinek és az emberiségnek üdvösség tekintetében vezetője, mindez azért, mert Péter személyében mindezen tulajdonok egyesülnek. És miként szent Péter utódaiban él, ép

ugy egyszersmind a római pápa Jézus Krisztus földi helytartója, az anyaszentegyház feje, a hivek lelki atyja, minden tekintély forrása, minden ügynek legfőbb birája, minden kereszténynek az üdvösség dolgában legfőbb tanítója. Úgyannyira, hogy a ki vele vet, az összegyüjt, a ki nem vele vet, az szétszór. A honnét kitünik, mennyire kell tisztelnünk és becsülnünk ily méltóság viselőjét, a kit eléggé sohasem tisztelhetünk! Napjainkban még főleg igen fontos okaink vannak arra, hogy kiválólag tiszteljük az anyaszentegyház fejét. Mi szépen megvalósítva látjuk Itália egységének eszméjét, a melyet minden áron meg akarnak teremteni, Jézus Krisztus földi helytartójának személyében és minő ellentétben áll ez amaz egységgel, a melyet az anyaszentegyház jogainak sérelmével tudnak csak megvalósítani, s a mely mindaddig megmarad, mig a merénylet tart, a mint ők azt a protestáczióban látják megvalósítva, a melyet minden alkalommal megujítanak.*) A kik a különböző árnyalatu felekezetekben és némely ugynevezett katholikusokban is őrjöngéssel határos gyülöletet keltettek: és ennek következtében dühöngnek, némelyek az ő személye, valamennyien azonban az ő lelkiekben való és ideig valókra vonatkozó jogai ellen és a Szentszék kiváltságai, a püspöki jogczim, és az ő az anyaszentegyház jólétét czélzó alkotmánya ellen, a szerzetesek ellen, kiket behozott és a világba szétküld, részint congregátiókba beosztva, reszint a hittéritői müködésre szánva őket, és a pap-

*) A szerző e sorai különösen az itáliai viszonyokra czéloznak. (Fordítók.)

ság boszantására megtöltik Rómát protestáns templomokkal, ráteszik kezöket a templomokra, elvadítják az ifjuságot : és mintha még mindez nem volna elég, a lapoknak egész özöne hozza a szidalmakat, rágalmakat és dicsériádákat és rajta vannak, hogy a népet az engedelmességből kivetkeztessék és rávegyék, hogy a világon lerázzon minden tekintélyt. És azért a hol végső szükség van, ott kell, hogy a végső szükségnek megfelelő eszközökkel siessünk a bajnak orvoslására. Kell, hogy zsenge korukban ugy oktassuk a fiatalságot, hogy helyes fogalmuk legyen a pápáról, legfőbb méltóságáról és arról, hogy minő hatalom illeti őt meg az egész egyházzal szemben. Keltsetek bennök méltó borzalmat, a minőt éreznie kell minden ker. léleknek a csalárd iratokkal szemben, a melyeket az ellentábor bocsájt ki világgá. Ébresszétek bennök a legmélyebb hódolatot és tiszteletet személye iránt, valamint a kellő fiui ragaszkodást és engedelmességet minden rendelete iránt, a melyet enciklikáiban, konstituczióiban, leveleiben és határozataiban, mint a ker. világ tanitója és vezére, kibocsájt. És ez alárendeltség és hódolat érzetének a szeretet érzelmébe kell átolvadnia, a szeretetbe, a mely a pápát, mint a kereszténység atyját átölelje, mint a ki igazi atyja hiveinek, sokkal magasztosabb értemenyben, mint a világon lehet, és a minő a lélek szeretete, a melynek világosságot és örök életet ad és abba bevezeti. Ez annyival is inkább szükséges, mert különben, ha gyöngéd szeretettel nem ragaszkodunk az anyaszentegyház fejéhez, nagyon nehéz iránta engedelmesnek maradnunk, oly időben, a mi-

nőt várhatunk, a midőn a rágalmak egész özöne háramlik a pápák ellen ama nem épen épületes iratokban, melyek manap kézről-kézre járnak és oda vetik a romlott, féktelen és botránykedvelő tömegnek martalékául a pápáknak hosszu sorát, kik életszentségökkel, tudományukkal és mindennel, a mi szent és dicső, tündöklöttek. Egy szóval, rajtatok áll, hogy gyermekeitek úgy, a mint kell, igaz hódolattal ragaszkodjanak az egyház fejéhez, a római pápához és lelkesüljenek a vallási ügyért: vagy gyülölettel eltelve iránta, egyszersmind első csiráját foganják szivökben a romlottságnak.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VI. FEJJEZET.

A jó erkölcsök.

A jó erkölcsök a családban. — A hamis elvek kiküszöbölése a családból. — Nem elég a természetes jóság az üdvösségre. — A jótékony czélú estélyek, bálok stb. — Állatvédő egyletek.

I.

Ha meggyőződtetek arról, hogy gyermekeitek a vallásban jól neveltettek, akkor arról is kell gondoskodnotok, hogy életök is annak megfelelőleg kiképeztessék. A hit nyujt ehhez leginkább segédkezet, mert épen a hit a legjobb védelem a rossz élet ellen. Hiszen tapasztaljuk, hogy a családok körében oly szokások képződnek, melyek aztán a szülőkről a gyermekekre szállnak át. Igy előre látható volt, hogy Tóbiás jó gyermekké leszen, mert oly erényes szülői valának. Tehát nem feltünő, hogy az ember, a szerint a mint szülői jók vagy rosszak, a gyermekek is jók vagy csintalanok. Hiszen jellemvonása az ifjaknak mást utánozni, a rossz példát úgy követni fogja, mint a jót. Hasonlóképen egyként könnyelmüleg meghallgatja a jó és rossz tanácsot és ha ahhoz szokott, hogy mindig csak botrányt lásson, mindig csak káromkodást és átkozódást halljon, végre minden emberi érzet kihal belőle.

Ebből tudhatják a szülők, hogy mit kell tenniök és megengedniök, ha azt akarják, hogy gyermekeik jók vagy rosszak legyenek. Mindenekelőtt soha se felejtsék el, hogy s a j á t társalkodási modoruk, tanácsaik és főképen saját példáik teszik a gyermekeket jókká vagy rosszakká.

II.

Ha tehát azt akarjátok, hogy családotokban az erény meghonosuljon, úgy különösen két dologra irányítsátok figyelmeteket, a melyek az erkölcsi igazságoknak alapját képezik s a mely alapon a keresztény életnek fejlődnie kell. Nem ok nélkül mondom, hogy különösen arra legyen gondotok, hogy a hamis elvek a családban mélyebb gyökeret ne verjenek, mert, fájdalom, ezek nemcsak a világias gondolkozásu, de még a jámbor családokba is befészkelik magokat. Valóban elmondhatjuk, nehezebb e méregtől mentnek maradni, mintsem gondolnák. Nem említhetem itt fel valamennyi téves elvet, azonban legyen szabad csak nehányat szellőztetni közülök és azután megitélhetitek egyiknek-másiknak becsét. Nagyon is gyakran halljátok p. o.: *Usznunk kell az áradattal, különben elveszünk; üvöltenünk kell a farkasokkal*; *a tulságosan gyengéd lelkiismeret semmire sem visz* Hányszor buzdítják a gyermeket ilyképen: *Használjátok, zsákmányoljátok ki ifjuságtokat, ugyis nagyon korán köszönt be az öregség rideg tele.* A leányzókat pedig imigy buzdítják: *Mutassátok magatokat, hisz a látatlan árunak nem akad vevője.*

A szórakozás, szinház, ünnepélyek, mulatságok, s időtöltésre vonatkozólag közönségesen három elv terjedt el, melyekkel még a »Korán«-nak hamis tanitásait is igazolni lehetne. Ugyan mi rossz van abban — mondják sokan — ha az ember n é m i szórakozást, üdülést és nyugalmat enged meg magának? Minden megengedhető, semmit sem kell magunktól megvonnunk, a mi szemnek szájnak kedves. Különben — igy szólnak — az egész világ igy cselekszik — ez egyetemes és általános mentegetődzés. És eme hatalmas tekintélylyel szemben nem fog sem a lelkipásztor, sem a szentek szava. Ugy látszik teljesen megfeledkeztek arról, hogy ez a széles és rózsás út, a mely kárhozatba visz.

Végre — mondják — *mit fognak rólam gondolni, ha mindentől visszavonulok és nem cselekszem a többiek példája szerint?* Ezen pillanattól fogva a józan ész szava előtt fülök bedugul, nem hallja többé az ember a lelkiismeret szavát, a mely hasztalan itéli el az óriási hibákat, melyeket szünet nélkül elkövetünk.

Ezen s hasonló elveket a legnagyobb szorgossággal kell a családtól távol tartanunk. Ezért azoknak rútságát mindenekelőtt fel kell tüntetnünk, majd hatalmas érvekkel meggyengítenünk és kimutatnunk, mennyire ellenkeznek az evangélium szellemével, vagyis a legkomolyabban elitélni és a legnagyobb megvetéssel tőlök elfordulni.

III.

E végből engedjétek meg, hogy egy különösen napjainkban uralkodó tévelyt érintsek. Ez pedig, a mi illeti Jézus Krisztus tanainak ismeretét, abban áll, hogy vannak nem csekély számmal, a kik, ha jóságról van szó, semmi különbséget sem tesznek a természeti és természetfeletti s tulajdonképeni ker. jóság között. És igy, ha természettől csak annyira is meg vannak áldva, hogy nem ölnek, nem lopnak vagy valami csekély jót tesznek felebarátjukkal, azt hiszik, hogy már nem állnak messze attól, hogy szentté avassák őket. Azonban ez alapos tévedés. Mert az a természeti jóság ér ugyan valamit, de a ki azt hinné, hogy csupán ezzel a jósággal üdvözül, igen csalódnék. Az ember a teremtés idején természetfölötti állásra helyeztetett, a melyet azonban ős szüleink büne folytán elveszitett, de Krisztus Urunk által ismét visszanyert. Ennélfogva jóságának, a melylyel birnia kell, olyannak kell lennie, a minőt Krisztus Urunk kiván, vagyis természetfölöttinek. Ez pedig, hogy a hitczikkelyekből csak a leglényegesebbekre szoritkozzunk, megkivánja mindenekelőtt az élő hitet, ker. reményt és tevékeny szeretetet. Megkivánja továbbá a természeti jó cselekedeteken felül még azokat, a melyeket Krisztus urunk hozzá kötött. Az isten-tisztelet megkivánja, hogy tökéletes imádás legyen, ez pedig történik fent emlitett szent mise áldozatunk bemutatása által; könyörgésül és büneink kiengesztelésére pedig rendelte a töredelem szentségét; a szeretet áldozatául pedig rendelte az Oltári

szentséget. Ahhoz tehát, hogy valamit tehessünk, a mi az örök életre érdemes legyen, megkivántatik, hogy azt a kegyelem állapotában vigyük véghez. Azon erények pedig, a melyeket tőlünk megkiván: az alázatosság, türelem, felebarátunk iránti szeretet, sőt az ellenség szeretete; továbbá megkivánja, hogy magunkat az anyaszentegyház rendeleteinek alávessük, mint a hivek lelki vezérének és fejének, a minek őt, mint fentebb jeleztük, Krisztus rendelte. Mindebből a világ positive semmit sem kiván meg, a mint ez tényleg áll a raczionalismusról és vele ellentétben oly tiz-parancsolatot alkot, a mely kitünően megfelelhet akár a pogánynak is. De a ki oly álláspontra helyezkedik, mely nem ismeri el Krisztus Jézust és az ő evángéliumát és oly evángeliumot fogad el, a mely megsemmisiti az övét s lerontja a megváltás nagy munkájának egész érdemét, az tudja meg, hogy a ki nem fogadja el az övét, az nem alkalmas arra, hogy bemenjen a menyek országába. De — azt fogjátok mondani — csak nem kárhozhatik el az, a ki nem lop, nem gyilkol és jót cselekszik felebarátjával? Nem azért kárhozik el, hanem elkárhozik, ha csak ezt teszi és mindazt meg nem teszi, a mit erre vonatkozólag megparancsolt Krisztus Urunk. Ezt meg kell még tennie, amazt nem szabad elhagynia. S valóban mindenki belátja, hogy e tizparancsolat menynyire meg van szoritva, a melynek ha valaki eleget tett is, még édes keveset tett. Az, hogy nem gyilkol, nem lop s valami jó cselekedetet mivel felebarátjával, még nem zárja ki azt, hogy valaki meg ne vesse Istent és Krisztus Jézust, nem

zárja ki a testiséget, a tisztátlan gondolatokat, vágyakat, beszédet, cselekedetet, nem zárja ki a kicsapongást, mértékletlenséget és mindennemű romlottságot, egy szóval nem zárja ki mindazon fogyatkozásokat és hibákat, melyeket bő alkalmunk van szemlélhetni azokban, a kik az Úr törvényeit lábbal tapodják. Oltsátok tehát gyermekeitek szivébe az Úr törvényeit és oltsátok beléjök, hogy teljesen megtartsák úgy, amint Krisztus Urunk meghagyta: *Docete eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis*;" mert csak így eszközölhetitek, hogy üdvözüljenek.

IV.

Egy másik, nem csekélyebb veszély, mely a vallás iránt táplált hamis elvekből származik, az a szokás, a mely ez években keletkezett és a vagyonosabbak között igen el van terjedve, s abból áll, hogy a szeretet művét estélyeken, bálokon, szinielőadásokon és más e nemü mulatságokon akarják gyakorolni. Lehet-e tehát helyeselni e szokást? Jobb volna a protestansokat hagyni, a kiktől ered és nekünk a régi szeretet műveit gyakorolnunk, a mint Krisztus Urunk kívánja és az egyház előirja. Még pedig fontos okoknál fogva. A felebaráti szeretet a legmagasztosabb erény, a mely az Isten iránti szeretetből származik és ezt nem akarják másként gyakorolni, mint valamely mulatság vagy vigalom alkalmával.

A szegény és szükölködő a hit szenteivel tekintve, az Üdvözitőt jelképezi és a hivő, ki rajta

segit, ha tudja, a mit szent hitünk hangsulyoz, hogy a mit annak ad, nem annak, hanem magának az Üdvözitőnek adja. Az Üdvözitőnek olyasmit adni, a mi szórakozásunkra szolgál, nem valami tiszteletre méltó, nem is valami delikát dolog, a minő pedig az oly érdem, a melyre nem is törekedtünk, a miben pedig finnyásak és kényesek szoktunk lenni. Minő érdeme lehet tehát az olyan jócselekedetnek, a melyet nem Istenre viszünk vissza? Ha pedig felajállhatjuk Istennek, miért ne gyakorolnók azt a szegénynyel szemben, mint alamizsnát? Vagy menynyivel jobb a jó cselekedet, ha valami mulatsággal kötjük össze, a mi magában véve közömbös dolog, a minő a tombola, lottó, vagy hasonlók. Épen e mulatságokat szokás e czélra kiválásztani, a melyek iránt pedig az egyház oly anynyira bizalmatlan s a melyektől, a menynyire csak képes, távol igyekszik tartani a híveket, mint a melyek gyakran vétkesek, de bizonynyal legalább is mindig veszedelmesek; ezeket választani, felékesíteni és szépiteni a szeretet nimbuszával, ez az, a mit nem szabad üzni. Ugyan ki nem látja ebben, hogy itt az látszik épen helyesnek, a mit az egyház épen nem helyeselhet, sőt kárhoztat s legkevésbbé sem tanácsol hiveinek? És így megtörténhetik, hogy sokan a kik különben nem vennének részt holmi estélyeken, előadásokon, azt vélvén, hogy ez valami jótékony dolog s nem mervén megczáfolni: a szeretet ürügyül és alkalmul fog szolgálni arra, a mi épen nem helyes és épen nem jó cselekedet s a mit a józan erkölcs semmikép meg nem tür. Végül fel akarjátok nyitni szemeiteket,

hogy ezt az egész fonák találmányt lássátok ? Ha a dolog jó és tiszta, akkor okvetlenül felajállható Istennek is, mint bármely más jó vagy legalább közömbös cselekedet. Kisértsék meg tehát szóval. Uram, én ma este nagy parádéba vágom magam és ha szegénynyel vagy szükölködővel találkozom (mert igy kivánja a világ), szinházba megyek és ha akad valami, a mit a mai világ pártol, jótékony czélra tánczolok egész este és szükség idején egész éjjel bókolok és hajlongok és udvarias leszek mindenki iránt, mulatok, a hogy csak tudok ; de mindezt az önmegtagadást csak Istenért teszem és az ő nagyobb dicsőségére, hogy egy morzsát juttassak asztalomról neki, mint a kit a szegény képvisel. És ha ez elég arra, hogy bensőtökben igy felajálljátok, akkor tegyétek meg ; de ha visszatetszőnek találjátok, a mint méltán kell is, hogy annak tartsátok, akkor üzzétek el a gondolatot is, és ahhoz tartsátok magatokat gyermekeiteknek e tekintetben való tájekoztatását illetőleg is. A ki részt akar venni e mulatságon, mert nincs bátorsága neki ellenmondani, csak mulasson ; de legalább ne akarja a mulatságokon a szeretet művének ürügyét és látszatát kölcsönözni. Igy el fogják kerülni legalább a kétszinüségnek szégyenérzetét, a melyet a világ fiai már rég elveszitettek. Ismertem bizonyos komoly uri embert, a kinek, ha jegyet küldöttek valami jótékonycélu bálra vagy lakomára, adott bőségesen alamizsnát, de azután visszaküldötte a jegyet azzal az egyszerü válaszszal : az én jótékonyságom nem tánczol. Ez lenne adandó alkalommal a legjobb válasz.

V.

A szeretet az utóbbi években anynyira általánossá lőn, hogy nemcsak az emberiséget öleli fel, hanem még az állatokra is kiterjed; így keletkeztek állatvédő egyletek, melyek azok jogait védelmezik s a kutyák, lovak stb. számára istállót, hospicziumot emeltek. Mi még nem jutottunk enynyire, de vannak különösen nők, a kik gyermekeikben túlságosan felkeltik (vagy romanticismusból, vagy szentimentalismusból) az állatok iránt való szeretetet. Azért láttuk szükségesnek korunk e kinövéséhez hozzá szólani. Nos hát, nem szabad kegyetlenkedni az állatokon, mert nem szabad az állati kegyetlenségig sülyednünk. A józan ész, de még inkább tiltja hitünk, hogy ne indulatoskodjunk, ne türelmetlenkedjünk, a mi közönségesen alkalmi oka annak, hogy az állatokkal kegyetlenkedünk és miként nem tartja józan dolognak, hogy oktalanul verjük a földet vagy követ, ép úgy és még sokkal inkább tiltja, hogy az állatokon töltsük ki bosszunkat. Sokkal inkább, minthogy ily szertelen ingerültség alkalmával sokkal indulatosabb és dühösebb: miért is, a ki nem érez részvétet az oktalan állat iránt, lesz-e részvéttel az ember iránt?

Azonfelül ütni az oktalan állatot teljesen absurdum: ha veritek olyanért a miről nem tehet, nevetséges, mit míveltek, mert hisz az állatnak nem áll szabadságában ezt vagy azt tenni, a minthogy nincs érdemök sem abban, a mit tesznek; miért veritek tehát az állatot, hogy arra tereljétek a merre kell, azért nem kell kinoznotok, hiszen oktalanúl cselek-

szik. És így már védve vannak az állatok, mivel az isteni törvény tiltja a haragot, türelmetlenséget és már maga a józa nész kivánja, hogy okosan cselekedjünk; de már azzal, a mi az állatok jogait illeti, az, hogy arra alapitják az egészet, már teljes tudatlanságukat árulja el a kérdésben, hogy kinek jogairól lehet szó. És tényleg a jog elválaszhatatlanul jár együtt az ész használatával: a hol ez nincs meg, hogyan lehet megkivánni amazt? Végül a mi a gyakorlati részét illeti a dolognak, az állatvédők legjobban tudják, hogy az állatokat valami nagyon különös jogok nem illethetik meg. Mert ha épen szükségök van rá a versenyfutásnál, hogy befogják, vagy a földet müveljék, nem sokat törődnek a lovak és barmok kényelmével. Nem ismerik el az állatoknak az élethez való jogát, a midőn asztaluk felszereléséről van szó s halom számra ölik a borjút, csibét, madarakat s két kézzel tömik magukba husát. Miben áll tehát az állatvédő egyesületek védői működése? Egy kis kényeskedésben és affektált nyifogásban, a mit azért fitogtatnak, hogy emberségeseknek tünjenek fel és port hintsenek azok szemébe, kik a külsőből itélnek. Azonban ez magában helytelen és különben is jogtalanság a ker. szeretet ellen. Oly időben, a midőn anynyi észszel felruházott teremtmény szenved inséget és az embertelen bánásmód miatt roskadoz, őket tekinteten kivül hagyni és az állatok felé fordulni és azok helyzetének javitásán törni fejét és azokat táplálni, s erre nagy összegeket fordítani, nem anynyi-e, mint megfeledkezni az emberi méltóstgról és a ker. szeretetről, a melyet

Krisztus Urunk szivünkre kötött? Hány gyermek és hány szegény nő van, a kivel roszszúl bánik atyja vagy hitvese, és azokra nem gondolnak, hogy védelmökbe és gondjaikba fogadják öket. És hány család esik az éhség, hideg és idő viszontagságainak áldozatául, azokra nem gondolnak, hogy megmentsék öket. S mig ezeket nyomorogni hagyják, addig az állatok védelmére mindent elkövetnek, nyilvános konferencziákra gyülnek össze, és egyre gyüjtik a tagokat és akadnak is mindig nagy számmal urak és nök egyaránt, a kik csatlakoznak és nevöket odaadják s tisztességnek tartják az állatok iránt való részvétet. De félek, hogy nemcsak a kereszt. szellem aludt ki bennök, de még a velőt is bérbe adták fejökben. Hiszem, hogy nem vész egészen kárba e pont, a mennyiben tudni fogjátok, miként kelljen e tekintetben gyermekeiteket oktatnotok.

VII. FEJEZET.

A jó erkölcsök tekintetéből szükséges elővigyázatról.

A helyes elvek megállapitása. — Az evangeliomi elvekre kell támaszkodni. — A kár, mely ez elvek mellézéséből származik. — A tekintély és kötelesség tudás elve. — Miként kell ez elvet megszilárditani. — Az élvezet hajhászat.

I.

De nem elég csak megakadályozni, hogy az üdv ellensége tövist ne hintsen a talajba, hanem gazdag és jó magot is kell vetnetek, azaz: való, szent és keresztény elveket meghonositanotok. Valóban a világban mutatkozó rendetlenségnek oka abban rejlik, hogy mindenki csak uralkodni akar, engedelmeskedni pedig senkisem; rajta, csepegtessétek gyermekeitek szivébe, hogy örömest engedelmeskedjenek elüljáróik minden rendeletének. A világban jelentkező rendetlenségnek második oka meg a gazdagodás után való törekvésben leli magyarázatát, a nélkül, hogy az eszközök megválasztásában aggódnék az illető; keltsétek fel azért gyermekeitek szivében ama tudatot, hogy a becsülettel szerzett darab kenyér többet ér és édesebb, mint az igazságtalan úton és a lelkiismeret furdalásai között szerzett vagyon. Nagyon is káros

befolyásu dolog, hogy sokan, csakhogy hír-, kincs- és méltósághoz jussanak, nem rettennek vissza még attól sem, hogy mindent, a mi soha ki nem elégithető álmaiknak utjában áll, megsemmisítsenek; mutassátok meg azért gyermekeiteknek, mily veszélyes annak nagysága, ki magát ily módon küzdötte fel és mennyire szánalomra méltók e dicsvágyók, ha dicsőségük magaslatáról a köznapiasság porába sülyednek alá. Tanitsátok meg őket, hogy a jeleseket tiszteljék, hogy társaikra irigykedni, a gazdagok előtt meghunyászkodni és a szegényekkel szemben felfuvalkodottnak lenni, a legrútabb dolog.

Szeressék szüleiket, becsüljék az Úr szolgáit, tiszteljék a szerzeteseket, egy szóval: Féljék Istent és szeressék felebarátjaikat. Használjátok fel jól eme kincset és alkalom adtán juttassatok belőle bőven nekik. Csak egyre akarlak benneteket figyelmeztetni, és ez: figyelmeztetéstek legyen rövid és ne ismételjétek ugyanazt gyakran, különben undort és boszuságot kelt. Intéseitekben tehát tartsatok mértéket. Azonban, ha a gyermekek még kicsinyek, ne rösteljétek őket gyakrabban is figyelmeztetni.

II.

Van egy bölcsészet, mely valamenynyi erénynek, melyet az ember gyakorolhat, magvát magában foglalja és ez: az evangelium bölcselete. Ezen fönséges könyv, a mely az Isten szava, felöleli magában mindazon igazságokat, melyek az erényes életre vezetnek; ezen igazságok annak alapját képezik. Ezen igazságok azok, melyek a keresztény lélekben ama

szent és üdvös félelmet keltik fel. a mely minden igazságnak forrása. Krisztus Urunk rendelése szerint eme igazságok nem egyedüli alapja az isteni erénynek, hanem még fenségesebbeket fejtett ki: az evangeliumi tanácsokat. Eme szent tanitásokat már a leggyengébb kortól kezdve kell a gyermekek szivébe beoltani. Mindenek előtt tudniok kell, mi végre vannak a földön, t. i. egyedül lelkük üdvéért; emez igazságot oly anynyira szivökre kell kötni, hogy legszentebb kötelességöknek tartsák egész életöket akkép berendezni, hogy földi törekvéseik örök üdvösségüknek ne ártsanak. Tudniok kell, hogy ellenségöket gyülölniök nem szabad, sőt ellenkezőleg kötelességük azokat szeretni és velök tehetségök szerint jót tenni; tudniok kell, hogy mit sem használ, ha az egész világot megnyerik is, de ez által lelköknek kárát vallják; hogy még legkedvesebb hajlamaikat is el kell fojtaniok, ha azok lelkük üdvének árthatnak; hogy imádkozniok, magokat folyton megtagadniok, hogy a keresztet békével kell viselniök, ha az örök üdvösséget elnyerni óhajtják. Mondjátok nekik gyakran: Boldogok a lelkiszegények, boldogok a szelidek, boldogok a szomorúak, boldogok, a kik az igazságért üldözést szedvednek; figyelmeztessétek őket, hogy a világ nagyjaira és hatalmasaira, vagyis azokra, kik Istenüket a gazdagságban keresik, kik csakis a gyönyöröknek élnek, örök büntetés vár. És véssétek sziveikbe emez igéket: Jaj az anyagiasan gondolkodóknak, jaj a kevélyeknek, az élvvágyóknak és a világ fiainak, a kik oly gyakran követik a Krisztus által kárhoztatott elveket.

III.

Az evangeliom ezen szent tanitásait mélyen kell gyermekeitek szivébe vésnetek, ha azt akarjátok, hogy az igazi jámborság utján haladjanak előre. Legyetek meggyőződve, hogy mennél mélyebb gyökeret vernek a gyermekek lelkében, annál édesebb, kellemesebb gyümölcsöket fognak majdan teremni. Es épen ezen igazságok nem tudásából ered ama kicsapongó élet, melynek szomorú következményeit — fájdalom — naponkint láthatjuk. Mivel Istenről és szent titkairól sokan már mitsem tudnak és főleg, mivel az evangelium szent tanitásait nem követik, teljesülésbe megy Krisztus urunk borzasztó átka, melyet a világ felett kimondott. Ha oly sok családot látunk, melyek pedig azt akarják, hogy keresztényeknek tartsák, ha látjuk, hogy mily gyengék, gyávák és világiasak szavaikban és cselekedeteikben, csoda-e ha azt mondjuk, hogy ama borzasztó fenyegetés már már teljesül. Egyes esetekben ugyan még az evangeliom tanitása szerint cselekszenek; azonban, ha ugyan van még hitök, ez fölötte gyenge; elveik ugyan helyesek, de ezek nálok nem oly erősek, hogy bátran síkra mernének szállni; jóllehet nem kerülne nagy fáradságukba azokat tettel is vallani. P. o. ha valamelyik gyermekteket szerencsétlenség éri, figyelmeztessétek őket, hogy misem történik Isten akarata nélkül és hogy Ő — ha szeretjük — mindent javunkra fordit. Ha kellemetlenségek érik, mondjátok nekik, hogy ezen világ szenvedései hamar mulnak el. Ha betegeskednek, utaljátok őket

Jézus Krisztus, az ő Szüz Anyjának és a Szenteknek példájára. Ha zajos játékaik közben eltörnek valamely szép és értékes tárgyat, ne járjon át benneteket a harag, hanem figyelmeztessétek őket, hogy jövőre jobban vigyázzanak, ez különben nem szerencsétlenség, az egyedüli szerencsétlenség a bűn. Ily módon az élet minden eshetőségei között alkalmatok van a világ hamis elveit, tanait elitélhetni és egyszersmind gyermekeitek szivébe a keresztény jámborság igazi elveit csepegtethetitek.

IV.

De forduljunk az *általános* szabályoktól a *kü'önösek* felé és tárgyaljunk nehányat, melyek korunkban a legszükségesebbeknek látszanak. A protestanitzmus és vallásközöny folytán a tekintély elve manapság nagyon is gyülöletes. Minthogy az egyház tekintélyét sokan elvetik, azért a fejedelmek tekintélyét sem tartják megengedhetőnek és mivel eme két fönséges és tiszteletreméltó tekintélyt elismerni nem akarják, következésképp oda jutnak, hogy a szülők, az elüljárók és mindazok tekintélyét elvetik, kiknek joguk van parancsolni. A társadalmi rend ezen aláásását oly szépen rajzolja egy jeles iró, hogy szükségesnek tartom szavait szóról-szóra idézni: »Vajjon tudják-e a gyermekek, hogy mi a tekintély és ismerik-e ama kötelmeket, melyeket maga után von? Bizonyára nem! Mielőtt még ezen megismerés idejét elérték volna, már a parancsoláshoz voltak szokva, mert azt mindig megnyerték, a mit kivántak, és ezen időtől fogva

csak akkor engedelmeskedtek, ha nekik úgy tetszett. Sohasem értették meg, hogy az ember csak abban különbözik az állattól, hogy épen az embernek kötelmeket kell teljesitenie, nem ugyan saját hajlama és választása, hanem az isteni igazságosság örök törvénye szerint, a melynek akaratunkat alá kell vetnünk, bármenynyire ellenszegül is rossz természetünk és büszkeségünk. Állásunk, jellemünk és előmeneteelünk mindig áldozatokkal jár. Persze a gyermekek mindezt nem tudják, mert, mikép már föntebb jeleztük, már legkisebb korukban is érvényt tudnak szerezni legcsekélyebb akaratuknak és mert később, miután már az önismerés éveit átlépték, környezetükből senki sem mondotta: *Neked ezt kell tenned, mert kötelességed*; ellenkezőleg csak az hallották: *Nem lennél szives ezt megtenni? ha ezt nékem megtennéd, igazán szép jutalmat kapnál, ha jó leszesz, mindenki dicsérni, szeretni és becsülni fog. Ha nem cselekszel vagy beszélsz így, úgy kellemetlenségek érnek, családod szeretetét eljátszod*; *vagy úgy soha sem foglak megörvendeztetni. Ugyan miért vagy ily engedetlen, hiszen beláthatod, hogy így csak javadat játszod el.* Vajjon nem így beszélnek-e rendesen a szülők és nevelők? Csak kevesen mondják: *Tedd meg ezt, mert Isten úgy akarja; ne tedd azt, mert Isten megtiltja* vagy, *mivel az egyház parancsa ez*; *ez a világi hatóság rendelete;* vagy végre, *a kinek joga van parancsolni, az engedelmességet is követelhet.*

Mivel a gyermekek azt hiszik, hogy csak szivességből, jóhiszeműség- és haszonból kell engedelmeskedniök, azért a lehető leghamisabb fogalmat

alkotják magoknak az engedelmességről. Teljes lehetetlenség őket a jog- és becsületérzés fölkeltése által vezetni, minden cselekvésük rugója a szenvedélyek ingere. Innét származik ama kárhozatos elv, melyet — fájdalom — ma napság csaknem az egész ifjuság követ: »Csak azt tedd, a mi kellemes vagy hasznos.« Eme gyalázatos elvet nem hirdetik ugyan hangosan, de tetteik fényesen igazolják, hogy ez összes cselekvésök inditó oka. Az egyház és állam ennek szomoru következményeit nagyon is érzi. És mégis a szülők és nevelők az ily gyermekeket csodálják, magasztalják; de e mellett nem gondolják meg, hogy tekintélyüket gyermekeikkel szemben ők maguk ássák alá.

Szülők, lehet-e a most uralkodó visszásságokat világosabban kifejteni? És nem fészkelték-e meg magokat a legtöbb család szentélyeiben?

V.

Sok kormány, miután alapjaiban megrendülni kezdett, különféle módon igyekezett a tekintély elvét és igazságát ismét életbe léptetni. És ezen czélból a politikusok támogatását, a bölcselők érveit és a tudósok hozzájárulását kérték ki. Mindez helyes és jó ugyan, azonban mindazok, kikhez ez ügyben fordultak, megegyeznek abban, hogy jelen viszonyok között a szülők közreműködése nélkül haszontalan minden kisérlet. A szülőknek kötelessége volna gondoskodni, hogy gyermekeik eleve megtudják, miszerint nem születtek arra, hogy a rengeteg vadonban élő oroszlánhoz hasonlóan teljesen szaba-

don és függetlenül éljenek, hanem hogy Isten végtelen bölcsességénél fogva elüljáróságot rendelt, hogy ezt isteni tekintélyével ruházta fel, és hogy nekünk engedelmeskednünk kell, ha csak Isten jogos haragját és gyülöletét nem akarjuk fejünkre zudítani. A gyermekeknek tudniok kell, hogy mig egyeseknek joguk van parancsolni, addig a többiek kötelessége : az engedelmesség. Minden adandó alkalommal hangoztassátok azért emez elveket, hogy gyermekeitek megkedveljék azokat, melyek, hogy minél szélesebb körben terjedjenek el, fölötte kivánatos. Keveset parancsoljatok csak családtokban és pedig bölcs körültekintéssel, feltéve, hogy gyermekeitek tudják, miszerint nem cselekedhetnek kényük-kedvök szerint. Különben ne engedjetek meg gyermekeiteknek mindent, a mi szem- szájnak kivánatos, de annyi szabadságot mégis, hogy majdan a társadalmi életben helyes nézeteiket határozottan életbe léptethessék és győzelmesen védhessék minden egyes alkalommal a jogot és igazságot. A bűnnek még árnyékát is szelidséggel ugyan, de azért férfias elhatározással kell eltávolítanotok.

Az anya különös tehetséggel van megáldva, hogy azonnal felismerje, vajon gyermekeinek viselkedése helyes-e vagy nem, és tudja, miként kell velök minden egyes esetben korukhoz mérten bánnia, azonban az alkalmazandó büntetést illetőleg vele született gyöngeségénél fogva igen gyakran helytelenül jár el, mert fölötte fél, hogy gyermekei egészségének valamikép árt. Vajjon eleget tesz-e az anya kötelességének, midőn mosolyog, ha látja, hogy a

gyenge gyermek kisded kezeivel megüti, sőt ha arczát is össze-vissza karmolja ? Vajjon nevethet, helyeselheti-e az anya, ha észreveszi, hogy gyermeke megharagszik, ha testvérétől nem vehet el valami játékszert, mely neki szerfölött megtetszik ? Vajjon mosolyoghat-e, ha gyermeke játékközben azt akarja, hogy az saját akarata szerint történjék ? És hány ehhez hasonló kérdést lehetne a szülőkhöz intézni !

Általában nagyon kell ovakodni, nehogy a gyermekek azt akarják, miszerint kis zsarnokoknak tartassanak. Sohasem szabad velök elhitetni, hogy mind a kik körülöttük vannak, csak az ő szolgáik.

Örömest látom, ha a gyermek élénk, vidám, de szomoruság fog el, ha a gyermek goromba és ha nem ismer tisztesség tudást. Nem helyeselhetem, hogy néha oly lármásak, hogy az egész háznak terhére vannak ; nem szeretem, ha nincsenek tekintettel az idegenekre, kik esetleg a házban tartózkodnak.

Távol legyen tőlem, hogy azt akarjam, miszerint a gyermekek folytonos iga alatt legyenek, hogy csak haragos szavakat intézzünk hozzájok ; sőt ellenkezőleg igen is kivánatosnak tartom, hogy hozzájok intézett szavaink szelidséget és szeretetet áruljanak el. Az erény nem tetszést szül, ha mindig csak komoly alakban nyilvánul ; a sziv nehezen türi el, zokon veszi a kemény szavakat.

Szelidség s nyájasság legyen szavainkban, de ezek mellett ne hiányozzék a tekintély sem, a melynek feladata : parancsolni. És ezen tekintélyt érvényesíteni is lehet, még pedig szeretetre méltó alakban, anélkül, hogy a gyermek kicsinylését vonná

maga után; egy szóval tegyétek előttük megfoghatóvá, hogy az engedelmesség a legbiztosabb kalauz, mely nekünk ezen és a jövő életben békét és boldogságot biztosíthat. És ez elég.

VI.

Mindeddig azon fáradoztam, hogy feltárjam előttetek elveimet, melyek — fájdalom — napról-napra és pedig a társadalom rovására mindinkább feledésbe mennek. Most buzdítani kívánnám a szülőket, hogy teljes erejükkel küzdjenek az áramlat ellen, a mely daczára káros voltának, napról-napra többeket ragad magával. Értem t. i. a fékezhetetlen élvezetvágyat. Az ember az eredeti bün következtében már kora ifjuságától fogva hatalmasan vonzódik a földi élvekhez. A helyett, hogy eme veszélyes földi vonzalmat mindjárt csirájában elfojtanók, fájdalom, természeti szükségletnek tartjuk, a melyet véleményünk szerint okvetlenül ki kell elégítenünk.

»Szórakozzék az ifjuság«, tarja a közvélemény. Azonban ezen véleményhez csatlakozva tág kaput nyitunk minden szenvedélynek. Tudják meg az ifjak, bármily állásuak legyenek is, hogy munkálkodásra vannak a földön: homo natus est ad laborem; az ember munkálkodásra született. Job. 5, 7; tudjátok meg, hogy a mulatságok, melyeket megengedhetünk magunknak, csak arra valók, hogy némikép szórakozzunk és elvesztett erőnket visszanyerjük, hogy annál buzgóbban végezzük feladatunkat és csakis eme szempontból vehetünk részt a mulatságokban. Valamint a lélekzés szükséges feltétele az életnek,

úgy pihenésre, szórakozásra is szükségünk van, hogy sikeresebben dolgozhassunk. A nevelő, ki a gyermekektől minden szórakozást megtagad, az oktatás iránt undort, az erény iránt makacsságot csöpögtet szivökbe.

A zene csak akkor hat reánk kellemesen, ha közbe-közbe szünetet is tartunk és a hosszú utazás csak akkor válik elviselhetővé, ha azt pihenés végett néha megszakítjuk. A folyton kifeszített ijj elveszti feszítő erejét. Hasonlóképen az ember sem viselheti állandóan a munka terhét, főleg a heves ifjuság napjaiban; időről-időre szórakoznia is kell. Azonban eme szórakozásnak legyen határa is, a szükségnek megfelelő. Semmi esetre sem volna azért rendjén, ha az eszközt czélnak tekintenők és a mulatságokra való gondolat minden egyebet elfojtana a gyermek szivében. A tanulmányokat csak kedvtelésből végzik akkor és az ezekhez kivántató fáradságot ily szavakban festik barátaik előtt: ez volt ám csak öröm! Ha az ember környezetében nem talál elég változatosságot, úgy minden további megfontolás nélkül utazni megy, csakhogy uj és uj szórakozást keressen magának. Innét magyarázható ki a fürdők látogatása, a melyekben a legválasztottabb társaságot találja az ember, s egyszersmind a legujabb és legszebb vigjátékokat; tavaszszal — ugy mondják — Angliában tartózkodik a legelőkelőbb társaság; nyáron ellenben Sveitz bérczei szolgálnak legkellemesebb tartózkodáshelyül, a telet — igy szól a többség — csak szalonokban lehet kellemesen eltölteni; a mi az őszt illeti, az ember nem is tudja, hol és miként töltse el.

Eme állandó ragaszkodás a szórakozáshoz ijesztő alakban lép fel. Elképzelhető-e, hogy e mellett a család kereszténynyies neveltetésére is maradjon idő? Vajjon teljesítheti-e az ember eme kóbor élet mellett keresztény kötelmeit? Ha így ide-tova kalandozunk, vajjon meghallgatjuk-e a szt. beszédeket, vajjon elkerülhetjük-e mindama veszélyeket, melyeket szokás, vagy gonosz példák szülnek? Mikép egyeztethetjük össze a jámborság szellemét az érzéki élvezetekkel? Miként nem egyeztethetők össze a gyűlölet és szeretet, ugy a keresztény önmegtagadás szelleme sem férhet össze a világi élvezet vadászásával.

Vajha valamenyi szülő összes tekintélyét érvényesítené, hogy eme élvezetvágyat mindjárt csirájában elfojtsa és e mellett mindig engedhetnek gyermekeiknek tisztességes és korukhoz mért szórakozást is; azonban mindig csak azon feltételek alatt, hogy gyermekeikkel megértessék, miszerint eme megengedett szórakozások csakis ösztönül szolgáljanak feladatuknak annál nagyobb buzgalommal való teljesítésére és hogy folytonos munkálkodás legyen teljes életük és nyugalmat, szórakozást csak rövid időre engedjenek meg maguknak. Ha emez elveket mélyen szivökbe vésitek, ugy bizonyára ez elvek alapján munkás és hasznos lesz életök.

VIII. FEJEZET

Megengedett mulatságok és a velök járó veszélyek.

Minő mulatságokat lehet a gyermeknek megengedni. — Beléjök kell oltani a tisztaság iránt való hajlamot. — Minő gonddal kell ápolni bennök a tisztaság erényét. — A felnőttebbek bizalmaskodása és nyájaskodása. — A fényüzésről.— Illendő öltözködés. — Folytatás. — Az előbbiek megvilágítására szolgáló két példa. — A hiuság ostorozása. — Az illetlen divat hiu mentegetése.

I.

Azonban azt kérdezhetné valaki, ugyan mily szórakozások engedhetők meg a gyermekeknek? Ime a felelet: a testi pihenés a lelkinek elébe teendő. Vagy talán nagyon is gyermekiesnek tartják sokan eme feleletet. Alig léptek ki a gyermekkorból és már is férfiaknak akarnak látszani.

Különös gonddal ruházkodnak, hogy megjelenhessenek a nyilvános sétahelyeken, hogy a társaságokban tündökölhessenek és a szinházakat, bálokat látogathassák. Ily módon igen korán elvesztik ama szeretetre méltó egyszerüséget, mely oly jól illik a gyermekkorhoz, s idő előtt a felnőttek szerepét játszák. A falusi kirándulást nevetségesnek tartják;

bottal kezökben indulnak utra és szivarral szájokban jelennek meg nyilvános gyülekezetekben. Előbb abban vetélkedtek, ki játszik merészebben és ügyesebben, fogadást tettek és ha ez sikerült, vagy nem sikerült, az nyujtott nekik szórakozást; de ekkor nézeteik és szokásaik is olyanok voltak, a melyek tanulókhoz illenek. Most azonban alig, hogy megfogadzott, már a kormányzásról, politikáról és egyéb ilyenekről halljuk a gyermeket vitatkozni. Magam hallottam egy körülbelül 11 éves gyermeket, ki egy szót sem tudott arról, mi szükséges az első áldozáshoz, mint beszélt egész az undorodásig, mi történt egy városka különféle részeiben; ugyan őt hallottam, amint elöszámlálta a különféle hivatalokat és az azokra kijelölteket, elősorolta a küszöbön álló házasságokat és mindezekhez saját nézeteit is hozzáadta, gondolatjárása szerint.

Igaz, korunk halad, de igen félő, hogy először a gonoszság fog előbbre törni, mint az ismeretek és az elme fejlesztése és másodszor, hogy ha a gyermekekből férfiu lesz, ezek rosszabbak lesznek, mint voltak gyermekségökben. Áldozzatok fel tehát mindent, hogy gyermekeitek csak oly élvezetekben részesüljenek, melyek korukhoz illenek.

II.

Midőn sikerült a szülőknek a gyermekeknél kiirtani az élvezetek iránti határtalan szeretetet, úgy ezen állapottól kezdve azon kell fáradozniok, hogy beléjök épen az ellentétes vonzódást oltsák, neveze-

tesen: a tisztaság iránti vonzalmat; ez az ifjuságnak legnagyobb kincse, a család, egyház és a keresztény hiveknek pedig jó hirét képezi. Ez minden javaknak és minden erényeknek forrása, a vallásnak legjobb védő-fegyvere, melynek nincs zabolátlanabb ellensége a tisztátalanságnál. *Sokkal könnyebb az ártatlanságot megőrizni, mint azt ismét visszaszerezni, ha már egyszer elveszett.* A rózsabimbó, mely egyszer felbomlott, többé sohasem záródik be; épugy az ifjuság ártatlansága soha sem tér vissza, ha már egyszer elveszett. Ugyanezért a szülőknek kötelméhez tartozik, a legnagyobb gonddal az erényességet ajánlani, azt dicsőiteni, különösen pedig feltárni azt, hogy mennyire tetszik ez az isteni Megváltónak, az ő szt. Anyjának, az angyaloknak és az egész mennynek.

Én azt tartom, hogy ezen pontra nézve óvatosan kell eljárnunk, mert a részletezés itt talán szemérmetlen kérdéseket intézend elő és ez által az ifju szivek könnyen elromolhatnának. Ajánljátok különösen a szent őrző angyal iránti ájtatosságot. Az ő hathatós jelenlétére való emlékezés a gyermekekbe a tisztaság iránt szeretetet, minden iránt pedig, a mi a drága erényt megbecstelenitené, nagy ellenszenvet fog kelteni. Egykoron a szülők sz. Alajos, a tisztaság ezen őrangyalának különös pártfogása alá helyezték gyermekeiket, kinek példája oly nagy benyomást tett. Ti is vegyétek foganatba ezen jámbor eszközt, hogy az ég nektek is ajándékul adja e kegyelmet gyermekeitek számára; de ezt bizonyára nem fogjátok elnyerni, hacsak legforróbb imával és könyörgéssel az égből le nem esditek.

III.

Ne véljétek, hogy az a kevés, a mit fentebb említettünk, elegendő arra, hogy gyermekeitekben megóvhassátok az ártatlanságnak drága kincsét. Erre igen sok eszközt kell felhasználni és a legnagyobb elővigyázattal kell a munkához fogni. Hogy a virág növekedjék, levelei szélesbüljenek és a legkellemesebb illatot terjeszsze, kell, hogy a nap sugarai, az eső, a föld és a kertész éberen ápolja. Épugy a tisztaságnak a szivben serdülő liliomát, kell, hogy ápoljuk, részint az Isten kegyelmével, részint Máriának könyörgéseivel, részint pedig a szülők éberségével. Mindenekelőtt olyképen kell a lakóhelyünknek berendezve lenni, hogy minden tárgy az ártatlanság megőrzését eszközölje. Osszátok be a lakást okosan, olyképen, hogy a nagyobb gyermekek egyik részen, a kisebbek pedig a másik részen lakjanak. Az egyik részen az ártatlan lányoknak tartózkodási helye, a másik részen pedig a vidám fiuk zajos játszótere legyen. Ne mondjátok, hogy az ártatlanság nem követel ily elővigyázatot; épen az ártatlanság követeli a legszigorubb felügyeletet, melynek ezen korban többnyire a tudatlanság szolgál védelméül és igen gyakran amint a tudatlanság felvilágosul, meg is sérül és nagyon könnyen veszélybe jut.

Közönségesen a kiváncsiság az út, mely a romláshoz vezet. De ez óvatosságnak nemcsak bizonyos korra kell kiterjednie, hanem kell, hogy mindig folytatódjék és minden pillanatban alkalmaztassék.

Sőt a szórakozások is legyenek különbözők és

válogatottak, mert nem mindannyi illik fiukhoz és leányokhoz egyaránt. Nem kell tehát megengednünk, hogy a gyermekek mind együtt játszszanak s különösen sohase hagyjuk őket magányosan. Talán kérditek tőlem, hogy ugyan miért? Felel helyettem a nagytapasztalatú Nerii Fülöp: ő így akarta, ugyanis ezt én így akarom. Higyjetek tehát e nagy szentnek, és ne hagyjátok gyermekeiteket *sohasem magukra*, avagy legalább törekedjetek őket meglepni játékuk közben, midőn erre legkevésbbé vannak elkészülve.

Nagy hiánya a nevelésnek azon körülmény, hogy a szülők már nem emlékeznek vissza saját ifjuságukra; a visszaemlékezés bizonyára nagyobb óvatosságra serkentené a szülőket. Gyakran a gyermekek alattomossága következtében veszélyek maradtak titokban, melyek csak a későbbi években vonták maguk után szomorú következményeiket; magában a szülői házban, a szülők szemei előtt, noha előlük ügyesen elrejtőzve, nagyon is sokszor a szülők tulságos bizalma és közönyössége következtében igen sulyos bünöket követnek el.

Ha a gyermekek az ártatlanság napjaiban ily nagy veszélyben forognak, mi lesz majd a későbbi években, midőn majdan más gyermekek társaságában találandják fel magokat, kik talán kevésbbé jobbak, mint ők maguk. A mostani időben, midőn a szülők a gyermekek jelenlétében oly szabadosan viselkednek, a legkevésbbé veszélyesnek látszó eljárás, sőt egyetlen szó is képes bennök utógondolatot kelteni és szivökbe ültetni vészthozó csiráját. Még azt is merik mondani, hogy napjainkban a gyerme-

keknek már születésökkor megnyilik szemök, de vajjon, hol nyilnak meg előbb, mint magának a családnak kebelében? Nem sérti-e Istent fölötte is, ha a csecsemőket fivéreik és nővéreik szemei előtt ápolják, ha a gyermekeket gond nélkül hagyják futkosni, ha a fiatalabb testvért az öregekre bizzuk, ha nekik nyáron nagy forróságok alkalmával megengedjük azt, hogy nagyon is pongyolán sétára menjenek.

Talán jelen soraimnak olvasói között is találkozik néhány, ki átélt szomorú tapasztalatai után meg fogja engedni azt, hogy az itt mondottak nem túlzott aggodalomnak szüleményei.

Ha a gyermekek nevelésénél a szenvedélyeket is figyelembe vesszük, akkor bizonyára más eszközöket is kell alkalmaznunk. Ismertessünk meg ezek közől néhányat.

IV.

Századunk, mely fennen hirdeti, hogy a szabadságot fölidézte és az ősök szolgaságát megszüntette, azt hozta szokásba, hogy a családban szabaddá vált a társalgás és érintkezés. És nyilvánvaló hogy védi, mint a világ előtt egészen ártatlan dolgot és hogy ez titkos varázserővel bír a béke és egyetértés föntartására. Helyesli és rendjén valónak találja, hogy férfiak és nők, mint hitvesek, gyermekek s lánykák, mint testvérek és még mindig unoka fi-, és nővérek és rokonok, bármily korúak, tartózkodás nélkül ölelkezzenek, csókolózzanak, nyájaskodjanak, mint a kis

gyermekek. És e szabados eljárás némely házakban még tovább ment és oly mindennapivá vált, hogy látni is rosszúl esik.

Nem méltán mondjuk-e tehát ezt látva, hogy a korszellem alapjában megrontotta a társadalmat, a midőn ily fertelmes és kárhozatos szokás nemcsak helyt találhat, de még nyilt helyeslyéssel találkozik és tapsot is arat. Valóban, a házasok, kik megfeledkeznek a kellő tekintetről, a melylyel a körülállók iránt tartoznak, úgy látszik, azt sem tudják, mit kiván az illem, a jó példaadás és a tisztaság, a melyet az ő állásukban is tartoznak megőrízni és lealacsonyító módon viselik magokat azok irányában, a kik őket látogatásukkal megtisztelik. Valóban az ifjak és lányok, akik ezt teszik, csakugyan nagy előmenetelt tettek a szemérmetlenség tekintetében, midőn saját szülőik szemeláttára annyira otthonosan érzik magukat, hogy ezt tehetik s bátran el lehet róluk mondani, hogy már nem tudnak pirulni. Végre is be kell ismernie a világnak, hogy mindez szemérmetlenség és gyalázat, a melyet okvetlenül számüzni kell a ker. házból, mint amely magában is romlottságra vall és veszedelmes a szemlélőre nem kevésbbé, mint arra, a ki maga műveli. Ha még ily érintkezéseknek puszta leirása is a minőkre könyvekben akadunk, veszedelmes a lélekre, és mi tudjuk, mi szomorú sebeket üt az a lelken, nem üt-e sokkal nagyobbat a lelken annak látása? Annyira próbára kell-e tenni az ifjuság lelki erejét, hogy menyire képes megőrizni a tisztaságot; és oly távol van tőlük a rosszra való alkalom; és szabad érintkezés és nyá-

jaskodás nem rejt magában senkire nézve veszélyt? Az ilyen bizonyára nem ismeri az emberi szivet, aki ezt állitja, és nem tudja, mit kötnek leginkább szivünkre mindnyájan a szentek. De ezeknek joguk van hozzá; akinek joga van, lássa, mikor, hol és minő körülmények között adott nekik Isten reá jogot; már pedig Isten sohasem ad arra jogot, hogy megbotránkoztassuk felebarátunkat, sőt szigorúan fenyíti azt, a ki mást megbotránkoztat: *Vae homini illi per quem scandalum venit.* És vajjon ki álmodik arról, hogy testvérek és rokonok közt valakinek ily joga volna? Egyedüli jogunk abból áll, hogy egymást kölcsönösen szeressük oly tisztán, hogy az egész viseletünkből kivilágosodjék. De a világ nem találja valami nagy rossznak, a mit Isten annak tart és ez is egy azok közöl, amiket Isten nagyon vétkes dolognak jelent ki Ozeas próféta által: *Sanguis sanguinem tetigit.* Ha tehát azt látjátok, hogy betolakodik családotok körébe e rossz szokás, irtsátok ki; de sokkal előbb még kell, hogy utját álljátok és jó példával járjatok elül és ne engedjétek, hogy befurakodjék.

V.

Az erényességnek első akadálya a fékezhetetlen fényüzés. Nem beszélek mulandó fényüzésről, mely házát sokkal fényesebb módon rendezi be, mint azt állása és vagyona megengedi. A ruházatban való kaczérság a fiatal embereknek legközönségesebb hibája; arra kell törekednünk, hogy ezen idejekorán javítsunk. Ha a gyermek még kicsiny, akkor nagyon

őrizkedni kell attól, nehogy a leanyokat szerfölött nagy gonddal, a fiukat pedig ritka izléssel öltöztessük, egyedül csak azon hiuság szempontjából, hogy őket feltünökké tegyük. Reád nézve ez csak cse-kélység, de reájuk nézve talán a hiuság csirája leend, mely később tárgyat szolgáltat a beszédre és könynyen a háznak romlását is okozhatja. Ruházzátok gyermekeiteket tisztán és ranghoz mérten, de óvakodjatok attól, nehogy a feltünés és fitogtatás viszketegségét beléjök oltsátok. A nemzetek apostolának megjegyzése, a ki erre nézve azt akarja, hogy mi csak oly ruházatot szerezzünk magunknak, mely elegengő arra, hogy bennünket teljesen födjön, különösen a nőkre vonatkozik; és az ő apostoli szeretetében még egy kis csint is megenged nekik, de két feltételt szab elő, nevezetesen: a szerénységet és becsületességet. Ha a fényüzés már a gyermekeknél oly ártalmas, minő lehet a serdülő ifjuságra nézve? Mi lesz belőlük, ha a kaczérsághoz és könynyelmüséghez még a tetszelgési vágy is járul? Akkor persze reggeltől estig a pipereeszközökkel van elfoglalva a fiatal leány; naponta százszor nézegeti magát a tükörben, hogy minden hajfürtje, a fátyol, egy szalagocska, vagy csak egy egyszerü virágcsokor kivánt hatást idézzen elő. Ah, minő szerencsétlenség.

Morus Tamás, a kitünő angol kanczellár, egy alkalommal igy szólt szigoruan leányához: »Nem volna-e jogos, ha Isten megengedné, hogy pokolba taszittassál, ha magad is törekszel rá?« Ti azonban azt mondhatjátok nekik, hogy nem egyedül fognak a

pokolba menni, minthogy az ő bűnös hiúságuk még bizonytalan számu áldozatokat is követel, kiket ők magokkal rántanak. És ha esetleg a ti tanácstoknak és intésteknek nem engedelmeskednének, és a hit szavai elől, mely a hiúságot tiltja, bezárjak füleiket, úgy vegyétek igénybe hathatós eszközeiteket, ragadjátok el tőlük a cziczomázás alkalmát és semmi áron ne engedjétek, hogy társaságokban, sétatereken, tánczvigalmakban, szinházakban tetszelegjenek, és nemsokára észre fogjátok venni, hogy e hibákat megjavitandják.

VI.

Nem csak a fényüzést kell kerülni, hanem illemes módon is kell ruházkodni. Szent Pál apostol azt kivánta, hogy a nők az angyalok iránti tiszteletből, a templomban csak a legnagyobb illemmel ruházkodva jelenjenek meg. Ezen illedelmességet azonban a család szentélyében is érvényre kell juttatni, mert elhanyagoltatván, ott még sokkal veszélyesebbé vállhatik. Szülők! A ti példáitok szerint fognak gyermekeitek is ruházkodni. Azért figyeljetek jól, hogy azok a legcsekélyebbet se láthassanak rajtatok, a mi őket megbotránkoztathatná. Ezen elővigyázat különösen szükséges fiatal leányokkal szemben, részint azon tisztelet miatt, melyet szem előtt kell tartaniok, részint az erényesség iránt való tekintetből, melyet másokba is kell, hogy beoltsanak. Elkülönitendő a szolgálóktól, nehogy ezek neki botrányra adjanak alkalmat. Egyáltalában véve minden-

kitől követelni kell ezt, mert az erényesség a kereszténynek legszebb dísze.

Kiviláglik ebből, hogy mily helytelen azon inditó ok, melyet a mostani időben divatos könnyü ruhák készitésénél felhoznak. Igy például nyáron a forróság nem engedi meg, hogy a gyermek oly szorosan öltözködjék, mert a gyermek egészsége ezt igy kivánja. És ilyen nézetekre támaszkodva, hozták be azon szokást, mely szerint a fiatal leányok karjaikat és nyakukat födetlenül hagyják, a kis gyermekek pedig nagyon is fölületesen öltözködnek, azon meggyőződésből, hogy testök izmosodjék. Óh! ha csak kevéssé is érdeklődtök a tisztaság iránt, ne engedjétek a dolgot odáig jutni; mit törődtök vele, hogy ezt más nemzeteknél, vagy bárhol megengedik! A világ izetlen divatját Párisból, Londonból, vagy ki tudja honnét szerzi; mi a szt. evangeliumhoz alkalmazkodunk, mely nekünk nemcsak megtiltja a gonosz cselekedetet, hanem a rossz kivánságokat és azon önkényszerü gondolatokat, melyek lelkünket beszennyezhetik. Mi nem hagyjuk figyelmen kivül, hogy a testnek egészsége mindenesetre drága, de még sokkal nagyobb mérvben áll ugyanez a lélekről és azon veszélyek, melyeknek ki van téve, sokkal nagyobbak, mintsem hogy a test egysége miatt azt oly könnyen koczkára tennők.

VII.

Ha az ifju leánykáknak már kora gyermekségökben a legnagyobb illemességre kell törekedniök, nagyon természetes, hogy még inkább meg kell

győznünk őket serdültebb korukban arról, hogy a legcsekélyebb illetlenség nagyon veszélyessé válhatik úgy maguk, mint másokra nézve. Mily szégyenletes dolog az, ha ifju leányzó nyilvánosan, kivágott ruhával és meztelen karokkal jelenik meg.

Ezen oktalanságot a világ nem akarja belátni, pedig ez mindig panasznak tárgya volt az egyház részéről, ezt mindig szigoruan korholták a szt. atyák, erre gyakran irányultak az egyházi tanitók intelmei, s e fölött sokszor hullattak keserü könnyeket az Isten szentei.

De miként is lehetne ez máskép? Nem ugyanaz volna-e ez, mint ismét meghonosítani a keresztényeknél ama szégyenletes szokásokat, melyeket elődeink lelkéből az Üdvözítő kiirtott? Nem tiltakozik-e erélyesen ily illetlenség ellen a természet szava? Nem botrány-e ez, minden tisztességes ember szemei előtt? Nyugodt lehet-e a lelkiismeret e mellett? Hihető-e, hogy oly meztelenség rossz gondolatokat ne keltsen? Ez nem annyi, mint nyilvánosan kigunyolni a keresztény jámborságot, melynél fogva a legtitkosabb gondolatoknak is szüntelenül Istenre, a vallásra kell irányozva lenniök? Nem hangosan szóló visszaélések-e mindezek, a melyek oly sok gyenge lélek bukásának okozói, vagy pedig annak előkészitői. Aztán, ha a szentek maguk is reszkedtek, midőn az emberi gyengeségekre gondoltak, miként lehetséges, hogy ezen könnyelmü és magukra hagyott személyek nem esnek el, kik élvezeteiket a világi társaságban keresik, melyből a jámborság, a vallás és a szeméremnek érzéke száműzve van! De tudják-e azon leányok,

kik nem szégyenlik magukat ily frivol öltözetben a társaságokban és bálokon, kik továbbá csodáltatni és észrevétetni kivánnak, nem tudják-e, hogy épen azon ifju emberek, kik ily helyzetben a leghizelgőbb módon rajongnak körülöttök, az elsők, kik őket gunyolják és nevetség tárgyává teszik, mihelyt hátok mögé kerültek.

Ha mindezen figyelmeztetések mitsem használnak, hogy ily iszonyu ballépéstől őket visszatartsuk, nem kell-e őket pokollal is fenyegetnünk? De napjainkban — sajnos, ezen fenyegetéseknek nincs már hatásuk — legtöbbször kinevetik. Ha igy áll a dolog, halljátok és tudjátok meg, hogy a kik az isteni büntető szózatot kigunyolják, a borzasztó napon az örök büntetést nem fogják elkerülni.

VIII.

Szt. Brigittának egy napon elragadtatásában megjelent a boldogs. Szűz, ki tudtára adta, hogy ha a világot oly sok szenvedés éri, annak főoka a kevélység és a hiu piperében rejlik. Ugyanakkor meghagyta a boldogs. Szűz neki, hogy több magasállásu hölgygyel együtt ama túlságos fényüzésnek, mely hiu nagyravágyásából és fékvesztett hiuságból ered, ellent mondjanak. Lelkünknek ellensége szerzője ama sok és uj, szemérmetsértő divatnak, melyeket ő az embereknek fajtalanságra való csábítására talált ki. Jaj azoknak, kik az erkölcsösséget a ruházatukban lábbal tiporják, kik a divatos öltözés által szemérmetlenséget árulnak el; — ezeknek kétségen kivül

a pokolbüntetés egész teljét kell majdan érezniök nemcsak önmagukért, hanem mindazon botrányért, miket másoknak okoztak és a szégyen miatt, mit a keresztény vallásra hoztak.

A boldogs. Szűz eme szavai által indíttatva sietett Brigitta több családanyát fölkeresni s tanácsolta nekik, hogy erényes életmód, a világ hiuságainak megvetése tekintetében leányaiknak jó példát adjanak, különösen pedig ismételten tudatta velük, hogy efféle tiszteletlenség Istent igen bántja és hogy azon anyák, kik leányaik divatos öltözködési módjokat és piperkőcz hajlamaikat okozták, nagyon büntetésre méltók.

Ezen időben halt meg egy nő, kinek ép oly vakító volt testi szépsége, mint a mily megromlott lelke a kevélység, fényűzés és hiuság által. Ezen nőnek volt egy leánya, ki természetszerüen az erkölcsösséghez és jámborsághoz vonzódott, de csakhamar saját anyja által a romlottság ugyanazon utjára jutott. Az isteni Üdvözítő megszánta mégis e lelket: meghagyta Brigittának, hogy keresse fel az ifju leányt, irja le előtte kellőleg az örök büntetést, melyre anyja már itélve van, hogy ugy éljen, miszerint ne érje hasonló büntetés.

Midőn Brigitta éjen át buzgón imádkoznék, a meghalt nő oly rettentő alakban jelent meg előtte, hogy tekintetét alig volt képes elviselni, s azonkivül hallotta, a midőn mondotta, hogy ez még nem az igazi állapota, úgy, hogy ő nemcsak el nem viselheti, hanem már borzalmában meg kell hallnia. E szerencsétlen anya azt hitte, hogy leányát látja maga előtt

s szivszaggató szavakkal vádolta magát, hogy ő az, ki belé oltotta a kevélységet, a világ hiuságainak és élvezeteinek rendetlen szeretetét, ő tanította illetlen beszédekre, ő oktatta csábításra; a mily mérvben utánozza szomoru és gyalázatos példáit, oly mértékben fokozódnak gyötrelmei. A legiszonyubb jajkiáltások és átkozódások között tünt el a látomány.

A szűz szent félelemmel eltelve sietett a fiatal nőhöz, közlendő vele a borzasztó jelenést és szavai oly hatást gyakoroltak rá, hogy zárdába lépett és ugyanott istenes élet után boldog halállal mult ki.

Nem egyedüli látomása volt ez Brigitta szűznek; más izben egy leányka jelent meg előtte. Az anyját átkozta és iszonyu dühében legkeserübb szemre hányásokkal illette. Szemére vetette igy azon három tanácsát, melyek következtében elkárhozott. Első tanácsa volt: hogy szerelmet szerelemmel viszonozza, a második, hogy összes pénzét, mit a szegényekre fordíthatna, ruhára adja, a harmadik, hogy az ifjuságot élvezze, a nélkül, hogy lelkének üdvére gondolna. Rettentő jajszóval igy kiáltott fel: A szerelem féltékenység- és irigységgel töltötte el szivemet, a nagy összegek, melyeket hiuságom kielégitésére pazaroltam, eljátszották a Szentlélek ajándékát és itt e földön élvezett csekély örömökért, most iszonyu kinokat állok ki. Erkölcsrontó példáiddal először is látszatos jámborságra tanítottál, másodszor piperére és harmadszor az ünnepélyek és bálok látogatására. Majd a szűzhöz fordulva leirta neki kétségbeejtő kinjait és megmutatta testének minden tagjára mért büntetést, melylyel az Istent megbántotta és embertársai-

nak botrányt okozott. Jaj azon nőknek, kik vakok és be nem ismerik, hogy mennyire megbántják Istent s szent fölségét botrányos viseletökkel és cselekedeteikkel, s kik nem gondolnak amaz iszonytató büntetésekre, melyekkel Isten mindazokat sujtja, a kik csupa kevélységből és tiszteletlenségből a keresztény-ség szellemét ily nagy bűnökkel beszennyezik !

IX.

Boldog Suso Henrik a Domonkos-rendnek egyik elsőrangu csillaga, a kilencz Szirtlátomásban, a melyben Isten megmutatta neki a világ bűneit, egy fejezet van, melyet jónak véltem itt átvenni. Tán kissé hosszasan időzöm e tárgynál, de e pont épen a veszélyes szirt a női nemre nézve, a melyet el kell kerülniök, ha lelkök üdvét biztosítani akarják. »Ime — ekként szóla Isten — ime, mint rohannak az örvénybe a nők és miként vetik meg az isteni félelmet és Isten szeretetét. Telve a világ nőkkel, kik a szűzességet elveszítették, romlottak és szemérmetlenek. Nem azokról szándékom szólni, a kik becsületesek, jámbor és szent életet élnek, hanem a kik a világ karjaiba vetik magukat és hiába való beszéddel, vétkes cselekedetekkel, hiuságban töltik a drága időt, vétkesek gondolataik és érzelmeik ; akik a teremtményeket szeretik s inkább akarnak az embereknek tetszeni, mint Istennek. — Ezek rablók barlangjai és a pokol torka.«

»Isten úgy tesz, mintha nem tudná bűneiket és békével türi, de rémület vár reájuk. Azt akarják, hogy becsületeseknek tartsák őket és rosszabbak a

rimánál. Mert ezek legalább félnek és remegnek üdvösségök miatt, míg azok nyugodtan élnek tisztátalanságukban, megfeledkezve Istenről és saját lelkökről. Minő válogatott piperével, minő arczczal, minő mozdulatokkal, taglejtésekkel, beszéddel, szemérmetlen, kihivó tekintettel igyekeznek a férfiakat bujaságra csábítani, sokkal inkább, mint a nyilvános személyek; nyomukban a pokol.« Mintegy tudtokon kivül száz számra vétkeznek és annyira kérkednek és bíznak magokban. És hány ifju és férfiu látja és gyúl tisztátalanságra és esik utánok; s e vágyak még ha nem elégíttetnek is ki, már vétkesek és a nők részesek e bűnben, mert viseletökkel, hiu piperéjökkel, tekintetökkel alkalmat adtak rá.

»Akikkel találkoznak az utczán, társalgás közben, templomban, buja vágyra gerjedve, rosszra adják magukat és ezek, a kik az első szikrát erre meggyujtották, erre nem gondolnak és erről nem akarnak meggyőződni. De a halál pillanatában majd az ördög szemökre veti kevélységöket, hiuságukat, tetszelgésüket, bűntársaikat és vétkeiket, amelytől elvakítva nem gondoltak és végkétségbeesésbe ejtik és kárhozatba döntik öket. Mit használnak nekik a husvéti gyónások és a szent utravaló, ha életökben csak azért járultak az Úr asztalához, hogy kecseiket mutogassák? A halál óráján megfeledkeznek büneikről és nem ismerik meg világosan. Jobb volna nekik inkább szembeszállni a halálos bűn állapotában az ördögök legióival, mintsem az élő Istennek kezeibe esni. Ah! jaj nektek gyóntatók, a kik nem érttettétek meg és föl nem világosítottátok e szerencsétleneket!

X.

Bármily alaposak az érvek a tulságos fényüzés elitélésében, és bármily megrenditők is az erkölcsrontó példák, melyeket mi az imént szemeitek elé tártunk: mégis, ne higyjétek, hogy azok, kik a romboló szenvedély rabjai, egykönnyen megjavuljanak. Nincs-e ezer meg ezer mentségük szenvedélyök védelmére?! Halljuk csak őket!

— »Mindez csak ártatlan valami, mondják, az egész világ igy cselekszik!« És ez a legmegszokottabb mentségük.

— »Más tisztességes nők is, kezdik ujra, sőt még azok is igy viselkednek, a kik különben jámborok s a szentségekhez is járulnak!«

Az egész világ hasonlóan cselekszik?? Ez alapjában téves! Mert, épen ellenkezőleg, vannak a világi életben is szép számmal nők, kik inkább életöket adnák oda, mintsem hogy öltözetökkel az illemet megsértsék. És, ha mindjárt az egész világ ekként cselekednék is, — higyjünk mi csak az erkölcstanitók szavának, — hogy Isten mindezt semmibe sem veszi; mert az ember retteg ugyan, ha hirt vesz valamely lázangó csapat dühöngéséről, de Isten nem rettegett a fellázadt angyalok seregétől; annál kevésbé fog a földön vánszorgó, nyomorult halandóktól megijedni?!

Igaz ugyan, hogy Isten, igéretéhez híven, nem fogja többé az emberi nemet vizözönnel eltörölni a földről; de azért minden bizonnyal azokat, kik parancsait meg nem tartják, a pokolra fogja taszitani. Azok pedig, kik a jámborság némi külszinét viselik

magukon, jól jegyezzék meg: hogy »nem azok, a kik mondják: Uram, Uram! mennek be a mennyek országába, hanem, a kik Atyám akaratát cselekszik, ki a mennyekben van!« *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum.* (Máté. 7. 21.)

Továbbá itt a földön könnyen elámithatjuk magunkat, vagy talán másokat is, a jámborság némi külszinével, azonban Istent soha senki sem vezetheti félre!

— »Jó, de épenséggel nem szabad tánczolni, szinházba járni, társaságokba menni? hiszen nem vonulhat úgy vissza mindenki. mint az apáczák!« vetik ellen legtöbbször a fiatalok. De szent vallásunk azt mondja: igen lehetnek és vannak is körülmények a melyek között mindezek megengedvék, de akkor is, ne menjetek oly botrányos öltözetekben azokba; avagy, mentsétek ki magatokat. És ezt jobban is teszitek, mintsem hogy ily kevésbbé keresztény szellemű társaságban magatokat a kikerülhetetlen veszélynek tegyétek ki.

A szinházba, bálokba vagy társaságokba mi sem kényszerit benneteket; egyedül lelketek üdve az, minek munkálása kötelességetek és egyedüli szükségletetek.

Isten törvénye soha sem változik a világ szeszélyei szerint, mert az állandó és változhatatlan mindenkor, S ép ezért igen nagyon csalódnék az, ki valaha elhinné, hogy Isten holmi haszontalan mentségeknek engedne, csak egyszer is tetszését nyilvá-

nitaná ezen veszélyes divat-szokásokkal szemben, melyek — sajnos — ép ez időtájt mindenütt mármár honosokká válnak.

Hűtlen árulás is lenne az, ha a hit s vallás, melyek az első századokban a keresztény szellem jellegét még századok és ezrek élete árán is megtartották, ma a rossz szokások minden jó izlést nélkülöző kivánalmaiknak és az alávaló erkölcstelenségnek meghódolnának.

— »Igen — mondják ismét mások — de engem nem a rosszakarat vezérel; hogy pedig épen igy öltözködöm, annak a szükség az oka, mert másként nem tehetem!« Nos, e mentségre egy szent mondja, hogy vajmi nehéz az ily öltözet mellett a tetszés s hodításvágytól menten maradni. Avagy ha nincs is része benne a rossz akaratnak és szándéknak, már maga az eredmény is elégséges arra, hogy mint rosszat kárhoztassuk.

Ezek szerint szabad volna pl. hazudni, lopni, még hamisan esküdni is, ha az egész világ megmentéséről lenne szó. Jól jegyezzük meg, a szándék, ha még oly jó is, a rosszat jóvá sohasem változtathatja.

Biztosra merem venni, hogy korunk fiatalabb hölgyei mindezen intéseket meg nem szivlelik, főleg, ha már kisded koruktól fogva megszokták a divatot, a fényüzést. A világias gondolkozású nők pedig mindenkor zokon veszik, valahányszor valaki ezen divatszokásokat egész gyülöletességükben és veszélyességükben előttök lefesti; a mint ezt szent Bernardin, ferreri szent Vincze és sok más szent is tapasztalta.

Ti azonban keresztény anyák e mentegetődzések helyett igyekezzetek teljes világosan megérteni, hogy mily szükséges gyermekeitek szivébe már kora ifjuságuktól kezdve a vallás-erkölcs szeretetét belecsepegtetni; és szivleljétek meg jól, mit az édes Üdvözitő mond: »*Lata porta et spatiosa via est, quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam.*« Tágas a kapú és széles az ut, mely a kárhozatra viszen, és sokan vannak, kik azon járnak. (Máté 7. 13.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

IX. FEJEZET.

Egyéb veszélyek, melyektől óvni kell az ifjuságot.

Vigyázni kell a szolgaszemélyzetre. — Óvatosság az idegenekkel szemben. — Hogyan óvjuk a gyermekeket a rossz társaságtól. — A magán barátkozásról. — Minden házban csak az illő szobrok, képek stb. ékesítsék a szobákat.

I.

Az imént említettem veszélyektől nem épen nehéz a gyermekeket megóvni. Azonban már nagyobb óvatosságra van szükség, hogy őket a környezetökben lévők részéről fenyegető, sokkal nagyobb kártól és romlástól megőrizzük. S midőn e részről a nagyobb romlás veszélyétől tartok, nem csupán a szolgaszemélyzetet vádolom, hanem egyéb idegeneket is, kik benneteket — szülők — látogatni szoktak, vagy kik gyermekeitekhez játszótársakúl szegődnek.

Sok családban — sajnos — s főleg az előkelőbbeknél, a gyermekek első éveikben majdnem kizárólag csakis a cselédek gondjaira vannak bízva; és igy nem csoda, hogy Isten végtelen irgalma és az őrző angyal éber figyelme s őrködése kell ahhoz, hogy el ne vesszenek, s erkölcsileg teljesen tönkre ne jussanak. És ez máskép alig is képzelhető; az

egyik még fiatal és szenvedélyes. A másik kevés, vagy épen semmi hittel és isten-félelemmel sem rendelkezik, miért is nem adhat ezekből a gondjaira bizott gyermeknek. E helyett ők a legtöbbször szabadszájuak, merészek minden tettökben, taglejtésökben, mozdulataikban. És igy mi sem könnyebb nekik, mint olyasmit mondani, a mit épen nem volna szabad mondaniok. És vele megbotránkoztatják a gyermekeket s igy vesztöket okozzák! S ha azután a kedves fiu vagy leányka ezek folytán valamely hevesebb szenvedélynek adja jelét, mennyire igyekszik ekkor az édes szülő könnyező szeme annak gyökerét meglelni és kitépni. De az óvatosság legtöbbször már későn van!

A cselédek legtöbbször azok, a kik mindenha arra hivatottaknak hiszik magukat, hogy a rossz s káros szenvedélyeket terjesszék, avagy más rossznak segédkezet nyujtsanak.

Nem egy gyanus viszony szövődik az ő közvetitésökkel, a miről a szülők mit sem tudnak.

Egy szóval — szomoru bár, de igaz, a mai cselédség sokkal készebb a rosszat terjeszteni és ennek mindenütt sikert biztositani, mint kötelességét pontosan teljesiteni. És ebben romlott és ingatag jellemük nagy könnyüséggel talál alkalmas módot a siker biztositásához. S ők mégis úgy tüntetik fel magokat, mintha teljes erejökből és egész odaadással akarnák a szegény gyermekeket a szülők zsarnoki hatalma alól kivonni.

— Mit tegyünk már most? — mondják többen, a cselédeket nélkülöznünk, teljes lehetetlenség!

Igen helyes, hanem nézzétek meg jól, mielőtt felfogadjátok őket, kit fogadtok házatokba és kössétek jól szivökre, hogy a gyermekek előtt mindenkor tartózkodók legyenek, főleg pedig ne türjetek legkisebb hibát vagy illetlenséget se részükről gyermekeitekkel szemben. Ne bizzatok bennük vakon, hanem vigyázzatok ; többször lepjétek meg őket, — a nélkül, hogy csak sejthetnék is — midőn a gyermekek körül forgolódnak. Ne hagyjátok reájok a gyermekek vezetését és gondozását, annál kevésbé bízzátok meg őket a kizárólagos szülői őrködéssel, a mi — óh szülők! — egyes-egyedül a ti kötelességtek, hanem csak olyanokra bízzátok gyermekeiteket, a kikről hosszú tapasztalás után tudjátok, hogy megbízhatók és hívek. Végül, ha látjátok, hogy nem hívek ily fontos dologban, bocsássátok el őket azonnal szolgálatukból.

II.

Nem kisebb veszély, mint a minő a szolgaszemélyzet részéről fenyegette a gyermekeket, származhatik reájuk nézve a szomszédoktól és házi barátoktól; hisz sokan vannak közöttük, kik naponként több órát töltenek a család körében. Ezek egy része a nap bizonyos óráiban tesz látogatást, más része ismét az estét tölti a család körében. És igy azon esetben, hogyha ezen házi barátok kevésbbé jó és szigoru erkölcsüek, az illető család gyermekeinek sokat árthatnak ; mert a legtöbbször, mint már többen is tapasztalhatták, nem igen vannak társalgásaikban

tekintettel a gyermekekre. Ők itt nemcsak a világ kicsinyességeiről és ostobaságairól, holmi szerelmi kalandokról, avagy más, nem kevésbbé botrányos viszonyokról szövik a beszéd fonalát, hanem sokszor kétértelmü szavakkal, vagy épen szégyenletes, visszataszitó és erkölcstelen megjegyzésekkel is élénkitik a társalgást. És ezt mind a gyermekek előtt! E mellett még sok szülő is rabja azon kárhoztatandó szokásnak, hogy ily szavakat suttogva ejt ki; majd titkos jelekkel vagy hangos hahotával is követi; és mindez oly kihivólag történik, hogy általok a gyermek kiváncsisága a legfelsőbb fokra csigáztatik.

S ezen jogos megrovásokkal szemben ma már általánossá kezd válni azon kifogás, hogy teljesen fölösleges a még ártatlan gyermekeket ilynemü beszélgetéseknél figyelembe venni, annál kevésbbé előttök az ilyféléktől tartózkodni, mert hát a gyermek nem figyel a beszélgetőkre; azután meg, ha figyelne, sem értené meg.

Boldogtalanok nem látjátok, hogy a gyermekek csak mutatják, hogy szórakozottak, hogy játszanak s e mellett mindent megfigyelnek és hallanak s csak kevés szó kerüli ki figyelmüket és titkon mindent fürkésznek. Majd alkalmat keresnek, hogy a mit hallottak, azt elmondhassák és alig várják, hogy egyes — előttök még ismeretlen — kifejezések értelmét megtudhassák.

Tehát ti keresztény atyák és anyák, előttetek gyilkolják meg saját fiaitokat?

Vannak ezeken kivül még oly lelketlen házi barátok is egyes családoknál, a kik azzal, hogy illet-

len beszédökkel rontják a család gyermekeit, meg nem elégednek, hanem magokkal a gyermekekkel enyelegnek s magoknak az illemet többé kevésbbé sértő érintéseket is megengednek játék közben, a mit a gyermek gyengéd lelkiismerete mindjárt észre vesz.

Hogyan engedhetitek meg, hogy gyermekeitekkel így bizalmaskodjanak?

Hogyan, megengedhetitek-e, hogy gyenge leányzó ily bátorságot engedjen meg magának férfiakkal szemben?

Nem annyi ez, mint őket a könnyelmüség és szabadság lejtőjére juttatni és egyszersmind szivökből a tulbizalmaskodástól való tartózkodást kiirtani?

Sokan beszélnek a régiek ellen, hogy a gyermekeket távoleső szobákban hagyták és teljesen a házi cselédek gondjaira bizták; de mennyivel többet lehetne rólunk szólni, kik kitesszük őket minden hiu vétkes alkalomnak, romlott társas életünk minden csábításának. A miként elhervad a gyenge virág, ha azt üditő tavaszi szellő nem éri, hanem folyton csak a nap perzselő heve tikkasztja: úgy jut tönkre az ártatlan gyermek erkölcsi élete is ilyen társaságokban.

Hasonlókép gondotok legyen arra, hogy a gyermekek, főkép a leányzók szomszéd házakba ne járjanak, se ki ne ránduljanak ismerőseikkel és barátnéjukkal.

Szent Jeromos még azt sem véli megengedhetőnek, hogy a leányzó csak egy lépést is tegyen a a házon kivül anyja nélkül: »*Nunquam absque te procedat in publicum.*« (Hier. ad Lact. ep. VII.)

— »Igen ám — mondják tán némelyek — de vannak nekünk igen jó ismerőseink.« Igen! de mióta ismeritek őket? ismeritek-e mindegyiket? ismeritek azokat is, kik velök szoktak társalogni? Hányszor volt rá eset, hogy valaki nem juthatott be valamely házba csak a szomszédság révén! Ezért panaszkodik azután oly sok családfő évek multával ármány- és árulásról! Sokkal jobb lett volna tehát másokban nem oly tulságosan bízni.

III.

Mindenesetre nagy jelentőségű dolog gyermekeket óvni azon veszélyektől, melyek a felnőttek társaságából reájok háromolhatnak; de ennél mégis sokkal nagyobb lelkiismeretességet igényel ama káros behatások elháritása, melyek a gyermekek szivét társaik részéről fenyegetik.

A gyermekeknek ugyanis mindene a játék; és hogy állandó élvezete legyen ebben, társakat keres és gyűjt maga köré s pedig legtöbbször kortársai közől, a kik azután legjobb pajtásai. E pajtáskodás szülője a későbbi belső baráti viszonynak és bizalmasságnak egymás iránt, a mikre a gyermek egyébként is oly igen hajlandó. Vajha ezen baráti viszony, bizalmasság és játék mindig ártatlan volna! De elég sajnos, épen ezekben rejlik legtöbbször a legnagyobb veszély a minden iránt érdeklődő gyermekekre. Mert már az is elég, ha csak egy van közöttük, a ki a rosszra hajlandó, avagy már egyes csinyekben is jártas, hogy a többit elrontsa. Hiszen igazi csoda

lenne, ha a kis gonosz ficzkó minden rosszat, a mit csak tud, el nem mondana kis pajtásainak! — A miből könnyen megmagyarázhatók a szakadatlan panaszok az erkölcsi romlás miatt és hogy miért romlik meg nem egy ártatlan szivü gyermek a nélkül, hogy a romlás okát azonnal felismerhetnők. A fiuk pajtásaikkal, a leánykák barátnőikkel közlik a bennök felburjánzott erkölcsrontó mérget.

S e kór mai napság már a társadalom minden osztályában elharapódzott Különösen az alsóbb nép között pusztít és azon szegény gyermekeket teszi először áldozataivá, kik az utczán nevelkednek minden felügyelet nélkül.

Mindazonáltal a felsőbb körök és műveltebb családok gyermekeinél is találkozunk e rákfenével.

És valóban sajnos, a tapasztalat azt mutatja, hogy semmi úton oly könnyen el nem vész az ártatlanság, mint ez úton. Miért is szülők, őrizzétek szeretett gyermekeiteket és gondosan óvjátok az e féle kóros áramlatok ellen, még midőn elég korán van, mert később nincs ellene óvószer. A társalgást és barátkozást nekik csak oly gyermekekkel engedjétek meg, a kiket magatok is ismertek, és csak a ti felügyeletetek mellett; majd tartsátok távol őket minden melléktekintet nélkül oly gyermekektől, kik bármiképen is gyanusak előttetek.

— »Igen ám, — mondják ezekre talán sokan — de csak házibarátainkat, jó ismerőseinket s szomszédainkat és azok gyermekeit nem utasíthatjuk el gyermekeink mellől, mert ez sértés és udvariatlanság lenne részünkről.«

— »Legyenek bár a legközelebbi rokonok, még azokat is irgalmatlanul ki kell utasítanotok, ha különben társaságuk, beszédeik és külső viselkedésük ártatlan gyermekeiteket könnyen megronthatnák. — Mert mondjátok csak: inkább akarjátok-e Istent megbántani, mint egyet az emberek közül; avagy jobban féltek-e egygyel rokonaitok közül szakitani, mint avval, a ki nektek a rokonokat és a házibarátokat adta, s a ki egyes-egyedül képes megőrizni gyermekeitek szivében a megszentelő malasztot, eme végtelen értékü kincset, s melyet csakis Ő adhat nekik, hogy általa minden veszélytől védve legyenek?!

IV.

Ha mindig szükségesek a fentebb emlitettem elővigyázati szabályok, akkor különösen alkalmaznunk kell azokat azon esetben, ha észreveszik a szülők, hogy gyermekeik magánbarátkozásra adják magokat. Lehetnek ugyan esetek, hogy a szoros baráti viszony csak a vélemények egyezésén vagy más, különben ártatlan vonzódáson alapszik; mind amellett kétszeres vigyázatra van szükség és pedig kettős okból; az első az, hogy nem mondhatni biztosan, nem rejlik-e valami az érzékiségből is ezen viszonyokban? S az ily esetekben a szülők nagyon együgyüek, hogyha a rosszat még csak nem is gyanítják, holott jelen van, s ha könnyen hatalmokban állana a kinálkozó jó alkalommal azt megakadályozni és elhárítani. Az pedig általánosan elismert dolog, hogy az ily barátságokból, melyek eleinte bár

jók voltak, nem egyszer káros, romlást okozó bizalmasság keletkezett.

A fényes nap, a mely kora reggel ragyogva tűnt fel az ég ivén, nem egyszer boríttatik el komor felhők által; a mit kevéssel később eső, mi több jég zápor követ.

A második pedig az, hogy a baráti viszonyok kötése a legéberebb figyelmet, s megkétszerezett óvatosságot igényel akkor, ha az fiuk és leányok között létesül. A belső ismeretségek ezen neménél minden alkalmat és eszközt meg kell ragadni a gondos szülőnek, hogy ezt még idejekorán meghiusítsa, elnyomja, mert a tapasztalat bizonyítja, hogy az ily czéltalan gyermekkori vonzalmak s hajlamok legtöbbször bőséges magját vetik el a későbbi szenvedélyeknek, a melyeket azután, ha már megerősödtek, kiirtani hiu és hasztalan igyekezet lenne.

V.

Szülő! ha vigyázó éberséged megmenté gyermekeidet azon sok veszélytől, a mely őket a gonosz emberek részéről fenyegette, a kik ártatlanságukat szóval és tettel is folytonosan ostromolták: meg ne feledkezzél őket azon káros behatásoktól is óvni, melyek gyengéd kedélyükre, — hogy mást ne is említsek, — egyes képek, szobrok, rézmetszetek stb. oly megmételyezőleg hatnak; s a mely képek stb. — sajnos — napjainkban már egyébként jó katholikus családoknál is előfordulnak.

Csak az bírhat teljes fogalmával annak, hogy mily behatással vannak e tárgyak a gyermeki ke-

délyre, a ki a gyermek lelkét egész elevenségében és képzelő tehetségében ismeri. S bár nem egy szülő vitatja, hogy a gyermekekre zsenge korukban épenséggel sem veszélyesek az említett dolgok ; de, ha megkérdeznők egy ily szerencsétlen gyermeket a felől, hogy mily behatást érzett ily nemü képek szemléletének, bizonyára megvallaná annak káros voltát mi több — ha már értelmesebb, — még okát is megmondaná!

Vajha olykor-olykor maga a szülő is beletekinthetne gyermekének oly igen éber képzeletvilágába ! Mily merész álmokat s mily vészes kiváncsiságot találna ő ott ; s mily alávaló szenvedélyek, avagy eddig még nem is sejtett hév, tünnének fel szemei előtt azok szivében.

És épen ezért, vagy már csupa könyörületből is az ártatlan gyermekek iránt, kell, hogy távol tartsunk ártatlan tekinteteik elől és romlatlánságot visszatükröző tekintetöktől minden illetlen szobrot vagy festményt u. m. gracziákat, nymphákat, Kleopatrákat, Adonisokat, sőt a Magdolnákat is, ha nem bűnbánó Magdolnák.

Egy szóval a gondos szülő minden illetlen dolgot szorgalmasan vonjon el gyermekei kiváncsi szemei előtt, mert ezek a szemérmetlenség halálthozó mérgét csepegtetik a gyermekek ártatlan szivébe.

Azt szokták mondani, hogy ez túlhaladott álláspont ezek csak fényképek. Bizonyos boltokban, tőzsdékben minden megvan, a mit az ördög a lélek vesztére kigondolhat.

Némelyek azt vetik ellen, hogy ez vagy amaz festmény egy igen értékes remekmű, melyet valamely nagyhirü festő-művész készitett! S ez az ellenvetés egyike a leggyakoriabbaknak és legmegszokottabbaknak; jóllehet szent vallásunk azt tanítja, hogy a tiszta lélek, melyet Isten saját képére és hasonlatosságára teremtett, sokkal kitünőbb müvész kezeiből származik, s épen ezért sokkal nagyobb csodálatra is méltó.

Mások ismét avval védekeznek, hogy később mégis csak meg kell ismerniök a gyermekeknek is a világot jó és rossz oldalairól egyaránt; mire való tehát ez a sok haszontalan óvás és figyelmeztetés?!

Erre csak azt felelem: nemde előbb vagy utóbb meg kell halnia minden embernek? Gyermeked is meg fog egykor halni — engedékeny szülő — okvetlenül; miért nem mártod tehát most mindjárt gyermeked szivébe az éles tört, hogy legott meghaljon?

Igazán sajnos, de való, hogy a mily hamar eljön értük a kérlelhetlen halál, ép oly hamar megismerteti velök mai napság természeti hajlamuk a világot minden oldalról, és pedig legtöbbször anélkül, hogy maguknak a szülőknek csak legkevésbé is azon kellene lenniök, hogy ez ismeretség minél előbb tökéletes legyen.

Végezetül pedig, hogy engem ez utasítások adásában csak valaki is túlszigorúnak, mi több szőrszálhasogatónak ne véljen, előadom pár szóval, hogy mi szülte bennem az ily meggyőződést.

Nézetem s meggyőződésem is egyszerüen az, hogy azon esetben, ha a megszentelő malaszt, a

szűzi tisztaság a lelkek üdve, avagy az egyház fensége és az Isten dicsősége forog szóban: nem ajánlhatja senki sem eléggé az éber figyelmet! Avagy ha az nem elég, s talán egyesek elhomályosodott szemeit kell felnyitnom, s fölötte nagy, azaz túlságos bizalmat óvással kell mérsékelnem: erre is vállalkozom, de nem magam erejéből, hanem egy bő tapasztalatu iró ama mondásával, hogy bármennyire szorgoskodjék is a szülő gyermekei körül, s bármint vigyázzon is reájok, mégis megtörténik, hogy daczára a fentebb említett eszközök alkalmazásának, a jóban és erkölcsben gyakran hanyatlanak! S ennek oka az, hogy a legtöbb szülő nagyban bízik gyermekeinek ártatlanságában, dicséretökben fáradhatatlan és készakarva elfordítja tekintetét egyes gyanus tünetektől, a melyek pedig igen könnyen meggyőzhetnék őt a felől, hogy szánandó gyermeke már tökéletes, kitanult gonosz, s hogy már rég elmerült a legalább való szenvedélyek piszkos sarába, a melyek káros következményei mindenha siettetik a testi halált is.

Oh isteni Megváltóm, Jezus Krisztus! a ki iránt való szeretetből irom e sorokat, add, hogy szavaim haszontalanul el ne hangozzanak!

X. FEJEZET.

Szükséges az ifjak szenvedélyeit megfékezni.

A nevelésben mindenek előtt a szevedélyek ellen kell küzdenünk. — Az ifjuság szenvedélyeiről. — Hanyagság a szenvedélyek leküzdésében. — Miért hanyagolják el a szenvedélyek leküzdését. — Gyakorlati eszközök a szenvedélyek leküzdésére. — Folytatás. — A szenvedélyek meg nem fékezésének veszélyei.

I.

Minden nevelési módszerben e két czél legyen szükségképen az irányadó: 1) az élvezetvágy mérséklése, 2) a szívtisztaság iránt való szeretet felkeltése és erősbitése.

Igen alkalomszerü volna e helyen most az ifjuság minden szenvedélyét felsorolni és azoknak kiirtására a szükséges eszközöket megismertetni. De ez — eltekintve attól — hogy igen hosszura nyulnék, fölötte nehéz munka is lenne. Azokat a különféle jellemeket, magok a szenvedélyek különfélesége szerint, élénk szinekkel lefesteni bizonyára nehéz feladat; s azért mégis, mi sincs annyira szemeim előtt, mint ezeknek ellensulyozására — ha csak röviden is — néhány alkalmas módot felemliteni,

a melyek azután általánosságuk folytán mindennemü szenvedélylyel szemben haszonnal alkalmazhatók.

Mindenek előtt meg kell győződnetek arról, hogy valamennyien mi emberek, születésünktől fogva az eredendő bűn káros következményeképen a rosszra hajlandók vagyunk, s hogy mindennemü szenvedély, csiráját magunkban hordjuk. Mindannyian többé-kevésbé a föld javain csüngünk; s a miért mire sincs nagyobb hajlamunk, mint a kevélységre, tolvajlásra s bírvágyra. Testi kivánságaink kielégitése legtöbbször legforróbb óhajtásunk; miért is a zene, mulatság, a testi szépség szemlélete, a szinház — szóval minden érzéki öröm — oly bóditólag és elvakitóan hatnak reánk. S így a mily kitartással küzd a test a lélek ellen: ép oly lankadhatlanul küzd a lélek az Úr igája ellen, hogy magáról lerázza, s mit sem forgat inkább elméjében, minthogy önmagát mennél magasabbra felemelje, s másokat lábainál heverni lásson.

És ez a három főszenvedély ma már annyira uralja a világot, miszerint elmondhatjuk róla, hogy vérünkben van és velünk születik. Ne szépítgesse s ne áltassa magát senki, mert ez alól egy sincs kivéve a mostani anyaszülöttek közül.

És ti szülők, ne vakítson el benneteket a vakbuzgó szeretet gyermekeitekkel szemben, hogy őket angyaloknak tekintsétek már itt e földön — a mint ezt sok szülőnél tapasztalhatjuk, mert mindegyikök meg van többé-kevésbé mételyezve szivében a három főszenvedély egyikétől, a melyek a szemek s test kivánsága, és az élet kevélysége.

II.

Minden keresztény szellemü nevelésben az a fő czél, hogy a szülő arról győzze meg gyermekét, miszerint mindenha első sorban szenvedélyei ellen kell küzdenie, s viszás vágyait mindenkor legyőznie: szóval folytonosan éber küzdelemhez kell életében szoknia. S e küzdelemben nem elég csak elkezdeni az ellentállást, hanem azt az isteni kegyelem segélyével mindvégig kitartva, folytatni is kell.

Az bizonyos, hogy kitartó buzgalom mellett a győzelem biztos, a szenvedélyek lassan kihalnak s nem lépnek fel többé oly erővel. Igy nem is leend nehéz azokat megzabolázni. Ez a keresztény nevelésnek összes czélja, a mennyiben ebben áll Krisztus Urunk követése. Ha az evangeliumban azt mondja, hogy a mennyek országa erőszakot szenved és csak az erőszakosak ragadják magukhoz; ha tanácsolja nekünk, hogy a testet minden kivánságaival együtt felfeszítsük; ha azt mondja nekünk, hogy testünkön az Ő sebeit viseljük: szóval, ha azt mondja, hogy vegyük fel a keresztet, hogy kövessük Őt s legyünk hozzá hasonlók, akkor ezzel azt mondja nekünk, hogy fékezzük meg és győzzük le érzéki vágyainkat és rossz hajlamainkat; minthogy mindez ép oly szükséges kötelesség, a mint kötelmünk megtartani Isten parancsait és lelkünket megmenteni. Azért könnyen beláthajuk, miszerint a nevelésben mily nagy fontosságú dolog, hogy a gyermekek korán megtanulják rossz hajlamaikat leküzdeni és az erényes hajlamot kifejleszteni.

III.

Mégis nem ritkán mulasztják el a szülők részint tudatlanságból, részint a dolog téves felfogásából az ily fontos kötelem teljesitését. E felfogásuk igen gyakran nagyon is elüt az Isten szándékától, sőt ezzel homlokegyenest ellentétben van. Majdnem valamennyi szülő arra törkszik, hogy gyermekeiket a művészetekben és tudományokban állásukhoz képest neveltessék; minden gondjuk egyedül arra irányul, hogy őket a szerencse-javakkal jól ellásák; nagy súlyt fektetnek a finom magaviseletre, a szellem képzésére, a tudományosságra és szeretetreméltóságra, hogy gyermekeik legalább a világban kitünőleg nevelteknek tartassanak.

Kedves olvasóm! igy kérdi ezt egy nevezetes iró. »voltál-e már bejárós oly családba, melyben a gyermekek szülőik felügyelete alatt neveltettek? Itt láthatod, hogy miként vannak mind e gyermekek gondosan ruházva és a legujabb divat minden díszeivel ékitve; ebből következtetheted, mennyi időt, mennyi szeretetet, mennyi ambitiót és hiúságot pazarolt a gondosság — nem — azt kell mondanom az anyák bálványozása emez imádott bálványokra. És ezt a gyermekek igen jól tudják s ezért mindazt végre is hajtják, a mit csak szeszélyük kiván. Én bizonyára nem vagyok tulzó, oh nem, egyedül a gyermekek feje vezeti a nevelést; ők mindig saját tetszésök szerint cselekesznek. Az anyának minden gondja, sőt úgyszólván szive minden dobbanása oda irányúl, hogy csak minden kellemetlenséget tőlük távol

tartsanak. Minden egyébbre nézve teljes szabadságukban áll, akaratjokat követni; szabadságuk van minden szeszélyes ötletöket véghez vinni, lármát ütni, a padlón henteregni, fiuknak épúgy, mint leányoknak minden legcsekélyebb illemérzék és szemérem nélkül. És a szülők még nevetnek is e fölött és tapsolnak melléje, és azok, ha gyermekeik legkisebb porczikája csak meggörbülne, félvén, hogy e törés egész életök idejére megmarad, nyugodtan nézik, hogy mindezen hibák gyermekök lelkében fejlődnek; ellenkezőleg felbátorítják és megdicsérik őket gyengédségök és szeretetök által. Igy elgondolhatjátok, hogyan mételyezi meg az önszeretet, az önzés, a féktelenség, a gőg, a makacsság, zabolátlanság, kevélység, kérkedés és akaratosság ez ártatlan lények szivét, és hogyan vetik el lelkökbe a romlás csiráit, melyek idővel a legkeserűbb gyümölcsöket fogják teremni.

Tudom, hogy e következtetések azon anyák előtt, kik lelki szemeiket kinyitni vonakodnak, mig szomorú tapasztalatok által vészthozó álmukból föl nem riasztatnak, mind megannyi istenkáromlás fog feltünni; midőn pedig már a bevégzett tényadatokat tagadni nem lehet midőn már nincs remény a menekülésre, akkor csak könyek és keserű bánat maradnak fön számukra; és sajnos hogy rendesen igy is van.

A mi most a jómódu családokról mondatott, az áll az alsóbb osztályokról is. Puhultság, tunyaság, erélytelenség mindinkább és inkább — sajnos — hatalmába keriti a társadalom minden osztályát; és eme borzasztó bajnak az a legrosszabb következ-

ménye, hogy a gyermekeknek nem adnak többé valódi keresztény nevelést, minthogy mindig félnek, hogy szenvedélyeiknek gátot kell vetni. Legalább izlelnék meg a szülők, hogy eme veszedelmes növénynek első gyümölcse saját szégyenök leend. *Puer qui dimittitur voluntati suae, confundit matrem suam*; a gyermek, ki akaratára van hagyva, szégyent hoz az anyára. (Péld. 29. 15.)

IV.

Az imént jelzett hibák addig fognak ismétlődni a keresztény családokban. míg a szülők gyermekeiket már első ifjuságuk kezdetétől nem világositják fel az emberek és a dolgok valódi értékéről. Legelőször is jól jegyezzék meg a szülők, hogy első kötelességök gyermekeik fentartásáról, neveléséről és jövőjéről gondoskodni. Hogy azokat tanitatniok kell mindazon tudományokban és művészetekben, melyek később fentartásukra szolgálnak, hogy csak dicsérendő, ha mindent felhasználnak, hogy nekik biztositott s ha leletséges, kellemes jövót teremtsenek, midőn azokat zenére, rajzolásra, különböző nyelvekre taníttatják. De mindemellett sohasem szabad gyermekeik valódi rendeltetését szem elől téveszteni, mindenekelőtt arra kell törekedniök, hogy megmutassák nekik az erénynek utját, mely egyedül vezet az örök életre. E parancs végczélja minden jó nevelésnek, minthogy Isten egyedül azért teremtette az embert, hogy lelke üdvét elnyerje — igen Jézus Krisztus csak azért jött le az égből, hogy az embereket megváltsa. Az egy-

ház minden működésének ez a czélja; a szokásoknak, a szertartásoknak, a szentmise-áldozatnak, a szentségeknek, mindezeknek csak ezen egy czéljok van. Csak egy a szükséges — lelkünket megmenteni. Ez okból a szülők, kik annyira gondoskodnak, hogy idejekorán biztosítsák gyermekeik földi jólétét, inkább azon legyenek, hogy nekik a mennyei javakat biztosítsák.

Ezen és hasonló megfelelő elveket kell a szülőknek első sorban szemök előtt tartaniok, hogy azon helyzetben lehessenek, miszerint a gyermeknevelés magasztos feladatának eleget tegyenek; mert e nélkül sem nem tudják, sem nem fogják gyermekeiket sikeresen nevelhetni. Másodsorban tisztában kell azzal is lenniök, hogy nem elég csak a külső vallási kötelmek teljesítésére ügyelniök, hanem a szenvedélyek megfékezésére is gondoljanak. Ám van még a jámborok között is akárhány, a ki azt figyelembe sem veszi. Nagy gondot fordítanak a templomi dolgokra, az ünnepek megtartására, gyakori akár mindennapi szent áldozásra és törik-zuzzák magokat a sokféle malasztért és csak úgy halmozzák egymásra a sok malasztot. De arról tudni sem akarnak, hogy nyelvöket megzabolázzák, szivöket körülmetéljék, szenvedélyeiket megfékezzék. Innét van, hogy nem fog rajtok a sok áldás, türelmetlenek, féktelenek, zúgolódnak Isten ellen, megférhetetlenek és egészen önmagokkal vannak eltelve. És innét azután a visszás felfogás, hogy vallásos egyénekkel nehezebb érintkezni, nehezebben megközelíthetők és zsémbesebbek, mint mások. És bármennyire balúl fogják is fel a

dolgot, a kik így szólnak, e fogyatkozások százszorta súlyosabb megrovás alá esnek és a mi legsajnosabb, ezt rendesen a kereszténység rovására szokták betudni. Azért úgy kell, hogy állandóan hangsulyozzuk az ifjuság előtt, miszerint szükségesek a vallási gyakorlatok, a gyónás, áldozás, mert ezek erősitik és edzik meg a lelket, de ezek még nem mentenek fel a kötelezettség alól, hogy minmagunkat meggyőzzük, megtagadjuk és énünket háttérbe szoritsuk. Mert nem hiába mondotta Krisztus Urunk: »*Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam et sequatur me.*« A ki utánam akar jőni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem.

V.

A gyermekeknek bizonyára vannak némely szenvedélyeik, de mégsem haladtak annyira a gonoszságban, hogy azokat a szülők előtt, kiknek folytonos jelenlétökben vannak, el tudnák rejteni. Hogy tehát a szivet az erény számára megnyerjük, kezdjük azzal, hogy azokat mindig tápláljuk, a főhibák ellen pedig komolyan küzdjünk. Vannak gyermekek, kiknek az indulatosságra és haragra oly hajlamaik vannak, miszerint könnyen láthatjuk, hogy később gyülöletre, istenkáromlásra és boszuvágyra ragadtatnak; másoknak gyáva és gyenge jellemök van, ném árúlnak el semmi erélyt. Ezek később naplopók s az emberi tekintet rabszolgái lesznek. Némelyek előzékenyek, szeretreméltók és vidámak, csak mulatságokra, játé-

kokra, élvezetekre gondolnak; ha ezen hajlamokat idejekorán le nem küzdjük, könnyen elfajúlhatnak. Mások ismét búskomorak, elzárkózottak, hazugok, könnyen csábítatnának el rossz társaságok által. Mások ismét daczosak és ellene vannak minden vallásos erénygyakorlatnak, lehet, hogy nagy buzgalommal kapnak az ájtatossági gyakorlatokba, de ép oly gyorsan abba hagyják azokat.

Némely lányok gyakran idő előtt határtalan becsvágyat tüntetnek fel, vagy redkivüli nagy kéjvágyat; mások örömest tétlenek, folyton fecsegnek mindenkivel. Szóval mindnyájan, mint Ádám igazi gyermekei magokban hordják az eredendő bűn következményeit s van mindig egy, de — sajnos gyakran több leküzdendő főhajlamuk is.

Minthogy a keresztény nevelés végczélja a rossz hajlamok leküzdésében áll, azért a szülőknek idejekorán a legalkalmasabb eszközöket kell felhasználniok és hatályossággal kell parancsolniok és tiltaniok, úgy, hogy ha valamit megparancsoltak, akkor szigoru engedelmességet is követeljenek s ne engedjék magokat kérések vagy könnyek által meglágyítani. Ha csak egyszer engednek is, ne várjanak többé engedelmességet. Ha a gyermekekben veszélyes makacsság mutatkozik, a szülőknek szilárdan kell állaniok és hagyni őket, hadd kiabáljanak, mig meg nem adják magokat. Ha veszedelmes ragaszkodást vesztek észre a hiuság vagy tetszésvágy iránt, akkor tiltsátok meg, hogy ez vagy amaz csinos ruhát viseljék, mig belátja az ily hiuságok gonoszságát. De lássatok utána, hogy javulása igazi legyen, s ne is

hagyjátok magatokat e tekintetben megcsalatni. Ezen és hasonló eszközöket alkalmazzatok, hogy a rossz kívánságot, a nyalánkságot, az irigységet és még más ily rendetlen szenvedélyt szivökből kiirthassátok. Ama szemrehányások után, melyeket a gyermekeknek minden ily vétek miatt tesztek, be fogják látni ezen bűnöknek utálatosságát, s a szigor folytán, melylyel őket büntetitek, be fogják ismerni, hogy mily szükséges azokat kiirtani. Ha észre veszi egyszer a gyermek, hogy kiismertétek fő hibáit, akkor ne késsetek minden szigort felhasználni, mert a legcsekélyebb engedékenység részetekről bűn lenne.

VI.

Kezdetben természetesen a gyermekek burjánozó szenvedélyeik ellen kell küzdeniök, de ha a gyermekek már annyira felserdültek, hogy képesek a szenvedélyek leküzdésében velök együtt munkálkodni, akkor gyámolítsák őket ebben a szülők. Azért a szelidséget szem előtt tartva tüntessék fel hibáik megjavitásának szükségességét s figyelmeztessék őket, hogy mily nagy veszélynek teszik ki magokat, ha bünös hajlamaikat uralomra juttatják. Szülők, kik szivükön hordják gyermekeiknek jólétét, könnyen feltalálják azon eszközöket, melyek gyermekeik jellemének leginkább megfelelnek, hogy azoknak, e folytonos harczban való győzelmet biztosítsák; tanácsukat majd az ész érveivel, majd a természetfeletti indokokkal támagassák. Bátorítsátok őket, mondjátok nekik, hogy végső győzelmükön nem kételkedtek;

ha az okosság ezt megkívánja, ne vegyetek észre kicsiny, könnyelmü hibákat, nehogy szakadatlan intések által sujtva elkedvenetlenedjenek ; bátorítsátok fel őket vidámító szavakkal, különösen akkor, ha látjátok mennyire iparkodnak intéseiteket követni ; de mindenekelőtt ne feledjétek őket meggyőzni arról, hogy Jézus Krisztus tana a szentiratok minden intése, szóval, hogy az egész keresztény élet csak egyedül az önmegtagadásban, az akaratról való lemondásban, a szenvedélyek elleni szüntelen küzdelmekben éri el a legfőbb tökélyt.

Ismertem bizonyos fiatal embert, ki hosszú időn át s folytonos gyakorlattal sajátitotta el ama szent tudományt, miként kell önmagát legyőzni. Felserdülvén, később emez emlékezetes szavakat mondá: «Csak most fogom fel, mit tesz kereszténynyileg élni, eddigelé csak nevét viseltem a kereszténynek!» Magasztos szavak, melyek igazságát — sajnos — igen gyakran félreismerik, mert igazán kereszténynyileg élni, ahhoz valóban nem elégséges néhány imát elmondani, néhány ájtatossági gyakorlatban résztvenni, vagy templomokat látogatni és a szentségekhez járulni, hanem szükséges ezen vallásos gyakorlatokhoz az önmegtagadást is csatolni, a gondolatokat, szavakat és cselekedeteket az isteni törvényekhez alkalmazni, a Megváltó parancsai szerint és ezen isteni Megváltó iránti szeretetből minden szenvedélyt áldozatul hozni.

Látjátok ime szülők, összes fáradozástoknak szép czélját. Ha azt elérhetitek, akkor elértétek a keresztény nevelésben a tökélyetesség legmagasabb

pontját; de ha e legfontosabb dolgot szerencsétlenül elhibáztátok, akkor neveléstek hiányos, ha gyermekeiteket mindjárt a világ összes művészetében és tudományában oktattattátok is.

VII.

Ha gyermekeiteket, történjék ez vak szenvedélyből, vagy gyengeségből, idején nem szoktatjátok arra, hogy szenvedélyeiket leküzdjék, akkor csakhamar magatokon fogjátok ezen rosszul felfogott szeretetnek szomoru következményeit észlelni. Nemsokára engedetlenek, daczosak, a vallási kötelmekben lanyhák, majd lassankint kicsapongók, pajkosak, sőt istentelenek lesznek.

De hogyan is lehet máskép? Az emberi akarat természeténél fogva szabályozatlan, csak önmagát szereti s folyton csak saját vágyainak kielégitésére szolgál. Ha azt nagy fáradság nélkül elérheti, akkor csakhamar természetévé válik, saját akaratát követni, melyet mindig jobban szeret s melynek annál kevésbbé mondhat ellent, mennél inkább engedett neki. A szokás, hogy bármiben is saját akaratát kövesse, csakhamar feléleszti a szívnek azon óhaját, hogy mindig a szerint cselekedjék. Az ember pl. hiuság tekintetében nem tűr ellentmondást; az asztalnál vagy mulatságok alkalmával nem tűr ellenkezést; így a szenvedélyek mindig mélyebb gyökeret vernek és mindig nagyobb erőre kapnak. »Hány apa, hány anya nem tudta megmagyarázni — úgymond egy hires iró — hon-

nan ered gyermekeinek kötelességmulasztása, midőn azok felett legnagyobb gonddal őrködtek, hogy egyetlen rossz példa se rontsa el szivöket. És nem fogták fel, hogyan adták át magokat rövid idő alatt a visszatarthatlanul felburjánzó szenvedélyek hatalmának azon gyermekek, kik csak az imént tiszta és ártatlan angyalokként tűntek fel. És a gyermekek még sem változtak meg; a különbség csak az, hogy amint ugyanezek előbb élvezeteiket és mulatságaikat a házi körben keresték, azokat most a házon kivül fiatal emberek társaságában keresik. Ezelőtt csak gyermekies hajlamok voltak, melyeknek nem tulajdonitottak jelentőséget, de most azok valóságos szenvedélyek, melyek a fejlődő korral még erősbödni fognak. Kezdetben öntudatlanúl hódoltak ártatlan szeszélyeiknek, de e szeszélyek csakhamar már nem ártatlanok; akkor akaratjokat könnyek, hizelgések és dacz utján érvényesiték, míg végre engedtek nekik; most szilárd önérzettel ragaszkodnak akaratjokhoz, minthogy idővel szenvedélyeik oly uralomra jutottak felettök, hogy azoknak úgyszólván akaratjok ellen rabszolgailag engedelmeskednek.

Mint gyermekek büszkék, pajkosak, önzők voltak; most is büszkék, pajkosak és önzők; ép olyanok maradtak, a hogy képezte őket szülőiknek nevelése.

Miért okolják a szülők a kor helytelen alapelveit és a rossz példákat? A gyermekek azok maradnak, mikké őket az első nevelés tette, az idő csak megszilárdítja rossz hajlamaikat, melyet nem tanúltak legyőzni. Ama gyenge szenvedélyek, melyeknek kezdetben semmi, vagy kevés fontosságot tulajdonitottak,

most hatalmas szenvedélyekké lőnek, melyek felett annyira panaszkodtok s melyek benneteket kétségbe ejtenek. A Szent-Lélek valóban nem téved, midőn mondja: „*Lacta filium et paventem te faciet: lude cum eo et contristabit te.* Kényeztesd el fiadat és félned kell tőle; játszál vele, meg fog szomoritani.« (Sirak. 30, 9.) Ha nagyon elnézők vagytok gyermekeitekkel szemben, akkor nagy bajt fognak azok nektek okozni; ha velök játszatok, sziveteket keserüséggel töltendik el.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XI. FEJEZET.

Az ifjuság két különös szenvedélyéről.

Az emberi tekintetet nagyon szükséges leküzdeni. — Eszközök az emberi tekintetek leküzdésére. — A világszeretet leküzdésének szükségessége. — Igyekezzünk a világi hajlamot elfojtani.

I.

Ezen szenvedélyek megfékezésére vonatkozó kötelmekről szóló értekezésünkben mindenekelőtt kivánatosnak tartjuk azon hibának különösen szükséges leküzdéséről megemlékeznünk, mely az ifjuságra nézve nagyobb Isten csapása, mint a többi mind és ezen hiba az emberi tekintet.

Hogy ne legyen hiába a ti, a szerető gyóntató atyák s mindazoknak fáradsága, kik titeket a nevelésben támogatnak, mindenek előtt arra törekedjetek, hogy gyermekeitek annyi önuralomra tegyenek szert, hogy a világ szeretetben itéleteit kellő értékre szállítsák le, megvessék.

Nem is hinné az ember, mily nagy befolyással bír az ifjuságra a gúny vagy a dicséret, mily hatalmas nálok a dicséret vonzó ereje és mennyire fél attól, hogy nevetségessé lesz. A világ, mely mind e két fegyverrel rendelkezik, valóban gyakran használja azokat, sőt velök túlságosan visszaél, az becsüli

a bűnt és eltiporja az erényt; dühösen támad az egyház ellen és nem hágy fel sem csipős gúnyjával, sem a jámborság ócsárlásával; gúnyolódik a külső ájtatossági gyakorlatok felett, melyeket vakbuzgóságnak tekint; a szentségekhez való gyakori járulást babonának nevezi, az áldozárral vagy szerzetessel való érintkezésnél gyanakodik, kárörömmel üdvözli a hitetlen és istentelen gyermekek rettenetes káromlásait. Innét van, hogy annyira félnek, nehogy valahogy kereszténynek nevezzék őket. E félelem folytán a vallási kötelmek némelyikét titokban teljesitik, melyekhez a meggyőződés gyenge maradványával hívek maradtak, ezt azonban csakhamar lerázzák magokról, hogy annál inkább tartózkodás nélkül csatlakozzanak a hitetlenek sorához. Mások még tovább mennek: még hivőknek vagy jámboroknak látszani is röstelnek, előnyt adnak annak, ha szabadelvüeknek, felvilágosultaknak, szabadgondolkozásuaknak tartatnak.

Ifjú leányoknál ily féle kihágások sokkal ritkábbak; de azok között is találkoznak némelyek, kik örömest állanak a kor magaslatán s kik már semmitől sem félnek, mint attól, hogy babonásoknak vagy jámboroknak tartsák őket.

II.

A fiatal ember, ki magát emberi tekintettől vezérelteti, menthetetlenül veszve van, mert a világ gunyolódásaival csalhatatlanul vallástalan és kicsapongó életre fogja terelni. Csakhogy a világnak

vissza ne tessék, itélte el Pilátus a Megváltót a kereszthalálra; ugyan ez okból és pedig csak hogy a világnak tömjénezzenek, feszíti Őt fel ujból a nap minden pillanatában oly sok keresztény. Ne kiméljetek semmi fáradtságot, hogy gyermekeiteket az emberi tekintetektől megmentsétek, melyek üdvöket kérdésessé teszik. Adjatok nekik mindenek előtt jó példát és sohase szégyeljétek vallási kötelmeitek nyilvános teljesitését. Ne resteljetek mindarról beszélni, mi a vallást illeti; végezzétek ájtatosan reggeli és esti imátokat, járuljatok a szentségekhez, vegyetek részt jámbor egyesületekben és jó cselekedetekben. Szoktassátok őket ezen külső ájtatossági gyakorlatokhoz, melyek mindenkor a lélekhangulat nyilvánulásai, ne hanyagoljátok el azokat soha, különösen idegenek jelenlétében; szigoruan ügyeljetek az asztali imára és az Úrangyalára, legalább délben és estve. Emlékeztessétek őket gyakran az evangelium azon fontos mondására, hogy ki sem szolgálhat két úrnak, hogy egyedül Isten érdemli meg, hogy imádják, s hogy egyedül neki kell szolgálnunk; hogy csak azoktól kell félnünk, kik a léleknek ártanak; hogy Jézus minden bizonnyal meg fog bennünket tagadni mennyei atyja előtt, ha mi őt az emberek előtt megtagadtuk. Beszéljetek előttök utálattal a titkos társulatokról, hű képet alkossatok nekik ezen veszedelemről, mely már oly sok fiatal embert rontott meg. Bátoritsátok fel őket, hogy mindig készen legyenek Krisztus ellenségeit az ő egyházában bátran meggyőzni. Ily módon meg fogjátok őket óvni a világ veszedelmes tanitásaitól s mindenesetre meg-

éritek a szerencsét, hogy őket az igazság, jog és erény nemes bajnokaivá fejlődni lássátok.

III.

Ha az emberektől való félelem legveszedelmesebb csapdája valamennyi leánynak, akkor a tetszvágy és a kivánság, hogy magokat feltünővé tegyék, a legveszedelmesebb szenvedélye az ifju leányoknak. Ily veszedelemnél egészen különös felügyelet szükséges. E gonosz hajlam az ifju leánynál igen gyorsan vehető észre, mert e korban még nem könnyen képes a gyermek a szinlelésre. E hajlam első kezdete gyakran már kicsiny, látszólag közönyös dolgokban mutatkozik pl. dicséretben, melylyel mások ruháit elhalmozzák, hogy ezt nekik is megtegyék; ha okos és szilárd nevelés nem nyomja el azonnal ezen első jeleit a hiuságnak, akkor csakhamar mértéktelen piperehajhászat lesz a következménye.

S ez mégis, csak kezdete a bajnak; mert alig hogy ki vannak ily gyermekek első kivánságai elégítve, tovább haladnak, nyilvánosan is akarnak tündökölni, sétálni akarnak s e czélra különösen a leglátogatottabb sétányokat szemelik ki; a legélénkebb bálokat, a legzajosabb ünnepélyeket, leginkább kedvelik; vasár és ünnepnapokon nem azon misét választják, mely a legalkalmasabb és a gyülekezésre legczélszerübb órában tartatik meg; oh nem, ők épen s különösen azon misét látogatják, melynél legjobb alkalom nyilik, hogy ruhájukat, uj kalapjukat sokan megbámulják.

Ezen vágy láttatni és bámultatni, a barátnék és játszótársnék ruhájának szüntelen dicséretében

mutatkozik, továbbá abban, hogy mindjárt rossz kedvük van, ha nem jelenhetnek meg ép oly ruhában ; jelentkezik továbbá féltékenységükben, mindenféle beszédjökben és ócsárlásukban azok ellen, a kikkel piperében és fényben nem tudnak versenyezni. Idővesztés, túlságos kiadások, idegenkedés a családban, folytonos tétlenség, mely őket minden hasznos és komoly foglalkozásra képtelenekké teszi s őket a jámborságtól s ennek következtében a vallástól elidegeníti — ezek a dolognak természetes következményei. Ha e fontos dolgok egyszer lefoglalták a szivet, akkor csakhamar elidegenítik őket az egyháztól, a szentségektől, sőt magától Istentől is. Ily állapotban minthogy erénye nincs, támasza s ellenállási képessége sincs a heves szenvedélyek ellen. A világ szelleme egészen elfoglalja, törvényt ír neki elő, lebilincseli olyannyira, hogy akaratlanúl meghozza mindaz áldozatokat, melyeket a világ szelleme szerencsétlen rabszolgáitól követelni szokott.

A hiuság magában véve semmiesetre sem kicsapongás, feslettség, vallástalanság ; de bizonyosan ezen borzasztó bajokhoz vezet, mert egyrészről természetes sajátosságánál fogva arra ösztönzi őket, hogy feltünni akarjanak ; másrészről mindazon vallásos erényeszközöknek utjában áll, melyek arra hivatva vannak, hogy az érzéki vágyakat elfojtsák az erény megőrzésére a veszélyes érzékiség ellenében. Mi által vetették meg a hajadonok, kik vétkes életmódjokkal gyakran egész városokat botránkoztattak meg, romlásuk első alapját ? Tekintsetek csak vissza gyermekségök első éveire és azt találjátok, hogy

egyedül határtalan tetszvágyuk taszította őket a szenvedélyek ezen veszélyes örvényébe s tette létöket magokra s hozzátartozóikra nézve oly rombolókká. Vajjon még most is kevésbe veszitek e csirát, mely, ha azt kikelni s növekedni engedjük, oly borzasztó következményekre vezet? Ezek tudása azt hiszem elegendő okúl szolgálhat, hogy gondtalan álmatokból felébredjetek, s minden követ megmozditsatok, hogy gyermekeiteket e bajtól megszabadítsátok.

IV.

Ha kérditek talán itt tőlem, hogy mi kivántatik ahhoz, hogy a leánykák világi hajlamait el lehessen fojtani, azt válaszolom, hogy nem lehet a választ egyhamar megadni, hanem e végből sok imára van szükségtek, és ez is csak ugy lesz sikeres, ha komolyan hozzáfogtok magatok is, hogy legyen eredmény. A mint a leányka szivében a világi hajlam ébred ifjuságában, ne engedjétek, hogy tovább harapózzék, de még inkább óvakodjatok attól, nehogy még magatok tápláljátok bene e hajlamot. Némely szerencsétlen anya még maga növeli leányában e világi hajlamot már kis korától fogva a hiú piperével, feldiszítve és magával vivén gyermekét sétára, látogatóba, mint valami kis bábut és márionettet, hogy megbámulják. Vannak oly nők is, a kik másról nem is tudnak beszélni, mint leánykáik szépségéről, kedvességéről, meg sem lehet mondani, mennyire dédelgetik és ápolják ez által bennök a hiuságot: eltelnek magokkal, tetszelegnek magoknak és mit sem kiván-

nak annyira, mint hogy másoknak tessenek. Miért is elkezdenek magoknak kedvezni, saját magokat szépiteni s magokat bálványozni. Azért is már e korban állásukhoz illőleg kell őket ruházni, de kerülni mindent, a mi fölösleges és őket feltünővé teszi. És ha később az anya azt veszi észre, hogy leánya a korral mind nagyobb világi hajlamot árul el, szereti a pompát és a tükröt, komolyan intse meg és téritse észre, értesse meg vele, hogy ez annyi, mint saját testét bálványozni és e földön istenévé tenni, és hogy mennyire ellenkezik ez Krisztus szellemével, hogy valaki ily hiu hajlamot tápláljon. Ez pedig amit az anya prédikál, csak úgy foganatositható, ha az anya saját példájával megerősiti. Mért, ha az anya vizet prédikál és maga bort iszik, természetes, hogy leánya, legalább magában mindig ezt vetheti anyjának szemére: előbb magadon segits. Végül igen hathatós eszköznek bizonyúl, bár közvetve, oly tárgyra forditani figyelmöket, mely alkalmas arra, hogy e veszélyes években egész érdeklődésöket magára vonja és fogva tartsa. Ez pedig nem lehet más, mint Krisztus szeretete. Az ifjuságban forr a vér és érzelem és szüksége van valami táplálékra, és igy hogy egész hévvel ne karolja a világot át, kell, hogy komolyan az isteni szeretetre adják magokat. Némely nevelők, a kik modern szellemben nevelnek, a vallásosságot uncia és gramm számra adják be a gyermekeknek, attól tartván, hogy vallási rajongókká nevelhetnék őket, azért is a vallási titkokról nem sokat akarnak hallatni, s csak azt tartják szükségesnek, hogy a ker. vallási gyakorlatokból annyira szoritsuk a

gyermeket, amennyi elég arra, hogy mégis némi különbség legyen közöttünk és a protestansok között; azonban kézzel foghatólag bebizonyitott dolog, hogy ha kellő mértékkel nem szoritják a vallási gyakorlatokra, a léleknek kedveznek és ki nem elégítik. Mig ha nagyobb szellemi ápolásban részesülendettek, józanabbak leendenek, s nem engedik, hogy hajlamaik oly annyira frivolokká váljanak. Mindenesetre megfelelő tehát ez, miszerint a nélkül, hogy tulságosan a vallási gyakorlatokra szorittatnák, józanúl kezdjenek szeretni. Ha ennek eleget teszünk, már azt mondhatjuk, hogy kioltottuk a leány szivében a világi hajlamot. De hogy lehet ezt eszközölni? Ime, némely házban a vallási gyakorlatot többre becsülik az unalomnál. Ott rendes évi ünnepeket, kilenczedet tartanak Jézus szive ünnepén és Mária ünnepeken, megtartják az Isten parancsát, a szentségekhez járulnak, megünneplik május havát és lelki gyakorlatokat tartanak; amazoknál mindezt csak tulzásnak tartják és babonának, és nem helyeslik. Elég nekik. ha ugy, a hogy egy misét hallgattak, ünnepen egyszer valamiképen meggyóntak évente, azért ők keresztények. Ime a következtetés: azokban a leányok jámborak, illedelmesek, jól neveltek s reményt nyujtanak mindenre, a mi nemes és jó; emezekben a hiuságon kezdették és végül nevetségessé lettek, és mindennemü frivolitással folytatták és botrányos módon fog a dolog véget érni. A ki e sorokat olvassa és ismeri a világot, igazat fog adni: a ki még nem tapasztalt a világon, tiszteletből nyelje el és ne mondjon ellent.

XII. FEJEZET.

A regények, hirlapok és a szinház.

A veszélyek, a melyek az ifjuságot fenyegetik. Rossz könyvek. — Történelem, vigjátékok, költői művek. — Regények. — Hirlapok. — Szinház. — Előszeretet a szinház iránt. — A szinházi zene. — A szini előadások nagybőjtben. — Szavalatok nevelő intézetekben.

I.

Az eddig előadottak különféle eszközöket, utatmódot nyujtanak a vallás és a jó erkölcsök megőrzésére; most néhány veszélyes szirtre kell benneteket figyelmeztetnünk, hogy gyermekeiteket annál biztosabban megóvhassátok tőlük. Az első a rossz könyvek olvasása s első sorban azok, melyeket az egyház tilt. Nincs itt helyén azt vizsgálni, hogy minő tekintélyre támaszkodik ez a tilalom, mely ezen könyvek olvasását minden hívőnek eltiltja, s hogy minő jogon fenyiti az egyház oly sulyos büntetéssel e tilalom áthágóit; mert csak az, ki kétségbe meri vonni az anya jogát gyermekei táplálását illetőleg, s ki tagadja, hogy a pásztornak kötelessége nyáját dús legelőre terelni, csak az képes az ily föltétlen szükséges tekintélyt elvetni. Azon emberekhez, kik igy gondolkoznak, nem is szólunk, mert ők már nem

katholikusok. Szülők, őrködjetek a legnagyobb gonddal, hogy e fajta könyvek gyermekeitek kezeibe soha ne kerüljenek, már az ilyenek birása is igen veszélyes, mert a gyermekek azon szokásuknál fogva, hogy mindent fölkutatnak, könnyen rátalálhatnak és elolvashatják; épen ez által, hogy bizonyos gonddal rejtegetitek azokat, fölkeltitek kivánságukat és ohajukat, hogy azokat titokban megszerezzék. Ha pedig tanulmányaitok végett s engedélyt nyerve tarthattok is néhány ilyen könyvet, zárjátok el azokat a legnagyobb lelkiismeretességgel, mint a leggyilkolóbb mérget, nehogy valaha gyermekeitek kezei közé kerüljenek. Ez kiváltkép azon szülőkre szól, kik művészettel, orvostudománnyal vagy természettannal foglalkoznak, mert ezen könyvek tartalmaznak leginkább oly dolgokat, melyeknek az ifjukor előtt rejtve kell maradniok.

Korunk leggonoszabb hitetleneinek egyike hitetlenségéhez az első alapot kitűnő és tudós atyja könyveiből meritette, ki azért tartotta ezeket magánál, hogy megczáfolhassa.

Sajnos, a tapasztalat mutatja meg csak igen gyakran, hogy ifjak és leányok az atya könytárából meritették ama mérget, melynek forrása felől nem lehetet tisztába jönni és a mely gyakran oly véghetetlen fájdalmat hozott a családra. Itt is gyakran egészen kimagyarázhatlan sinlődés, megromlott egészség, milyen meggyökerezett buskomorság, melyet csak a legnagyobb erőmegfeszitéssel lehet eltávolitani, az elmaradhatatlan sajnálatra méltó következmények. Azért zárjátok el könyveiteket atyák, ha

nem akartok gyermekeitek romlásának részesei, s egyszersmind azok gyilkosai lenni.

II.

De nemcsak a tiltott könyvek olvasásától kell gyermekeiteket megóvnotok, hanem azoktól is, a melyek veszélyesek lehetnek rájok nézve. Itt néhány különös német fogom elsorolni a könyveknek, melyek közönségesen veszélyesek. Első sorban a történelem, a mely nemben kitünő, de Maistre, a kinek műve három század óta úgy szólván esküdt ellensége az igazságnak. Italia e jelesének halála óta egész özöne árasztja hazánkat a történeti munkáknak, a melyek ártatlanoknak látszhatnának, a minők Macchiavellié, Guicciardiné, Varchi és Botta munkái és egyebek.*) E munkában a történelem meg van hamisitva az egyház jogainak rovására és a római pápák ellen fordulnak, liberalis szelleműek, főkép a világi fejedelmekkel szemben elfoglalt álláspontjukat illetőleg, az igazság rovására, az istentelenségeknek védelmére kellnek, a papság és szerzetes rendek ellen fordulnak, mint a kik ellenségei a társadalomnak, s mindezt oly galádul s az igazság elferdítésével és oly következetes gonoszsággal, hogy a ki a tényállást nem ismeri, okvetlenül hálójukba kerül. Itt megjegyzendő, hogy a hamis elvek, a melyeket valaki a történeti munkák olvasása folytán magába szív, csodálatos hatalommal hálózzák be az elmét,

*) Az olasz irók, kik bennünket közelebbről nem érdekelnek. (Fordítók.)

főkép, ha még fogalma sincs a világ romlotttságáról és úgy annyira befészkelik magokat a lélek bensejébe, hogy onnét többé ki nem lehet irtani. A miből kiirthatatlan ellenszenvet szivnak magokba az egyház iránt, gyülölnek minden helyes elvet, titkos vonzalommal szítnak a liberalis mozgalmakhoz és hajlammal viseltetnek minden hamis elv iránt. Miért is különös gondot fordítsatok a történelmi művekre, a melyeket olvasnak és olyakat adjatok kezökbe, a melyek igazak s azért az ellenkező gyümölcsöket fogják teremni.

A másik ág a költészet, a melynek termékei helytelenül választva, szintén veszélyesek lehetnek. Utóbbi években a költők, vajmi kevés kivétellel, a politika veszélyes lejtőjére lépnek és alig irnak egyebet vérlázitó szónoklatoknál, melyeknek czélja lázadásra bujtogatni. Lelkesedésök dühbe megy át, múzsájok az Eumenidák, hangjok egetverő, de nem nemes oroszlánhang, hanem hiéna-sivitás. Mit tanulhat az ifjuság ily mesterektől. Legfölebb véresszáju politikusokká nevelik őket, midőn még álluk sem pelyhedzik és vérszomjas táborrá nevelik őket, a kik nem is ismerik az ellenfelet és szándékát és növelni fogják az istentelenek és az anarchisták számát. Még egy pár szó van hátra azon költőkről, a kik magukat igazmondóknak tartják ? Nos, ha ezek könyvei gyermekeitek kezeibe kerülnek, bizonyosak lehettek felőle, hogy menthetetlenül elvesztek.

Némely gyalázatos egyének arra adták magokat, hogy oly költészetet honositsanak meg, a mely

valóságban nem költészet, hanem élvezethajhászat és a vallástalanság terjesztéséből áll egyuttal.

A mit csak féktelen fantázia feltalálhat, a mit a romlott szív gonoszat és utálatosat találhat, a mi csak az emberi észre nézve szennyes van, a mit a romlott szív társa, az ész, Isten, Krisztus, vallás s emberi szemérem ellen tud, mind felhordják és költői rendetlenségben, a mit ők versnek neveznek, feltálalják az olvasónak. Minő káros ezek olvasása, azt nem lehet eléggé megértetni. Erősen hiszem, hogy söpredék és irodalmi szemét nem származik át az utókorra, vagy épen nem, vagy legalább nem egészen: de egyelőre mégis vigyáznotok kell, hogy ne fogjon szikrát töle épen a ti házatok.

Végül pár szót kell még a szinművekről is szólnunk, a melyek anyira meg szokták nyerni az ifjuság tetszését. Figyeljétek meg tehát, hogy hány van különösen az ujabbak között, a mely valóságos gyüjteménye az erkölcstelenségnek, mindenféle nemeinek az istentelen és hamis erkölcsi elveknek. Ha nem is mindnyája rossz, de mindnyája veszedelmes és bizonyos, hogy a még ártatlanabb kedélyre nézve különösen az és egyet sem fogtok találni, legalább az ujabbak között, a mely tele nem volna szerelmeskedéssel. Ármányok, csalárdság, cselszövények, álnokság és szerelmeskedések, ebből áll valamennyi. És mind e fogásokba beletanitják az ifjakat és leányokat, hogy megtanulják, miként kell mást elcsábitani. Ott megtanulják a cselszövényt, a mézes-mázos beszédet, a módot, miként kell eljárniok, miként kell megkisérteniök a dolgot, és miként kell

a világban mozogniok, szóval bele taszítja az ifjut a világ romlottságába. Azt mondjátok, hogy az alkalom, hogy ilyesmit adjatok, közeleg, és azok oly szépek és finomak. Csakhogy ott van sok egyéb könyv, a melyekről hasznos volna egyet-mást elmondani, de azokból, a miket már mondottunk, levonhatjátok a többire is a következtetést. Ide csak még egy-némely észrevételemet akarom csatolni egyik-másik veszélyre nézve.

III.

Ha a föntemlitett könyvek megronthatják és tényleg megrontják a kedélyt, a regények bizonyára valamennyire nézve halálos veszedelmet rejtenek magokban, mert megrontják a hitet és a jó erkölcsöt, és ily körülmények között nem lehet eleggé óvni tőle az ifjuságot. És tényleg mik is a regények? Kevés regény kivételével, a mely azon czéllal bír, hogy a rossz áramlatnak ellene dolgozzon, közönségesen a regények csak arra valók, hogy az olvasót megfosszák hitétől és erkölcsi érzésétől. Ugy látszik, hogy szerzőik jobb czélt tartanak szemök előtt. Némelyek a vallás ellen fordulnak, a másik szépitve tünteti fel a hitvallás elfogulását, a minő a protestantismus, ki az egyházat, ki a külső vallási gyakorlatokat ostorozza, ki a papságot rágalmazza, ki az alapvető hitczikkelyeket támadja, hogy deistává, atheussá, vagy tudja Isten, mivé tegyen, csak katholikussá nem. Mind az érzékek uralmát hirdetik e földön. A megromlott fantázia másként

nem festhet, mint ocsmány ártalmas képekben: a szeretet, az élethű festés, a genialitás örve alatt oly színezéssel élnek, mely felszabaditja a szenvedélyeket, gyujt és izgat. Oly hősöket szerepeltetnek, a ki poroszló módra vágja le az ártatlanokat és vérben gázol: angyalnak festik a bukott nőt, ki vétkes szenvedélyének áldozatául esik, miután a házasságot megszentségteleníté: martirnak a bitangot, a ki bitófán száradt, egy büneért, a mit már százszor is megérdemelt. Azután következik holmi intrigna, mely megfagyasztja ereinkben a vért, majd valami istenkáromló kifakadás, mely tagadja az isteni gondviselést, és száz meg száz kolostori mese és istentelen elbeszélés. Egyik védi a kétségbeesettnek vakságát, másik védelmébe veszi az őrjöngő istenkáromlót, az istentelenséget és öngyilkosságot. De mindenekfölött uralkodik az az áramlat, mely az érzékiségnek kedvez és a gyönyörök festését annyira felcsigázza. És ebben a protestansok egyetértenek velünk.

»Nem csodálkozunk rajta — mondhatják vala méltán — hogy annyira terjed a gonoszság: hisz száz számra hevernek szemünk előtt a franczia regények, a melyek, néhányat kivéve, mind a vétkes szerelmet, házasságtörést, vérfertőztetéseket ecsetelik, nevetségessé teszik az erényt és magasztalják a bűnt és gyilkossággal, vagy öngyilkossággal érnek véget.« Mindezek forrása a sok regény, melyet Párizs, Miláno, vagy egyéb nagy város bocsájt világgá. Hiszitek talán, hogy gyermekeitek az ilyen olvasmányok élvezete után is még élő hittel, szilárd elvekkel, erkölcsös szivvel birhatnak, főleg a leghevesebb szenve-

délyek korszakában? Ez teljes lehetetlenség, ők lelkesülni fognak amaz őrültségekért, miket olvastak és ez által minden jóra képtelenné válnak.

Ebből származik egyszersmind mindazon szertelen életnézlet, melyet oly sok fiatal embernél, sajnos, még fiatal leányoknál is fájdalommal tapasztalunk. Egész környezetök gúnyjára folyton beteges képzelődésök álomképei közt töltik életöket, vagy az istentelenség és hitetlenség örvényébe rohannak és gyakran kimondhatatlan szenvedést hoznak keresztény családokra, vagy pedig a kétségbeesés karjaiba vetik magokat és párbaj vagy öngyilkosság által vetnek véget életöknek. S csak akkor, midőn már a baj tetőpontját érte el, ismerik fel azt a szerencsétlen szülők s siratják — de már későn — gondatlanságukat. Mért nem használták, mig a segitség lehető volt, teljes hatalmukat arra, hogy őket visszatartsák? Ez bizonyára nem lett volna nehéz. Csak oly könyvet adjatok gyermekeitek kezébe, melyeket pontosan ismertek. Ha időtök nincs, vagy hiányzik a kellő ismeret azok megitélésére, ne hagyatkozzatok az első jóbarát, vagy ismerős iteletére, hanem tudakozódjatok teljesen megbízható helyen a könyv valódi becse és tartalma felől. Csak azok itéletében bizzatok, kiket kipróbáltatok, kik a dolgot illetőleg ép oly kényesek, mint ti magatok és a kikről tudjátok biztosan, hogy az ajánlott könyv minden szavát megvizsgálták. Jegyezzétek meg magatoknak jól az ily tiszta, kiválasztott könyvek czímét és jeleljetek számukra különös helyet könyvtáratokban azon szükségtelen nyomozás elkerülése végett, vajjon

ez, vagy az a könyv alkalmas vagy alkalmatlan-e.« Az ily kutatások a gyermekek jelenlétében fölöttébb károsak s csak fölkeltik és élesztik azon veszélyes és romboló kivánságot, mely Éva esése óta, fájdalom, minden emberrel veleszületik, de az ifju kornak még azonkivül is különösen sajátsága. Ha gyermekeidnek könyveket akarnak kölcsönözni — pedig sajnos, vannak ilyen jó barátok, kik ebben igen készségesek — kereken utasitsátok vissza, ha csak egészen meg nem vagytok győződve arról, hogy nézetei a tieitekkel megegyeznek. Az ifjak teljesen megelégedhetnek tankönyveikkel; fiatal leányoknak elég dolgot ad, ha állapotbeli kötelmeiket tökéletesen elsajátitani akarják; kicsiny, de jól összeválogatott könyvtárban megtalálják azt, mi nekik teljesen elegendő. Sokan ugyan nagyon korlátolt felfogásuak, s a fölvilágosulás és haladás ellensége rövidlátó tanácsának tartják ezt, azt hivén, hogy a gyermekeknek manapság már a bölcsőtől kezdve kell mindent tanulniok és tudniok. Tapasztalni fogjátok, hogy kimüvelt lányaitok ezután csak a regények iránt bírnak érzékkel és ezentul csak egy Heloise és Corinna túlhajtott hőstettei számára lesznek könyveik. Nem jobb-e ezeknél az oly leány, ki bűneit siratja, vagy a mi még jobb, oly bűnöktől őrizkedik?

IV.

Egészen saját irodalma van a 19. századnak, a melyben külön osztályt kell szentelni a közvéleményt képviselő irodalomnak, s ez a hirlapirodalom. A hir-

lapirodalom nyilvánosságának vannak jó és vannak rossz oldalai, de több a rossz, mint a jó. Mert megengedve a kormányzás jelen állása mellett a vélemények elágazó voltát, ha hatalomról van szó, a hol mindig nagy a versenyzők száma, nem fognak hiányozni olyanok sem, a kik a hirlapirodalmat, mint tudvalevőleg alkalmas eszközt, arra fogják felhasználni, hogy czélt érjenek. És a kik a hatalmasságot megvetették és kizsákmányolják, jobbadán manapság már nem titkos társulatoknak tagjai közül valók, kik sötét rejtekökben megesküdtek, hogy trónt és oltárt felforgatnak. Ez látszik és hatványozva kitetszik ugyszólva egész Európa hirlapirodalmából, megnyerni a közvéleményt, a mely az ügyek menetének irányt ad, hogy biztositsa magának a vezérszerepet és kiostromolja a katholicismust magában véve és minden járulékában. Mindezt a szabadság, haladás, közjólét neve alá rejtve és fölzománczozva, kecsegtető alakban nyujtják, hogy el ne riaszszák a népet, a mely még hisz Istenben és hiven ragaszkodik az egyházhoz, de czéljuk bizonyos, hogy ez, amint ez saját vallomásukból kitünik. Már ez is elég arra, hogy szemeitek kinyiljanak és hogy ezt a pestist házatoktól távol tartsátok. Vegyük még hozzá, hogy a hirlapoknak még különös vonzóerejök is van s a kedélyekre különösen hatnak. *Gutta cavat lapidem*, mondja a közmondás és úgy van. A hirlap minden nap megjelenvén, van benne valami abból a vizből, a mely addig mossa a sziklát, míg kivágja. Mert majd hizelegve, majd másként, hamis tanokkal, hamis elvekkel, ma így holnap amúgy, védve, kecsegtetve,

sofismák utján előbb elfogadhatóvá tesz valamit, majd rábeszél és elfogadtatja. És tényleg látjuk, hogy mindenik pártnak megvan a maga lapja. Igy vezetik Franciaországban, Németországban és Itáliában is a munkás tömeget, üzletembereket, a tanuló ifjuságot, a kik vallástalan elvekkel saturálva, a fenálló társadalmi rend felforgatására törekszenek és vérre és öldöklésre szomjuhoznak. Igy nevelnek a mi sorainkban is közömbös kereszténeket és világias érzelmü nőket, a kik még keresztények ugyan, de fejök tele előitélettel a vallás iránt, úgy, hogy sajnálatot érdemelnek és oly hidegen veszik a vallási ügyet, hogy valóságos csoda volna, ha még ez is elegendő volna arra, hogy ily vallás mellett üdvözüljenek. Nem ismerik alaposan a vallási igazságokat és azért nincsenek is fölszerelve kellőleg, hogy szembeszállhassanak ama hamis elvekkel, a melyekkel őket az ujságok megtömik. Mit tevők legyenek tehát? Mit egyebet minthogy készpénznek vegyék, a mit eléjök adnak s igy megromlanak testben-lélekben. Azt mondhatná valaki, hogy a hirlap manapság, a midőn mindenki tudni vágy mindent, a mi történik, mégis csak szükséges, csakhogy a fiuknak és leányoknak egyébként is tanulmányaikra lévén kénytelenek figyelmöket forditani, nem jó kiváncsiságukat fölkelteni. Ha már kissé serdültebbek és nem élhetnek úgy vakon és sötétségben mindenfelől, a mi történik, vannak még istenes lapok, a melyek egyáltalán nem ártalmasak és azokra nézve, a mikre szükségök van, eleget mondanak. Ezekhez csatlakozunk tehát és ez uton is pártoljuk a jó irodalmat. De ezek csekélyebb

irodalmi becsesel birnak, mint amazok, a melyek kártékonyak. Nos, ha úgy volna is, mit von ez le értékéből? Jobb szellemüek és ez elég. De igaz-e az, hogy azok magasabb nivón állnak? Közönségesen irodalmi szempontból is jobbak a kath. lapok. Nem fordulnak ugyan bennök elő holmi botrányos hirek, a melyektől hemzsegnek a rosszakaratu lapok, de a tényállás előadása akár kifejtés, akár tárgyalás tekintetében véve, semmivel sem áll hátrább, sőt jóval több amazokénál. Mondjuk, hogy gyermekeitek állami hivatalt viselnek, a kik nem ignorálhatják a napi eseményeket, vagy üzletemberek, akár bankárok, a kiknek óráról órára jól kell értesülve lenniök a pénzintézetek állásáról? Ah szülők, bocsássátok meg a gyanút, a melyet némelyitek iránt pillanatra táplálok e tekintetben. Félek, hogy osztoztok ama szabadelvü lapoknak nézeteiben és azért találjátok izetlennek azt, a mi más izü. Félek, hogy szabad folyást engedtek nekik mindabban, a miben fejöket törik, szemet hunynak és sárral dobálják mindazt, a mi a katholikusok tollából ered. Félek, hogy az emberi félelem rabjai vagytok a gonoszok iránt való tekintetből és resteltek olyan lap mellé sorakozni, a melyet az istentelenek tábora klerikálisnak, elmaradottnak, filiszternek gunyol. De ha ezt becsületnek tartjátok, lássátok előbb magatok, hogy úgy legyen, hogy azután fiaitoknál is úgy legyen.

V.

A szinjáték nem kevésbbé veszélyes a gyermekekre nézve, mint a tiltott könyvek olvasása. Ezek

megrontják a képzelő tehetséget és az értelmet és ezek utján az egész lelket. A világ persze nem ismeri be ennek igaz voltát. Pedig ugy van. Ismételheti előttetek, a hányszor csak neki tetszik, hogy a szinház csak iskola az ifjuság számára, hogy a szinjátékok egyetlen czélja nem más mint a bűnt nevetségessé és utálatossá tenni; hogy csak a tragikus szinjátéknak szabad a nagyok hibáit is ostorozni; s hogy végül az általános illemérzet által minden veszély ki van zárva, »mert ez ma már oly általános s a legtöbb országban a czenzura minden rosszat azonnal megtiltana.« Daczára mindezen szép hangzásu biztositékoknak, nagyon kételkedem azok igazsága fölött. Mert mi más volna tartalma ezen daraboknak, mint szenvedélyes szerelem, cselszövény, csábitás, nőrablás vagy más egyéb érzéki csiklandó dolgok. Mert mi mást adnak elő ezekben, mint eme jeleneteket és hozzá oly módon, mely leginkább hat a szivre: a zene hizelgő hangjaival; s a szinészek, kik közönségesen nem példányképei a szemérmetességnek és kiknek szenvedélyes kedély-hullámzásai minden kigondolható külső fogás alkalmazásával kedvező szinben jelennek meg s úgyszólván semmit sem mulasztanak el, hogy a közönség csodálatát magoknak fölkeltsék. Nemde minden közreműködik, hogy a képzelő tehetséget a legnagyobb mértékben fölcsigázza.

És ha mindez valóban igy van, vajjon még sem találtok, láttok veszélyt abban, hogy ezen ártalmas érzéki gyönyörök oly csábos ingerrel hatnak az ifjak nagyon is élénk képzelmére? Persze, azzal

vigasztalódtok, hogy bizottság van rendelve arra, hogy a szindarabokat megvizsgálja, nehogy a közerkölcsiség szenvedjen!

Csak kevés igazságosság és lelkiismeretesség kell arra, hogy azon bölcsek pártjára álljon valaki, akik azt tartják, hogy nem találhatott volna ki a világ ártalmasabb eszközt, a mely isten rendeleteit inkább meghiusítaná, mint a szinházat. És hát nem a szinház-e az, hol a világ gonosz tanácsait nekünk kiosztogatja, elveit dicsőiti, titkaiba bevezet, veszedelmes tanait belénk oltja; elénk áll, mint tanitója a hazugságnak és ámitásnak és ördögi művét rossz példája által betetézi. Ha társadalmi állástoknál fogva kénytelenek vagytok ily előadásokon megjelenni, ne vigyétek magatokkal gyermekeiteket, vagy csak igen ritkán és ha e dolog iránt ellenszenvöket nyilvánitják, ne kényszerítsétek őket arra, hogy veletek menjenek, mert ez annyit jelentene, mint a szentségtörés egy nemét elkövetni, Isten szándékainak ellenszegülni és megakadályozni, hogy egy ifju szív magát neki szentelje és a tökélyesség magasabb fokára juthasson. Ki mondhatja meg előre a kárt, melyet egy ily lélek szenvedhetne, ha csak egyszer is szinházba menne?

Nem ritkán történik, hogy minden czenzura daczára is oly elveket dicsőitenek a szinházak, melyek az evangeliumi igazságokkal és az erényességgel tökéletesen ellenkeznek; s mégis mindenki tolongva siet a szinházakba. Ép ezért a keresztény szülőknek kétszeres szigorral kell eljárniok és gyer-

mekeiknek a szinházlátogatást eltiltaniok. Egyébként már azon körülmény, hogy a szinházlátogatás igen könnyen rossz szokássá fajulhat s hogy ott nem talál az ember mindig óhajtott társaságra és más ilyenek is bizonyára hathatós okok arra, hogy a szülők gyermekeiket a szinháztól távoltartsák.

Ha csak kissé is szigorubbak volnának a szülők ezen pontra nézve, nem irnának és nem adnának elő napjainkban oly sok szemtelen szindarabot. Ama szabadságnak köszönhető, mely napjainkban sajnos, mindenfelé uralkodik, hogy a világ bámulja és megtapsolja ezeket; de csak az Isten látja a lelkek pusztulását, mely innen a szépekre származik.

VI.

A főntebbieket több mint 20 év előtt irtam volt: azóta pedig sokadt haladtunk. A czenzura, mely még annak idején megvolt, úgy az egyházi, mint a világi, megszünt, ha csak a politika szolgálatába szegődött rendőri felügyeletet nem tekintjük annak, mely azokhoz alkalmazkodik, kik az események élén állnak. Miként jutott Itáliában a szinház ma már annyira, hogy a franczia szinházzal versenyez, sőt egyik-másik városban azt még felül is mulja. Az intézők a vallástalanságra számitanak és a dévajságra s azért törekszenek oly anyagot összehordani, mely oly közönségnek való, a kik a botrányt keresik s a sikamlósat szeretik. S azért sülyedtek annyira, hogy püspököket, lelkipásztorokat, szerzeteseket tesznek pellengére és oly módon, a mint csak

a brutális személyeskedéstől telik. Még a papi ruhát is szinpadra viszik, hogy nevetségessé tegyék az egyház szokásait és szertartásait és oda vetik a tömeg gúnykaczajára és akkor mi marad még érintetlen, a mi a vallásunkban magasztos és szent? Minő romlottság és istentelenség, és ez nem maradhat benyomás nélkül, midőn úgyszólva a lég is romlott, a melyet beszívnak.

A szinészek szemérmetlen viselete, illetlen öltözetök, mozdulataik, taglejtésök, melyekkel az aljas szenvedélyeket érzékitik, alávaló cselszövények, szeméremsértő tánczok és mindezt még a zene lélekemelő hangjai kiséretében. Csak vajmi ritkán történik, hogy a vallástalanságot összekötve nem találjuk ott az erkölcstelenséggel, hogy oly anyagot nyujtanak a közönségnek, mely a romlott lélek és szív kedvére és az ily emberek szája ize szerint való. Nos, ha így áll a dolog, pedig, hogy így áll, azt azoknak saját szájából tudjuk, kik ott megfordulnak, mit tartsunk a szinházról?

Ily körülmények között halálos bűn nélkül lehet-e magatoknak jelen lennetek és még inkább gyermekeiteket elvinnetek e vétkes mulatságra és nem világos-e, hogy tartózkodnotok kell tőle? És mit sem használ az a mentegetőzés, hogy sokan mennek, mert hisz az, hogy sokan mennek, nem azt mutatja, hogy meg van engedve, csak azt, hogy sok a bűnös. Az sem használ semmit, hogy érettebb korban az ember a dolgot más szinben látja: mert az emberi szív, a meddig dobog, nem ment a veszélytől és ha ment volna is, mindig áll az, hogy

nem szabad saját jelenlétünkkel még nyomatékot adni ily botránynak és istentelenségnek. Tehát bizonyos esetekben le kell mondani a szinházról ? Igen, nyájas olvasó, vagy a szinházról lemondani, vagy Istenről ; vagy talán elébe teszitek e mulatságot a a végtelen fölségü Istennek ?

VII.

Ismét más kibuvót találtak némelyek a szinházkérdésre nézve abban, hogy lelkiismeretök megnyugtatására azt találták ki, hogy ők csak a zene kedvéért mennek a szinházba. Csak nem leszünk oly barbárok, hogy ily ártatlan mulatságot is eltiltsunk nekik ? Helyes, szivesen megengedjük, hogy a zene magában véve képző és nemesitő hatással bír és a lelket önkénytelenül is Istenhez emeli. Hisz az egyház maga is nagyra becsüli és azzal szenteli, hogy az istentiszteletnél alkalmazza. De vajjon bizonyit-e ez valamit ? Nem lehet-e e zenével mégis visszaélni ? Föltéve, de meg nem engedve, hogy rendjén van az, ha egészen kifogástalan zene kiséretéül szolgál épen nem kifogástalan operának, ez még nem elegendő ok arra, hogy valaki menthető legyen, ha csak ezért vesz részt a darabban, azonban eltekintve ettől, ma már köztudomásu, hogy van oly érzéki zene, hogy egészen bele illik a szöveg keretébe, a melyet énekelnek és a szenvedélyes jeleneteket együtt előadva romboló hatásuak a kedélyre. Vannak oly románcz részletek a dalműben, a melyek szenvedélyes és érzéki tartalmukkal valóságos méreg-

ként hatnak a szívre: hát még képzeljétek magatokat a gyermek és a leány helyzetébe és mondjátok meg, — kérdem — minő hatása lehet az ily műnek ezekre? Ha valaki ezt megfontolva más eredményre tud jutni, akkor az bizonyára nem hatolt be az emberi szív gyöngéinek titkába. A szent atyák és egyháztanitók föltétlenül kárhoztatják a frivol, profán énekeket és fölötte veszélyesnek mondják: jóllehet az ő idejökben még nem lehetett a dolog annyira, mint napjainkban, akár érzéki zenekiséretet, akár az énekesnők szemérmetlenségét tekintve. Nem tudom mit szólnának mindehhez őseink, ha sirjaikból felkelnének és hallanák a dalt, látnák a gyalázatosságot és ha azt vennék észre, hogy mi mindezt nem hogy kerülnők, de még iparkodunk ürügyet keresni, a mely alatt mehessünk és részt vehessünk e sikamlós mulatságokon. Csak azt tudom, hogy bár mennyire is törekedjék a világ magát tisztára mosni, nem lehet más nevet adni annak, mint a mi tudniillik makacs és félreismerhetlen élvezetvágy.

És legyen szabad a szülőkkel szemben a zenére vonatkozólag még egy megjegyzést koczkáztatnom, oly szülőkkel szemben, a kik abban tetszelegnek maguknak, hogy, mint mondani szokás, kis zenét csapnak saját házukban. E mulatság, ha megengedhető szándékból tartatik, ugymint: ha nem tart késő és nem oly czégér alatt, hogy összeboronálják a fiatalokat, hogy ugráljanak, tánczoljanak, szerelmeskedjenek, hanem annak rendje és módja szerint, hagyján: de csak azon föltétel alatt, hogy ki legyen

zárva határozottan minden, a mi a zenében szertelen és érzéki. Valóban tisztelem azt az illemet, midőn fiatal hölgy vagy épen leányka férfiak és nők jelenlétében műveli azt az illetlenséget, hogy holmi szerelmi nótákat fujna a megfelelő érzelgéssel és taglejtéssel. És még szebb, ha anyja nyikorog hozzá, vagy atyja el van ragadtatva és elragadtatásukat tapssal jutalmazzák. S mindez pár év munkája, a melynek, a ki ellene szólni bátorkodik, az balga és nem világra való: ennyire sülyedhet ker. öntudatunk és méltóságunk!

VIII.

A korszellem, miután a szinházban uralkodó szellemet teljesen megrontotta, még talált alkalmas ürügyet arra is, hogy előadásai idő és hely tekintetében ne szenvedjenek semmi megszoritást. Akármit szóljon hozzá a morál, annak állandóan nyitva kell állnia. Nem szándékunk ez alkalommal a mindennapi szini előadásokról szólni, a mi néhány év munkája, miként nyulnak mindinkább bele a népéletbe, mert még lehet rajta változtatni és még csak boldogíthat. Nem szólunk arról, hogy hány szinházat emelnek, még falvakban és kis kelységekben is, nehogy a falusiak ki legyenek zárva a városiak nagy előnyeiből, csak a nagyvárosi szinházakról akarunk nehány szót koczháztatni, a hol egész nagybőjt alatt tartanak szini előadásokat. Tudvalevő dolog, hogy évente a protestansoknál úgy, mint a katholikusoknál a városban rendszerint van egy szinház, mely a nagybőjtben

is megtartja előadásait. És mely czimen: mert hogy a nagyböjt apostoli eredetű, a melynek czélja bűnbánatra inteni a lelkeket, ép az ellenkező irányban dolgoznak Krisztus és anyaszentegyház szellemével, ezen idő alatt nyilvános dorbézolásra és világi szórakozásra nyujtván alkalmat. És hogy tényleg menynyire közreműködik a nyilvános látványosság, a mely a szinielőadásokkal össze van kötve arra, hogy gáton legyenek a hivek a böjt megtartásában, az Isten igéjének rendes hallgatásában, a megváltó kinszenvedése és halála emlékezetének megujitásában, nem nehéz megérteni. Mert a ki azok felé fordul egész lélekkel, ezekről le kell mondania a lélek üdvösségének kimondhatatlan kárára; hacsak nem ama bőkeblü és nagy szivüek közül való, a kiknek szivében Krisztus is, az ördög is, Isten is, a világ is szépen megfér egymás mellett. És erre következő okoskodással élnek: ha szabad farsangban, mért nem volna szabad a nagy böjt alatt? És e hatalmas érvre támaszkodva, szemébe nevetnek azoknak, a kik azt vélik, hogy ezt meg is lehetne tiltani. De ezzel az okoskodással nem vallanak nagy becsületet. Mert először is, helytelenül mondják, hogy a farsangban lehet menni, mert, mint föntebb kimutattuk, lehet eset rá, hogy épen farsangban sem szabad menni; azonban föltéve, de meg nem engedve, hogy a szini előadásokon jelen lehetünk farsangban, ebből még nem következik, hogy akkor tehát a nagyböjtben is lehet. Mert mind a két esetben lényegileg elütnek egymástól az időbeli körülmények. Farsangban nem czél a bünbánat, de igenis nagyböjtben; a farsangi időben

az egyház nem tüzi ki feladatul a lelki visszavonulást, de igenis nagybőjtben. Meglehet egyeztetni a ker. szellemmel, hogy meg legyen engedve néha valamely mulatság csendben, de nem egyfolytán mulatni egész életünkben. Ahhoz, hogy ezt felfogjuk, nem is kell genienek lenni. De nem fogjuk fel, mert semmi sincs bennünk Jézus Krisztus szelleméből. Nem tudjuk felfogni, a mit világosan kifejez a tridenti zsinat, hogy jelen életünk a folytonos bűnbánat stadiuma: távolról sem állván arányban az eszközök, a melyek az élet ártatlanságának megőrzésére szolgálnak az az ezt fenyegető veszélyekkel, a melyek főkép a pompában és a világ csábitásaiban állnak: és ha ez ártatlanságot elvesztettük, másként vissza nem szerezhetjük, mint a bűnbánat által, és hogy ha csak nem keltünk élő bűnbánatot a bűnbánati és elégtételi cselekmények által, nem tartóztathatjuk meg magunkat a világ tőrei és hiu csábitásaitól. Nem tudják felfogni, hogy a hitigazság nem mese, hogy az örök büntetésről szóló hitczikkely nem agyrém, hogy a bűnbánati intézmény nem fölösleges dolog, melyet talán csak azért találtak ki, hogy gyötörjenek vele. A mely igazságokat a ki csak kissé is megszivlel, óvakodni fog a nagybőjti időt megszentségteleniteni akár szini előadással, akár azzal, hogy bálon, holmi zajos estélyen, akár mise- és Stabat-Mater-előadásokon részt vegyen a szinházban és egyéb világi élvezetekben, a miket a világ, hogy kedveskedjék, a sikamlósabb darabok helyett keres elő azt hiszem azért, hogy egészen rosszul ne érezze magát, ha már egy hónapnál valamivel tovább

mulatság nélkül kell beérnie. A másik érv, a melylyel némelyek védekeznek, az, hogy jobb, ha a fiatalság szinházba megy, mint máshova. Ezeknek a tudós embereknek csak azt válaszoljuk, hogy igaz, jobb egy lábunk ficzamodjék ki, mint hogy fejünket vigye el a golyó, de még jobb, ha sem a fejünket nem vesztjük el, sem lábunkat ki nem ficzamitjuk. És hozzá tehetjük, hogy a bűn, a melyet valaki titkon követ el, bűn marad, de legalább nincs meg benne az a rossz, hogy másokat megbotránkoztatna: de mit szóljunk ahhoz,hogy vannak olyanok, a kik vallásosaknak tartják magokat, s mégis nagybőjtben mindenféle mulatozásoknak adják magokat; nem szüntet-e ez meg minden erkölcsi rendet, nem honositja-e meg azt: túltenni magát bizonyos esetekben Krisztus szellemén, az egyház tanácsain és szentesiteni világi szokásokat, féktelenséget és zabolátlanságot és nem teszi-e azon nagy hatálynál fogva, a melylyel a rossz példa hat, úgyszólva lehetetlenné az igazi ker. életet? Végűl még egyet mondok: a ki csak úgy tartóztathatja meg magát, hogy ne menjen máshova, ha a szinházba megy, az előbb a szinházba megy s azután elmegy oda máshova, és még sokkal visszatarthatatlanabbul, mivel a mai szinház nem egyébre való, minthogy a szenvedélyeket fölébreszsze s lángra lobbantsa.

IX.

Szó lévén a szini előadásokról, nem lesz fölösleges egy-két szót koczkáztatni bizonyos szokásról,

mely mindinkább kezd lábra kapni ugy magánházakban, mint némely eddigelé még ker. szellemü nevelő intézetekben. És ez, hogy ugy fi- mint leány-nevelőintézetekben szinművet, drámát, vigjátékot adnak elő, ugy farsangban, mint akár más időben is. Mit tartsunk tehát e szokásról? A vélemények különbözők, és vannak még jámbor emberek is, mint a kik convictusokban és kolostorokban élnek és az ifjuság nevelésével foglalkoznak, a kik azt tartják, hogy e mulatságok ártatlanak. Mindamellett, bár tisztelettel hajolok meg szent meggyőződésök előtt, legyen szabad valamelyest hozzá szólnom, a mi által, mint hiszem, Isten dicsőségét és a lelkek üdvét jobban előmozdíthatjuk. Ne szóljunk amaz aggasztó rendzavarásokról, a melyeket az efféle előadásokhoz szükséges előkészületek a tanulmányok hátrányára okoznak. Mellőzve ama nyugtalanságot is, melyet ezek a rendszeres életmódban okoznak, melyre a nevelő intézetekben oly nagy szükség van, hogy tanulás és rend folytán elérjék czéljokat, csak azt kérdem, miért engednők meg a gyermekeknek, hogy oly élvezetekben részt vegyenek, melyektől jobb, ha távol maradnak? Miért engednők meg nekik azon étel élvezetét, mely korunk romlottsága és fékvesztettsége mellett oly károsan hat az ifjuságra.

Ilynemü előadások után a gyermek hiusága fölélesztetik, nem különben azon föltünő fontoskodás által is, mely első nyilvános fellépésükkel jár, valamint azon tetszésnyilvánitások által, melyekben hallgatóik őket csupán udvariasságból tulságos mérvben részesítik. A babérok, melyeket itt csekély fá-

radsággal szereznek, közönyössé teszi őket azok iránt, miket komolyabb törekvés, fáradozás utján érhetnek csak el. A mellett a legnagyobb baj az, hogy némely ártatlan szivben gyökeret ver a képmutatás mestersége, mit a szinpadon űznek; hajlamuk támadt, a mely talán soha sem fogamzott volna bennök és keblökben szenvedélyek ébrednek föl, melyeket sokkal inkább elfojtani, mintsem fölélesztení kellett volna, melyek aztán igen gyorsan elterjednek ugy, hogy megfékezésökre már nincs többé eszköz. Ezen sorok irója megczáfolhatatlan tényekkel képes igazolni, hogy ily játékok némely ifjura nézve nagy tévelyek forrása, ha ugyan nem örök romlásuknak oka!

Még veszélyesebb s kevésbbé illőnek találom a szinpadon leányt léptetni fel. A leány legnagyobb kincse az evángelium és a természet törvénye szerint a szerénység és szemérmetesség, a miért is mind a nevelő, mind a nevelőnő oda törekedjék, hogy a gyermekek szivében ezen erényeket táplálják és megőrizzék. A leány erkölcsisége pedig épen nincs megvédve, ha idegen vagy talán férfiruhában a szinpadra vitetik, ha bátran és szabadon beszél, ha arczátlanul a tömeg figyelmét magára vonni igyekszik, pirulás nélkül fogadja a vegyes közönség pillantásait és tapsokat arat. Sz. Jeromos, a nagy szent azt tanácsolja a római hölgyeknek, hogy leányaikat soha se vezessék nagyobb emberi tömeg közé. És Ambrus, ki nagynak is nevezteték, ajánlta a ker. leányoknak, hogy mint leányzók félénkek legyenek az emberekkel szemben. Korunk müveltjei épen nem találják

illetlennek, hogy a ker. ifjuság a nyilvános szinjátékokban részt vegyen, azokat utánozza, mert azt állitják, hogy ez a gyermekeket a társalgásban gyakorolja, a leányokat képzi, hogy mások előtt ügyesen viseljék magokat. Épen nem szükséges korunk pajzánságát venni irányadóul, hogy magunkat ily hézagos okoskodással nyugtassuk meg.

A tanuló ifjuságnak tehát, hogy az akademiai és tudományos gyakorlatok között a beszéd müvészetét elsajátitsa, messzire kell távoznia, hogy ezt csak lelküknek veszélyeztetésével szerezhessék meg? És a mi a leányokat illeti, jól megfontolandó, hogy a világba lépvén, különben is arra törekszenek, hogy bizonyos kaczérságot és ügyességet sajátítsanak el, a nélkül, hogy valakinek őket erre szinielőadások által oktatnia kellene. A világ pedig összes romboló hatását igyekszik gyakorolni nevelésökre; vajha ne volnának becsületes emberek is bűnrészesek!

XIII. FEJEZET.

Mulatságok, bálok, ünnepélyek. — Gyermek-bálok. — Korcsolyázás.*) — Pár szó a mulatságokról. — Észrevételek a farsangra és a kirándulásokra vonatkozólag. — Egy szörnyü ellenvetés a fentebbit illetőleg. — A fürdők. — Meg kell-e az ifjuságnak ismerkednie a világgal?

I.

Itt van az alkalmas időpont véleményem szerint, midőn helyén van szólnom a mulatságokról, a tánczvigalomról, ünnepélyekről és más világi kedvtöltésekről és néhány utbaigazitást adnom a szülőknek, hogy miként viseljék magokat ilyen alkalmakkor. Mindezen mulatságok magokban rejtik az imént jelzett veszélyeket és még egy csomó mást. A főveszély azonban mégis a különnemüek nagyon is szabad és őrizetlen érintkezésében áll és abban, hogy könnyen társaloghatnak tanuk nélkül. Ne feledjétek, hogy, ha vannak is örömök, melyeket nem lehet megtiltani a mulatság után rajongó ifjuságnak, nektek mégis folyton ki kell választanotok nagy eszélyességgel az élvezetek közül azokat, melyeket jó lelkiismerettel megengedhettek, és azokat, melyeket legszigorubban el kell tiltanotok. Azon óhajotok, hogy leányaitoknak jómódot

*) Skating ring.

szerezhessetek, ne vakitson el annyira, hogy őket minden képzelhető társaságba és összejövetelre elvigyétek. Egy virág sem tartja meg üdeségét és illatát, ha gyakran érintik és nem őrzik a legaggódóbb gondossággal. Ugyanez áll gyermekeitekről, kik, ha mindjárt angyalok volnának is, ezen látogatások által mégis könnyelműek és pajkosakká lesznek. Azért tehát csak oly személyek társaságát engedjétek meg nekik, kik komoly jelemmel, tiszta erkölcsecsel birnak, kik a világ hamis elvei által nincsenek áthatva. És még az ily személyeknél is nagy elővigyázat és óvatosságra van szükség. Mindenekelőtt ne vezessetek ifju leányzót korán a társaságokba; a lég, melyet az ily mulatságoknál beszivunk, ha a szellemi kiképeztetés még nem egészen erősödött meg, mindenkor veszedelmes. Épen itt sajátítják el a leányok a fényüzés, hiuság, pipere és divat iránt való határtalan vonzalmat. Ez ártatlan lények csakhamar a világ zsákmányai lesznek, melytől nem tudnak előbb megszabadulni, mig az örökkévalóságba nem térnek, hol Isten azon helyet jeleli ki számukra, melyet a világ követői számára tartott fenn. Dávid azon panaszkodik, hogy természetökből kivetkőzött szülők gyermekeiket az ördögnek áldozták fel; de ezen emberi szörnyek mégis azoknak csak testét áldozták fel, mig napjainkban e szülők gyermekök lelkét áldozzák fel. Aztán nyujtsatok leányaitoknak a társaságokba való bevezetésök előtt néhány hasznos oktatást, hogy tudják magokat védeni a veszélyek ellen, melyekkel lépten-nyomon találkoznak. Tárjátok eléjök világosan, hogy a világ csak arra törekszik, hogy elámitson

és eláruljon ; hogy minden elvei homlok egyenest ellenkeznek Jézus Krisztus elveivel ; hogy csak az élet elmuló örömei iránt van érzéke; hogy csak gonosz rágalom és hazugságra nyitja föl száját, vagy az erkölcsösség nevetségessé tételére. Tanítsátok meg őket megkülönböztetni az igazat a hamistól, a valót a látszattól, a méltányost a jogtalantól. Figyelmeztessétek őket, hogy a hizelgések gyakran a legfeketébb árulást rejtegetik magokban, s hogy a ruházat vakító fénye alatt a legutálatosabb bűnök lappangnak. Oktassátok őket mikép kell bánniok oly személyekkel, kik könnyelmű és kétértelmű beszédeket folytatnak és azokkal, kik vallásos érzelmeiket nevetségessé teszik ; végül pedig, hogy miként kerülhetik ki a cselfogásokat, melyeket ne talán az ifjukor ellen használnak. Mondjátok meg nekik, hogy a legnagyobb szerencsétlenség, mely őket érheti, ha elfogadják a világ elveit és követik azokat. Honnan van az mégis, hogy némely családokban az ifjak csak élvezetekre gondolnak, mig más családoknál ezeket mibe sem veszik ? A felelet nagyon egyszerü : mert az előbbiek minden boldogságukat ezen élvezetekben keresik, az utóbbiak pedig fölötte veszélyeseknek tartják emez élvezeteket.

Ha ezen társaságok felkeresésétől egészen nem tartózkodhattok, okosan és mérsékelten tegyétek látogatástokat. Ha ugy szoktatjátok a családot, hogy magában elégedetlen és szüntelen élvezetek után rohan, megmérhetetlen nagy kárt okoztok neki, földuljátok házatok rendjét, elhanyagoljátok vallásos

kötelmeiteket, gyakran haszontalan kiadásokra lesztek utalva, elfecsérelitek a drága időt, sziveteket szétmarczangoljátok, lelketek elszórakozik, az érzékek uralma fölülkerekedik; ti a világgal éltek, érzelmeiteket és eszméiteket a világra pazaroljátok és nem lesz többé időtök Istenre gondolni.

II.

Az, mit eddig a veszélyekről mondottunk, melyeket a gyönyörök hoznak magokkal, tulajdonkép elég is lenne, de korunk nagyon termékeny a romboló alkalmak feltalálásában. Az utóbbi években majd minden városban és fürdőhelyen a nagy fővárosok példája után szokásba hozták a gyermektánczmulatságok rendezését. Nagy számban összegyülnek fiuk és leányok, hogy magokat a tánez művészetében gyakorolják. Alig hihető, miként halmozzák el bizonyos anyák ily mulatságok alkalmával gyermekeiket gyöngéd kedveskedésekkel. Ezektől lehet ilyeneket hallani: Nézze csak minő kellemes, kedves jó modora van e fiatal embernek, hogy tud ez társalogni és bókokat mondani. És ama leány mily előkelő magatartásu, mily kellemmel társalog. Nem kételkednek azon, hogy a mit a gyermekek szólnak és tesznek, a legártatlanabb és legnaivabb a világon. Istenem, lehetséges-e, hogy oly esztelen szülők is vannak, kik gyermekök romlásán így tréfálódznak? És mégis vannak ily világiasan gon-

dolkozó szülők, kik ezt semmikép sem érik föl eszökkel.

És elmondjam-e azt a jót, a mit ezzel elértek? Ha ily társaságokba vezetitek gyermekeiteket, előbb mégis oktatnotok kell őket a tetszvágy és hiuság ság minden műfogásaira; de a ti hozzajárulástok nélkül is tudnak a gyermekek magokon segiteni, a mint erre őket a természet adománya vagy a példa, melyet naponként maguk előtt látnak, képesiti. Pedig e helyett azon kellett volna lennetek, hogy már a leggyöngébb korban kiöljétek belőlök ezen törekvést, mely talán minden törekvésnél veszedelmesebb, különösen a nőnél s kinek egyedüli és kizárólagos óhaja lesz, hogy fényüzésben és tetszelgésben mindenkit fölülmulhasson.

Tudjuk azt is, hogy azon gyermekek épen nincsenek fából vagy kőből, hanem érzékeny szivvel biró teremtmények; azért nagyon föl kell tenni, hogy minden hatással van és élénk tartós benyomást gyakorol rájuk. A nélkül, hogy ez előttük is világos lenne és számot adhatnának róla, szivökben kölcsönösen rokonszenv támad és oly érzelem, mely nem ritkán veszélyes szenvedélyek kezdete. Az ily hajlamok gyakran igen sokáig nyugtalanitják és gyötrik őket, kiszámithatalan módon ártanak a nevelésnek és gyakran megsemmisitik a szülők legmegfeszitettebb fáradozásait is. Ezen a kis táncztéren semmi sem jelentéktelen és veszélynélküli, itt az ifju korra nézve semmi sem csekély fontosságú. A leányok igyekeznek a legelőnyösebb oldalakról magukat a

a külvilágnak bemutatni, mindegyik szeretne a legcsodáltabb és legirigyeltebb, az ünnep királynője lenni; egymásra irigykednek, féltékenyek és telvék titkos boszszusággal; erősen felteszik magukban, hogy máskor semmi esetre sem engedik magokat túlragyogni. Jól megjegyzik maguknak azokat, kik legjobban értették az ifju urakat lebilincselni és e példányképek bennök bizonyára utánzókra találnak. Itt ők gyakorlati módon tanulták megismerni a hiuság és tetszvágy eredményét. A fiuk is megfigyelik, a kik legügyesebben forgolódtak, a legellenállhatatlanabbak és leghajlongóbbak voltak és ezek képezik aztán rájok nézve a középpontot, mely körül gondolataik forognak és végczélját egy minden inkább, mint nemes vetélkedésnek; és meg fognak-e itt állapodni? Nem fogják-e koruk határait túllépni annyira, hogy szemeiket elzárják a jó és rossz megismerése elől? Sokan olvasóim közül ezt nem hiszik, de én — fájdalom — tudom, hogy ez nem egyszer megtörtént már. Szóval azon mulatságban, melyet a gonosz és esztelen világ ártatlannak nevez, mindenki, a ki helyes szempontból fogja fel, mindama bűnök fokozatos kifejlődését fogja találni, melyek férfit és nőt leginkább megbecstelenitenek, minők: az irigység, tetszvágy, mindenekelőtt pedig az érzékiség és a rendetlen szerelem. Ezek következményei ama gyermekmulatságoknak! Szülők! ha van egy kevés tapasztalatotok a világból, be fogjátok látni ezen szavaim igazságát; és ha e dologban nincsen tapasztalatotok, higyjetek azon ember tanácsának, ki bír azzal és óvjátok meg gyermekeiteket ezen romlástól,

III.

Egy más neme a mulatságoknak az ujonnan divatba hozott korcsolyázás, skatingring.*) Mit tartsunk tehát e mulatságról, a melyet nagy városokban annyi ifju hölgy űz? Mondhatom, hogy egészen hiteles értesitéssel szolgálhatok. Bizonyos józan nő többször felszólíttatván, hogy engedje meg, miszerint kedves és jámbor leánykája e mulatságban részt vegyen; azt válaszolta, hogy előbb meg kell a dolgot vizsgálnia. Alkalmas időben el is ment férjével a szintérre, hogy megtekintse az annyira ajánlott mulatságot. E látogatás resultatumát vetettem papirra.

---

*) Itt szükségesnek tartjuk e mulatság eredetét röviden ismertetni. A korcsolya skandinaviai ősrégi találmány és eredetileg oly nagy volt, hogy paizshoz, vagy inkább csónakhoz hasonlított. Legnagyobb virtuozitással alkalmazzák a korcsolyát a németalföldiek és a frizek, a kiknél télen ez képezi a közlekedés legszokottabb eszközét. Skandináviából a mult században Németországba került és csakhamar Amerika, Angol- és Németország nagy kedvvel üzték a korcsolyázást, ujabb időben, különösen az utolsó évtizedben nálunk is nagyon felkapták és nagyobb városokban, többek között Pécsett is, külön korcsolyázó egyletek alakultak. Budapesten a városligeti tó partján emelkedik a jobb sorsra méltó csarnok, mely a korcsolyázók és vendégek kényelmére épült. Később kisérletet tettek arra, mint lehessen nyáron is korcsolyázni és e czélra gummi korcsolyákat készitettek, melyek alant 3 kis gummi hengerrel, vagy más anyagu kerékkel birnak és azok segitségével bármely padlózott és sima talajon is korcsolyázhatni. Angol-, Olaszországban és Amerikában különösen a hölgyvilág kedvelt mulatságát képezi és ama helyről, melyen gyakorolni szokás, a többnyire czementtel bevont skating-ringről magát a korcsolyázás ez utóbbi módját is igy nevezik. (A fordítók.)

Belépve a csarnokba és kissé körültekintve, egész halom leánykát láttam — ugymond — anyjukkal és — . . . ? A leánykák fiatalok és többé-kevésbbé zsengék voltak, a kik közül némelyek már sok följegyzésre méltó épületes dolgot szolgáltattak a krónika számára: a kik mindenbe beleütik az orrukat, a kiknek nincs egyébb dolguk, a kik kézzel-lábbal dolgoznak, hogy vőlegényt fogjanak és mindig pechjük van, sohasem sikerül nekik. Az anyák, a kik ott voltak, kevés kivétellel a hiábavalóság kedvéért, többnyire olyanok voltak, a kik egész az őrültségig szerették mindig a világot és minekutánna bőségesen és sokszor botránkoztattak másokat és még nem józanodtak ki, mulatoztak rajta. Szintúgy az ifjuság. Ott látni néhány arszlánt, néhány kurafit, a ki szoknya után futkos, néhány naplopót, a kiknek születésöktől fogva előjoguk volt a semmittevésre és ugyancsak vigyáznak, hogy ez előjogukat el ne veszitsék. Szóval, egyetlen egy komoly férfiu, egyetlen egy érdemesebb nő nem volt az egész gyülekezetben és ebből állt az érdemes társaság. A mulatság jellegének érdemét illetőleg pedig csak annyit legyen elég mondanom, hogy nem tisztességes leánynak való. A mozdulatok, melyek vele össze vannak kötve, illetlenek, ruháik lebbenései disztelenek, beszélgetésök és versenyzésök jól állhatnak holmi kozák némberéknek, de nem jól nevelt keresztény nőknek és főleg fiatal leányoknak. És minden habozás nélkül megadtam a választ, hogy leányaim, a míg férjemnek és nekem szemünk lesz, lábukat arra a talajra nem fogják tenni és számüzve leendenek a tisztelt höl

gyek köréből. Nyájas olvasóm, ha városokban is hasonló — és bajosan lesz másként — a skating-ring, légy oly kegyes és szólj nyiltan, mit lehet e felől tartani. És mivel már e tárgynál vagyunk, legyen szabad még egy megjegyzést tennem a jégen való korcsolyázásról. E mulatság megengedhető a férfi nemnek ifju korában, mert egészen e szabásu; de leányoknak, a kinek az Isten egészen más külsőt adott, a kinek más a hivatása, a fiatal emberek között, katonák között, a kik e téren különösen otthon vannak, alig-alig őrizhetné meg a ker. szemérmet és tisztességérzetet, a melynek a szüzet ékesitenie kell és ebből láthatjátok, hogy mi illik.

IV.

Vajjon igaz-e az mind, mit a mulatságról mondottunk? Kötelesség-e attól magunkat távoltartanunk, vagy pedig csak tanács ez a tökéletességre? Végül, a ki részt vesz bennök, sulyos bűnt követ-e el? Igen gyakran intéznek hozzánk ily kérdéseket a szinházakra, bálokra, társaságokra és más mulatságokra vonatkozólag. Hogy egészen helyes feleletet adhassunk, minden egyesnek jellemét pontosan kellene ismernünk, valamint a viszonyokat, melyek közt az illető él, a személyeket, kiknek társaságában a mulatságokat fölkeresi, az óvatosságot, melylyel felénk közelit és egy sereg más közelebbi körülményt. Mégis általánosságban határozott zsinórmértékül minden esetre azt adnám feleletül: hogy Jézus Krisztus tanitmánya int minden keresztényt, hogy

tartózkodjék a világ örömeitől, vesse meg, kerülje és gyűlölje azokat, mert a kereszténység szelleme a világ szellemével tökéletesen ellenkezik, mert ez gyönyöreivel a szenvedélyeket felkelti, az érzelmet és szivet halálos méreggel hatja át. Ha valaki nem akarná ezen igazságokat megszívlelni, ismételhetjük neki azon szavakat, melyeket a Megváltó intézett Zebedeus fiaihoz: »Nem tudjátok, mily lélek van bennetek, *nescitis cujus spiritus estis*. (Luk. 9, 55).

Három esetben szigoru kötelesség magunkat az élvezetektől teljesen megtartóztatni, tudniillik ha az élvezet már magában véve bűnös, vagy ha részvételünk által botrányt okozunk, vagy ha magunkat bűn alkalomnak tennők ki.

Az első esetben a tilalmat nem nehéz fölismerni, mert senki előtt sem lehet kétséges, vajjon Isten és az Egyház parancsait áthágni szabad-e vagy nem? Itt nem szükség fontolgatni, alkudozni a lelkiismerettel; mutassa magát mindenki egyszerüen kereszténynek és űzze el jogos bosszusággal a tanácsot, melyeket a legnagyobb szemérmetlenséggel adnak. Bizonyára már tapasztaltátok, mikép tudott korunk gonoszsága utat-módot találni arra, hogy bizonyos szórakozásokat, melyek magokban véve egészen ártalmatlanok voltak, veszélyessé tegyen. Zeneestélyek teljesen veszélytelenek, de kétértelmü dalok és énekek, minőket manapság oly gyakran hozzácsatolnak, könnyen igen veszélyesekké tehetik azokat. A bál kellő körülmények között megengedett lehet, ha semmi illetlen táncz nem fordul elő. Bizonyos ünnepségeknél nagybőjti időben minden aggá-

lyosság nélkül adnak fel az egyház parancsa ellenére husétkeket. Más alkalmakkor a vendégség éjfélen túl elhuzódik, bár mindenki tudja, hogy másnap parancsolt böjti nap van. Lesz-e akkor elég erőnk és bátorságunk böjtölni és magunkat igaz kereszténynek mutatni?

A mi a botrányt illeti, mely az ilyen mulatságokon való részvételnél elő szokott fordulni, különböző. Botrányra adunk okot, ha olyan ünnepélyeken veszünk részt, hol bizonyosan tudjuk, hogy az erény, jámborság és vallásosság nevetségessé tétetnek, vagy pedig, hogy ott főképen a vallástalanság, kicsapongás és gonoszság szerepelnek. Botrányra szolgáltatunk okot, ha olyan bálokba megyünk, hol a ledérség és szemérmetlen öltözködés az erények kigúnyolója. Hasonlóképen botrányt okozunk, ha szinházba megyünk, hol a tánczosok és tánczosnők a legszemtelenebbül öltözködnek és kirívó, aljas taglejtéseik által bűnre ingerelnek. Ki nem vádolna benneteket ilyenekben bűrészességről? Vajjon csak az büntetendő-e meg, ki lop, vagy az is, a ki arra tanácsot vagy segélyt nyújt? Ép így bátran állíthatjuk, hogy azok, kik a szinészeket pártolásukkal, ajándékaikkal stb. buzdítják és őket megjelenésükkel megtisztelik, ép oly büntetésre méltók, mint maguk a szinészek, énekesek és szinköltők. Bizonyos az, hogy, ha ritkábban szemlélnők az ilyen szinjátékokat, kevesebb oly szindarab fordulna elő, mely a hitet kigunyolja és az erkölcsiséget meggyalázza.

Valaki tán ellenvethetné: igen ám, de ha olyan szorosan vennők a dolgot és ha oly szigorúan

ügyelnénk magunkra, akkor minden nyilvános élvezetről le kellene mondanunk, mert egyik vagy másik esetben mindig botránynt okozhatunk. Úgy, de hát ez olyan nagy baj, mely miatt az embernek ilyesmitől vissza kell tartania magát?

Végre nem szükségképeni, hogy valamely mulatság magában véve veszedelmes legyen, de mégis bizonyos egyénekre nézve alkalmat nyújthat a vétekre. Igy fiatal leányra nézve veszélyessé válhatik a táncz, míg egy másikra a szinház hozhat veszedelmet, ismét egy másikra nézve valamely társaság lehet veszedelmes azon személyek miatt, kikkel érinkezésbe jő. Ha a veszély olyan, hogy az, ki magát annak kiteszi, bizonyosan el fog esni, vajjon nem kell-e annak átlátnia, hogy épen ezen körülmény miatt nevezték a szent atyák ezen alkalmakat a bűnre nézve legközelebbi alkalmaknak, és hogy ezen esetben, ha lehetséges, szigorú kötelesség ezeket kerülni?

Vajjon ezen kötelem nem kivántatik-e egész terjedelmében azon parancsnál fogva, hogy Istent nem szabad megbántani? Nektek, szülők, minden körülményt okos előrelátással meg kell fontolnotok és az óvó intézkedéseket, melyeket ajánlottam, szintén szem előtt kell tartanotok, s akkor bizonyára meg fogtok emlékezni arról, mit már egy pogány mondott: »A gyönyör olyan, mint a kigyó, ha vigyázatlanúl hozzá nyúlsz, megmar.«

V.

Az elővigyázati szabályok, melyeket épen előbb

érintettünk, különösen két esetben szigorúan kötelez-nek főképen farsangban, midőn a könnyelműség min-dent megengedhetőnek tart. De, ha minden áron jó keresztények akarunk lenni, ha Istent félni és őt mindennél jobban szeretni akarjuk, — mond meg! — vajjon engedhetünk-e akkor a szenvedélyeknek szabad folyvást és előresegíthetjük-e az ifjuság biztos vég-romlását, vagy nem kell-e kettőzött törekvéssel azon lennünk, hogy a gonosztól magunkat megóvjuk?

Más alkalom nyílik akkor, ha valaki bizonyos időre falura rándul ki. Ott a nagyobb szabadság és zabolátlanság következtében a szív gerjedelmeinek is több szabadságot enged az ember. Jól megnézzé-tek, hogy a szép időszakban miféle egyéneket hívtok magatokhoz valamely falusi mulatságra és jól meg-nézzétek azt is, hogy ott azok kikkel találkoznak. Az ős kigyó még mindig a virágok alatt lappang és fájdalom! a hegyek és völgyek, a kies kertek az ártatlan lelket igen gyakran a legnagyobb veszélybe ragadják. Ennélfogva gondosan óvakodjatok, nehogy gyermekeiteknek és különösen leányaitoknak nagy szabadságot engedjetek; semmi föltétel mellett ne engedjetek nekik magános sétákat és a házibarátok-kal való kirándulásnál egyedül soha se hagyjátok őket; akadályozzátok meg magaviseletük szabadosságát, mely már-már szomorú szokássá fajult és a mely felett mélyen szomorkodnunk kell. És ha valaki ép úgy féltékenységtek mint előrelátástok miatt durva bánás-módról, vagy embertelenségről vádolna benneteket, annak azt feleljétek, hogy egyedül csak a farkasnak nem tetszik a hű kutya ugatása és a pásztor gondos ébersége.

VI.

A mulatságokra vonatkozólag a föntebb mondottak ellen rémitő ellenvetést tesznek, mely hivatva van az általunk mondottakat teljesen lerontani. Nem látod-e, — így szólnak — hogy nem oly scrupulosusok e tekintetben azon nők, a kiket a keresztény életmód példányképeinek szokás tartani a városban, hogy tagjai mindennemü társulatoknak és gyakran áldoznak? Ezek is eljárnak szinházba, részt vesznek a bálokon, a divat szerint öltözködnek és a bőjti idő sem tartja őket e tekintetben semmitől vissza, sőt még páholyaik kulcsát is mások rendelkezésére bocsájtják, hogy üresen ne maradjon: hát ezek mind tévednek és farizeusok? Engedjétek meg, hogy erre pár szóval válaszoljak. Hogy mit kell tartani azokról, a kik a vallást gúny tárgyává teszik, már Krisztus Urunk megmondotta, midőn így szólt: »nem mind a ki mondja: Uram, Uram! megy be a menyek országába, hanem a ki Atyám akaratát cselekszi, a ki menyekben van, az megy be a mennyek országába. *Non omnis, qui dixerit mihi: Domine Domine, intrabit in regnum coelorum, sed qui fecerit voluntatem Patris mei.*« Vannak oly keresztények, a kik elfogadták a kereszténységet, de nevök nincs benn a névsorban. A kereszténység ugyanis hadat izen a szenvedélyeknek, önmegtagadást igényel, a világ megvetését és kerülését, a testi vágyak leküzdését föltételezi, ezt nem fogadják el; megengedik azonban azt, a mi nem jár oly nagy áldozattal, a külső vallási gyakorlatokat, a templomba járást, a szentségekhez

járulást, áldásokat és hasonlókat : és gyakran fényüzésnek, a divatnak, világi hajlamoknak és mulatságoknak adják magokat a nők és mégis annál szívósabban ragaszkodnak bizonyos vallási gyakorlatokhoz. Azt akarják ezzel elhitetni előbb másokkal aztán magokkal is, hogy mély vallásosságuk van. Azonban bármennyire sikerül is nekik ezt a világgal elhitetni, nem sikerül Jézus Krisztusnál, és annak szemében nem egyebek, mint a gyalázat edénye, fehérre meszelt koporsók, tele utálatossággal, miként az Evangelium mondja. Isten kétségtelen akarja a külső vallási gyakorlatokat, de hem mint a romlott és világi hajlamu szív takaróját, hanem mint a benső szellem külső nyilvánulását és mint a szenvedélyek leküzdésére szolgáló egyik eszközt, de nem mint ezek villámhárítóját. És valóban ki kivánhatná, hogy Krisztus Urunk hatályon kivül helyezze az ő kedvükért, a mit szivünkre kötött, a midőn azt mondotta, hogy az egész világ kevélységben, fösvénységben, bujaságban szenved, a midőn nyiltan vallotta, hogy a világ az ördög hatalmában van és midőn ezeket kizárta imáiból? Ki gondolja, hogy előnyben részesíti a bujálkodókat, s azokat, kik a világot szeretik, s azon szeretetet, melyről azt mondotta, hogy az halál, s a melyről azt akarja, hogy a keresztre feszítsük minden vágyaival és minden bűneivel? Nem fog nekik semmit elengedni és azoknak fogja őket itélni a mik, szerencsétlen bűnösöknek. Számot fog kérni tőlük a sok súlyos botrányról, melyet okoztak. Mert épen az által, hogy az erény példányképeinek hitték őket, életökkel mintegy megerősítették ezt az életmó-

dot, mely homlokegyenest ellenkezik az Evangeliummal. Mert a kik a világ szelleme szerint élnek, romlott és bűnös lelkek, a kik az egyházzal nincsenek közösségben; de midőn a jámborság álarcza alá rejtőznek, az ilyenek példájuk kétszeresen káros: és minél nagyobb vétkük, annál súlyosabb leszen egykor büntetésök. És hogy nyomoruságuk be legyen tetőzve, még az is szerencsétlenségök, hogy remélni sem lehet, miszerint lelklismeretök valaha felébredne: mert az álszenteskedés elvakítja őket s vakságuk haláluk óráját tart és valósul rajtuk az Úr mondása, hogy a képmutatók reménye elvész. *Spes hypocritae peribit.* Ne engedjétek tehát magatokat az álszenteskedés által félrevezettetni, a melyet bennök láttok, ne gondoljátok, hogy a világot gyónásukkal és áldozásukkal megcsalják, mert ég és föld elmulnak, de Isten igéi el nem mulnak.

VII.

Miután szólottunk a mulatságokról, hátra van még egy, miről szólnunk kell, a mi részben mulatság, részben életszükséglet is lehet: a fürdőkről, a melyekre annyira özönlik a közönség a nyári időszakban. Szabad-e fürdőre járni? Természetes, hogy szabad, ha van valaki családunkban, a kinek reá szüksége van. Csak azt kell még itt tekintetbe vennünk, hogy ez oly helyen legyen, a hol a szemérem sérelme nélkül megjelenhetünk és oly tisztességes egyének vannak, a kikkel annak rendje és módja szerint társaloghatunk. De hát van olyan fürdő is, a hol e feltételek nincsenek meg? Igenis

sok van, itt egy jeles, tapasztalt hittudóst szóltatok meg, ki az ügyet tanulmányozta.*) »A fürdők — így szól ő — a mily szükségesek a gyakorlati életben, ép oly hatalmas eszközei a közromlásnak, az erkölcstelenség fészkei, legveszedelmesebb találmánya a szabadkömüvességnek, e sektának ama jelszavához képest: „*Elcsábitani az asszonyt.*“ Oh, ez úgy látszik túlzás! De olvassuk tovább: »Mert egyebekről nem szólva tapintatból, a miket nem akarunk hoszabban fejtegetni, mit szóljunk a mai fürdőrendszerről, dicséretre méltónak találjuk-e, hogy oda naponta szakadatlan sorban özönlenek minden féle koru, rangu és rendü nők és szabad ég alatt annyi vizsga és kandi szem előtt fülkéikből kilépnek, hogy a közös szabad medenczében lubiczkoljanak és ezer meg ezer szeszélyeskedéssel és kedvteléssel szabadon kéjelegve hánykolódjanak, szerelmeskedve több óra hosszat? És ezek tisztességes nők, keresztény nők? Ez az a népség, mely üdvözülni akar?« De azt mondhatnátok, hogy nem jól van értesülve, a ki így beszél, mert e nők körülzárt vizbe lépnek, a legtiszteségesebb ruházatban. »Igen, igen, mond a tudós szerző, azt nagyon jól tudom, de ti is tudjátok, hogy mennyire tapad a nedves ruha és menynyire nyiltan mutatja az egész testet. És ily állapotban minő benyomást tesz a férjezett nő, a serdülő leányka? Ily állapotban ez érdemes és tisztességes hölgyek oly jelenség, akár egy csomó örömleány. Olyanok, akár egy csorda renegát, de még a pogány-

*) Ciercià — Opuscolo: Ohime chi si salva.

nál is rosszabb.« Azon észrevételt tehetnék, hogy nő nőre nem tesz ily benyomást. »Köszönöm én azt, mond a fenn idézett szerző, hol az eszetek? Oh, hát ha nő nővel áll szemben, nem marad-e akkor is szemérem a szemérem?

És igaz-e az, hogy csak nő áll ott nővel szemben? Nem ritka az eset, hogy midőn e nők a vízmedenczében eviczkélnek, serdülő fiukat és gyermekeket bocsájtanak be, mint a kik még romlatlanok, tényleg azonban rosszabbak a serdülteknél. Látszólag a vizet keresik, tényleg azonban egészen másra ügyelnek és így bennök titkos vágyak kelnek és rossz hajlamok. Szégyenlem elmondani, a mi még következik, de el nem hallgathatom, a mi az utóbbi években jött divatba, hogy férfiak csatlakoznak a nők és leányzók oldalára a fürdőn, hogy szolgálatukra legyenek. Nagy Isten! Miként lehet ily határtalan szemérmetlenséget tűrni? Az ifju a leánynak szeretője, ki hasonlókép szeret: segédkezzék uszásnál, emelgesse, ölelgesse, a mint neki tetszik .... és itt ne keljen föl az érzéki vágy?

Krisztus Urunk azt mondja, a ki nőt szemlélve megkivánja, már paráználkodott vele szivében: mit mondjunk a szennyes gondolatokról, kivánságokról, érintésekről, a melyek ott a vízben végbe mennek? Igy az idézett szerző. És még hozzá tesszük, hogy még azon fürdőhelyeken is, a hol e kicsapongások nem fordulnak elő, nagy elővigyázatra van szükség. Mert vannak fürdőhelyek, a hova csak úgy tódul a sok mindenféle vallásu és vallástalan kalandornő, szélhámos, szabadelvü, csábító világfi, kinek egyéb dolga

sincs, mint a szédelgés, a kik csak bálon, zenén, mulatságon törik fejöket, a mibe takaróznak, és a mi alá rejtőznek, s a mik a poklot készítik. Ki akarja oda kárhoztatni leányát?

Ki akarja oda küldeni, a ki meg akarja őrizni romlatlanságát? Azt hiszem, egy nő sem akarja közöttük látni gyermekét, ha még nem veszítette el teljesen szemérem érzetét. Nyiljanak hát fel szemeitek és tartózkodjatok e helyektől, melyek nem csak veszélyes, de szemérmetlenül sikamlós helyek. Jól tudom, nem mindenki fogadja készpénz gyanánt szavaimat és lesz oly a sok közül, a ki szemembe fog nevetni. Jó, csak arra emlékeztetem azt, a ki nevet, a mit szt. János mond a titkos Jelenések könyvében, midőn égő tavat látott, *stagnum ignis ardentis*, mely örökké ég: és azt kivánom nekik, hogy ez égő tó ne legyen osztályrészök, büntetésül a gyönyörök fertőjeért, a melyben fetrengtek.

VIII.

A mondottakra sokan ellenvetik, hogy az ifjuságnak látnia, éreznie kell s meg kell ismerkednie a világgal annak idején, ne hogy a világ hamisságának áldozatául essék: és ép azért nem helytelen kezökbe bizonyos könyveket adni, elvezetni nyilvános előadásokra és bizonyos szabadságot kell nekik engednünk a társalgásban, hogy jó modorra tegyenek szert. Ez uj divatu erkölcsi elvek, drága szülők, épen mert uj divatuak, nem kevéssé gyanúsak. A kik ezt terjesztik és elfogadják, filozofálnak és érvet akarnak hallani, engedjétek meg, hogy egy

párt felemlítsünk, melyek ép az ellenkezőt teszik világossá. Mégis csak meg kell ismerniök a világot, mondják. Ez nem áll egész általánosságban. Nem egyezik meg hitünkkel a vélemény, hogy minden ifjunak el kell jutnia a serdült korra, mert hisz látjuk, hogy az ifjuságnak nagyobb része tényleg nem éri meg.

Micsoda nagy veszteség volna tehát reá nézve, ha e nyomorult világot által nem látja és ártatlanság köntösével költöznék át a másvilágra? Azon kivül némelyek az ifjak és leányok közül az egyházi életre szánják magokat, ezeknek, ha nem ismerik a világot, az a kiváló előnyök van, hogy nem kell a bűn csábitásaival küzdeniök. És azok is, a kiknek a világban kell maradniok, mit veszítenek, ha csak akkor ismerik meg, midőn már azt helyzetök megkivánja? Ez az egyedüli ok arra, bogy némelyek egész a sírig sértetlenül megőrizzék ártatlanságuk köntösét, melyet a szt. keresztségben nyertek. Tehát általánosságban hamis az elv, hogy meg kell ismerkedni a világgal. De legyen, engedjük meg, hogy némely esetekben hasznos megismerkedni a világgal, itéljetek, hogy előnyös-e vele megismerkedni a zsenge korban? Két kiváló érv szól a mellett, hogy ez átlag káros dolog. A világ ismerete bizonyos korban elválhatatlanul együtt jár az ösztönnel, hogy a rosszat, melyet ekként megismert, el is kövesse és ez ösztön és kisértés oly korban támad, a midőn még a lelkület nem eléggé megállapodott és edzett. A mire nézve még nem térhetek le a helyes útról, ott nem is vehetek súlyosan vétkes ferde irányt.

Tényleg pedig a könyvek, melyekből a világot meg kellene ismerniök, nem oly megvetésre méltó vonásokban ismertetik az életet, a mint feladatuk volna, hanem csábító szinben, behizelgő képben ecsetelik a szenvedélyeket és hatalmasan beléoltják a világ szeretetét. A társadalmi érintkezési mód, amelyből a világot meg kellene ismerniök, nem egy Pachomiusnak, szt. Antalnak, szt. Hiláriusnak beszéde, a melyek az ördög gonosz incselkedéseiről szólnak, a melylyel az a lélek üdvössége ellen tör, hanem incselkedve inkább szentesítik a rosszat és tréfálózva rezgésbe hozzák az emberi szív legérzékenyebb húrjait. A szinház és a látványosságok, melyeknek e szerint feladatuk volna megismertetni a világot, nem úgy festik, a minő valóban, vétkesnek és veszélyesnek, hanem szeretetreméltónak és élvezetesnek, a mi a szivet kéjek után sóvárgóvá teszi. A bálokon nem élettelen szobrok, hanem fogékony ifjak, kik már születésöktől fogva veszélyes hajlamokkal birnak. És így a világ megismerésére való igyekvés oly távol áll attól, a hová segítenie kellene, hogy inkább épen oda lyukad ki, a hol nem kellene, t. i. nemcsak hogy meg nem óv a bűntől, sőt ő első nyujt rá alkalmat. E felfogás tévedése tehát épen azon fordul meg, hogy azt állitják, miszerint lehetséges a rosszat megismerni a nélkül, hogy az egyszersmind össze volna kötve a rossznak elkövetésére való kisértéssel; azonban ezt megismerni, úgy, hogy egész elménket átjárja az ismeret, lehetséges volna, ha angyalok volnánk, mert akkor nem volna testünk, de mint emberekről ezt feltételezni annyi, mint nem

ismerni az emberi természetet. Hozzáteszem még, hogy zsenge korban ezt kivánni, hogy megismerje a rosszat és mégis kerülje és neki ellenálljon, határos a csodával. És mivel a gyermekek még ilyenkor keveset hallottak, bennök pedig a tűz sokkal erősebben lobog, a ki a lelkiek iránt hajlamot nem érez magában, annál inkább rabjává leszen a testnek. Nem vethet féket a szenvedélynek az ész, mert még kicsinyek a madárnak szárnyai; nem menti meg a tapasztalat, mert még nincs; nem a jó szokások és hajlamok, mert még ilyeneket nem szerzett; nem a hit isteni erejével és elveivel, mert még eléggé meg nem gyökereztek és erősödtek benne. Mi következik ebből? Hogy e korai ismerete a világnak hatalmasan felkölti a bűnös hajlamot, a bűnös vágyakat, a kárhozat végzetes csiráját. A gyermek ártatlansága más mint tudatlansága, tegyetek erről úgy, hogy az mégis megmaradjon. Maradjatok tehát a régi sistema mellett, ha gyermekeiteket szeretitek és ne próbáljátok meg az ujat gyermekeitek lelki üdvének veszélyeztetésével.

XIV. FEJEZET.

A példáról, feddésről és dorgálásról.

Törekednünk kell eszélyesen nevelni. — Az imádság. — A jó példa. — Kerüljük a rossz példát. — Intés. — A dorgálás és ennek szükségessége. — Mely hibák büntetésre méltók. — Folytatás. — Minő büntetést mérjünk a gyermekekre? — Minőt mérjünk reájuk, ha nagyobbak? — Egy ellenvetés a föntebbiekre vonatkozólag.

I.

Eddig csak az ifjuság hite és erkölcséről, a veszélyekről, melyeknek ki van téve és az elővigyázati szabályokról szólottunk, melyeket igénybe kell vennünk, hogy azt megóvjuk. Most azonban némely általános szabályokat szándékozom előterjeszteni, melyek igen alkalmasak arra, hogy gyermekeitek szivében kiképezzétek ama benső és valódi jámborságot, mely a hit és tapasztalat folytán, mint elkerülhetetlen valami tünik fel előttünk. Tételünk ugyan sokkal terjedelmesebb értekezést igényel, mint ez, mely a szó szoros érteményében csak egyszerü tanács; mindazonáltal nem lesz haszontalan, néhányat ez eszközök közül emlékezetbe idézni, a melyek a magasztos czél elérésére kiválólag alkalmasak, mert valamennyit ugy sem lehetne elősorolni. Elő-

ször is ne gondoljátok, hogy oly nehéz feladatot, a minő a keresztény gyermeknevelés, tisztán emberi erővel sikeresen meg tudtok oldani. Szükségök van az ég segélyére, áldására, hogy hajtsa jó végre mindazt, a mit a maguk részéről tesznek. Ezt pedig csak úgy nyerhetik meg, ha mindenekelőtt maguk kifogástalanul élnek és azonkivül ezért állhatatosan imádkoznak. Hadd tárgyaljuk tehát csak futtában, a mikor emlékeztetnünk kell, mert nincs helye a hosszabb értekezésnek az iránt, hogy mit kell leginkább kerülniök. Nem akarom föltenni arról, a ki e sorokat olvassa, hogy szerencsétlen állapotban van, hogy nincs kilátása arra, miszerint az égnek ifju polgárokat neveljen, mert a ki ily szánalomra méltó helyzetben volna, nem várhatja Isten áldását, hanem inkább a szentírás szerint Krisztus Urunk fenyegető mondása szól reá, melyet a fára mondott, mely önhibájából terméketlen. Ez életben hirtelen halál, czéltalan élet, kínos betegségek, a család elkallódása, nyilvánvaló gyalázat és más rémitő szerencsétlenségek szoktak Isten büntetése lenni a családokban, melyek gonosz tervszerüséggel csak arra valóknak tartják házas éveiket, hogy házas életök előnyeit élvezzék, de terheit viselni nem akarják. Fordítsuk el tehát tekintetünket e kihágásoktól és csak arról szóljunk, hogy az atyának tartózkodnia kell a durva hibáktól, a minők az illetlen beszédek, káromkodás, az indulatosság, az ünnepek megszentségtelenítése, bujaság és embertelenség; az anyának kerülnie kell a puha fényüzést és hiuságot, az udvaroltatást és ostobaságokat és mindazt, a mi a lélekre árnyat vethet.

Mert különben miként reménlhetik Isten szt. fölségétől, hogy velök legyen, a kinek segélyére pedig kétségtelenül utalva vannak! Hogyan nem nyernők ezt meg, midőn oly nagy bizalmunk van Istenben — mond szt. János apostol — és e bizalmunk folytán mindent megnyerhetünk. A szülők imája továbbá, annyi mint Istenhez járulni, tőle kérik, hogy teljesíthessék állásuk kötelmeit, és mert azt kérik, a mit Krisztus Urunk a lelkek iránt való végtelen szereteténél fogva végtelenül kiván nekik juttatni, szívesen meg is hallgatja őket; kell tehát, hogy a szülők ebbeli törekvésében legfőbb legyen az imádság, a melylyel fáradhatatlanúl kell ostromolniok az eget, az ÚrJézust, a Bold. Szüzet és minden szenteket, hogy minden gyermekeiket érdeklő ügyet Ő eléjök terjesszenek előbb és csak miután Isten malasztját segélyül hivták, bizhatnak a maguk szerény erőiben és törekvésében.

II.

Az imádság után következik *a jó példa*, melyet gyermekeiteknek kell adnotok. Az egész élet tulajdonkép utánzáson alapszik; valamely ország többékevésbbé egy más ország szokásai szerint művelődik, ámde az ifjuságnál épen nem divatos valami az, a mi őt ösztönzi, hogy mindent utánozzon, ez természetes hajlam, mert sem tapasztalata, sem elegendő ismerete nincs, hogy saját jószántából cselekedjék.

Ha gyermekeitek látják, hogy kereszténylleg éltek, akkor ők ép úgy, a mint megtanulják a beszédmodort, szokásokat, erkölcsöket és társalgási csint, az erényességet, vallásosságot és jámborságot is el-

sajátítják. Eme néma példaadás természetesen nem a legsikertelenebb. Ennélfogva minden szavatokban és ténykedéstekben legyetek óvatosak, hogy gyermekeitek hozzátok hasonlók legyenek. Legyetek elsők az imádságban, a templom látogatásban, az egyházi parancs, a böjt és önmegtartóztatás lelkiismeretes teljesitésében, mutassatok mély tiszteletet minden szent iránt és utálatot minden bűn iránt. Ekkor a gyermekek nemsokára úgy gondolkodnak, miként ti, becsülik vagy megvetik, a mit ti becsültök vagy megvettek; s rövid idő alatt észre fogjátok venni, miként törekszenek ők minden egyes szavatokat és cselekedeteiteket utánozni. Az ifju sas az öregtől tanulja meg a repülés művészetét; a picziny csalogányok az idősbektől tanulják meg ezeknek magasztos énekét, a keselyük a keselyüktől tanulják meg zsákmányuk üldözését. Ép így a kis gyermekek is csak azt tanulják meg, a mire őket az idősbek oktatják. Gyermekeitek előtt jó tetteket gyakoroljatok, hogy ők is hasonlóképen cselekedjenek. Alamizsnátokat velök osztassátok ki. Vigyétek őket magatokkal beteglátogatásaitok alkalmával, és ha körülményeitek megengedik, adjatok alkalmat, hogy leányaitok a szegények és templomok számára dolgozzanak, és minden jótettben részt vegyenek.

A legtöbb szent a szülői házban veté meg életszentségének alapját, azáltal, hogy erényes szüleik épületes példáit utánozták. Szt. Juliani Veronika már négy éves korában minden éjjel fölkelt imádkozni. Ki tanította őt erre? A gyermek éjen át, miként rendesen hinni szoktuk, nem alszik mindig, s így ő

is a lámpa bágyadt fényénél meglátta, hogy anyja mint térdelt ágyában és ég felé emelt kezekkel hosszasan imádkozék. Ezen pillanattól fogva követte az ártatlan lélek ezen jámbor szokást és meg is tartá haláláig. *Ime mit mivelhet a jámborságnak egyetlen példája!*

Itéljétek meg tehát, mily hatalmas befolyást kell gyakorolni az állhatatos, keresztény életnek gyermekeitekre!

III.

Ki képes azonban másrészt leirni a kárt, melyet a szülők rossz példája eredményez a gyermekeknél? Ha az, kinek valamely várat megvédelmeznie kell, az ostromlókhoz pártol át; ha az orvos, a helyett, hogy a sebet meggyógyítaná, azt inkább megmérgezi, mi történik akkor? Ha a szőlővesszőt, míg javában virágzik, a jég elveri, bő szüretre nem számíthatunk. Ép úgy vagyunk az ifjusággal is, ha azt rossz példa által megmételyezzük. Fájdalom, nem ritka, hogy a gyermekek az anyák átkozódásai és az atyák istentelenkedései, egyik vagy másik kicsapongása és féktelensége mellett nőnek fel. Mi történik akkor, ha a szülők az elsők, kik visszatartják gyermekeiket a vasárnapi istentisztelettől, az Oltáriszentség vételétől s a papok és szerzetesek iránt bizalmatlanságot keltenek föl bennök? Mi történik, ha valamely anya azt merészeli leányának mondani: »Én nem akarom azt, hogy te jámbor légy, minden szenteskedést megtiltok neked; úgy kell beszélned, ruházkodnod és társaságba menned, mint másnak«? Mi

történik akkor, ha valaki minden egyes hibánál, melyet ezen szerencsétlen gyermekek elkövetnek, az elmélkedést és a legméltóságosabb Oltári szentség vételét nekik szemökre lobbantja? Nem úgy tünik-e ez föl, mintha valaki a jámborság és keresztény erény minden szálát ki akarná tépni a gyermekek szivéből, hogy őket minden kigondolható gonoszságra csábítsa? Borzadva gondolok amaz iszonyú tévedésre, melybe a szülők napról-napra mindinkább sülyednek. Valóban nem ritkán találkoznak anyák, kik arra oktatják leányaikat, hogy milyen nyájaskodással és hizelgéssel bilincselhetik le valaki szívét, — kik minden aggály nélkül megengedik leányaiknak, hogy fiatal emberekkel levelezzenek, velök egyedül lehessenek, nekik ajándékot küldhessenek és velök bizalmaskodhassanak.

Fájdalom nem ritkán találkoznak oly atyák is, kik fiaiknak a pogány elveket életök zsinórmértékeül ajánlják, sőt mondogatják, hogy minden tény, a mi tetszik, megengedhető, hogy minden tény, mely haszonnal jár, erkölcsileg lehetséges. Vannak atyák, kik azon ürügy alatt, hogy házokban senki előtt semmi eltitkolva ne legyen és, hogy mindenkinek joga van véleményét kimondani, nem átallanak fiaik és leányaik jelenlétében trágár beszédekkel fellépni, és azoknak azt megengedni, kik, hogy úgy mondjam, a családi szentélyben gyalázzák meg házukat. Mások mindennemü könyveket adnak gyermekeiknek, a papságot és az egyházi szertartásokat nevetségessé teszik. Végre ismét oly romlottak, hogy a hitetlenséget és erkölcstelenséget egész nyilvánosan vallják, nejöket

és gyermekeiket gyalázzák, fenyegetik és átkozzák, Istent és minden szentet káromolnak, míg végre mindenkit hitetlenségök járma alá hajtanak. Ily borzasztó, szomorú dolgok olvasásakor bizonyára vannak sokan, kik nem tételezhetnek föl ily gonoszságot az emberekben, kik még kereszténynek nevezik magukat; adná Isten, hogy ne lenne igazam; azonban fájdalom, ezen rettenetes képek valóban mind igazak. Azonban hol szüntelen ily csapás dúl, ott a család többé meg nem menthető, mert a gyermekek megszokják, hogy szüleik, kik a természeti és Isteni törvénynél fogva a legfőbb tekintélyben állanak előttök, miként oktatják őket a gonosz elvekre és hamis tanokra, melyek szivöket megrontják és őket a vétek és tévely utjára vezetik. A gyermekek növekvő szenvedélyei támogatják ezen romlott tanokat, az atyai hatalmat teljesen megbénítják, a rossz példákat élethű szinekkel ecsetelik, melyeket folyton szemeik előtt tartanak, szüleiktől megtagadnak minden tiszteletet s a romlottság és gonoszság feneketlen örvényébe rohannak, honnét csak a kegyelem csodája által menekülhetnek ki. Innen van, hogy manapság találkoznak fiatal emberek és leányok, kik, miután az isteni félelemből kivetkeznek, az embereket tekintetbe sem veszik és egész városoknak nemcsak gyalázatára, hanem valóban rémületére válnak.

Azonban épen a családi tüzhelyeknél, magok a szülők vezetése mellett történnek a legnagyobb mértékben ezen iszonyuságok. Jaj az olyan természetellenes atyáknak és anyáknak, kik ily borzasztó

rossznak okozói! Ha Isten egykor oly rettenetes számadást követel a tanitók-, lelkipásztorok-, gyóntató atyák és világi elöljáróktól, micsoda számadást követel tőletek, kiknek szigoru kötelességtek, hogy őket keresztényileg neveljétek, ha a helyett, hogy megjavítanátok, miként kötelességtekben állana, nemcsak hogy elhanyagoljátok, hanem még a rosszra is vezetitek őket; oh csakugyan jobb lenne akkor reátok nézve, ha gyermekeitek soha se lettek volna, vagy még jobb lenne az, ha soha se születtetek volna, minthogy gyermekeiteket megbotránykoztatjátok és kárhozatra taszítjátok: »*Judicium durissimum, his qui praesunt, fiet.*« Bölcs. I. 6. 6. »Igen szigoru itélet vár azokra, kik mások felett vannak.«

IV.

Egy másik módszer, melyet közönségesen használni szoktak, hogy a gyermekek jó nevelést nyerjenek, az *intelem*. Ez a *kor szerint* alkalmazandó. A gyermekekre nézve olyan, mint a harmatcsepp, mely a gyenge növényzetet felüdíti és a növekedést előmozdítja. Jól tudom, hogy általában nem igen kimélik ezen módszert, mégis megtörténhetik, hogy van olyan atya, ki olyan gyenge, hogy nem meri fiát megfeddni, s fél őt megszomorítani. Ilyen atya természetesen később ne panaszkodjék, ha fia arczátlan, szeszélyes és túlságig uralomvágyó lesz és ha semmiképp sem akar engedelmeskedni. Ha a gyermekek korosodnak, a figyelmeztetés mindig szükségesebbé válik, mert az évekkel a szenvedélyek is

mind jobban kifejlődnek és a hibák könnyebben elkövettetnek. Azért igen helytelen, ha a figyelmeztetést, mely fejleszti az ifju nemzedék jellemét, teljesen elhanyagolják. Természetesen ennek csak alkalmas időben és mindig csak az atyai szelidséggel párosultan van helye. Ha a fiatal ember kedélye még fel van izgatva, ha szenvedélye még forr és ha még ti is haragosak vagytok, bizonyára ezen pillanat egyáltalán nem alkalmas a figyelmeztetésre. Azért hívjátok őt estefelé magatokhoz, midőn az elkövetett hibákra való emlékeztetés bánatos érzelmet kelt föl szivében és szóljatok ekkor szeretetteljes, de komoly hangon szivéhez, tárjátok fel előtte hibáját, nemkülönben élénken ecseteljétek annak nagyságát és győzzétek meg őt arról, hogy mily sulyosan bántotta meg ez által Istent; ha ezt a legnagyobb szelidséggel, minden szenvedélyesség nélkül teszitek, mondjátok meg, vajjon hiszitek-e, hogy ennek daczára is találkoznék oly fiatal ember, ki meg ne alázná magát?

Ne higyjétek, oh szülők, hogy oly nagy a makacsok száma, miként azt veletek elhitetni akarják. Tudjátok, hogy miért oly eredménytelenek a ti figyelmeztetéseitek? Mert többnyire a fölgerjedés és harag állapotában történnek és a bűnöst azonnal a mocskos kifejezések áradatával halmozzátok el. Sőt nem ritkán megtörténik, hogy némely atyák épen ezen alkalmat akarják felhasználni, hogy bosszujokat egy csapással kitöltsék, azért használnak oly sértő kifejezéseket, tagjártatásukban oly ingerültek és intésöket oly hevesen adják elő. Oh, ne gondoljátok, hogy

bűnös hajlam által erényre oktathattok; más szenvedélyét saját szenvedélyességtek által soha sem javíthatjátok meg. Mindenesetre megengedtetik, hogy komolyabb hangon beszéljetek és keményebb kifejezésekkel éljetek, ha a hiba nagyobb, mint különben, vagy ha a bűnös nyakaskodik; ámde ilyen esetben először szeretettel és gyengédséggel, nem pedig haragosan kell beszélni. Ekkor is lássa a gyermek bennetek az atyát, ki csak szükségből büntet, mert kénytelen a sebet gyógyítani. Az ügyes sebész minden irgalom nélkül metsz és éget, midőn látja, hogy a seb gyulladásba megy át, de mégis egyuttal érezteti a beteggel, hogy gyengéd atyai kéz alkalmazta ezen eszközt.

V.

Gyakran a figyelmeztetések teljesen eredménytelenek, a gyermekek javithatlanok maradnak; ha ezen eset előfordul, büntetéshez kell folyamodnunk. Természetesen ez azon eszköz, mely fájdalom! a mi túlságosan engedékeny atyáinknál vajmi ritkán használtatik, mert igen sok, sőt legtöbb család csak a nyájassághoz, hizelgéshez és az édesgetéshez ért. Azonban mindaddig, míg a Szentlélek változhatatlan és megdönthetetlen mondását igaznak tartják, hasonlóképp csalhatatlanul igaz marad az, hogy rendkivüli esetekben a vessző használata szükséges. Igaz ugyan, hogy ha a gyengéd büntetés elegendő a gyermek megjavitására, nem tanácsos szigorubb büntetést alkalmazni, miként a csikónál, melyet először

fognak be, nem szabad az ostort használni; azonban a tapasztalás bizonyítja, hogy az ilyen jó természetüek igen ritkák. A makacs jellemeket egyedül csak a büntetéstől való félelem által zabolázhatjuk meg. Avagy maga Isten a világ kormányzásánál nem használja-e ezen eszközt? A megjutalmazások által, melyeket kilátásba helyez, bátorit és magához vonz bennünket; a büntetések által pedig, melyekkel fenyeget és melyeket még e földön alkalmaz, megrémít és üdvös félelmet támaszt bennünk. A szülők ezen isteni bölcsességet tartsák mindenkor szem előtt; de egyszersmind szivükön hordják, hogy tekintélyöket, melylyel Isten felruházta őket, érvényre emeljék. A bizalmas magatartás, melylyel sokan gyermekeikkel szemben viseltetnek, pl. a bizalmas »tegezés« vagy egyéb furcsa elnevezések, vagy bizonyos föltételek mellett a gyermekekkel való kiengesztelődés, mind nem egyéb, mint valóságos gyermekes divat, melyek teljesen haszontalanok és az atyai tekintélyre nézve ártalmasak. Nem akarom ezáltal azt mondani, hogy a gyermekeknek, ha bizonyos korba jutnak, atyjokban többé nem annyira barát- és tanácsadóra, mint inkább biró- és tanítóra kell ismerniök, mert minden körülmények között épen az atya foglal el gyermekeivel szemben olyan állást, melynél fogva mindenkor joga van gyermekeinek jogos szemrehányásokat tenni, s ezektől tiszteletet és őt megillető figyelmet követelni.

VI.

A különböző büntetéseknek helyes megválasztása mellett az egyes hibák okos megkülönböztetése biztosítja legjobban a kiszabott büntetések jó eredményét. A jó keresztény nevelés a nevelőben keresztény szellemet tételez föl. Csekély jelentőségű hibát nem szabad keményen büntetnie, sem a súlyos botlásoknál szemet hunynia. Csak igen komoly ok miatt szabad büntetni.

Büntessétek meg gyermekeiteket, ha hazugságon éritek őket, ha illetlenül beszélnek, ha Isten és az iskola iránti kötelmeiket folytonosan elhanyagolják, mert mindezek Isten előtt súlyos hibák. De ha a gyermek annyira megfeledkezik magáról, hogy átkozódó és Istenkáromló lesz, családotokra szégyent hoz, ha pl. a leány lelkiismeretét tekintetbe sem veszi, ha tiltott utakon halad és meghiusítja minden törekvésteket, hogy őt a helyes útra visszatérítsétek, ekkor késedelem nélkül minden, az ész és hit által megengedhető, még a legszigorúbb büntetést is igénybe kell vennetek.

Csekély hibát csupán az okozott anyagi kár miatt megbüntetni, míg a valóban súlyos vétséget elnézni borzasztó igazságtalanság, mert ezen bánásmód igen hamis fogalmakat kelt föl a gyermekben a bűn- és erényről; mert megszokják, hogy a hiba nagyságát a büntetés nagyobb vagy csekélyebb minősége szerint mérlegeljék. És ha az emberi gyöngeség következtében a kisebb hibák gyakrabban fordúlnának elő, akkor a büntetések, ha a legcsekélyebb ok miatt

is ismételtetnek, elveszitik üdvös hatásukat. Oly lovak, melyek folyton hallják az ostor csattogását és annak csapásait érzik, végre ily fenyíték mellett teljesen érzéketlenek maradnak. Épen így áll a dolog a gyermekekkel is; ha folytonos szemrehányásokkal és büntetésekkel illettetnek, utoljára sem a fenyegetésektől, sem a komolyabb büntetésektől nem rettennek vissza.

VII.

A gyermekek három osztályát kell büntetés által nevelni, mondja Fontaine (1. k. 5. f.) Némelyeknek jó szivök van, szelídek és hajlanak az intésre; de jellemök oly gyenge, oly könnyen átengedik magukat az akarat szeszélyes behatásainak, hogy az előbb tett föltételeiket ép oly gyorsan elfelejtik és ismét visszaesnek előbbi hibájukba; mások makacsúl visszautasítanak minden jó tanácsot és oly kevély jelleműek, hogy engedelmeskedni sem tudnak. A legcsekélyebb követelés iránt érzéketlenek; ha parancsolnak nekik, megvetőleg rázzák fejüket, rángatják vállaikat, mintha csak nyiltan kimondanák, hogy ők az elengedhetetlen parancsnak épen az ellenkezőjét szándékozzák megtenni. Ha engedelmet kérnek, hogy valahova elmehessenek, otthon maradnak; ha valaki azt mondja nekik, hogy üljenek le, bizonyosan egyenesen állnak; ha megparancsolják nekik, hogy hallgassanak, kiabálnak, sőt még a dajka karjára is ütnek, és felbőszülnek, ha valaki gonoszságukat megzabolázni akarja. Ily kevély és visszaszólásra annyira hajlandó jelle-

meknél a gyermekek minden komoly intés iránt süketek maradnak és ez az oka, hogy lassankint akaratuk ellenére szeszélyesek, önzők és érzéketlenek lesznek. Továbbá vannak gyermekek, kik, habár hihetetlennek látszik, a gonosz iránt bizonyos előszeretettel viseltetnek. Hála Isten, igen csekély ezek száma, csak ritka kivételek- és mulékony tüneményeknek tekinthetők. Ezek abban keresik és találják fel boldogságukat, ha másoknak fájdalmat okozhatnak, vagy boszúságot és haragot idézhetnek elő. Ezek gyönyörködnek ama könyekben, melyeket társaik közül egyik bünhődése miatt hullat, elég kegyetlenek, hogy e fölött való megelégedésöket külsőleg is kifejezzék; oly tett ez, mely a legnagyobb gyalázatra méltó. Ha szerencsétlenül egy ártatlan madárka kezeikbe kerül, legnagyobb gyönyörüségük abban telik, ha megkinozzák és örvendenek a görcsös vonaglások szemléletén, melyek között a szegény állat kimul. Ha észreveszik, hogy egy gyermek valamiben örömét találja, és az öt mulattatja, azonnal kiragadják kezeiből és szétzúzzák. A mit más gyermekek a legnagyobb gonddal megkimélnek, azt ők elrontják és összetapossák. Egyetlen egy ily kis gonosz egész ház nyugalmát megzavarja. Mert nincs oly bútor, oly tárgy, melyet helyéről el ne mozdítana, be nem piszkolna, vagy meg ne rontana és el ne törne.

Az ily gyermek piszkos czipőivel felmász minden székre, pamlagra, különböző ruhadarabokra rátapos, szóval mindenre, a mi utjába akad. S ha rossz kedvében ellenállásra, akadályra talál, féktelenül kiabál, ordítozik. A gyermek mérgében nem ritkán

gorombaságokkal illeti a cselédszemélyeket, sőt arra is van eset, hogy a vendégeket megsérti gorombaságokkal. Az ilyen a helyett, hogy tiszteletben tartaná szülőit, gyalázattal illeti, s nevetségessé teszi őket, ugy bánik velük, mint pajtásaival.

Higyjétek el nekem, hogy mindez nem költött valami, már nem egyszer magam is láttam ilyen kis ördögöket. Nem látjátok-e tehát be, hogy ily gyermekek megjavitására okvetlenül szükséges a büntetés?

VIII.

Épen nem nehéz a gyermek gonoszságának a megfelelő büntetést megtalálni.

Már magában véve az, hogy megtagadjuk a gyermekek kivánságait, elegendő büntetés arra, hogy a gyermek makacsságából engedjen. Igy ezen, vagy azon játékszert, melyről tudjuk, hogy igen kedves előttök, megvonjuk tőle; vagy ünnepnap kedvencz ünnepi öltözékét nem adjuk rá; vagy egyes alkalmakkor megvonjuk tőle a nyalánkságokat. Ilyféle és ezekhez hasonló kisebb büntetések elégségeseknek bizonyultak, legalább a kis gyermekekre nézve. Ha lusta volt, úgy hadd pótolja a gyermek a munka hiányait azalatt, mig a többi játszik. Ha az Istent vagy felebarátját megbántotta, meg kell neki a játékot tiltani; ha pedig engedetlen volt és önfejű, büntessék meg őt kis szoba-börtönnel; ha azonban esetleg nagyobb mérvű engedetlenségre vetemednék, ne habozzunk attól, hogy a pálczát is elővegyük. Termé-

szetesen, a természeténél fogva is rakonczátlanabb gyermeknél, kit csak nagy bajjal lehet megfékezni s kiről épen szólottunk, a büntetéseknél nagyobb szigort kell alkalmaznunk.

Ha azt akarjuk, hogy a gyermekben valamely hiba szokássá ne váljék, különös figyelemmel kell vele bánni. Más gyermekeknél csak a megromlott vagy az ellenkezni vágyó természet az, mely őt gonoszabb cselekvésekre ösztönzi. Ha ily esetben az ember pálczához nem nyul, hogy igy a gyermek rendetlenkedését vagy szerfölött való könnyelmüségét megjavitsa, a jelzett hibák évről-évre jobban meggyökereznek a gyermek természetében; lassan-lassan bármi jóra képtelenekké lesznek, sőt idővel rászoknak hanyag semmittevésre, végre pedig bűnös egykedvüségre és kedvetlenségre, mely minden baj oka, forrása. Hasonlóképen kell, hogy megverjük a gyermeket veszszővel is, mi egyedüli eszköz arra, hogy azon engedetlen és makacs jellemü gyermekeket engedelmességre tanithassuk, kik tulajdon akaratukon kivül más törvényt nem ismernek el. Azon káros szokás, hogy mindenen ők akarnak uralkodni, továbbá ezen következményeiben mindig oly veszélyes önelbizakodottság, mely folyton diadalról álmadozik, büszke véleményöket, melyet érdemeikről táplálnak, csakhamar olyannyira megerősítenék, hogy türhetetlenek és megvetésre méltókká lennének. Ily magasra törő szellemeket okvetlenül meg kell zabolázni. Mindamellett azon gyermek, kiben a fent jelzett epésség nyilván valóvá lett, még sokkal szigoruabban fenyitendő, mint a többiek, ha t. i. azt akarjuk, hogy a

gyermek ezen rossz szokásból, ne mondjam, természetéből kivetkőzzék.

Sajnálatra méltó a gyermek, kinek szülei elég gyávák arra, hogy a hit intése szerint a gyermeket megfenyitsék, javítsák és alázatra szoktassák. Ily esetben csakhamar legiszonyubb áldozataivá lesznek a dühnek és bosszuságnak; családjokra szomoru napokat hoznak s számos könnyüt okoznak övéiknek, a társadalomra nézve pedig valóságos csapássá lesznek e gyermekek. Ha meggyökeresedett a gyermek szivében a harag, mondja a szt. irás, vesszővel kell azt onnan kiüzni. »*Stultitia colligata est in corde pueri, et virga disciplinae fugabit eam.*« Befészkelődött a gyermek szivébe a könnyelmüség, de a mester elűzi azt. (Péld. 22, 15.)

Mondhatnak akármit a mai kor filanthrópjai (emberbarátok), még sem szabad a vesszőt idő előtt félre tenni, még kevésbbé megengedni, hogy a gyermek már 15—16 éves korában önmagának urává legyen s a maga lábán járjon.

Az ifju embernek rendezett életet kell folytatnia, mit ha meg nem tesz, szükséges, hogy a szülő őt, akár büntetés árán is, az igaz utra visszaterelje. Másféle bánásmód csak rossz felfogásról és föltünő érzelgősségről tenne bizonyságot. Az ilyen eleinte természetesen megtakarítana egynehány könyüt, de annál több keserüséget okozna később.

Ha erre tán a gyenge lelkű anyák azt válaszolják, hogy ezáltal gyermekök egészségét tönkreteszik s beteggé leszen, vigasztalódjanak, hisz a sz. Lélek mondja:

»Ha megvered a gyermeket vesszővel, az nem hal meg belé; *si percusseris eum virga, mon moritur.* (Prov. 23. 13.) Sőt ellenkezőleg: »Te megvered a gyermeket vesszővel, de lelkét megmented a pokoltól;« *tu virga percuties eum et animam ejus de inferno liberabis.* (Prov. 23. 13.) De mit használ mindez, felelnek ismét sokan; sokkal jobban szeretem gyermekemet, semhogy vesszővel megbüntethetném. Jó, de ne mondjátok ám akkor, hogy szeretitek gyermekeiteket, mert ha szeretnétek, bizonyára meg nem vonnátok gyermekeitektől e büntetést sem: *Qui diligit filium suum, assidnat illi flagella,* ki szereti gyermekét, állandóan botfenyiték alatt tartja azt. (Eccl. 30. 1,) Legyetek meggyőződve arról, hogy inkább azt mutatjátok evvel, hogy igazán nem is szeretitek őket, mert irva van: »Ki kiméli a vesszőt, nem szereti fiát; *qui parcit virgae, odit filium suum.* (Brov. 13. 24.)

IX.

Igen sokan azt hiszik, hogy a gyermeket már boton tul nem is szabad megbüntetni. Mindenesetre azon büntetésekkel, melyekkel kisebb gyermekeket büntetünk, velök szemben semmire sem megyünk. De azért az okos és gyengéden szorgos szülő talál még alkalmas büntetést, mert kezdettől fogva jól nevelt gyermeke már nem igen ad alkalmat arra, hogy a szülőnek szigorúbb büntető eszközhöz kellene nyulnia. S ha meg is esnék, ily fenyités mélyen belevésődnek a gyermekek szivébe, mert már ez iránt sokkal fogékonyabbak is. Vagy nem függnek-e

a gyermekek serdültebb korukban is szülőiktől? Nincsenek-e szüleikre utalva, hogy nálok keressenek oltalmat, tőlök pénzt, ruházatot és más egyébb szórakozásukra valót, szóval a mi őket jogosan megilleti.

S mindezek mily szépen alkalmazhatók büntetésekre. Már magában véve az atya vagy anya szigorúbb tekintete is elég intés, hogy az érzékeny gyermek abból büntetését kiolvassa, s rajta szivében megindulj on. Nem panaszkodott-e Absolon, e pártütő fiú, ki nagyon is érezte büntetésre méltó voltát, hogy oly soká nem léphet atyja tekintete elé? Hogyan gondolhatjátok tehát ti, hogy a jól nevelt gyermek kevésbé érzékeny, mint a nagy gonosztevő.

Fiatal leányokkal szemben is, kik rendesen szelidebb jellemüek, csak könnyü büntetéssel szabad fellépni, különösen ha tudatában vannak annak, hogy azt megérdemelték. Ha azonban sulyosabb hibát követtek el a női tisztesség és szemérem ellen, pillanatig se habozzatok a legszigorubban őket megfenyíteni.

Sokkal jobb ha most sírnak büntetéseik felett, mint ha később önmagukra és családjukra hozott szégyen vagy gyalázat fölött keseregnének. De ha büntetnetek kell, figyeljetek jól e két pontra: először a büntetésnek nem szabad nagyon hosszu ideig tartania, s hogy azt meg kell rövidítenetek, vagy épen el is törülnötök, ha a gyermek az igaz bánat jelét adja.

Jobb olyankor édes Üdvözítőnk példáját követni, ki végtelen nyájasságával és jóságával mindent meg-

bocsát és hibáinkat elfeledi, mihelyt azokat igazán megsirattuk.

Óvakodjatok és ne kövessétek sok szülőnek ama szokását, hogy mindig a régi hibákon nyargaltok. Ez annyit jelentene, mint a gyermekek bizalmát aláásni, őket ok nélkül megszégyeniteni s bennök a család iránti szeretetet és vonzalmat elfojtani.

Másodszor soha sértő szót, vagy sértő kifejezést ne használjatok büntetéseitekben, legyenek akár szóbeliek, akár tettlegesek, mert sértés nem büntetés, hanem bosszu volna; a bosszu pedig inkább elkeserit, mintsem javit, s ezáltal a gyermek megrögzik gonoszságában. Nem szükséges épen, hogy mindig a legcsekélyebbeken is megakadjunk, csak legalább arra vigyázzunk, hogy szitkot, átkot ne szórjunk gyermekeinkre, a mint ezt, sajnos, gyakran tapasztalhatjuk a nép alsó rétegeiben. Nagy gonoszságon ilyféle büntetésnek semmiféle javitó hatása sincs. S hogy ilyenekben a határt át ne lépjük, nem is szükséges ehhez keresztény érzület, ezt elkerülhetjük, ha csak nem vagyunk fenevadak.

X.

Kell, hogy a gyermek atyjában inkább jó barátot, mint elöljárót lásson, mondják némelyek a korszellem behatása alatt és igy önkénytelenül is ki van zárva és magától elesik a túlságos fölügyelet és a parancsoló hang, de még inkább a fenyités, mint a melyek a sötét korból valók.

Ah úgy ? És hiszik ezek, hogy jobban járhatnak el, mint a hogy maga az Isten el szokott járni a család javára való tekintetből, és ez eljárásukkal többet fognak elérni ? Hogy lemondva önként az atya magasztos méltóságáról és magokat a pajtások, meghittek, companisták és barátok állására lealacsonyítja, szavoknak nagyobb hitele és hatálya leszen ? A ki igy gondolkoznék, az által azt árulná el, hogy atya volt anélkül, hogy e szó magasztos értemenyét felfogná. Az atyai szeretet fogalmában van valami, a mi meszsze fölülmulja a baráti szeretetet: fölülmulja magasztosság tekintetében, fölülmulja hatályosság tekintetében, fölülmulja szeretetreméltóság tekintetében, szivósság, gyöngédség tekintetében, és a ki e tekintetben még bizonyitékra vár, azt árulja el, hogy nem ismeri a természet törvényét, sem az evangelium parancsát. Miért is az atyai méltóságot a barát pajtáskodásával cserélni fel, annyi mint önként lemondani a jogról, hogy atyai kötelmeinket valaha gyakorolhassuk. És igazán van-e valaha joga a barátnak, barátján valamit kifogásolni, feddeni, inteni, megróni, dorgálni ? Ha a jó barát, barátján valami kifogásolni valót talál, nyájasan figyelmezteti, a mit az illető, ha akar elfogad, ha nem akar, föl sem vesz és erre akarjátok kárhoztatni az atyai jogok legszentebb gyakorlatát ?

Lévén mindezek a gyakorlatok nemcsak az atyának joga, de egyszersmind szigoru kötelessége, melyet Isten bizott reá s azért midőn e jogról önként lemondotok, lehetetlenné teszitek, hogy ezeket gyakorolhassátok és leszállitjátok atyai tekintélyteket

azon fokra, a melyen akármely humanitárius filozofus áll, vagy arra a gyöngeségre, melylyel az asszony gondolkozik, a kinek rövid az esze s mindennap mást gondol. Helinek főpapnak példája igazolja azt, mint a kinek szintén tetszett ez a nevelési rendszer, hogy Isten még sem szentesitette ezt a gyöngeségét. Kell tehát, hogy megismerve a tekintélyt, melylyel Isten ruházott fel benneteket gyermekeitek felett, éljetek, de vissza ne éljetek azzal, hogy meggyalázzátok, helyébe ilyet csúsztatván oly ürügyek alatt, melyek külszinre ugyan lehetnek helyesek, de valóságban semmi esetre sem állják ki a próbát.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XV. FEJEZET.

A jutalomról, dicséretről és más közegekről.

A káromkodásról és átkozódásról. — A gyermekek szerfölött való dicséréséről. — Miképen kell cselekednünk, hogy a büntetések és jutalmazások kitüzött czéljokat elérjék. — A szülők rendes magatartása. — Nem szabad a gyermekeket elkeseriteni.

I.

Az első kiadásban nem tartottam szükségesnek, hogy külön intsem a szülőket arra, hogy ha büntetnek, semmi szin alatt se káromkodjanak; mert azt gondoltam, nem szükséges a keresztény érzületre hivatkoznom, mert a nevelés, vagy miveltség is elégséges féke a nyelvnek. Sok évi tapasztalatból azonban meggyőződtem arról, hogy e hibát különös gonddal kell ostoroznom, minthogy sokkal jobban el van terjedve, mintsem hinné az ember. Sajnos, van sok olyan durva atya, ki a legkisebb rendetlenségre is a legiszonyubb káromkodásra fakad; sőt találkozik oly érzéketlen anya is, ki sohasem fárad el abban, hogy fiai és leányaira átkokat szórjon. S ha kérdi az ember ilyenektől, hogy tudnak minden csekélységért ily haragra gerjedni, azt kapja feleletül, hogy a gyermekek engedetlensége, hanyagsága, figyelmetlensége okozta elkeseredés ragadja őket el. De mit mond-

junk mi erre, ha nem tudnak hallgatni a természet és vér szavára, mely még az állatoknál is oly hatalmasan emeli fel szózatát? Azért mit se csodálkozzanak az ily istentelen szülők, ha gyermekeik idővel a legnagyobb gonoszságokra vetemednek.

Maga a pogány-bölcs Seneca is igy szólt: »Ki csodálkoznék a gyermekek neveletlenségén, kik az atyai és anyai átkok hatása alatt nőnek fel?« Ne csodálkozzatok tehát, ha hidegek iránttatok és hűtlenek, Istent káromolják, mert a minő a mester, olyan a tanitvány, mert az alma nem esik messze a fájától, mint azt a magyar közmodás tartja. Ne csodálkozzatok azon se, ha rátok Isten büntető keze nehezedik, mert Isten csakuem mindig megengedi, hogy átkozódástok teljesedésbe menjen, a mennyiben a szülők fejére zúdítja menykövét, mely rendesen eléri a házban levőket is. Ha a gyermekek nem érdemelték meg, mint legtöbbször szokott történni, úgy az próbakő a gyermek erényére és nem egyéb ideiglenes büntetésnél, mig a szülők benne mind ideiglenes mind pedig örökkévaló büntetésök jelét vehetik. Itt hiába minden mentegetőzés, hogy felhevülés okozta, s meg is bánták, vagy hogy a gyermek gonoszsága megérdemelte azt. Mindenesetre igen jó, ha az ember megbánja vétkét, mindazonáltal bánat, a megtörtént dolgot, meg nem történtté nem változhathatja. Süss el valami fegyvert barátodra, hiába bánod és megbánhatod akár százszor is, lövésedet soha többé vissza nem veheted. A haragot soha sem lehet mentegetni! E mentegetőzés csak nagyobbitja a bajt. Azt bizonyára nehéz megállapitani, vajjon

ily dühben szivvel és észszel káromkodtatok-e. De ha azt mondjátok, hogy a gyermek megérdemelte ezen bánásmódot, úgy a józan ész következménye az, hogy kerülve a káromló szókat, inkább az Isten irgalmát könyörögjétek gonosz gyermekeitekre, — mert mennél bünösebb a gyermek, annál jobban kell tartanotok attól, hogy Isten igazságos haragja utoléri őt. Ha igy még magatok sulyos bünét is hozzáadjátok, természetes, hogy következményeiben valamenynyitöknek kell osztoznotok. Megszámlálhatatlan sokaságu borzalmas esetet sorol fel az egyház a történelemben, melyek szemmel láthatólag ily iszonyatos átkozódások kifolyásai. Oh, ne szaporitsátok ezek számát saját családotokban, forduljatok inkább más büntetéshez, de lelketek üdvére kérlek benneteket, hagyjátok abba az irtózatos és istentelen káromlást!

II.

Midőn a nevelőknek azt ajánlom, hogy a gyermekeket alkalom adtán némi kis dicsérettel buzdítsák, korán sem helyeslem azon ferde szokást, mely mai világban annyi sok keresztény családban otthonos. Sok szülő előtt úgy elfedi a szeretet fátyola a gyermekek gyarlóságait, hibáit, hogy mindent megengednek nekik, minden véleményöket helyeslik. Ily rövidlátó szülő előtt a gyermek minden egyes szava csodálatra méltó s idegennek a gyermek jelenlétében úgy eldicsérik azokat, hogy valóban feltünővé válik a szülő ilyetén cselekvésmódja.

Bámulatos esze van ilyenkor a gyermeknek, emlékező tehetsége páratlan s minden mit tesznek,

miről beszélnek, mind-mind lángelmére vall. Sőt még illetlenségét is kitünő tehetségnek tudják be s a miért meg kellene a gyermeket büntetni, még tetszésökkel fogadják és megjutalmazzák. Kimondhatlan kár háramlik ezekből különösen a szegény gyermekre. Elbizakodnak, megkisérlik az elmés tréfákat és bámulatot óhajtanak kelteni magok iránt s lassan azon önámitásba esnek, mely minden józan eszünek visszatetszik és a gőgös hányavetiségnek s káros gyümölcseinek biztos záloga. Mit mondjak azon oktalan szokásról, hogy néhány apróbb verset tanultatnak be a gyermekkel, melylyel aztán a kis szónoknak látogatók előtt elő kell állnia? Nem unalmas-e végig hallgatni ezt az értelem nélküli, éktelen kerepülést? Ugyan miért a gyermekekre dicséretet tukmálni azért, mi bennök és előttük épen nem dicséretre méltó.

Miért szoktatják őket már ifjuságok ártatlan korában a fennhéjázásra, hisz maga az emberi természet amúgy is rávezet erre? Tudom a legtöbb szülőnek sem kerülne sokba, hogy ily dicsőitő kifejezésektől óvakodnának; még ha némi édességeket, nyalánkságokat gyermekök testi jólétéért meg tudnak nekik tagadni, miért volna az olyan nehéz, hogy kissé takarékosak legyenek a mézes-mázos kedveskedésekben, tulzó dicséretekben.

III.

Nem a büntetések a főeszközök, melyekkel gyermekeitek szivét az erényekre, kötelesség s hűségre

szoktatjátok; sőt ellenkezőleg, csak akkor szabad a külső büntetésekhez nyulnotok, ha már minden szelidebb intés haszontalannak bizonyult.

A szélvész durva erejével bizonyára nem volna képes valamely gyenge virágot éltetni, sőt eltöri szárát, vagy egészen tönkre teszi; mely virág azonban csakhamar kifejlődve virulna a nap jótékony hősugarainak behatása alatt. Közönségesen igy van ez az ifjusággal is; a kecsegtető jutalom és dicséret sokkal alkalmasabb tényezői az ifjuság szelidségre és jószivüségre irányuló nevelésnek, mint a büntetések.

Törekedjetek arra, hogy a megérdemlett dicséretet, jutalmat helyén alkalmazzátok és pedig mindig bölcs mérséklettel, félve, nehogy a gyermekek elbizakodottak legyenek ugy tanitójuk, valamint tanulótársaikkal szemben. Ugyanazt el lehet mondani a dicséretekről is, mit a borról: »ha kelleténél többet élvezünk belőle, felhevit és elszédit; mértéklettel élvezve pedig edzi az észt és fölviditja a szivet.«

Kifejezhetitek megelégedésteket is gyermekeitek előtt, ha valami jót tettek, vagy valami gonoszat elkerültek; ez eljárást ajánlom különösen a jobb és idősebb gyermekekkel szemben. Nem igy a kicsinyeknél; részükre ugyanis hamar akad valami kis jutalom, ha mindjárt az valami szükséges, vagy hasznos tárgy is rá nézve, az ő szemében az is jutalom. Valami nagyobb ünnepre uj ruha, rendkivüli séta, kis szabadság, kirándulás, jobb ozsona, némi nyalánkság mindmegannyi nekik rendkivüli tetsző mulatság, mely őket nagyon serkenti arra,

hogy mennél jobbak legyenek. Ne tántoritson el titeket semmiféle bölcs véleménye, ezen nagyon is észszerü eszközök használatba való vételétől, ki tán azt mondja, hogy egyedül az ész legyen a gyermekekben a jóra való búzditásban és a rossz kerülésében az egyedüli inditó-ok; nagy-ritkán lehet csak ilyen stoikus jellemeket találni, még magok a felnőttek közt is.

Egyébiránt ne csak a keresztény nevelés tényezőiül szolgáljanak a büntetések vagy jutalmazások, hanem kivánatos, hogy ezek egyszersmind hatalmas előmozditók legyenek a gyermek kötelességérzetének fejlesztésében és arra is szolgáljanak, hogy a könnyen szokásukká fajuló közömbösséget bennük kellő időben elfojtsátok.

IV.

Ha azt akarjuk, hogy a büntetés és jutalmazás kellő gyümölcsét meghozza, vigyáznunk kell, hogy alkalmas időben és körülmények közt alkalmazzuk azokat. Főszabályunk kell, hogy az osztatlan igazság legyen. Csak szeszélyből büntetni, már magában véve megrovásra méltó dolog és felbátoritja az ifju szivet, ki még nem ismerve a csalfa világot és annak alávalóságát, föl nem foghatja azt, miért szabad ennek minden, mig az a többinek tilos, vagy miért tetszik bennök vissza az, mit másban megdicsérnek. Ily pártállás nagyon káros következményeket von maga után; megingatja a hitet, oka a gyanakodásnak, irigykedéseknek, szülők iránti elkeseredett ellen-

szenvnek, nyugtalanságnak, békétlenségnek és folytonos pör-patvarnak, melyek mindmegannyi sok család boldogságának megrontói. Sajnos, hogy már nagyon is nagy mérvet öltött e káros és rosz hiba. Igy sok családban a figyermekek előtérben állnak, mig a leánygyermekek csak teher számba mennek.

Más családban meg épen ellenkezőjét láthatjuk, mert a leányok békésebbek, rendesebbek. Akárhányszor megtörténik igy, hogy minden áldozatot meghoznak a kedvencznek; természetesen a többi még a legszükségesebben is hiányt szenved. Sok családban fiatalabb lányt, ki talán valami természeti hibában szenved, vagy nincs úgy megáldva természeti képességekkel, a konyhába számüzik, (valóságos hottentotokhoz méltó kegyetlenség!) neki szolgálnia kell a többinek, arra kárhoztatják, hogy csak azon kopott ruhában járhat, melyet a többiek félre tettek. Nem égbekiáltó igazságtalanság-e ez? Nem annyit jelent-e ez, mint megrabolni a szegény teremtést, szülői szeretetétől, melyre minden bizonnyal inkább tarthatnak számot mint a többiek? E mellőztetésnek nem következménye-e az, hogy szivökben a féltékenység, irigység és gyülölet érzelmei támadnak? Ne is dicsekedjék ám az ilyen szülő azzal, hogy igazságos gyermekeivel szemben és egyforma szeretettel viseltetik szivében azok iránt.

Ép oly kevésbbé rejthető el az igazság világa, minthogy nem lehet eltakarni az igaz szeretetet a figyelmes szemlélő elött. Nem szabad még gyermekünk valamely különös tulajdonsága iránt sem szeretetünket nyilvánitani, mert ezen előszeretet

— mit tagadnunk nem lehet — mig egyrészről a gyermekek ama tehetségét nem fejlesztené, addig másrészről a többi gyermeket elkedvetlenitené, s az erény utjában megakasztaná.

Szt. Ambrozius nem átallotta egész nyilvánosan megróni Jákob pátriarka részrehajlását József fiával szemben; s határozottan állitja, hogy részrehajlása okozta fiának későbbi szomorú sorsát.

V.

A közép helyet a jutalmazás, és büntetés e két szélsőség között a szülők rendes és naponként tanusitott magatartása képezi.

Erről is akarok nehány szót szólani. Mindenek előtt is kétségtelenül a szeretettel teljes jóindulat legyen alapja minden cselekedetünknek, mely gyermekeitek testi vagy lelki javát czélozza. Hisz, ha már hitünk parancsolja, hogy mindenkit, még ellenségünket is szeressük, menynyivel inkább kell a szülőknek gyermekeiket, kikhez őket a természet legszorosabb köteléke füzi, szeretettel átölelni. Becsületére válik az emberiségnek, hogy a szülőkben csak legritkább esetben hiányzik a gyermekek iránti szeretet; ellenkezőleg, sajnos, hogy a gyermekek az olyannyira lángoló szülői szeretetet kellőleg nem viszonozzák. Alig van gyarlóság, mely egyikünkben másikunkban meg nem volna található és úgy van itt is; vannak olyan szülők is, kik hidegek, és épen ezeket szeretném kötelességökre figyelmeztetni.

Az okos, hű és benső szeretet nemcsak legbensőbben egyesíti a családtagokat, hanem okozója

egyszersmind azon kölcsönös érzelmeknek, rendithetetlen békének, melyek bizonyára legtőbb kincsét képezik a társadalomnak; ép igy a hála azon hatalmas eszköz a szülők kezében, melylyel, mint az Ég által rendelkezésökre bocsátott, megbecsülhetetlen adománynyal a fiatalokat kellő határok közt legkönynyebben szoktathatják a rendhez és könnyű szerrel tarthatják fenn köztük a fegyelmet.

A szeretetet, ti atyák és anyák úgy őrizzétek meg, hogy azt semmi, sem hanyagság, sem hálátlanság, sem végre a gyermekek állhatatlansága meg ne gyöngitse.

Nem elégséges, hogy azt csak szivetekben ápoljátok, mert az emberek útóvégre is szivetekbe nem tekinthetnek; ép azért kell, hogy a szeretet, melyet szivetekben rejtetek, külső tényekben is nyilatkozzék.

Valóban megróvásra méltók az oly szülők, kik avval akarják mentegetni gyermekeik iránt tanusitott szeretetlenségöket, hogy azt mondják: a mi szivünkben is megvan ép úgy a szeretet, mint más szülőében, de mi nem akarjuk azt mutogatni! Ezek nemcsak gyermekeiket, hanem önmagukat is megcsalják. Lehetetlen, hogy a szeretet hidegséget szinleljen, ép úgy mint a hogy tüz nem gondolható égés és hő nélkül.

Nagyon éles a gyermek szeme, belát a szivbe, s meg is érti a szavak értelmét. Sokszor hallottam már ily szegény gyermekeket, nem is felhevülésükben, hanem egészen nyugodtan felsóhajtani: »Anyám nem szeret, atyám meg épen nem gondol velem,« s mi a legrosszabb, rendesen igazat szólnak!

Szegény gyermekek, sivár életetekben még avval sem dicsekedhettek, mi bőviben van még a vadállatnak is: az atyai szív szeretete és a gyengéd anyai gond előttetek ismeretlen fogalmak; hát még ha hozzávesszük ezekhez az emberi természettel járó igazságtalanságokat és az ily érzéketlenségnek a gyermekek hálaérzetére gyakorolt hatását! Hogyan fognak az ily gyermekek szülőik iránt a köteles tiszteletnek eleget tenni; t. i. őket szeretni, tisztelni s nekik tettleg is hálát adni? Hogy türhetik el ily szülőktől jó indulattal a szemrehányások, megrovások és büntetések egész seregét? Egy szóval képzelhetjük-e, hogy jó azon nevelés, melyből a szeretet hiányzik?

Bizonyára sok fordul elő a nevelésben, a mit még akkor is nehéz elviselni a gyermeknek, ha az jóságos és szerető ajkakról hangzik, mennyivel nehezebb és elviselhetetlenebb ez akkor, ha hideg, szeretetlen szivből származik! Nemde ily esetben nyilt lázadássá kell fokozódni az emberben lakozó ellenmondás viszketegének, vagy pedig magát teljesen a tompa érzéketlenségnek átadnia?

Evvel nem azt akarom mondani, hogy a szeretetnek tulhajtott gyöngédségekben, puszta szavakban kell állnia, miként nem egy esetben történik — ez nem igazi lényege a szeretnek; én csak azt mondom, hogy anak bármi módon is nyilvánulnia kell, s ehhez még hozzácsatolom, a mit Teréz mondott hasonló esetben: A ki szeretetét csak ily tulságos gyengédségek által mutathatja ki, inkább tegye meg ezt, mint hogy soha ne mutasson jóindulatot, a mely a

jó neveléshez és szülői kötelességek gyakorlásához oly nagyon szükséges.

Azután létezik egy természetes, de biztos mód, a szeretet kimutatására, a mi különösen viszonszeretetet gerjeszt. Ezen mód ugyanis tettekben áll és a gyermekek anyagi jólétéről való gondoskodásban mutatkozik, de még inkább azon buzgalomban, melylyel nekik a szellemi javakat, mindenek előtt azokat megszerezni igyekeznek, melyek örök üdvökre szükségesek. Érettök dolgozni, érettök fáradozni, fölöttük őrködni és magukat feláldozni, azon beszéd, melyet még a műveletlen is megért, mely nemcsak az értelmet győzi meg, de a szivet is meghóditja. A szeretet fokát mindig az áldozat nagysága szerint mérlegelik.

VI.

Ha továbbá a nevelésnél a szeretet és szelidség oly szükégesek, akkor mindenki felfoghatja, mily nagyon kerülendő a szigor. Jelen korunk korántsem szenved e bajban, sőt inkább a tulságosan nagy szelidség és engedékenység felé hajlik és nem a szigorhoz; de vannak némelyek, kik ha mindjárt a legjobb szándékból is, oktalan durvaság által a jó csirákat a gyermek szivében inkább kiirtják, mint ápolják. Ezen embereknek kedélyhangulata oly zordon, oly komor hogy majdnem soha sem szünnek meg pörölni. Minden, a mit látnak ellenök van, minden a mit hallanak boszantja őket, minden fölött panaszkodnak; minden ellen van valami kifogásuk és nem gondolják meg, mily elviselhetetlen mindenkire nézve,

de különösen a vidor, heves ifjuságra nézve ez a folytonos oktatás, ezen szüntelen rosszalás és pörölés. Még rosszabb, ha ezen pirongató szavak tettlegesekké fajulnak. Egészen bizonyos, hogy ily szülők gyermekei soha sem részesülnek jó nevelésben.

A szüntelen durva bánásmód a gyermeket félénkké, csügedtté, vagy alattomossá teszi és elnyomja benne mindazon őszinteséget, melyet a gyermeknél anynyira szeretnek. Csüggedők és komolyak lesznek; de ha egyszer az ifjui vidámság előtör, akkor sem határt, sem mértéket nem ismernek. A tapasztalás tanitja, hogy oly gyermekek később annál erőszakosabban lépik át a fegyelem minden korlátait, minél észellenesebb korlátok közé szoritották őket a korábbi években.

Sőt ha ezen eljárást már felnőtt, talán már megnősült gyermeknél is követik, úgy az még sokkal ártalmasabb, mert ezen előhaladott korban nem maradhat előttük elrejtve, hogy itt a szülői tekintélylyel való visszaélésről van szó; nem képzelhető, hogy azok őket szeretik, kik velök ily keményen bánnak. Kortársaik szeme láttára ezerszer megalázztatnak, és mindazon szabadalmak, melyeket azoknak oly szivesen megadnak, tőlük mindig el vannak tiltva. Nyögnek a rájuk rakott iga alatt, békétlenkednek, átkozzák titkon a rokonsági kötelékeket, jó még ha a halált nem óhajtják, mint egyedüli eszközt, mely által eme kötelékektől végleg megszabadulhatnának. Hogy valami bonyolódott bajt orvosolhassunk, előbb annak eredetét kell kikutatnunk. Némelyek azért durvák, mert szigorral voltak irántok, és mivel annyit

kellett türniök, — mint Tacitus mondja, — mások iránt is durvákká lettek, »*durior quia toleraverat.*«

Annyira emlékeznek saját szomoru multjokra, hogy félreismerik, miszerint az isteni bölcsesség szeretetet és szelidséget ültetett a szülők szivébe, hogy a nevelés csodás müvét végrehajtsák.

Mások kiállhatatlanok, mert félnek, hogy tekintélyük korlátok közé szorittatik.

Ezek nagyobbrészt kis lelkek, még kisebb szivvel, a kik az egész családra nézve csalhatatlan jósok akarnak lenni, úgynevezett házi zsarnokok. Mondható, hogy senki még csak egy lépést sem tehet engedelmük nélkül. Senkinek sem szabad a szolgának parancsolni, senkinek kimenni, a legcsekélyebb kiadást sem szabad tenni, semmit sem tenni, ha előbb róla nem tanácskoztak, nem beszéltek és azt tekintélyükkel meg nem pecsételték.

Ily emberekkel folytonos aggodalom és gond közt élünk és a családi életben bizonyos kényelmetlenség, erőltetettség és hidegség észlelhető. A pasa megérkezését reszketve várják, arczvonásaiból és beszédjének hangjából tanulmányozzák, mily kedve van. Körülötte minden a legnagyobb aggodalommal történik, hasonlóan, mint a természettudósok a mérges kígyókkal tesznek, a melyeket csak keztyükkel mernek érinteni. És mit mondjunk az ilyen szülőkről? Meg kellene kérdezni, kötelesek-e gyermekeik még akkor is tisztelettel és szeretettel viseltetni irántuk? Ne ingereljétek gyermekeiteket a haragra: *Nolite provocare ad iracundiam filios vestros;* atyák ne haragítsátok gyermekeiteket, hogy el ne bátorta-

lanitsátok őket, és családotok körében ne legyetek olyanok mint az oroszlán, *noli esse quasi leo in domo sua.* (Sir. 4, 35.) Valamint Isten a szeretet nélküli és háladatlan gyermekeket megbünteti, ugy az erőszakoskodó és szeretetlen szülőket is meg fogja itélni és büntetni. Némelykor egészen megmagyarázhatatlan ellenszenv oka ily kemény bánásmódnak a gyermekekkel szemben. Mivel némely fiu nem mutat különös észtehetséget, mivel némely leányt a természet kevésbbé áldott meg, és nem tüntetett ki oly tehetséggel, mint talán fivéreit vagy nővéreit, azért ezen szegény gyermekek iránt oly ellenszenvvel viseltetnek a minővel nem volna szabad.

Ha már az ellenszenv is képes a szülőket gyermekeik irányában zsarnokokká tenni, mily közel van akkor ehhez a gyülölet és kegyetlenség? Nem is akarlak titeket Krisztus Urunknak parancsára utalni. Engedelmeskedjetek egyszerüen a természet szavának.

XVI. FEJEZET.

A jó nevelés általános eszközei.

Általános eszközök a keresztény gyermeknevelésre. Első eszköz. Az ima. — Második eszköz. A szent miseáldozat. — Harmadik eszköz. A szentségekben való részesülés. — Folytatás. — Negyedik eszköz. Az Isten igéjének hallgatása. — Ötödik eszköz. Jó könyvek olvasása.

I.

Minden már megemlitett eszköz nagyon hatásos a gyermekek keresztény nevelésére, és ezeknek egyikét sem kellene alkalmazás nélkül hagyni. De még mások is vannak, mik még nagyobb befolyást gyakorolnak a gyermek szivére, és a mik mintegy lelkét képezik a keresztény családnak. Én csak a legfőbbeket hozom fel. Az első az ima, mivel minden embernek elkerülhetetlen kötelessége itt a földön a mindenható Istent minden erejéből imádni. Arra kell ügyelnetek, hogy a magán ájtatosságon kivül társasan is rójátok le Istennek a hódolat és dicséret adóját. A reggeli és esti imát bizonyos ünnepélyességgel kell tartani, és abban az egész családnak részt kell vennie.

Nem kell ezen kötelességet csekélynek tartani, mert a legtöbbre nézve az egyedüli imádság, a

melyet a napon át elvégeznek, és ha ezt szerencsétlenségünkre elmulasztjuk, gondolunk-e valóban ezen kötelességünkre, hogy imádkoznunk kell. Hajdan az esti imához még a rózsafüzért csatolták és a gyermekeket arra szoritották, hogy az Isten anyja képét mint a ház védszentjét, földiszitsék. Sajnos, hogy ezen jámbor áhitat gyakorlását sok házban egészen elhanyagolják, részint mert a buzgalom csökkent, részint, hogy mint mondani szokták, nincs idő oly hosszú imák végzésére. De mégis találnak mindig időt a házon belül és kivül világi mulatságokra és haszontalan beszélgetésekre. Talán azért is hagyjátok el ezen jámbor gyakorlatokat, mivel mások gunyolódásai, egyik vagy másik testvérnek semmitmondó ócsárlása, vagy a család egyik szabadgondolkozásu barátja azokat előttetek nevetségesekké tette.

Akkor nem is kell csodálkozni, ha az Isten anyja a családot nem részesiti oly sok kegyelmi kincsben, mint azt előbb oly nagy mértékben tette.

Hogy házatokat ily szerencsétlenségtől megóvjátok, fegyverkezzetek fel erősen minden közbeszólás ellen, az emberektől való minden félelem ellen és követeljétek, hogy mindannyian, kik tőletek függenek, a boldogságos Szüz iránt azon hódolatot tanusitsák, melyet jámborságtok sugall magatoknak; buzdítsátok gyermekeiteket, hogy kilencz napi ájtatosságokat tartsanak, május havát ájtatosan ünnepeljék, és azon szenteket is tiszteljék, a kik különös módon védszentjei és oltalmazói a családnak. Ezen oly fontos imához még másokat lehet csatolnotok a különféle szükségletekhez képest. Látogas-

sátok meg a szentséget, ha ki van téve ; ne menjetek el a templom előtt a nélkül, hogy legalább néhány pillanatra be ne lépjetek, hogy Istenhez könyörögjetek és őt imádjátok. Nagyon könnyen tehetitek a templom ezen látogatását sétátok czélpontjául vagy avval fejezhetitek be. De mindig okosan és óvatosan járjatok el, ne hogy mind ezen ájtatossági gyakorlatok gyermekeiteknek teherként tűnjenek fel.

II.

A szentmiseáldozat kiváló tárgya legyen ájtatosságtoknak. Ez a katholikus vallás legszentebb és legfelségesebb ténye ; ez a fenséges keresztáldozat megujitása. Ezen szent áldozatban ismerjük meg legtökéletesebben az isteni fölséget és adunk neki hálát minden jótéteményért. Épen ezen legszentebb áldozat által folyamodunk legsikeresebben Isten irgalmáért, hogy vétkeinket megbocsássa és minden szükséges kegyelemben részesítsen. Azon mértékben, a mennyiben ezen jótétemény nagyságát fölfogjuk, buzgalmunknak is kellene növekednie, hogy ezekben részesülhessünk. Mi tart vissza sok embert attól, hogy naponkint hallgassa a szent misét? Rajtatok áll szülők, hogy gyermekeiteket hozzá szoktassátok minden reggel szent misét hallgatni a napi munkák előtt; mily könnyen vezethetnétek őket oda, óh, ne vonjátok el tőlük ezen oly végtelen előnyöket és ne mulaszszátok el, hogy Istent ily módon tiszteljétek. Sok embernek semmi tennivalója sincs, nincs sürgős munkája, mely őt a házhoz köti; hogyan használ-

hatna jobban fel fél órát, mint ha a szent misét hallgathatja? De buzgalma nagyon is csekély, hogy a kis akadályokat, melyeket neki az öltözködés, az időjárás, talán a gúnyolók vagy a hitetlenek ócsárlása okoznak, elháritsa.

III.

Ha már oly előnyös a szent misét hallgatni, ugy a penitentiatartás és oltári szentségben való részesülés gyermekeitekre nézve még sokkal fontosabb és hasznosabb. Ezen eszköz legnagyobb jelentőséggel bir. Azok közül, kik a nevelésről irtak, nagyon kevesen ajánlották komolyan ezen eszköznek használatát; mostanában fájdalom! a külső látszattal is megelégednek. Ha csakugyan sziveteken fekszik, hogy gyermekeitek mind Isten, mind emberek előtt erényesen éljenek, ugy vezessétek őket gyakran az élet és üdv ezen csodálatos forrásához.

Midőn fentebb a szentségekben való részesülésről beszéltünk, már adtam néhány tanácsot ezen pontra nézve. Még egyszer ismétlem, adjatok a gyermekeknek teljes szabadságot a lelkiatya választásában. Ugy tetessétek magatokat, mintha nem is vennétek észre, hogy nem elég gyakran jelennek meg az Ur asztalánál, de kisértsétek meg észrevétlenül őket arra birni, hogy a szentségekhez gyakran járuljanak; könnyítsetek rajtok, hogy időt és alkalmat nyerjenek gyóntató atyjukkal találkozni, vagy szólítsátok őket fel különös templomi és családi ünnepek alkalmával a gyónásra. Soha se panaszkodjatok, hogy

nagyon gyakran látogatják a templomot vagy nagyon sokáig időznek ott. Különösen pedig őrizkedjetek közvetlenül gyónásuk és áldozásuk után nekik az elkövetett hibák miatt szemrehányást tenni. A világ nagyon igazságtalan, mondja sz. Teréz, ha azt állítja, hogy azon személynek, ki Istennek szentelte magát, nem volna szabad semmi hibát sem elkövetni, mintha már természeténél fogva nem is követhetne el bűnt, s mig az ilyenek a legkülönfélébb gonoszságok iszapjában fetrengenek, velünk akarják hitetni, hogy őket a jámbor lelkek kis gyengeségei megbotránkoztatják. Világosítsátok őket előbb fel, hogy a szentségekhez való gyakori járulás kimondhatatlan előnye, hogy a sulyosabb bűnöket könnyeben elkerülhetjük és a kisebb hibákat is könnyebben elhagyhatjuk. A legrosszabb az, hogy ilyféle beszédek által a családatyáknál azon nézet terjed el, hogy a szentségek gyakori használása által Isten iránt közönyösek leszünk, és őt nem fogadjuk illő hódolattal. Ki érzi magát följogosítva arra, hogy ily fontos dologban itéljen? Az egyház ezt csak papjainak engedi meg s tényleg nem is lehet az másképen, mert csak ezek ismerik a hivek lelkiismeretét. Jólehet az embereknél a nagy bizalmasság megvetést eredményez, mivel ez által könnyen megismerik egymás hibáit, az Istennél azonban ellenkezőleg áll a dolog, mert a tisztelet mindig bensőbb, a szeretet mindig erősebb lesz.

Nagyon óhajtanám, ha a világfiak, kik oly gyakran vetik szemükre jámbor személyeknek még kis gyengeségöket is, megmondanák nekem, vajjon a tolvajok, istenkáromlók, szemtelenek, azok kik a hiu-

ságnak és erkölcstelenségnek adják át magukat, életviszonyaik közt ájtatosabbak-e mint azok, kik gyakran részesülnek a szentségekben ?

IV.

Nem elég gyermekeiteknek a szentségek gyakori vételének előnyét feltüntetni, hanem arra is különös gondot kell forditanotok, hogy a szentségekhez a mennyire csak lehet mindig méltóan járuljanak. Oktassátok őket tehát és közöljétek velök a szükséges tudnivalókat. Vezessétek őket be a vallástanitásba és szerezzétek meg nekik, ha lehetséges, a katekizmus jó és kimeritő magyarázatát, melyben lehetőleg bő oktatás van az oltári szentségre való előkészületre is, mert ha nem is vagytok képesek őket tökéletesen előkésziteni, mint ezt a Jansenisták követelik, azért mégis megértethetitek velök, mily gonddal kell ily szent dologhoz előkészülniök. És ha a kegyelem különös ereje által ösztönözve éreznék magukat, hogy kisebb önsanyargatásokat végezzenek, az ételektől magukat némileg megtartóztassák, néhány hosszabb imát elvégezzenek, ugy tegyetek, mintha nem is vennétek azt észre vagy kivánjatok nekik szerencsét, s biztositsátok őket, hogy eljárásukat helyeslitek. Számláljátok el azon áldásokat, melyekben a jó áldozás által részesülhetnek, pl. a könnyüséget a rosz szokások leküzdésében, kisebb szenvedélyeik elhagyását, jó cselekedeteik növekedését és az erényben való előmenetelt. És valóban mindezen előnyökben csak akkor fognak részesülni, ha a szükséges előkészülettel járulnak a szent áldozáshoz.

A mi a gyakoribb szent áldozást illeti, azt nem lehet minden gyermeknek egyenlő módon előirni, ez a lelkiatya dolga. Elég a hónaponkinti áldozást tanácsolni. Épen ugy a mennyire tőletek függ, követeljétek gyermekeitektől, hogy egy nagyobb ünnep se muljék el a nélkül, hogy az Ur asztalához ne járuljanak. Ha látjátok, hogy gyermekeiteket minden héten bocsátják a szent áldáshoz, ugy ezeknek tökéletes ártatlanságáról meg lehettek győződve.

És azon esetben, ha a lelkiatya czélszerünek tartja vagy óhajtja, hogy egy héten többször is izleljék az angyalok kenyerét, úgy őrizkedjetek, nehogy ellentmondjatok és engedjetek a jámbor papnak teljes és korlátlan hatalmat gyermekeitek fölött, hogy őket az üdv utján vezesse.

Néhány szülő tulságos buzgalomból szükségesnek tartja a papokat gyermekeik viseletéről fölvilágosítani, hogy azokat annál jobban és könnyebben vezethessék. Dicséretes ugyan ezen buzgalom magában véve, de nincs mindig szerencsés eredménye, mert nagy ritkaság, hogy a gyermekek ezt észre ne vegyék és azután azon veszélynek ne legyenek kitéve, hogy a lelkiatya iránt való bizalmat elvesztik, a mely oly annyira szükséges arra nézve, hogy a lelkiismeret legtitkosabb rejtekét felfedjék.

V.

Másik igen hasznos eszköz a hit erősitésére és az ájtatosság előmozditására az isteni igének a templomban való szorgalmas meghallgatása. Bizo-

nyára nem elég a gyermekeknek az első vallási oktatást megadni, nekik az Isten igéjét is kell időről időre hallgatniok. Nem egykönnyen lehet megmondani, mily erőt és égi hatalmat köt Isten jósága a szentbeszédhez. Fölvilágosítja, áthatja, melegíti, tisztítja és a bűntől őrzi a szivet és abban az isteni szeretet tüzét meggyujtja. Ime láthatjátok a nagy hasznot, melyben gyermekeitek mindenkor részesülnek, valahányszor szerencsések a szent beszédet hallgatni.

Találtok embereket, kik magukat a szentbeszédtől távoltartják, azt hozván inditó okul, hogy már régen tudják azt, a mit a szónok mondani fog ; mások azt mondják, hogy unatkoznak, vagy hogy a szónok nem tetszik nekik. Azt feleljetek erre, hogy ha azt képzelik is, miszerint mindent tudnak, — a mi bizonyára nagy merészség volna, — ők azért még sem tudják, mikép akar Isten a pap által szivükhöz szólani.

»A ki szavamat nem kedveli« mondja az Üdvözitő »nem tartozik nyájamhoz.« Ne sokat törődjetek avval, hogy többé vagy kevésbé begyőző-e a szónok, elégséges az, hogy a szent evangeliumot hirdeti.

A közönséges szentbeszédek nem mindig elégségesek. Isten minden éjjel küld jótevő harmatot, hogy a földet termékenynyé tegye, de időről-időre gazdag esőt is ajándékoz, hogy még termékenyebbé tegye a földet és megakadályozza, hogy a nap égető sugarai a termést elperzseljék. Épen ugy van a lelkek üdvével is, a léleknek naponkint szüksége van az Isten szavának eledelére, hogy az erényben előhaladjon, és abban növekedjék, de időről-időre az

örök igazságok és Jézus Krisztus alapelveinek kimeritőbb megmagyarázására is rászorul, hogy nyomatékos bizonyitékok által ujra megerősittessék és fölemeltessék. Épen ezért a Triduumok, Octavák, Novenák és Missiók idejében kettőzött buzgalommal kell magunkat az Isten igéje által megerősíteni. Ragadjátok meg tehát buzgalommal az ily kegyelemmel teljes pillanatokat, ha Isten küld ilyeneket és ha nem ajánlkoznak oly gyakran, mint óhajtjátok, vagy mint a ti és gyermekeitek lelki állapota megköveteli, akkor keressetek menedéket a szent gyakorlatokban, valamely jámbor kolostorban.

VI.

A szent beszédhez tartozik a jó könyvek olvasása. Nem nagy érdem az atyára vagy anyára nézve, ha házokat minden rossz könyvtől megtisztitják, ha nem akarják maguknak azt a fáradságot venni, hogy ezeket jó könyvekkel pótolják. Ily szülők oly pásztorokhoz hasonlitanak, kik megelégednek avval, hogy nyájaikat távol tartják az oly mezőtől, melyen ártalmas növények nőnek, a nélkül, hogy kövér legelőre vezetnék.

Egyébiránt a jó könyveknek egészen különös vonzó erejük és kellemük van, melyekben örömet találnak mindazok, kik még nincsenek teljesen megrontva a rosz olvasmányok által.

A szentek élete a szülők kezében bizonyosan igen hasznos könyv a gyermekekre nézve. Hangsulyozom, hogy csak a szülők kezében lehet igazán

hasznothozó, mivel nem minden élettörténet alkalmas a gyermekeknek.

Mily szép lenne az, ha az anya vagy atya minden este egy-egy élettörténetet olvasna fel a gyermekeknek, mintegy jutalmul jó viseletök és szorgalmukért; mily végtelen sok jót tehetne ezáltal, mily kétszeresen tiszteletre méltónak tünnének fel a gyermek előtt az atya ajkáról a szentek legendái, mint ébresztené fel ezen jutalom ujból a buzgalmat, mily ügyesen lenne a gyermek előtt elrejtve épen a fölolvasás által, hogy ezen könyvben nem minden alkalmas nekik. Azonnal megtudnák a szülők, mily végtelenül könnyü egy ártatlan gyermeket megörvendeztetni és lelkesiteni, ha csak egy kis fáradságot vennének maguknak annak megfontolására, mily nagy kárt okozhat egyetlen meggondolatlan szó, melynek következményei persze pillanatnyira az aggodalom nélkül való szülők szemét kikerülheti, de a belsőben annál nagyobb pusztitást visz véghez. Valóban nagyon sajnálatra méltó, ha látjuk, mily meggondolatlanok a szülők a könyvek megválasztásában; mily felületesen lapozzák át azokat, sajnos, nem ritkán a külső után itélik meg.

Azon véleményben, hogy az irályt képezik, a nyelvet gyakorolják, a családokban gyakran felolvassák a remekirókat, a melyek valóban nem alkalmasak az erkölcsi érzet emelésére és a hit alapigazságainak megszilárditására. Kevés fáradsággal a kitünő vallási és történelmi munkákban alkalmas olvasmányt lehetne találni, mely a szellemet nemesitené, a gyermek szivét ép úgy mint az ifjuét és a

leányét, a nemes és magasztos iránt lelkesitené. A legtöbb családban feltalálhatjuk a modern képekkel diszitett munkákat, melyek a tudományosság szinezetével nagyon sok szülőt elkápráztatnak, s melyeket gyermekeiknek gondatlanul átengednek, a nélkül, hogy fáradságot vennének arra, hogy a képeket csak egy tekintetre is méltassák.

Alig jelenik meg most egy a műveltség modern szellemétől érintett gyermeki vagy ifjusági irat, a melyben nem lehetne találni illetlen képeket, szavakat, jellemzéseket vagy leirásokat. A mostani ifjuság, fájdalom, minden keresztény olvasmányt mindjárt nagyon komolynak tart és csak kevés családot ismerek, hol p. o. szalezi sz. Ferencz iratait, Ligouriból tartott fölolvasásokat méltatják és csodálják. Noha tagadhatatlan, hogy ezen fönséges iratok nagyon sok jót, kitünőt és utánzásra méltót tartalmaznak.

XVII. FEJEZET.

A tanitók- és iskolákról.

Hatodik eszköz. — Jó tanitók és jó nevelők. — Néhány észrevétel a leányokra vonatkozólag. — A nyilvános iskolákról. — Folytatás. — Minő tanulmányra szoritsuk az ifjuságot. — Pár szó a tornázásról. — A gyermeknevelő kertek.

I.

Minden eddig tanácsolt módot ti magatok is alkalmazhattok. De még más kötelességeket is kell teljesitenetek, melyekhez más személyek segitsége nagyon is szükséges. A nevelőket és tanitókat a legnagyobb gonddal kell megválasztanotok, ha gyermekeitek oktatását rájuk akarjátok bizni.

Nevelőkre a nőknek a legnagyobb és legkomolyabb fölügyelet szükséges részetekről, minthogy a folytonos együttlétben és a társalgásban gyermekeitek azok hibáit és gyengeségeit könnyen elsajátithatják. Ugyanaz áll azon tanitókról, kik mindennap egy vagy több órai oktatást adnak a művészetek és tudományokban, épen ugy a zongora-, tánez- és tornatanitókra nézve is. De talán ti kérdezitek, hogyan lehetséges jó tanitókat találni?

Vannak szülők, kik a választásnál csak a tehetséget, tudományt és műveltséget tekintik, azután

többet nem követelnek. Kiválólag azokat részesitsétek előnyben, kik igazságosságban, erényben s jámborságban tündöklenek és erre igen nagy gondotok legyen.

Jóllehet a társadalom minden osztályában találhatók rossz, erkölcsileg megromlott emberek, mindazonáltal ne gondoljátok, hogy kevesen vannak azok, kik a hitet, jámborságot és a jó erkölcsöket megőrizték!

A mi a nevelőket illeti, kik házaitokban tartózkodnak, legyetek irányukban figyelmesek, ha bölcs megfontolással választottátok őket, úgy ajándékozzátok meg azokat amaz előzékenységgel, melyre ők azon fontos kötelességek miatt, melyeket rájok bíztatok, jogos igényt tartanak s különösen ha azok papok, tanusitsatok irántok oly nagyra becsülést, milyet állásuk szentsége megkövetel. A ki oly ügyetlen és udvariatlan, hogy úgy bánik a nevelőkkel, mintha szolgái, felügyelői, hivatalnokai, vagy titkárai volnának, az aláássa azok tekintélyét gyermekei előtt, a mi pedig az engedelmesség gyakorlatára s a haszonnal való tanitásra a legszükségesebb.

Semmi szin alatt se engedjétek meg, hogy a nevelő nagyon is benső viszonyba lépjen a cselédekkel, mert ha ő méltóságát megfontolni nem tudja, tekintélyén esik csorba. Engedjetek végre nekik tökéletes szabadságot, mely kötelességeik betöltésére szükséges. Ezen pontban igen sok szülő hibázik, kik nem akarják elviselni azt, hogy a nevelők óráról-órára mindent előirjanak, hogy mit fognak tanitani. Mások ismét azon, még rosszabb hibába esnek, hogy

nem támogatják a nevelőt működésében; gyakran nem értenek vele egyet a tanitási módszert illetőleg, vagy a büntetés és jutalmazás módját tekintve. Miért is nem csodálható, hogy a gyermekeknek is megvannak a magok gondolatai. Gyakran a legnagyobb veszedelmet az anyáknak gyengédsége szüli, kik mindig találnak mentséget gyermekeik büntetésének megakadályozására vagy hibáik mentegetésére; ez által azután meghiusitják a legjobb tanitónak fáradalmait is. Innen van az, hogy némelyek, miután jól tudják, hogy a szülők akarata ellen semmit sem tehetnek, egészen közönyösekké lesznek a szegény gyermekek nagy kárára.

Ha jó tanitókat választottatok, helyezzétek őket minden tekintetben oly álláspontra, hogy magokra vállalt kötelességeiket lelkiismeretesen teljesithessék. De korántsem higyjétek, hogy ez már magában véve elég; folytonosan gonddal és figyelemmel kell fölöttök őrködnötök.

Biztos tudomást kell szereznetek, hogy az iskolában, szabad idő alatt, játék közben, séta alatt, szóval mindenütt mi történik, miről folyik a társalgás; ez őrködésteknek pedig meg kell kétszereződnie, ha azt tápasztaljátok, hogy ők ez alól kibujni igyekeznek.

A fiatal leánykákat illetőleg egészen különös kötelességtek van. A tanitónők megválasztása még nagyobb gonndal történjék. Sohasem szabad nekik zene-, táncz- és rajzóra alatt valamely tanitóval együtt lenniök. Sohase vezéreljen benneteket a leányaitokban való túlbizalom, avagy valamely tani-

tóban helyezett bizalmatlanság, vagy együgyű félelem, nehogy túlságos bizalmatlanság által nevetségessé váljatok; épen a fiatal lányok ártatlansága követeli meg a gondos és állandó felvigyázást. És távol attól, hogy a tanitók ez által magokat megsértve éreznek, sokkal kivánatosabb lesz rájok nézve tehetségeiket a szülők előtt kimutathatni. Ha talán valaki előtt nevetségeseknek látszanak emez elővigyázati szabályok, természetesen később azután hiába panaszkodik, ha a hangjegyfüzetek vagy rajzminták közt észrevétlenül gyanus levelek találtatnak.

II.

Elmondván általánosságban, hogy mit kivánunk a jó tanítóktól és mesterektől, még néhány különös észrevételünk van a leányokra vonatkozólag. Vannak, a kik a mai tudományosságtól elkábulva azt kiabálják, hogy azokat is ki kell képezni irodalmi téren és ez megtörténhetik anélkül, hogy túlterheltetnének. A nyelveket, zenét, rajzot, irodalmat, fizikát, mind tanulniok kell. Egyiket a másikra halmozni, úgy hogy végre lélegzetvételre se maradjon idejök. Haszontalan szándék, mely míg az egészségre káros, egyszersmind a szellemre nézve fölösleges. Ártalmas az egészségre, mert a fiatalságnak, természettől elevennek lévén alkotva, mozgásra és életre van szüksége és nem képes annyi ideig lebilincselve tanulni; nem hasznos, mert ha a tárgyak gyorsan következnek egymásra, nem képesek az elmére azt a benyomást tenni először és ha tesznek is rá benyo-

mást, az csak nagyon csekély, úgyszólva semmi. Kell tehát, hogy néhányat kiválaszszunk, a melyekre elkerülhetetlenül szükségök van és azután évről-évre vegyünk hozzá valamit, a mi még hasznos reájuk nézve.

Jó-e a lányokat filologiai kurzusra adni, vagy éppen akadémiára? Semmi esetre sem. Nem oda valók már először a tanárok minőségénél fogva, a kik ugyanis — kevés kivétellel — rendesen fennen beszélnek, sokszor szabadkőmüvesek, a kik azon ürügy alatt, hogy Dantet értelmezik, vagy nyelvészeti magyarázatot, vagy természettudományi értekezletet nyujtanak, keresztény-ellenes és istentelen elveket hirdetnek és hintenek el. Azután nem odavalók azokra való tekintetből, a kik ott vannak, t. i. ifjak és pedig nem mindig a város szine-java. De a tudomány, a tudomány, mond egynémely tudománytól megdühödött anya, hogyan szerezze azt meg? Hagyjatok békét, ne vergődjetek ezzel. A tudomány mindenesetre nagy kincs, de még sokkal nagyobb a jó lelkiismeret és vajmi könnyen el lehet veszteni ezt, a nélkül, hogy azt megszereznők. Sajátítsa ezt el a leány, úgy a mint családja körében képes elsajátítani és ha ezt meg akarja tanulni, van mit tanulnia és azután adja magát a tudományra, a mi rá nézve már nem oly közel álló. A Szentlélek dicséri az erős asszonyt, mert tud bánni a rokkával és a fonállal, mert képes gyapjút és vásznat fonni, mert tisztesen tudja ruházni családját. Tehát ez az aszszonynak az igazi tudománya. Miután elegendő mérvben ki van képezve a nyelv tekintetében, némely

idegen nyelvben is, a történelem és földrajz tekintetében és mondjuk, a zenében is kellő jártassággal bír, legyetek rajta, hogy a női munkában is jártasak legyenek, kezdve az egyszerűbb munkán, föl egész a legfinomabbakig.

Ezzel foglalkozott állandóan annyi jeles fejedelemnő és királyi vér, készítve kezök munkáját az oltár számára és azért legyen rajta, hogy ezeknek nyomába lépjen, a ki azt akarja, hogy égbe jusson leánya. De ezzel a tudománynyal nem nagy szelet fognak csapni a világban. Megengedem, de oly szánalmat sem keltenek magok iránt, mint tudálékosságukkal és a doktorátussal. Végül azt mondhatja valaki, hogy ez oly tanács, mely elmaradott ember szájába való, a ki gyűlöli a felvilágosodást és haladást, egészen méltó ahhoz, a ki irta. Isten neki, legyen. Irtam, a mit irtam, hitem szerint irtam, mert nem ismerek e fölött más parancsszót, melyet követni tartozom.

III.

Sokat lehetne beszélni a gyermekeknek nyilvános iskolákba való járatásáról. Mindenek előtt az a kérdés lép előtérbe, vajjon nem jobb-e otthon taníttatni őket. Annélkül, hogy sötét szemüvegen nézőnek ellenvetéseibe bocsátkoznánk, azt feleljük, hogy, ha a nyilvános iskolákban meg van a kellő fölvigyázat, ezek a magán iskoláknak elébe helyezendők, de ha hitetlen és erkölcstelen vezetőik vannak, azonnal, minden habozás nélkül le kell róluk

mondanunk, még azon esetben is, ha gyermekeink oktatásban nem részesülhetnének és képtelenek lennének valamely nyilvános hivatal viselésére.

Emez itélet nem fog túlszigorunak látszani, ha meggondoljuk, hogy ezen iskolák az értelmet és a szivet szükségképen megrontják és ez által az örök kárhozatra utat nyitnak. Különben a nyilvános iskolákban, még a legjobbakban is vannak mindig veszedelmek, melyek kikerülésére a legnagyobb elővigyázat követeltetik meg. Itt kötik meg a fiatalok azon barátságokat, melyek oly gyakran kárhozatosak, vagy ha nem, legalább is veszélyesek.

Iskola előtt és után, a játékokban és a szabad napok alatt eme barátságot bizalmas beszélgetésekkel pecsételik meg az ifjak. És ép ezen beszélgetések által vezetik egymást félre a fiatalok, egymásnak a leggonoszabb tanácsokat adják az atyai hatalom alól való megszabadulásra; megbeszélik csinjaikat elüljáróik és tanáraik ellen és elkezdik a jámborságot kigunyolni. Ha pedig felserdülnek, akkor a gonoszság és bűn minden nemével megismerkednek, egymásnak kölcsönösen rossz könyveket szereznek, sőt gyakran veszélyes titkos társulatokat létesítenek. Ha tehát nem őrködtök a legnagyobb gonddal gyermekeitek felett, a legnagyobb veszélynek teszitek ki azokat. Emez éberség rátok nézve szigoru lelkiismeretbeli kötelesség, melyet, bármibe kerüljön is, be kell töltenetek. Ne mondjátok azt, hogy ez lehetetlen, mert azt felelem rá, hogy atyai tekintélytek egyedül is elégséges arra, hogy gyermekeitektől a szükséges engedelmességet megnyerjétek s hogy szabadságuknak

határt szabjatok. Egyébiránt: ha jól neveltétek gyermekeiteket ifjuságuktól fogva, bizonyára ők sem fognak némák maradni a ti bölcs és igazságos intéseitekre. Lelkiismeretük ekkor minden kétségen kivül ennek tudatára fog ébredni.

IV.

Némely szülők azt gondolják, hogy eleget tettek, ha gyermekeiket, hogy kiképezzék, valamely jó hirnevü intézetbe adták. Ez igen nagy tévedés. Mert jóllehet kimüvelt és buzgó tanitók igen sokat érhetnek el az ifjuságnak tudományban és jámborságban való kiképzése körül, azonban csalódik az ember, ha azt hiszi, hogy ez elégséges. A tanítók a napnak csak igen kevés óráiban látják a gyermekeket; ők ugyan elvetik a jó magot az ifju szivekben és ki is csiráztatják azt, azonban e csirát fejleszteni a ti kötelességtek, hogy az bő gyümölcsöket teremjen. Őrködjetek, hogy minden közremunkálkodjék az óhajtott czél elérésére, hogy senki más elveket ne csepegtessen sziveikbe azonkivül, melyeket az iskolában nyertek és hogy otthon a cselekvési mód teljesen megegyezzék a tanitó oktatásaival, intéseivel.

Gondotok legyen rá, hogy az iskolai dolgokat sohase hanyagolják el, hogy ők minden jó tanitást öntudatosan kövessenek, hogy a házban rendetlenséget ne csináljanak és az időt gondosan dolgaikhoz mérten beosszák. Beszéljetek először a tanítókkal, mert ezek legkönnyebben figyelmessé tehetnek benneteket gyermekeitek hibáira, a legjobban tudják vá-

zolni azon dolgot, melyre gyermekeiteknek leginkább van képessége, hajlama és leginkább kezeitekbe adhatják az eszközöket, melyek segélyével azokat bátorithatjátok, hogy hanyagságukat legyőzzék s melyek által kimutathatjátok, hogy mily élénken érdekel benneteket az ő előmenetelök s mennyire elszomorit hanyagságuk. Mennél inkább kimutatjátok nekik, hogy előmenetelök sziveteken fekszik, annál nagyobb lesz buzgalmuk.

V.

Hátra van még, hogy szóljunk arról, mit tanuljon az ifjuság. Nem szólok itt azon szülőkről, a kik már születésüktől fogva szükebb és mostohább viszonyok között élvén, gyermekeiket mesterségre, iparra adják; hanem azokról, a kik tehetősebbek lévén, gyermekeiket a tudományos pályára szánták. És itt legelsőbben is meg kell jegyeznünk, hogy nem helyesen teszünk, ha a gyermeket oly világi pályára adjuk, mely elébe vág jövendő pályaválasztásának. A mi nem épen annyit jelent, mint hogy adjuk a szerzetesek kezébe vagy szemináriumba; nem annyit jelent, hogy szánjuk a papi pályára, még mielőtt ezzel megismerkedett volna, mint a mely intézetekbe és szemináriumokba csak a tehetségeseket küldik, mint kiknek kilátásuk lehet nagy előmenetelre, a mire vágyódnak, a mint hogy ezt nap nap után láthatjuk, hogy ugy történik; hanem azt akarjuk vele mondani, hogy nincs helyén a kényszer, hogy a gyermeket valami katonai intézetbe, vagy technikára küldjük s

igy már utját álljuk annak, hogy valamikor szabadon válassza meg pályáját vagy tanulmányait. És ha az ifju később netán a jogot vagy orvosi pályát választaná, e korban midőn annyira magasztalják és hangoztatják a szabadságot, csak nem fogjuk akadályozni, hogy szabadon válaszszon? Mért tegye ki magát a katona élet örvényeinek? Mért lépjen oly pályára, melyre sem hajlama, sem kepessége? Sokkal okosabb akkor oly tudományos iskolába adni, a honnét utóbb szabadon mehet át azon szakhoz, melyet különösen művelni akar és azon térre, melyre magát hivatva érzi. Helyén volna még némelyest szólni azokról, a kik az egyetemet látogatják. De vajmi kevés van vagy egyáltalán nincs is, a melyről előnyösen lehetne szólni. Azért is magán ellátásukra legyen gondotok, hogy a mennyire lehetséges, jó, megbízható helyet biztositsatok számukra, a mi pénzbeli áldozat nélkül aligha fog sikerülni! És mivel a tanárokat nem választjátok, legalább arról gondoskodjatok, hogy ne higyjenek nekik egész vakon és ha vallási fejtegetésekbe vagy hasonlókba bocsájtkoznak, figyelmeztessétek őket arra, hogy mi óvta meg a babiloni három ifjút a romlástól, hogy igy menten a veszélytől, e veszélyek, rossz társak, tanárok, emberi félelem, rossz példa és hamis elvek és áltudományok közepette is érintetlenül maradjanak a mai modern egyetemen. Ha pedig oly helyzetben volnátok, hogy gyermekeitek csak azért akarnának tanulni, hogy legyen valami czimök, a melynek révén bejutnak a világ folyásába, sem minthogy komolyan valami szaktudományt akarnának elsajátítani, akkor figyelmesen utána kellene

látnotok, hogy gyermekeitek valamelyik tudományszakra kedvet kapjanak, hogy az életben komolyan és hasznosan foglalkozzanak. Ott van a józan filozofia, fizika, világtörténelem és földisme, a rajz, festészet, földrajz és száz meg száz más nemes tudományág, a melyek mindegyike, ha ki alapos tanulmányozására adja magát, becsületére válik neki és másoknak, egyszersmind hasznára; és ez sokkal józanabb dolog, hogy annak idején hasznát vehesse, mint a csavargás, mint a hogy látjuk némely nemes család ivadékát kujtorogni és hányódni-vetődni, kávéházban, társaságokban és még más illetlenebb körökben.

VI.

Századunk, mely különösen találékony, nagy lármát ver a gimnasztikával és azt tartja felőle, hogy az egészségre nézve különösen ajánlatos, edzi az izmokat, a testre egyáltalán üdvösen hat és mint végül egy nagy tekintélyü publiczista mondja, a közerkölcsiségre jótékonyan hat. Ugy van-e ez? Hogy egy némi testgyakorlás nem árt a testnek, azt maguk az orvosok is minden időben ajánlották és hangoztatták; de hogy mind ezen előnye meg volna a tornászásnak, a melyet azok hiresztelnek, a kik, mint a kofák, jól akarják elárusítani, a mijök van, nevetséges. És pedig először, a mi illeti az egészség szempontját, hogy egy némelyik ifjúnak nem árt, helyes; de még bizonyosabb, hogy senkinek sem használ, és igen soknak egyenesen árt. Onnan a sok sérv, amely

a XIX. század haladásának dicsőségét és vivmányát hirdeti, a sok béna és rokkant, onnét a sok gerinczbaj, van olyan is, a ki leesett és még évek után is emlegeti. A leányoknak, mint még sokkal gyengédebb lényeknek, még kevésbé való és csak kárukra lehet, hacsak, mint Olaszországba számos példa hirdeti, valaki kezét, lábát, vagy nyakát nem akarja szegni, vagy kitekerni. De nem ez a tornászásnak rossz oldala. Mert annyira nem áll az, a mit némely szájhősök mondanak, miszerint a közerkölcsiséget előmozdítja, hogy inkább épen a közerkölcsiségre veszélyes. És ugyan hát miként őrizze meg a szemérmet a leány, a ki tisztességesen van öltözve, midőn oly mozdulatokat, ugrásokat kell tennie és oly állásokat elfoglalnia, a minőket a tornászásnál kívánnak? Hogy őrizheti meg a tisztesség érzetét a tanitónő, kinek mindezt mutatnia kell? És ha netán ifjú tornatanitójuk van, hányszor kell annak őket támogatni, ugrásaikban segédkezni? Oh ember, oh kor! nem ismerik be, hogy meddig lehet menni. És némelyek annyira fejökbe vették, hogy ne mondjuk oly csodabogarai az Istennek, hogy arra kárhoztattak egy némely apáczákat, hogy ha már nem tanítják, legalább azzal vegyenek részt ezen nagy jentőségü tudományban, hogy legyenek jelen. És láttuk, hogy szentesítették bizonyos városokban, a melyeknél a haladás nagyobb mérveket ölt, városi tisztviselők, hatóságok, ügyészek és más magas személyiségek jelenlétökkel a torna gyakorlatokat, akárcsak valami tudományos akademiáról volna szó; ezzel azonban még nincs vége. Vannak tanárok, a kik, hogy e nagy fontos-

ságu tudományt annál melegebben ajánlják, az anotomia titkainak mélyére hatolva, a mozdulatok hatásával fontoskodnak és a legnevetségesebb dolgokat bocsájtják világgá. Sőt tudok esetet, midőn bizonyos fiatal tanár annyira belekeveredett e pocsolyába fiatal tanítónők körében, hogy némelyek, mint természetes, elpirultak szeméremből. Mire azt a brutalis meggyőződést vetette oda szemökbe, hogy elpirulni szeméremből sokkal gonoszabb jel, és tovább végezte. A világ nem ismeri apróbb részleteit e nemes tudománynak és tovább halad, de nagyon jól tudják azok, a kik kitalálták és terjesztik és nagyon jó lenne, ha a szülők is kissé föleszmélnének, a kik kézzel-lábbal támogatják, naponta küldik tornászni leányaikat és azokra hagynák a torna-iskolát, a kik kitalálták.

VII.

Az okos Németország minap uj nevelési rendszert hozott be, a melyről pár szavunk volna. Nem nagy mesterségből áll az egész, Froebel szerint, a kinek fejében a gondolat megszülemlett, a fiukat és leányokat oda szögezve és bezárva az iskolába, a mint tényleg vannak rájok szabva dolgukat és kötelességöket, megtenni és végrehajtani nem szigorral, de legalább határozottsággal, és a fiukat a leányoktól különválva tartani. Mindez barbár idők tudatlanságának és tirannismusának szüleménye. Tudniillik ehhez csak az kell, hogy kiválaszszunk valami lehetőleg kellemes kert-helyiséget, összegyüjteni benne halomra a gyermekeket, fiukat és leányokat, között-

tük sétatereket hagyván és játékszerekkel látván el őket, a mivel eljátszhatnak, és néha-néha a mester vagy a tanitónő közöttük, miként Apolló vagy Diana a Múzsák vagy Driadok között megjelen, és előadnak nekik ilyen-amolyan kis tanulni valót, és igy a kis gyermekek, minden fáradság nélkül sajátitják el csodálatos módon az összes ismereteket. Nem kedves, nem talpra esett, nem szerencsés-e ez a módszer? Azért, ha ez netán valakinek tetszését megnyerné, több becses eredményen kivül még e három legfönségesebbe is bele kell nyugodnia. Ugy mint először: gyermekei semmit, de épenséggel semmit sem tanulnak. Még ha minden szükséges intézkedést megteszünk és minden szórakozást eltávolítunk is, ezen években a nagy elevenség miatt, vajmi lassan megy a tanulás, hátha még önkényt adunk nekik alkalmat arra, hogy szórakozzanak, nem is fognak itélet napjáig sem megtanulni semmit. A mig csak és ha csak meg nem változtatják az emberi természetet, nem lesz és nem is lehet másként. Jól tudom, hogy oda fog a dolog kilyukadni, hogy némi merész dolgokat locsognak, a mennyi épen elég arra, hogy valami vak és botor anyát ujdonságaikkal lábairól leverjenek, de ki tanítja meg őket a nyelvtan alapelemeire, a mi a müveltségnek utját megtöri, és fognak-e valaha a tudás ez elemeiből, a melyek szorgalmat és tanulmányt igényelnek, valaha valamit tudni? Aligha. És e tekintetben van-e a jövőben némi haladásra kilátás? A tudomány mindig sok fáradságot, fejtörést igényelt és még egy sem szerezte ezt meg, a ki nem fáradott érte. Tehát azon ifjak, akik hozzá szoktak

a játszva tanuláshoz, fognak annyira erőlködni, hogy szinte meggörnyednek a tanulástól? Olvasni fognak, ha kedvök tartja, újságot vagy regényt, mert az nem jár fáradsággal, de mindentől a mi elmefeszitéssel jár, irtózni fognak, és miként biztosítja a társadalom jólétét e figyelmetlen, fegyelmezetlen és tanulatlan tömeg? Végül legbecsesebb eredménye leszen e jeles nevelésnek a jó erkölcs. Azon körülmény, hogy némi különbség nélkül együtt vannak, együtt játszanak, egymással szabadon érintkeznek, és hogy lehetetlen őket ellenőrizni, igen alkalmas arra, hogy ezt fölkeltse és fejleszsze. Azt, hogy némi különbség nélkül együtt vannak és egymással kölcsönösen szabadon érintkeznek, ugy válik a nevelési rendszer pátronusai, hogy a két nembeliek a nemi tekintet föntartásával érintkeznek egymással. De mondd, nyájas olvasóm, nem ostobaság-e, a mit ez magában foglal, nem ördögi gonoszság, a mit ezzel burkolni akarnak? Nem elégszenek meg vele, már csecsemő korától fogva tönkre kell tenniök az ifjuságot. Mit lehet várni tőlük ez években, a midőn még tapasztalatuk nincs, kiváncsiságuk igen nagy van? Minő erényt lehet feltételezni e zsenge szivekben, a midőn még arról alig lehet szó? Mennyire lehet attól tartani, hogy a legvészesebb hajlamok szülemlenek meg bennök? Hogyne kinálkoznék ily fegyelmetlenség közben alkalom a rosszra? Hogyan őrizzék meg a gyermekek és leányok ártatlanságukat, a melyet még nem is ismernek, hisz még Istent és az erényt sem ismerik? És hogy ne esnének ily körülmények között bünbe? Nyomorult kor, a melyben akadtak oly sze-

mérmetlenek, a kik e rendszert behozni elég merészek voltak és még nyomorultabb szülők, a kik elég botorak és szemérmetlenek voltak arra, hogy ezt jónak látták!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XVIII. FEJEZET.

A házi rendről és hogy miként kell az ifjuságnak a világgal megismerkednie.

Hetedik eszköz. – A házi rend. — Folytatas. — Az ifjuságnak meg kell ismerkednie a világgal. — Miként történjék ez. — Folytatás. — Foglalkoztatni kell az ifjuságot. — Miként szoktassuk rá őket a jó cselekedetekre.

I.

Az eddig fölhozott eszközökhöz a jó nevelést illetőleg még csak egyet csatolunk. Ez az, mely a többit mind igazgatja s mely egyedül teszi ezeket sikeressé. S ez az eszköz a rendszeretet, melynek minden családban uralkodnia kell s mely által az idő úgy osztatik be, a mint azt minden foglalatosság megkivánja. Azelőtt oly szabályszerüleg éltek, hogy minden családban fel lehetett találni a napirendet. Azelőtt még azt hitték, hogy a nappal a munkálkodásnak ideje, az éj pedig az üdülésé. Ez, fájdalom, már nem igy van. Némelyek ébren vannak, mikor mások alusznak; mikor ezek esznek, azok sétálnak. Eme különféle szokások a családokban nagy zavart idéznek elő; eme zavar tökéletes képmása mai társadalmunk rendetlen helyzetének. Következőleg eme zavart állapot nem alaptalan oka félelmeteknek,

hogy nagyon nehezetekre fog esni ezen gyermekeitek növelésére oly szükséges eszközt megragadni. Ha az esti társaságok késő éjfélig tartanak, nyilván az esti ima megrövidül. Mert milyenek lesznek ez imák, midőn az álom az akaratot, hogy ugy mondjam — megbénitja és igy a gyermekek már félig alusznak? Természetesen azután reggel a fölkelés is későre halasztatik s igy elveszti az ember reggeli óráit. Igy azután a szent misén megjelenni teljes képtelenség. Hanem manapság csak azok törekesznek életszentségre, kik legkevésbbé jőnek számításba. Mert mire is való a penitenczia-tartás szentségének s az oltári szentségnek gyakori fölvétele? Mindezt fölöslegesnek tartják. Ilyféle életmódban jámbor lelki olvasmányok élvezése, vagy rövid elmélkedések tökéletesen lehetetlenek; igen, azt kérdem, hogy csak gondolnak-e is erre? Nem is teszek említést a házbeliek, a cselédek büntetésre méltó közönyösségéről, mert nem kell-e ezeknek házi urok példáját követni? Sem azon időpazarlásról, mely mindenkire nézve oly nagy baj, fájdalom, ezt nagyon kevésbe veszik. Csak egyedül azt mondom, hogy ilyen rendszer mellett a gyermekek tetszésüket a világ szokásaiban találják, az Istenről azonban megfeledkeznek, a jó szokásokkal fölhagynak, ellenben rosszakat elsajátítanak, úgy, hogy egy szóval lehetetlen lesz a keresztény neveléshez szükséges eszközök felhasználása. Ha valaki vállalkozni akar eme rossz szokás káros következményeinek kikutatására, meg kell vallania, hogy ez nemcsak sok jónak utját állja, hanem még sok rosszba is beleegyezését adja, szükségképpen tehát arra a következtetésre kell

jönnie, hogy szükséges a családban egy bevett napi rend. Talán sokan mosolyogva igy válaszolnak: ez nem egyéb, mint a családot kolostorrá tenni, a szülők nyakára, úgy mint a gyermekekére elviselhetetlen igát helyezni.

Erre azt válaszolhatom, hogy egy keresztény család még sokkal több, mint egy rendház; a templom szentély, melynek rendeltetése az Istennek, a dicsőség és méltóság urának annyi élő templomot készíteni, a hány neki szentelt gyermeki sziv dobog abban és ezen kötelesség annál buzgóbban töltendő be, mennél számosabbak a szülők gondjai, kötelességei; mert mennél szebbek, válogatottabbak az Istennek felajánlott gyümölcsök, annál nagyobb lesz dicsőségük is, melylyel Isten őket megjutalmazza.

II.

De a rendetlenség, mely némely házban uralkodik, még jóval nagyobb mérvet ölt, a mennyiben nemcsak a nappali jó rendet zavarja meg, hanem az egész életmód, a melyet folytatnak, egyenesen ellenkezik azzal, a mely a jó nevelést lehetségessé teszi. Mikor is kel föl némely családanya? Jól tudjuk, hogy közelebb van az idő délhez, mint a hajnalhoz. Kérdezzük már most, miként mehessen ez a templomba, miként hallgathasson ez misét? De ez már csak a vénasszonyoknak való, kik nem valók e világba; még jó, ha pár nyomoruságos miatyánkra tudnak időt szoritani; a reggelit azonban el nem engedhetik és az rövidséget egyáltalán nem szenvedhet; de még

az kell csak, hogy a többi családtagok rá várjanak. Igy a mint látjuk, a nap már jól kezdődik. Azután lejár a nap a nélkül, hogy egy szabad pillanata maradna arra, hogy akár gyermekeivel, akár saját lelkével, akár más hasznos és komoly dologgal foglalkozhassék. Mert akkor azonnal hozzá kell készülődnie a látogatásokhoz, vagy pedig viszont a látogatók fogadásához. Mert ez már általán bevett szokás, a mely minden idejöket fölemészti, azután el kell mennie bevásárolni, a mi egyik-másik kellemes foglalatossága, azután még egy-két egyéb szokott utja, ügye-baja akad, mignem megérkezik az étkezés ideje, az asztalhoz készül és megjő az est. Azt hinnők, hogy az asztaltól fölkelve, legalább kevés időt a családnak szentelhet. Dehogy, most kezdődik az igazi hadd-el-hadd. Este már mégsem lehet máshová menni, vagy egyedül járni. A kinek nincs mivel agyonütnie idejét, megnyitja termeit, ha ugyan nem megy szinházba, tánczmulatságba, estélyre, a midön is kifáradtan, bágyadtan, álmosan éjfél felé haza juthat és ágyba kerül. És ez így megy egyik nap úgy, mint a másikon és rendesen s a kép csak alig-alig változik. A mennyiben tudniillik e népség kimerítvén az élvezetek sorát, melyek ily nagyobb városban vagy helységben kinálkoznak, valamely üdülő helyen keresnek menekvést. A mint a tavasz beköszönt, a falusi üde levegőt kell keresniök, azonban ily egyszerü tájék ily puha lelkeknek nem elégiti ki igényeiket, tehát valami első rangu, világhirü tájra kell menniök, a mire kinálkozik is alkalom, mihelyt a fürdő-évad megnyilik, a hol nem testi üdülést,

hanem szórakozást keresnek lelköknek a sokféle bűn és botrány alakjában, a szabados viseletben, a melyeket mind oda visz a sokféle népség, a mely odaözönlik. Majd ha ez is lejárt, következik a városi élet a maga elegánciájával, féktelenségeivel, romlottságával, a mely a fényüzéssel együtt jár és a városi életnek kiegészitő része, megtoldva még a körülmények szerint némi szabadalommal. És ime szerencsésen lejár az év folytonos és szakadatlan mulatságokkal eltöltve. Látjátok most már magatok, hol lehet itt helye ily élet mellett a gyermeknevelésnek? Egész gondoskodásuk annyira terjed, hogy — azt is legfölebb mások jelenlétében — megteszik, hogy kissé helyre rángatják gyermekeik ruháját, azt is csak azért, hogy hirbe ne jöjjenek; de ezzel aztán meg is tettek mindent. És ez nem is lehet másként. A nevelésre idő kell és hogyan lehetne idejök erre, midőn mindig magokkal bibelődnek. A nevelés kitartást kiván és hogyan lehet szó kitartásról, mikor örökké cserélgetik tanitóikat; a nevelés lelki nyugalmat kiván, már pedig itt még csak árnyéka sincs a lelki nyugalomnak.

A nevelés megkivánja, hogy távol tartsuk a szórakozást, itt pedig keresik a túlnyomó, hozzá még a veszélyes szórakozást. A keresztény nevelés még ezenkivül megkivánja a lélek vezetését és hogy ne változtassuk a gyóntatóatyát, az áhitat gyakorlatokban való folytonos tartósságot, a vallási kötelmeknek állhatatos teljesitését. Azonban minderre nincs gondjuk. Egy gyónást végeznek évente a legelső gyóntatónál, a ki utjokba akad, csakhogy feloldozza őket,

ha nincs is tájékoztatva semmi iránt, a mitől szemei megnyilnának; egyszer áldoznak, csak úgy, a hogy, de áhitatnak nyoma sincs a szerencsétlenek egész viseletében; a szentségekhez csak immel-ámmal járulnak; hogy pedig rossz szokásaikat leküzdjék, arról még épen szó sincsen; szóval a XIX. század keresztény szellemének gyermekei, a nélkül, hogy az isteni félelem, vagy az isteni szeretet bennök lakóznék, kik csak ajkkal keresztények, mert keresztényeknek születtek, ez sem az ő vétkök, — a többiről meg nem tartoznak felelni. Óh! a ki gyermekét igy neveli, csak azután a másvilágon meg ne bánja, mert itt a világon még csak saját magokról számolnak, de a másvilágon saját hibáikon kivül még arról is sokkal szigorubban számot kellend adniok, mintsem gondolják, a mit gyermekeik elkövetnek, a szigorú itélő bírónak, Jézus Krisztusnak, a ki a gyermekeket reájok bízta.

III.

Miután oly sok eszközt és tanácsot adtam nektek az ifju növény növekedésének elősegítésére a házi körben, nem mulaszthatom el, hogy ne beszéljek azon időről is, midőn azt szabad talajba kell kiültetni.

Ha gyermekeitek azon szerencsés egyének csekély sorába tartoznak, kiket Isten az egyházi pályára hivott meg, akkor mint gonzagai sz. Alfonz, mint pazzisi szent Magdolna sértetlenül haladhatnak át a gonosz világon, anélkül, hogy azt megismernék

és ez valóban megbecsülhetetlen szerencse volna rájok nézve, minthogy azonban ezek csak ritka kivételek és a legtöbb gyermeknek az emberek közt kell élnie, és az romlottságuknak fül és szemtanujának kell lennie, miért is a józan ész azt követeli, hogy a gyermekeket, mielőbb a világba kilépnek, azzal lehetőleg meg kell ismertetni. Magától értetik, hogy, ha a föladatot nem magatok veszitek kezeitekbe, később gyermekeiteket, a tapasztalt hiány miatt, a legkülönbözőbb veszélyeknek teszitek ki és kétségkivül hajótörést fognak szenvedni, vagy pedig rossz társak által szereznek magoknak ismeretet a világ folyásáról. Ezek természetesen a legragyogóbb szinekkel fogják feltüntetni, a milyeneket a szenvedély csak adni képes. Ezen ismeret azonban azonnal létrehozza gyermekeitekben a világ iránt való vonzódást.

Ismertünk fiatal embereket, kik igen jó intézetekben, vagy igazán jámbor családokban nevelkedtek, kik rövid idő alatt annyira megváltoztak, hogy nem lehetett rájok ismerni. És mi volt ennek oka? Talán az, hogy erényök inkább külső, mint valódi, inkább önmegtagadás volt, mint benső meggyőződés? Óh nem! A valódi ok minden kétségen kivül azok tapasztalatlanságában keresendő.

Mivel nagyon visszavonultan, magokat egyszer csak gunyolódásoknak s élczelődéseknek látták kitéve, de nem sokára ők is elsajátitották az uj nézeteket és az emberektől való félelem rabszolgáivá lettek; sőt hősiesnek tartják azt még nagyobb mértékben üzni, mintha csak bocsánatot akarnának kérni, hogy

azelőtt oly kevéssé felvilágosodotthoz hasonlóan, oly félénken vették a dolgot.

Ilyen szerencsétlenség sajnálatra méltóbb, mint egy fiatal leány. Nem ismervén bizonyos tetszelgési nyilatkozatokat, el engedte magát csábíttatni hitvány, erkölcstelen emberek által. Bizalmaskodásaival és szabadságával nem törődvén, általános megvetés tárgya lőn s talán családja becsületének elvesztését okozta. S fájdalom, a mindennapi tapasztalat igazolja eme borzasztó igazságot. Nem kell-e tehát a gyengéden szerető atyának ily nagy veszélynek gyermekeitől való elhárítását minden módon eszközölnie, a helyett, hogy fátyolt von szemeik elé, mely oly sok gyalázatosságnak, oly finomul szőtt árulásnak, oly alattomosan kieszelt cselnek titkait rejtegeti? Természetesen eme tanításokat a legnagyobb óvatossággal kell intézni, nehogy a méreg észrevétlenül a vérbe hatoljon.

IV.

Ha az ember a fiatalokat a világ elveivel megismertetni akarja, meg kell várnia a megfelelő pillanatot, a kedvező alkalmat. Az én véleményem szerint ily pillanatok létrehozását egészen természetes módon két uton eszközölhetjük, tudniilik: olvasmány és társalgás által. Bizonyos korbeli fiataloknak, pl. azoknak, kiket a világba való kilépésre kell előkészíteni, adhatunk hasznos, egyszersmind mulattató könyveket; pl. történelmi munkákat, legyenek azok, akár szent, akár világi történetek, ezek majdnem mindig szolgáltat-

nak alkalmat, a beszélgetést azon pontra irányozni, melylyel őket meg akarjuk ismertetni.

Olvassatok velök egyes helyeket és vegyétek fel támpontul az utálat érzületét, hogy ilynemü érzést keltsen a bűnös tett az ő ártatlan sziveikben is, utalhattok bizonyos emberek gonoszságára és azon veszélyekre, melyek mindazokat fenyegetik, kik ezek nyomdokain járnak.

Tegyük fel például, mondja egy jeles iró, hogy bizonyos fiatal ember egy oly történeti munkát vesz kezébe, melyben Éva elcsábításának történetét, s ebből folyólag azon különbséget látja megörökítve, mely ősszüleinknek, a paradicsom örömei között és jelen nyomoruságos helyzetünk között van; ezen rögtöni változás a tökéletes boldogság állapotából a bűn szomorú állapotába s ettől folyólyag a büntetés helyzetébe, bizonyára meghatja a gyermeket s eltelik részvéttel a szerencsétlen Éva sorsa iránt. Az anya dolga azután ezen megilletődést felhasználni, azt értékesiteni, azáltal, hogy az alkalmas pillanatban részvétét kifejezze és az alkalmat felhasználja a szerencsétlenség egész nagyságának feltüntetésére, mely a fönséges paradicsomot pusztává tette, melyben csak tövisek és kórók nőnek. Eme kedvező hangulatot felhasználva, könnyen megadhatja az anya okát eme nagy szerencsétlenségnek és ilyféleképen beszélhet: Lásd mily borzasztó büntetéseknek tette ki magát a szerencsétlen Éva, ki meghallgatta a csábító kigyónak gonosz sugalmait. Eddig nem tehette ezt, és mégis elcsábitá őt hizelgő beszédeivel, midőn azt hitette el vele, hogy ha hallgat az ő

szavaira, sokkal boldogabb lesz, mint volt eddig. És ezért Évának félnie kellett volna, hogy elámíttatik, s el kellett volna zárnia füleit eme hazug hizelgések elől s ezen gyalázatos csábítót mindenkor kerülnie kellett volna.

De ő nem így tett, ő meghallgatta azt, ő nem látott ebben semmi rosszat és épen ez volt oka elestének. Igen, kedves gyermekem, fogja tovább folytatni az okos anya, a fiatal leányok úgy mint az asszonyok, ha meghallgatják a csábítónak hízelgő és dicsérő szavait, hasonlóképen járnak. A hízelgők mindig hamis barátok és ha nem így volna, bizonyára nem félnének hízelgő beszédeiket a szülők és más barátok előtt is folytatni. A kígyó tanuk nélkül beszélt Évával; így tesz a csábító is. Ő dicsérni fogja szépségteket és erényeiteket, ő nektek megengedett szerelemről, nagyrabecsülésről és tiszteletről fog beszélni; minden szavait, minden mozdulatait úgy fogja irányozni, hogy abból hidegséget és azt lehet következtetni, hogy vonzódásuk korántsem olyan, hogy viszonzást célozna. A tapasztalatlan leányka azonban azt véli, hogy már az udvariasság is azt követeli, hogy eme hazudott érzelmeket viszonozza. De mily fájdalmaitok lesznek, ha Évához hasonlóan ezen megkezdett társalgásokat tovább akarjátok folytatni; a túlságos bizalmasság a társalgásban egy férfiuval szemben mindig rossz következményeket von maga után. És minthogy csaknem mindjárt az első mulatságnál, mely pedig ártatlannak látszott, félreléptek, azért elvakíttatva, a szenvedélyek és az emberektől való félelem által legyőzetve, lassanként olyanokat engedtek

meg magatoknak, melyek nemcsak a becsületességgel ellenkeznek és Isten előtt utálatosak, hanem még a férfiak véleménye szerint is meggyalázzák a lányokat és nőket, kitévén ezeket. ismerőseik gúnyjának, megvetésének és nemcsak családjok szégyenére vannak, hanem még a vak düh és határt nem ismerő kétségbeesés áldozataivá is lesznek, úgy annyira, hogy eme tévedésöket saját vérökkel akarják lemosni és nyomorult életöknek a legszörnyübb bűn által óhajtanak véget vetni. De ha nem is jutnak mindnyájan az örvény szélére, mégsem sikerül nekik soha, hogy megbecsülhetetlen hirnevüket és szenytelen életüket visszaszerezhessék.

Hogy a számtalan példa közül csak egyet is felhozzak, nem tünteti-e fel Sámson története mind ama cselszövényeket, a melyekkel némely asszonyok élni szoktak, hogy a fiatal embereket bűnre csábítsák. Azon ifju, ki a világba léptekor nemtelen szenvedélynek enged szivében helyet, elpazarolja legdrágább idejét, elharácsolja vagyonát, tönkre teszi egészségét és sokszor életével lakol könnyelmüségeért.

Ugyan melyik asszony volt engedékenyebb Sámson ifjabb feleségénél, és melyik hajadon oly kicsapongó, mint ama a philisteusokból való nemtelen leányzó? Vajjon csak sejthette is az ifju Sámson, hogy, a kit rajongó szeretettel ölelt át, az lesz majdan legnagyobb és halálos ellensége. Mily könnyen vázolhatja a nevelő eme történet előadása alkalmával az alávaló nőszemélyek cseleit, kik csak arra törekesznek, hogy az ifjuságot elcsábítsak; mily könnyen figyelmeztetheti a nevelő tanítványait, a még nagyobb

és fenyegető veszélyekre, melyek a tapasztalatlan ifjakat ellenállhatatlanul az örvény mélyére sodorják. Ekkor azután természetesen elveszett a jámborság, egészség és kialudt a tudományszomj; misem marad más hátra, mint egy unalmas, haszontalan és szemrehányásokkal megkeserített élet. Az erkölcstelenség eme szomorú következményeinek vázolásánál nem mellőzhetem ama megjegyzést, hogy még az érzéki vágy is szentesithető, még pedig a házasság szentsége által. A házasság nem szállítja le az ember méltóságát, sőt visszavezeti az embert hivatásásának valódi czéljához.

Vajha minden fiatal ember megfontolná, hogy átadva magát a tisztátalanság bűnének, mily lelki gyötrelmeknek, lealacsonyitásnak és veszélyeknek teszi ki magát! Vajha mindennek megfontolása üdvös félelmet és ezen bűn iránt való utálatot keltene föl minden ifjuban! Vajha az örök jutalom reményében épen ellenkezőleg a szűz tisztaság erényére buzdulna mindenki. Mennyi sok veszélyt hárítanának el maguktól és mekkora előnyökre lenne nekik a tiszta becsületes élet. Ily módon, kedves szülők, előre figyelmeztethetitek gyermekeiteket mindazon veszélyekre, melyek őket életükben fenyegethetik; különösen pedig figyelmeztessétek őket a bűn iszonyatosságára és annak borzasztó következményeire.

V.

Az életnek ezerféle viszonyai között vajmi gyakran kinálkozik alkalom az ifjuságot a világgal meg-

ismertetni. Bármily szigorral is őrködjék valaki fölöttük, hogy soha fogalmuk se legyen a világról, mégis azt soha meg nem akadályozhatja, hogy tudomásukra ne jusson a sok csalás, igazságtalanság stb. stb. A világ annyira megromlott már, miszerint lehetetlenség, hogy valaki a sok botrányt meg ne lássa. Ezért kell a gyermekeket oktatni, ezek felől felvilágosítani. Midőn még kisebbek voltak, mindenesetre helyes volt, hogy ezen botrányok ismeretlenek maradtak előttük ; most azonban, midőn már felserdültek, teljesen haszontalan ezen elővigyázati szabály, még akkor is, ha eddigelé talán sikerült is gyermekeiteknek a gonoszságot a maga valóságában bemutatnotok, hogy megtanulják, mily iszonnyal kell ennek rutságától elfordulniok.

A spártaiak, hogy megutáltassák gyermekeikkel az iszákosságot, a következő eszközhöz fordultak : részeg rabszolgát mutattak nekik.

Vajjon nem tehetnétek ti is ugyanezt, hogy megmutatnátok gyermekeiteknek, mily utálatos az irigynek, a fennhéjázónak ostobasága, pöffeszkedése ; a naplopónak alattomossága, a kalandor vadsága, a hitetlen istentelensége, az önzőnek balgasága és fényűzése, szóval : mint törpíti el a lelket bárminő erkölcsi ferdeség, s mily utálatossá teszi ugyanazt az Isten szine előtt, hogy igy egész szivvel és lélekkel megutálják eme gazságukat. Nem oly szükkörü a tér, hogy egyesek családi viszonyait feltárjátok, hanem elég, ha csak azon példákat mutatjátok meg nekik, melyek senki figyelmét ki nem kerülhetik, s melyeket senki kétségbe sem vonhat. Különben ajánlható,

adjatok a fiatal ember kezébe valami tisztességes ujságot, melyből elég világos fogalmat alkothat a világról. A ki a világot csak kevéssé is ismeri, lehetetlen, hogy az be ne lássa, hogy annak elvei egyáltalán helytelenek; szükségkép kell, hogy az ilyen vagy az erények, vagy a szenvedélyek, vagy a vallás, vagy a korszellem, vagy a tett, vagy a lélek sugallatát kövesse, melyek folytán van az Istenhez, vagy a pokolba jut. Mindenesetre kell tehát a különböző jellemeket ismernie, hogy helyesen választhasson. Ily esetben valamely jó irányu vállásos munka szolgálatot tesz. Lefesti ez a legkülönbözőbb helyzeteket és ezek hatását; szemetek elé tárja a legtitkosabb csalárdságokat, melyeket Isten ellen forral e gonosz világ. Őszintén, de mégis bátran leplezi le ez a legkülönbözőbb rágalmakat és gonosz fondorkodásokat, melyeket valaha az emberi ész csak kigondolt az erkölcsiség és a vallás aláásására, megsemmisítésére.

Azon boldog korban, midőn a lelki nyugalmat még nem zavarták fel a gonosz szenvedélyek, igen könnyü szerrel arat diadalt az igazság és életszentség az igazságtalanság, hazugság és gonoszság felett; ezen korban igen könnyen lehet lángra gyullasztani a szivet a jóért, ekkor igen könnyen lehet állandósítani a gonosztól való iszonyt, az egyház iránt való szeretetet növelni és megszilárdítani a valódi idegenkedést ennek ellenségeitől. A vallási ismeretek bővülnek, az értelem sokkal könnyebben felleli a hamist a modern tévelyekben s igy majdnem öntudatlanul jámborrá, erkölcsössé, vallásossá leszen a fiatal ember.

Nem rég történt, hogy egy jóravaló anya könytelt szemekkel adott kifejezést egyik keresztény ujság szerkesztőjének, mivel levele fiait felvilágositotta azon veszélyekről, melyek sok fiatal embert fenyegetnek, s igy a biztos elromlástól megmentette. És ez természetes következménye a jól megválasztott ujságok olvasásának. Ezenkivül, hogy a tapasztalatlan fiatal ember a világot megismerhesse, szükséges, hogy hébe-korba a nyilvanosság elé lépjen.

A példabeszéd azt tartja, hogy a ki ifjukorában szerfölött okos, az előrehaladottabb korában elbutul. Azonban azt akarják-e ezzel mondani, hogy a gyermekeket a világi örömök posványába kell meriteni, szinházokba, bálokba, a czivakodás helyeire kell vinni, hogy igy a világot ismerni tanulhassák? A hit és tapasztalat elitélik az ilynemü beszédet. Azt állitom : a hit elitéli ; mert egész világosan és érthetően tanitja, hogy, az ember azon utat, melyre ifjukorában lépett, agg korában sem hagyja el, — *adolescens inxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea* (*Példabeszéd XXII. 6.*) — A mindennapi tapasztalat szemláthatólag bizonyitja, hogy az ifjun szokásai annyira erőt vesznek, hogy mintegy másod természetévé válnak, s lehetetlennek látszik neki, hogy azokat elhagyja. Ha pedig valaki azt állitja, hogy azon fiatal ember, kit a legnagyobb szigorral mindentől távol tartanak, annál zabolátlanabbá válik, mihelyt szabaddá lesz s magára hagyják, akkor sajnos igenis igazat kell neki adnunk. Magunk is tapasztaltuk, hogy azon fiatal ember, kinek nevelése folyton a legszigorubb volt, mintha csak állandó és házifog-

ságban lett volna, szabadság ideje alatt, hogy magának a kényszerért elégtételt szerezzen, mindenféle kicsapongásra adta magát. De másrészről más fiatal emberek meg, kik bölcs és gondos vezetés folytán az embereket alaposan kiismerték, csodálatos módon képesek voltak ellenállni az elromlott emberek minden csábításának.

A dolog nyitja abban áll: annyi szabadságot kell a fiatal embernek engedni, a mennyit a józan ész s lelkiismeretetek megenged. Ezzel épenséggel nem akarjuk azt mondani, hogy a fiatal egyén meghatározott kortól fogva szerzetes vagy remete életet folytasson; legyenek benső, meghitt barátai, azonban kevés számmal és ehhez még jók. Nem lehet őket a külvilágtól teljesen elzárni; vigyétek őket tehát oly családi körökbe, melyeket látogathatnak anélkül, hogy erényességük a legkisebb veszélynek is ki lenne téve. Nem tilthattok el tőlük minden könyvet, minden ujságot, hanem válaszszatok ki számukra oly tudományos müveket, oly keresztény szellemü hirlapokat, melyek semmi veszélyt nem hoznak rájuk. Adjuk meg nekik a hozzájuk illő mulatságokat is, ezektől nem tarthatjuk vissza az ily korbeli gyermekeket. Magatoknak legyen rá gondotok, hogy számukra ilyeneket szerezzetek.

Ugyanez áll a fiatal leányokra vonatkozólag is; ügyeljetek, hogy ugy legyenek öltözve, mint azt koruk és rangjuk megköveteli, maga a ruha legyen elegans, azonban kell, hogy az erkölcsösség, az illem legyen mindig a keresztény szűznek legszebb ékessége. Szerezzetek számára mindig szórakozást, mely a testet

erősíti anélkül, hogy a szellemet kiölné. Azonban ha valamely fiatal leány a kegyelemtől megvilágosítva vonakodnék ilynemü mulatságokban részt venni, ne kiséreljétek meg őt erre kényszeríteni. Mert az Ur, ki ezen nagyobb tökéletességre irányuló akaratot szivében fölkeltette, talán nagyon is kemény ítélettel sujtja azokat, kik azon szivet, mely magát egészen Neki akarja szentelni, elraboljják.

VI.

Nem elégséges a fiatalokat a világba bevezetni; hanem megfelelő foglalkozást is kell számukra keresni, nemcsak azért, mert a munka az embernek rendeltetése, hanem azért is, mert az élet munka nélkül olyan, mint az álló viz, mely megromlik, elposhad. Azon ifjak, kik magukat a kereskedésnek, vagy művészetnek szentelik, a legkönnyebben találnak foglalkozást; mert hivatásuk kötelességeinek betöltésénél fogva s az abban való kiképzés szükségessége miatt reggeltől estig igénybe vétetnek; azok ellenben, kik közhivatalokra adják magukat, legyen az orvosi vagy jogtudomány, vagy bármely más tudományág, a legkönnyebben letérnek a helyes utról, leginkább hozzászoknak a henyéléshez, mivel nincsenek lekötve a napi teendők által. Azért az atyának (mert eme kötelesség inkább hozzá, mint az anyához tartozik) a legnagyobb vigyázattal kell fölöttök őrködnie, összes rábeszélő képességét arra fordítania, hogy érdeklődést keltsen és arra bírja őket, hogy magokat egészen annak szenteljék, a mely életpályát választották.

Végre igen jó, ha az ember fáradságaik gyümölcseit élvezni engedi s őket azzal a reménynyel kecsegteti, hogy szorgalom és kitartás által csakhamar tiszteletre méltó, önálló állást fognak elfoglalhatni. A kitartás a munkában megbecsülhetetlen valami, mert az elfoglaltság védő fegyver minden bün ellenében. »*Multam malitiam docuit otiositas*,« sok gonoszra megtanít a henyélés (Sir. 33. 29.) mondja az Ur — s a tapasztalás tényesen igazolja eme közmondás igazságát: A henyélés minden bűnnek kútfeje.

Nehéz dolog oly ifjakat komoly foglalkozásra szoktatni, kik már nagy czimmel s még nagyobb gazdagsággal rendelkeznek s igy azt hiszik, hogy minden tekintetben eleget tesznek, ha jövedelmeiket elköltik. Azért az értelmes szülők egyik legfontosabb kötelességüknek tartsák gyermekeik hajlamait kikutatni s ha azok tudományos pályára kedvet s tehetséget árulnak el, ezen értelmi tehetséget kimüvelni. A történelem, a természettudományok, a politika s jogtudomány mind olyanok, melyek a nemes iránt lelkesedő ifjunak tágas teret nyitnak a tevékenységre s ha a szükséges eszközökkel rendelkezik, magát költséges kutatásoknak szentelheti, minden veszélytől meg van őrizve, s tehetségét bizonyos téren érvényesítheti. Az állami hivatalok, mint pl. a diplomaciai s közigazgatási, semmikép sem állanak a főrangu méltóságán alul; sőt ezekben a főrangú nemcsak a legtiszteletre méltóbb, de egyszersmind a legelőnyesebb foglalkozást is fogja találni. Ezen urak igen gyakran panaszkodnak, hogy a demokratikus szellem mindent át meg átjárt. Ezen panasznak, fájdalom, csakugyan van valami

alapja, de, az igaz, hogy a főranguak csekély kivétellel komoly tanulmányoktól idegenkedve, alaposabb képzettséggel nem rendelkezvén, az államot kényszerítik, hogy túlnyomólag más állásu férfiakat válasszon, mivel ezek a szükséges képzettségnek s ismereteknek biztokában vannak.

Az ifjuságnak legnagyobb része manapság megelégszik a legfáradságosabb és leggyorsabb uton szerzett ismeretekkel csak azért, hogy katonakötelezettségének mint egy éves önkéntes könnyen eleget tegyen, ő sem gondolja meg, hogy a főrangúnak mily egészen más s nagyon fontos köte lmei vannak, ki a trón és a nép között állván, másnál többet képes közvetítve kivinni. Közönséges érdekei a néphez füzik, de mindamellett ott fönn is némi nyomatékosságot szereznek neki.

Hogy azonban emez állásbeli kötelességeiket minden irányban igazán kereszténhez illő módon teljesíthessék és magasabb álláspontjuknak tiszteletet szerezzenek, korántsem elégséges csak a jövedelmeket elfogyasztani, utazni, a pénzt kidobni, hanem illik, hogy minden álláspontban terheiket megfelelő módon viseljék. A nemesi kötelmek noblesse oblige valóban nem üres szólam; ezen állás kitünő, jeles képzettséget, jellemszilárdságot követel, hogy minden álláspontban, minden körülmények között helyesen működhessék. Minden embernek azonban, ha másnemü foglalkozása nincs is, megmarad azon kötelessége, hogy saját érdekeit biztosítva, javait igazgassa és vagyonát gyarapítsa. A szülők kötelessége gyermeköket erre buzdítani, rájok mindig

többet és többet bízni, őket a gazdálkodásba bevezetni, de a fiataloknak kell azután gazdálkodásukról számot adni és a felelősséget víselni. Ebből azon igen nagy haszon támad, hogy, ha a maguk urai lesznek, tökéletesen ismerik vagyoni helyzetöket, tudják hogy hogyan kell függetlenül gazdálkodni. Különben egészen ügyvezetőik kezére, bérlőik és kormányzóik becsületére vannak utalva.

E pontban igen sok különben értelmes szülő hibázik, mert hiányzik náluk az önmegtagadás s különösen a türelem. Jóllehet, némelykor kárukra van a fiataloknak a gazdag tapasztalat, ez mégsem oly nagy baj. A gyermekeket a henyéléstől távol tartani erkölcsi kötelesség, mely előtt a többi mind háttérbe nyomul.

VII.

Az utóbbi években nagyban foglalkoztak a szeretet műveivel és az időt jól felhasználták. Kórházakat alapítottak és szereltek fel, árvaházakat, szegények iskoláit, jótékony czélu intézeteket, zeneintézeteket és hasonlókat emeltek, és abban az előnyös helyzetben voltak, hogy megtakarították a szolgálati költségeket, jótékony lelkek szolgáltatván mind a szükségeseket. De az olasz kormány mozgásba is hozott minden lehetőt és ugyancsak biztatta embereit, csakhogy a mellett, hogy nem méltatták eléggé a szolgálatokat, még meg is vontak jó díjaiktól. Hát csak rajta, ha kárpótlást talál benne, mert mindez a szabadkőmives szektának műve, a mely

zsarnokilag él a hatalommal. Ily körülmények között Krisztus Urunk lelke, a ki mindig él egyházában, uj intézményeknek adott létet, a melyek a különös időszerü szükségletek szerint segítségére legyenek a hivőknek. A paulai szt. Vincze-egyletek, a katholikus-kör, a kath. ifjusági egyletek, az országos egyletek, az általános és tartományi gyülések, a plébániai könyvtárak, jó sajtó és hirlap-intézetek s hasonlók mind megannyi eszközök, melyek a vallási szellemet és a jó erkölcsöket előmozdítják. Mindezeket pártolni nem lehetséges, de valamennyi alól kibujni nem nagyon helyes, szép és nemes dolog. De legalább az szükséges, hogy a józan szülők azt a mi módjukban áll, jól megválasztva lássák, mit tehetnének egyik vagy másik dologban. S ettől igen sok függ. Bevezetni gyermekeiket, hogy Krisztus ügyeiért lándzsát törjenek és ünnepélyesen tegyék nyilvánvalóvá, hogy semmi közük a titkos társulatok táborához és inkább ezzel szakitsanak, mint Istennel. Azon legyenek, hogy oly álláspontra helyezkedjenek, a melyet a társadalom szine-java elfoglal, a melynek józan elvei és nézetei vannak és hogy ebben megszilárduljanak; ez hathatósan támogatni fog abbeli törekvéstekben, hogy az ifjuság az emberi tekintetek ellenében meg legyen edzve, a mi az ifjuság gyalázatos sülyedésének egyik főoka. Jól tudom, hogy mindennek ellenében sok gyakorlati érv áll, de az is bizonyos, hogy az, a ki ezeket közelebbről szemléli, be fogja látni, hogy azok tényleg nem oly nyomósak. Némelyik azt mondja, elég hogy keresztény vagyok, nem szükség mindenben ezeknek a szenteskedőknek,

fanatikusoknak, barátoknak szavára adni ha nem is vagyunk fülig szentek, csak azon legyünk, hogy rosszat ne műveljünk. De mit szóljunk erre? Helyes, hogy ne vétkezzenek, de az is bizonyos, hogy jót sem cselekszenek és a kereszténynyre nem nagy dicséret, ha azt mondják, hogy semmi jót sem tesz. Már pedig ily időben, midőn a rossz könyvek, a hirlapok, iskolák, szinházak, örömünnepek és ezernyi csábító alkalmak annyit rontanak, Krisztus hitét annyira ostromolják és az egyházat annyira törekesznek elnyomni, a papságot eltiporni, a népet elrontani és Istentől eltántorítani, ily időben semmit nem tenni, a harczot föl nem venni, egy ujjat sem mozdítani, hogy legalább a rossz áramlatnak némi gátot vessünk, azt mutatja, hogy nem nagy bennünk a Krisztus iránt való buzgó szeretet, az egyház javáért való lelkesedés, a lelkek üdvösségeért való buzgólkodás. Első pillanatra elárulja az ilyen, hogy azon hideg lakatosok közül való, a kik nem engedik magokat hitökért rendes kényelmökben zavartatni. Meg fognak-e e szükkörü jóságukban maradni. Talán ha semmi erősebb szenvedély, semmi erőszak ki nem zökkenti őket belőle. S ha igen? Ők lássák. Mások azt vetik oda, hogy mindezek semmi befolyással sincsenek a közjó előmozditására, s azért haszontalanok. Nincsenek befolyással? De az Isten dicsőségét előmozdítani és jó példával elüljárni, mindig hasznos dolog. Isten nem kiván tőlünk valami nagy erőfeszítést, csak jóakaratot. Ezt becsüli és megjutalmazza. Az meg épen nem áll, hogy nincsenek befolyással a közjóra. Elég csak azt számba venni, hogy egy éven át mennyien

segíttetnek anyagilag, a mi már magában véve nagy dolog, mennyit térit ez irány a jó utra, mennyit tart vissza a rossztól, mennyi ifjunak szerez ellátást és biztosit jó nevelést, hányféleképp mozditja ez elő az istentiszteletet mindazon nagy eredmények folytán, melyek belőle származnak. Ahhoz, hogy valami jó legyen, a mi jó, nem szükséges, hogy nagy port verjen, elég, ha bent a lelkiismeret előtt és Isten szemében az. Végül azt vetik föl némelyek az említett jóirányu működés ellenében, hogy ez mindig keveredéssel, bajjal jár, vagy azt idézi elő, hogy az embernek veszett hirét költik. Erre csak azt válaszolom, hogy sajnos, úgy szokott lenni és vajha ne volna, vagy ha már úgy van, ne tartana soká; de vajjon azért abba kell-e hagynunk a jónak művelését és vajjon azért eldobjuk-e a kenyeret, mert van a kinek gyomra meg nem emészti, s a bort, mert egynémelyik megrészegszik tőle? Mig emberek leszünk, s a hol csak ember van a ki vesződik, mindig van baj, egyenetlenség, félreértértés is, összeütközés is; de hogy óvatosak legyünk eljárásunkban, hogy gyakoroljuk magunkat a türelem erényében, valamint az alázatosságban embertársainkkal és kortársainkkal szemben, ne pedig arra, hogy visszahuzódjunk mindentől és azoknak a dünnyögőknek számát szaporitsuk, kik mindenre összevonják szemöldökeiket és fontoskodva kritizálnak mindent, mindent kifogásolnak és ugyancsak vigyáznak, hogy valamikép kacsóikat a munkával be ne piszkolják.

XIX. FEJEZET.

Pályaválasztás és házasélet.

A gyermekek szabadon választják meg pályájukat — Miként legyenek a szülők gyermekeiknek segitségére a pályaválasztás dolgában? — Ne áruljuk a leányzókat. — Mely hibákat szokták a szülők elkövetni, midőn gyermekeiket el akarják látni. Miként kerüljük el a hibákat? — Mihez tartsuk magunkat, ha a gyermek megválasztotta pályáját?

I.

Ha gyermekeiteket az élettenger minden szirtjei közt átvezettétek, úgy kötelességtek nekik még a pályaválasztásnál is segédkezet nyujtani és így a nevelés zárkövét letenni. Hogy ezen dolgot alaposan tárgyalhassuk, bizonyára hosszabban kellene értekeznünk, mint ezen műnek rövidsége megengedi; csak néhány megjegyzésre szoritkozom, melyek előttem nagyon szükségeseknek látszanak.

Mindenek előtt jól jegyezzétek meg, hogy Megváltónk, az Ur Jézus Krisztus kétféle állást rendelt egyházában; az egyikhez azok tartoznak, kik az Isten törvénye szerint házasságban, vagy nőtlen állapotban élnek, a másikhoz azok, kik az isteni parancsokhoz még az evangeliumi tanácsokat is hozzákapcsolják, azaz, kik az egyházi pályára lépnek.

A házas élet tiszteletre méltó állapot, mert Isten a házasságot szentségi méltóságra emelte; de a nőtlenség még kitünőbb állapot és bizonyára a legnagyobb tökéletesség az evangeliumi tanácsok megtartásában áll. E fölött nem is kell vitatkozni, mert ez a trienti zsinat által megállapított hitcikkely.

De arra is vigyázzatok, hogy valamely pályának választása ne tökéletesen a szülőktől függjön; nagy hibát követnétek el, ha csupán világi tekintetből rábeszélnétek gyermekeiteket, hogy a papi pályára vagy valamely szerzetes rendbe lépjenek, mire ők hivatást nem éreznek; ép ily megrovásra méltó lenne, ha nekik ily szent hivatásban utjokat vágnátok, midőn arra az Istentől kiválasztattak. Mindenki előtt világos eme tétel: Isten minden embernek fönséges Ura; neki van tehát joga mindenkit arra alkalmazni, mi neki tetszik.

Isten minden léleknek megszentesitője; joga van tehát tetszése szerint osztogatni kegyelmének áldását. Isten az egész emberi társadalom alkotója és fönntartója; egyedül őt illeti meg tehát a jog, hogy minden egyes embernek kijelölje ama állást, melyet neki be kell töltenie. Isten az embernek örök boldogsága; tehát csak ő jelölheti ki az utat, a melyen és az eszközöket, a melyek segélyével hozzá eljutunk. Egy szóval: a pályaválasztás csak az isteni kegyelemtől, a Szentlélek megvilágositásától és befolyásától, a lelket fenyegető veszélyektől, annak hajlamaitól és törekvéseitől s még egyéb körülmények egész tömegétől függ, melyek oly különbözők, s oly egyediek, hogy valóban szentségtörő merénylet volna

azokkal daczolni és azokat eléggé figyelembe nem venni. Tudom, hogy ezen igazságok közönségesen kevés figyelemben részesülnek s bizonyos emberekre még kellemetlen benyomást is gyakorolnak; vannak t. i. olyanok, kik efölött olyannyira boszankodnak, hogy azt merészlik állítani, miszerint az ilyenek ama vágyat ébresztik fel a gyermekekben, hogy magukat az atyai tekintély alól kivonják, mindazonáltal ezen elvek igaz voltukból mit sem vesztenek, mert az emberi tekintély alá van vetve az isteninek. Gyermekeitek soha sem fogják tiszteletben tartani a ti tekintélyteket, hacsak ti magatok az Isten tekintélyét el nem ismeritek.

A most mondottakból két fontos következmény származik. Először tudtokra kell adnotok gyermekeiteknek, leányaitoknak úgy mint fiaitoknak, hogy teljesen szabadon választhatják maguknak ama pályát, mely nekik legjobbnak tünik föl, hogy ti semmi körülmények között sem fogjátok őket megakadályozni azon szabadságban, melyet Istentől nyertek, hogy ti nekik a pályaválasztásra vonatkozólag csak jó tanácsokat akartok adni, annélkül, hogy őket ama pályáról, melyre hivatást éreznek, visszatartanátok és hogy czélotok egyedül az, miszerint őket fölvilágosítsátok.

Másodszor meg kell őket tanítanotok ama eszközök foganatba vételére, melyek segélyével megnyerhetik Istentől a helyes pályaválasztás kegyelmét ilyenek pl.: Buzgó ima, mely számunkra jó tanácsot esdjen le Istentől és annak Szt.-Anyjától; továbbá a jámbor élet, mely mindenesetre ki fogja eszközölni

az égi kegyelmet; szigorú megvizsgálása annak, vajjon a kérdéses életpálya összeegyeztethető-e halhatatlan lelkünk örök üdvével, s hitünk változhatatlan alaptörvényeivel, s végre ily eszköz még értelmes és tapasztalt lelki vezérrel való tanácskozás.

Ha mindezt megtettétek, soha sem életükben, sem haláluk óráján nem leszen okuk megbánni választásukat.

II.

Ha a gyermekek teljes szabadsággal választották is ama pályát, melyen hasznosan munkálkodhatnak lelkük üdvén, azért nektek a kitüzött czél elérésében mégis segélyökre kell lennetek, mert a ti tapasztalataitok nekik nagyon sok körülmények között elkerülhetetlenül szükségesek lesznek. Ha az ég kiváló kegyelme lelkészi vagy szerzetesi pályára nem hívja őket, a nőtlen élet és a házasság közt kell választaniok. Ha az első iránt éreznek magokban hajlamot, ne gördítsetek utjokba semmi akadályt. De ha korunk azon hamis elve szolgál nekik indító okul ezen szilárd elhatározásra, mely a házasság kerülését azért tanácsolja, hogy annál szabadabban vethessék magokat a kicsapongás és erkölcstelenség karjaiba, akkor tekintélytek egész sulyát, összes meggyőző és tanácsoló képességteket igénybe kell vennetek, hogy őket ezen veszélyes utról visszatartsátok. Ha ellenben a szent házas állapot iránt van fiaitoknak hajlama, — ha elérték a törvényes életkort, ha képesek a házas élettel kapcsolatos terhek elviselé-

sére, — nem szabad ezen elhatározásukat ellenezneteket, különösen nem szabad oly önző, követelő igényeket támasztanotok, melyek talán sohasem teljesülhetnének, s minők, sajnos, oly gyakran nem hiányoznak a szülők részéről.

Ha lányaitok egyike számára illő összeköttetés ajánlkozik, ne hallgassatok azon előítéletre, mely azt hangoztatja, hogy várni kell, mig az idősebb nőtestvér férjhez megy ; ne vonakodjatok, ha alkalom kinálkozik, hogy lányotokat férjhez adhatjátok ; anyagi áldozatoktól való félelem soha ne képezzen e tekintetben akadályt. Csak Isten tudja, mily sok szerencsétlenség gátoltatnék meg, ha a birtokvágy oly gyakran nem tartaná kötve a szülők kezeit, kik, csakhogy magokat megszorítani ne kényszerüljenek, gyakran a legbotránkoztatóbb dolgokat sem akarják észre venni; néha pedig az önző törekvés, hogy előkelő módon élhessenek, teszi lehetetlenné a gyermekeknek a családi élet megalapitását.

Nem egyszer tapasztaltuk azt is, hogy a szülők vak, esztelen szeretetökben egyedül azért akadályozták meg a házasságot, mert nem tudtak belenyugodni azon gondolatba, hogy szeretett lányuktól válniok kell. Mondják, hogy a bölcs és hatalmas Nagy-Károly családjában történt ily eset. Ily tévedés csak teljesen korlátolt értelem szüleménye lehet.

III.

Végül még nagyobb baj, ha már a leányokról van szó, nem hogy visszatartanák a házasságtól, de

túlságosan hajszolják rá. Mire nézve sok anya megérdemli, hogy korholjuk és pedig egész szigorúan, a kik csakhogy férjet fogjanak lányuknak és eltegyék a házból, csak azon vannak, hogy fejöket bekössék. Azért tele beszélik fejöket vele, mindenre megtanítják őket, a mi csak alkalmas lehet arra, hogy valakit elhalásszanak, mindenféle fogásokra szoktatják őket, a mik alkalmasak arra, hogy a figyelmet magokra vonják, szóval mindig erre lesnek és áhitoznak. Azért szerte széjjel mutogatják őket, hogy valakit fogjanak, a ki beköti pártájokat.

Tán olvastátok a modern eseményeket, melyek Angliában történnek, a hol, úgy látszik, a protestantismus nem sokra vitte, a hol ifjak és lányok áruba bocsájtják magukat. Szemügyre veszik, latra vetik korát, szépségét, egészségi állapotát, erejét, hogy nyerészkedjenek rajta, és a vevők szintúgy mérlegelik, vizsgálják, szóval üzérkednek velök, mint a vágómarhával, vagy akár a lóval. A tudósító, a ki a kormány megbizásából küld hiteles tudósítást, felháborodva e méltatlanságon, igy kiált fel: Hogyan! emberi teremtményt vizsgáltok, méregettek, szégyen és pirulás nélkül! Hát ennyire is juthat ember ember személyében? Az ily merénylet kétségtelenül iszonyt kelt, mert nemcsak a keresztény ember szentségét tiporja sárba, és szentségteleniti meg, hanem az emberi méltóságot is.

Külszinre, ha ugy akarjátok, nem annyira visszataszitó a dolog, de lényegben ugyanaz. Fölczicomázzák, ellátják a szegény leánykákat, és

ha nem is mezítelenül, de bizonyára igen pőrén ruházva, mint valami eladó dolgot, magokkal hurczolják a társaságokba, rendes sétaterekre, színházakba a férfiak szemléjére, közszemlére a bálba, hogy megoldják a nehéz talányt, mikép lehet kisebb hozománynyal is jó előnyös fogást tenni, a mi oly veszélyes, hogy nem szükséges tovább fejtegetnünk, elég volt érintenünk. E helyett inkább szoljunk pár szót arról, mit tartunk az oly hajadonról, a ki már megérett arra, hogy férjhez menjen. Először is ne keltsük fel benne a hajlamot és vágyat beszédünkkel akarata ellenére, hanem azon legyünk, hogy megelégedett maradjon helyzetével, melyben van, mignem Isten másként rendelkezik felőle.

Azért is ne engedjük, hogy oly hiú társaságokba elegyedjék, a melyek mérföldnyiről bele bolondulnak a világba, mert ezek szivében veszélyes, titkos vágyat keltenek. Azért engedhetünk neki olyan szórakozást, mely elég tisztességes és az erényt egyáltalán nem veszélyezteti.

Végül pedig buzditsuk, hogy sorsában megnyugodjék, mert jövője Isten kezében van, a kit, ha szivében megőriz, nem fogja elmulasztani és róla is fog annak idején gondoskodni. S e czélból üdvös az áhitat lelkét fölébreszteni és mindamaz áhitat-gyakorlatokat edzeni bennük, a melyek az erényt megszilárditják és fejlesztik, a melyeket Isten azon állásra való tekintetből nyujt neki, a melyre őt szánta. De ha az ember igy tesz, mondja egy némely anya, soha sem mennek férjhez. Én pedig azt mon-

dom, hogy ez nem áll, mert a józan ifjak mindig annak adnak előnyt, már tudniillik, a kik tudnak a kártyából olvasni, legjobban tudják, hogy kik csapnak nagyobb lármát és hűhót, de nem ezek azok, a kiket az ifjak el szoktak venni. De még azt mondom, ha elég tiszteségesen nem mehet férjhez, (láthatjátok, hogy alant szólok) ezerszerte jobb lesz, ha otthon maradnak. Azok a fiatal emberek, a kik az oly hiú nők után szaladgálnak, megérdemlik, hogy a faképnél hagyják őket. Ti pedig leányatok mellé, ha van lelkiismeretetek és a mennyiben rajtatok áll, ne ássatok házatokba ily vermet, soha ne adjatok mellé oly ifjut, a kinek nincsen vallása. Mert a fiatal ember vallás nélkül, rosszabb az erdei vadnál és a legelső szenvedélyes pillanat rohamában nem lesz képes magán uralkodni és megfeledkezik a szeretetről és vérig fogja kinozni leánytokat. Meg fogja gyalázni, földre tiporni, át fogja lépni nem állása korlátait, de a hitvesi hűséget, könnyekkel áztatja majd ez vánkosát és hogy fájdalmától szabaduljon, hogy ne legyen a brutális ember dühének áldozatja, idő előtt a szomoru elválás vetend házasságának véget.

A leányok, ha belekeveredtek valami mihaszna fiatal emberbe, elhitetik magukkal, hogy majd megtéritik őket, és nem csoda, mert tapasztalatlanok, mert a szenvedélytől nem látnak, hogy igy csalódnak, de ti ne ámitsátok magatokat legalább, szülők. *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* A gonosz fiatal ember gonosz lesz férfiu korában is és vad férj lesz és botrányos viseletü atya lesz, ha csak csoda nem történik, már pedig

csoda kedvünkért aligha történik. A miből azt az üdvösséges tanulságot merithetjük, hogy vagy tisztességesen adjuk férjhez, vagy ugy a mint Isten rendelte, tartsuk otthon.

IV.

A szülők, midőn gyermekök társaságáról van szó, gyakran követnek el hibákat a személymegválasztásnál. A fiatalok igen könnyen elragadtatnak a vak szenvedélyes szerelem által, ép azért nagyon is szükségük van rátok, szülők, hogy tanácsotok és tapasztalatotok segélyével kiszabaduljanak azon lény bűvköréből, ki nem méltó hozzájok. Sajnos azonban, hogy ép a szülők azok, kik igen nagy hibákat követnek el, midőn inkább az érdek, mint az ész és vallás szavára hallgatnak. Tapasztalatlan fiatal emberek gyakran lépnek nekik nem való frigyre, nem veszik gondolóra az állás- és vagyonkülönbséget, nem fontolják meg, vajjon a személy, a kivel házasságra lépni akarnak, könnyelmü, hiú és hitetlen, vagy okos, szerény, takarékos-e ; azt sem tudják, vajjon hoz-e magával annyit, hogy belőle gondatlanul élhessen, vagy legalább is az uj berendezés költségeihez, a gyermekek eltartásához stb. járulhasson : mindezzel ők nem törődnek, ez vak szenvedély, melynek ellenálni nem képesek. A szülők többnyire csak a családi és anyagi körülményeket veszik tekintetbe s gyakran épen semmit sem tekintenek a hajlamok különbözőségére, az akarat ellenkezésére, mely a fiatal leány szivében lakik a férfi iránt, kivel

összekötni akarják, sőt a korkülönbség sem képez előttük akadályt. Az előbbi tévedésnek következményei ama szerencsétlen házasságok, melyek a mily rövid ideig tartanak, gyakran oly sok botrányt okoznak, oly nagy feltünés közt bontatnak föl és hosszas pereket okoznak.

Azok pedig, kik a második tévedésbe estek, kik t. i. minden a családra, erénységre, vagyon- és állásra vonatkozó tekintetet mellőznek, kik föllobbanó szenvedélyökre hallgatnak, mely annál gyorsabban eltünik, mennél hevesebb keletkezésében, ama rossz házasságokat kötik, melyek a legrövidebb idő alatt teljesen elviselhetetlenekké válnak, s akkor vagy meg nem engedett engedékenységre vezetnek, vagy pedig rohamos sietséggel szétbontatnak. Innen van, hogy oly sok család úgyszólván elárvul, nyomasztó, gyakran kinteljes szegénységbe sülyed, viszály és gyülölség közt él, rokonsága alávalóságának tanubizonyságául kénytelen nyomorogni, s arra van kárhoztatva, hogy magára hagyatva bolyongjon az élet utain, összes rendeltetése abban látszik összpontosulni, hogy az utónemzedéknek elődeik gyászos tévedésének emlékét tanusitsák.

V.

A ki e káros következményeket elkerülni akarja, igen elővigyázónak kell lennie a választásban. Ha most gyermekeitekhez szólhatnék, emlékezetökbe idézném, hogy egyik legfontosabb és legkomolyabb kötelességök óvakodni, ne hogy titeket ily nagy je-

lentőségü ügyben megszomoritsanak akár helytelen házasság, akár pedig kevésbé tisztességes családdal való összeköttetés által

Vázolnám előttök ama jogtalanságot, melyet ők rajtatok és magukon elkövetnek, figyelmeztetném őket az Ég büntetéseire, melyeket magukra lehivnak. Ha Isten végtelen bölcsességében teljes szabadságot engedett is kinek kinek élettársa megválasztásában, de nem mentett fel senkit azon kötelezettség alól, hogy jobb belátása szerint és a keresztény józan ész törvényeinek megfelelőleg járjon el. Még sokat mondhatnék e helyen, de csak a szülők figyelmeztetésére kell szoritkoznom, hogy gyermekeiteknek a választásnál inkább a szívjóság, mint az anyagi kitünőség figyelembe vételét ajánlják, az anyagi kincsek sohasem boldogithatják a családot, ha hiányzik a vallásosság becses kincse.

Ha azonban a szándékolt házasság által Isten törvényei semmikép sem szenvednek sérelmet, akkor azonnal adjátok hozzá beleegyezésteket. Mert ha esztelenség a házasság kötésnél csak a féktelen szenvedély szavára hallgatni, annélkül, hogy az értelem- és erényre figyelnénk, nem kevésbbé kárhoztatandó két személynek, kik sehogy sem illenek egymáshoz, talán egymást nem is szeretik, tisztán anyagi okokból házas-frigyre való kényszeritése. Vezéreljétek tehát gyermekeiteket akként, hogy szabadságukat jól tudják használni, ne korlátozzátok őket jogtalanul, s különösen ne görditsetek utjokba akadályokat. Buzdithatjátok gyermekeiteket, hogy észszerű, lelki üdvükre szükséges áldozatokat hozzanak, de nem szabad önző

szándékból akaratotokat rájuk erőszakolnotok; a ti kötelességtek inkább az, hogy megakadályozzátok a helytelent, sem mint parancsoljátok azt, a mi előttetek hasznosnak látszik.

VI.

Ha pedig ezeknek megfontolása mellett jó választást tettetek, a házas frigy megkötésével nem szabad soká várakozni. Nem egyszer megtörtént, hogy a hajó, miután a mély tenger borzasztó zivatarait diadalmasan kiállotta, a kikötő előtt szenvedett hajótörést.

Nehogy hasonló szerencsétlenség érje gyermekeiteket, folyton emlékökbe kell idéznetek, hogy egy idő sem oly veszélyteljes, mint épen a jegyes állapot ideje, s hogy majdnem lehetetlen, hogy a szivtisztaság veszedelme nélkül egymást gyakrabban láthassák.

Ha Isten parancsairól van szó, a világ persze nagyon is könnyelmű; egymás látására, egymással való társalgásra a legnagyobb szabadságot, a legmesszebb menő engedélyt adja meg laza alapelveinél fogva. De a házasság szent dolog; a szent dolgokat szentül is kell véghez vinni; mivel továbbá felsőbb kegyelem szükséges ezen állapot kötelmeinek teljesitésére, és kétség kivül Isten átka van azon házasságokon, melyet bünös jegyes állapot előz meg, kiki belátja, mily nagy elővigyázattal kell ezen nehéz időt átélni. Nem szükséges megbélyegezni azon korai és éretlen ismeretségeket, melyek a házasságra vonatkozó minden kilátás és szándék nélkül kezdődtek és gyakori négy szemközt történő látogatások által,

akár otthon, vagy a házon kivül tartatnak fenn; ezek magok itélik el magokat.

A legkisebb rossz, mely innen származik, hogy e személyek egymást nevetségessé teszik, semmi szeretettel sem viseltetnek már többé szülőik és családjaik iránt és mint a mindennapi tapasztalás bizonyitja, vallásos kötelmeiket elhanyagolják.

Akkor se csökkenjen azonban a szülők éberssége, midőn minden tetszésök szerint történik, s ki van már tűzve a házasság megkötésének napja is; sőt most még szükségesebb a felügyelet, mert mennél nagyobb a frigyre lépők vonzódása, annál nagyobb mérvben nőnek a veszélyek. Különösen arra figyeljetek, hogy a látogatások ne történjenek gyakrabban, mint más ismerősöknél. Rokonaitok hirneve, gyermekeitek becsülete és saját lelkiismeretetek végett ne engedjétek meg, hogy valahol akár a házban, akár séta közben, vagy bárhol maguk legyenek. Sir az emberi lélek, ha látja, hogy némely anya mintegy szándékosan, együgyüen dönti gyermekét a romlásba, s miként halad ez a romlás utján a legveszedelmesebb és botrányosabb módon. Hogy a fiatalok bizalommal viseltetnek egymás irányában, könnyü megérteni, hisz még semmi tapasztalatuk sincsen és a szerelem elvakitá őket; de hogy a felnőtt dús tapasztalatu egyének, kik az elcsábitás minden veszélyét ismerik, megelégesznek azzal, miszerint gyermekeiknek hízelegnek és a vétkezésre képtelennek tartják, vajjon nem megfoghatatlan vakság-e ez? Ezen néhány szó legyen elég, mert a keresztény okosság minden esetben legbiztosabb kalauztok legyen.

XX. FEJEZET.

A papi hivatásról.

Minő káros a gyermeket egyházi pályára adni, ha nincs hivatása. — Miként szokták az egyházi pályára való hivatást elfojtani. — Miként bánjunk oly ifjuval, kinek az egyházi pályára van hivatása. — Ne hallgassunk a világ szavára, ha arról van szó, hogy gyermekünk az egyházi pályára lépjen. — Miként legyünk az ifjunak segélyére, a ki a helyes utról letévedett. — Befejezés.

I.

Ha gyermekeitek tanácstokra szorulnak, akkor midőn házasságukról vagyon szó, bizonyára nem kevésbbé szükséges az, ha a papi, vagy szerzetesi életre határozzák el magukat.

Ily ügyben, a mint a szentek mondják, nem vagytok jártasok és gyermekeitek iránt való szeretetetek jó tanács helyett balfogásra vezethet benneteket. Az egyedüli a mit tehettek ez : ne mondjatok ellen Isten akaratának és ne tereljétek le gyermekeiteket az igazi utról. Kettős veszélynek vagytok kitéve: gyermekeiteket a papi pályára szánjátok, noha hivatásuk erre nincsen ; vagy visszatartjátok attól, ha arra hivatva vannak. Időnkben ezen első veszély, köszönet a rágalmaknak, melyeket szünet nélkül szórnak a papok és szerzetesek ellen, hogy

fenséges állásukat gyülöletessé tegyék, nem oly gyakori.

De megtörténhetik, hogy némely atyák félreismert buzgóság, vagy önhaszon által rábiratva arra buzditják gyermekeiket, hogy a papi, vagy szerzetes pályára lépjenek. Ha igy gondolkodtok, csak azt jegyzem meg, hogy nem vettétek számitásba a kárt, mely az ily erőszakolásból gyermekeitekre háramlik, mert valamint kimondhatatlan szerencse az, ha valaki hivatással bir a papi pályára, akként nincsen nagyobb szerencsétlenség, mint hivatás nélkül arra lépni. *Corruptio optimi pessima*, legrútabb a legjobbnak elrontása.

Jó borból, ha megromlik, erős eczet leszen. Szerzetesek hivatás nélkül nem birnak szerzetesi szellemmel, már pedig a mely szerzetesben ily szellem nem uralkodik, ott nem igen maradnak el a nagy botrányok. Apáczák hivatás nélkül balgák-, kiálhatatlanokká lesznek és nem ritkán rendetlenséget és elégületlenséget hoznak a népes szerzetbe.

Sokkal nagyobb a veszély papoknál, minthogy a világban élve, sokkal nagyobb veszélyeknek vannak kitéve és ha nincsenek áthatva teljesen a papi szellem által, a mint azt azoknál tapasztaljuk, kik e szent pályára minden hivatás nélkül lépnek, csakhamar a bünalkalmak áldozatává lesznek s mélyen sülyednek. Épen a hivatás hiánya szülője azon rossz példaadásnak, a nagyon is szabad életnek és botrányoknak, melyek, mivel a pap nyújtja, a világot arra birják, hogy minden papot igazságtalan módon gyü-

löljön és őket utálatos istentelenségekkel és megvetéssel üldözzön.

Lássátok, mit várhattok, ha gyermekeiteket meggondolatlan módon valamely olyan pályára kényszeritítek, melyre Isten őt méltónak nem tartja.

Kárhozatba juttattok egy lelket, mely minden áron le akarja magáról rázni azon igát, melyet a papi állás nyakába akasztott; rémülésbe ejtitek a világot gyermeketek botránkoztatása által s e méltatlan pap bűnös élete folytán okot szolgáltat arra, hogy a hitetlenek szt. Egyházunkat megvessék.

II.

Hála Istennek, az általunk fentebb korholt tévedés nem valami gyakori; csak a regények- és elbeszélésekben firkálnak a kolostorokban való erőszakos visszatartásról. De mire való is a középkori zsarnokság és barbarizmus azon leleményessége, mely oly sok könnyűt facsart ki a szabadság lelkes tisztelői szemeiből.

Sokkal inkább félhetünk az ellenkező veszélytől, mert napjainkban gyakran előfordul, hogy valamely apa a fiatal emberben, vagy leányban elnyomja a pályára való kedvet, a mihelyt az kinyilvánitja. S ezt eszközölhetik különféle úton módon.

Midőn a gyermek első jelét adja annak, hogy hajlandó magát Istennek szentelni, rögtön felindulnak, tombolnak, lármáznak, csúfolódnak, fenyegetőznek és aztán kinyilvánitják, hogy soha beleegyezést ne reméljen és inkább halva óhajtják látni, mint ily szégyent megélni.

Más szülők, kik nem kisebb ellenei a papi életnek, nem heveskednek, tombolnak annyira, mindazonáltal megmozdítanak minden követ, hogy gyermekeiket a papi pályára való lépéstől visszatartsák.

Mindenekelőtt meggyőződni igyekeznek a hivatás igaz voltáról s ezért több évre elhalasztják a kívánság teljesitését; azt akarják, hogy azalatt a fiatalok mulassanak, szórakozzanak és ne merüljenek annyira az ájtatossági gyakorlatokba; hagyjanak fel a szerzetesek és apáczák meglátogatásával, kik tele beszélik fejöket, hogy ismerni tanulják magokat és a világot, talán valamely könyvből, mely ilyesféléket tartalmaz, vagy ha lehetséges, utazás által, mely kellemes szórakozást nyújt.

Ha akadályba ütköznek, segitségül hívják az egész családot; rokonok és barátok segédkezet nyújtanak. Némelyek a különösebb és legilletlenebb történeteket mesélik ezen, vagy azon zárdáról, mások ismét felhozzák minő megaláztatást kell kiállniok a szegény apáczáknak, mint gyűlölik őket, s hogy ők mint czivakodnak egymás között. És, ha találhatnak valakit, ki a szerzetet elhagyta, vagy önhibái miatt az elüljáróktól eltávolíttatott, akkor diadalmat ülnek! Mert valóban dicsőségnek tartják, ha valamely fiatal embert, vagy leányt, a szerzetes élettől visszariaszthatnak. Vagy tán azt is állitják, hogy gyermeki szeszély vagy helytelen világnézlet volt azon inditó ok, melytől késztetve a papi pályára határozták el magukat; sőt néha gonoszságukban annyira mennek, hogy azt állitják, miszerint érdekből tették e lépésöket.

Ne gondoljátok, hogy nincs alapos okuk, midőn igy cselekesznek, hisz nem egy úgynevezett világi theologia van, melynek oly készségesen szolgálunk; mely mondja: Mire való szerzetbe lépni, hogy Istennek szolgáljunk? Nem tehetünk-e otthon is eleget vallási kötelességeinknek? Nincs-e igy nagyobb hasznunk? A szerzetek ideje lejárt! Most az emberiség javáért kell munkálkodnia mindenkinek, nem pedig a szemlélődő szerzetesélet megmagyarázhatatlan renyheségének adni át magát. Csak jó világi papságra van szüksegünk, a szerzetesek fölöslegesek, a világ már nem szenvedheti őket, a közvélemény elitéli: el kell pusztulniok.

Ily elvek gyorsan terjednek szét a világban és ezekre alapítják folyton növekvő ellenszenvöket a keresztény gondolkodásmód iránt. A ki csak kissé is ismeri a világot, igazat fog nekünk adni azokat illetőleg, a melyeket e fejezetben elmondottunk.

III.

Ha igaz kath. érzelmeket ápoltok kebletekben, akkor ily alkalommal következőleg fogtok eljárni. A rágalmazásokból, melyekkel a papokat és szerzeteseket illetik, megismeritek az állás fontosságát, mert a világ romlott része esküdött ellene kiolthatatlan gyülöletet.

Ha tehát azt veszitek észre, hogy gyermeketeknek hivatása van a papi pályára, adjatok szivből hálát Istennek, mert hitetek szerint nagy kegyelemben részesitett benneteket, szolgálatára kivánván gyer-

meketeket, mondom nagy kegyelemben, mert ha hű marad szent hivatásához, önönmagát és másokat is üdvözit és egykor Jézussal bíráskodni fog az összes népek fölött. Örültök, ha gyermekeitek valamely világi hivatalt nyer, vagy más kitüntetésben részesül, s vajjon nem tudnátok-e ép annyira becsülni azon kegyelmet és kiváltságot, mely a hivő lélek előtt végtelen értékkel bir? Ha kifejezést adtatok gyermekeitek előtt választásuk feletti örömötöknek és ebbe beleegyezésteket adtátok, gondoskodjatok útról módról, a mely által biztosan megtudhatjátok, vajjon csakugyan Isten hívta-e őket.

Bizonyára nehezére esik a szülői szívnek, hogy fiukról leány javára örökre lemondjanak, de midőn arról van szó, hogy gyermeketeket az Istennek ajándékozzátok, hogy alapját vessétek örök boldogságának, nincsen okotok a panaszra.

Egyedül a lelkivezérhez tartozik azonban kutatni, vajjon van-e hivatása a gyermeknek; ő tudhatja csak azon belső okokat, melyek a gyermeket inditják, hogy ezen pályára lépjen.

IV.

A világ itélete ne ingasson meg benneteket elhatározástokban, mert a világ hazug, csaló, hitetlen. Mindenek előtt téves állitás az, hogy Istennek ép úgy szolgálhatunk a világban, mint a szerzetben; mert hitczikkely, hogy a szerzetes élet tökéletesebb, mint a világi; ezenkivül téves az is, hogy a családi élet fáradalmai közt, hol minden sokkal nehezebb és

kevesebb az ótalom, ép oly könnyen munkálhatnók üdvünket; téves továbbá, hogy nagyobb érdemünk, ha nagyobb veszélyek közt maradunk, mert gyakran az okosság parancsolja, hogy azoknak kitegyük magunkat és az alázatosság tanácsolja, hogy elkerüljük. A tapasztalás ez utóbbit kötelességünkké teszi. Téves, hogy ez elhatározásra bizonyos előrehaladott kor kivántatik, a tridenti zsinat egész más véleményben volt. Nem kell nagy súlyt fektetnünk arra, a mit a világ a különböző szerzetekről tart, elég, hogy az egyház becsüli és ótalmazza azokat. A vallásos szerzetek létezni fognak, míg az egyház fennáll; ugyanez áll a Jézus Krisztustól reájok bízott és az evangelium tanaira alapított intézeteikről is. De azt sem mondhatjuk, hogy a vallásos szerzetek fölöslegesek, ugyanis soha sem voltak szükségesebbek, mint épen napjainkban. A világnak szerzetekre van szüksége, mert jó példákra szorul, mert tanult óhajt lenni, mert tanítókkal és ápolókkal kell bírnia, kik a hitnek világosságát a pogány nemzetekre is terjeszszék, mert serény nevelőkre, minden bajaiban jó lelki atyákra, betegápolókra, szóval áldozatra kész segitőkre van szüksége.

És hála Istennek, a mindennapi tapasztalat azt bizonyítja, hogy a szerzetesek ma sem tesznek kevesebbet, mint máskor.

A mi a diadalt illeti, melylyel a világnak dicsekednek, hogy valóságos ördögi műfogásokkal valamely leányzót, vagy fiatal embert eltéritettek azon hivatásról, melyre Isten kiszemelte, a világhoz méltó diadal ez, mely büszke rá, hogy elnyerhette. Ha

könnyen lemondanak a hivatásról, biztos jele annak, hogy nem volt igazi.

Nem veszíthetjük-e el súlyos bűn folytán a hivatást? Lehetetlen-e belső magasabb sugalmaknak ellen állni? Nem hiányozhatik-e Isten iránt való hűség? És ha annyi bűnös mitsem törődik a megszentelő malaszttal, vajjon csodálható-e, hogy ily formán eljátszák a hivatás hatékony kegyelmét, vagy ha Isten vonja meg tőle? Ha valaki részesült ezen kegyelemben, mindazonáltal még sem rendelkezik annyira e kegyelemmel, hogy azt el ne veszthetné és hogy minden meggondolás nélkül kitehetné magát minden veszélynek és bűnre vivő alkalomnak. Ha már nagy gonoszság valakit, kinek hivatása vagyon, ily veszélyesen behálózni, akkor igazi ördögi tett ily diadallal dicsekedni, mert utóvégre semmi egyebet nem tettünk, mint letéritettük őt az Istenhez vezető utról, gyarapítottuk a veszélyeket és előkészitettük örök vesztét. A mult században élő hitetlenek, ezek legnagyobbja azt állitá magáról, hogy ő egyedül az isteni kegyelemnek való ellenszegülésnek, mely őt a szerzetesi pályára hívta, tulajdonítja, hogy azzá lett, a mi. Talán többen is állíthatják ezt napjainkban.

Ne raboljátok el a Megváltótól szolgáját, kit a maga számára családotokból kiválasztott, avagy a mennyasszonyt, kinek kiválasztása által benneteket megtisztelni óhajt. Legyetek meggyőződve, hogy az isteni Üdvözitő nagylelkü áldozatotokért már itt fogja megáldani házatokat; de ha megtagadjátok tőle, sok bajjal meglátogathat benneteket. Pazzizi szt. Magdolna egy bizonyos nemesnek, ki vonakodott leányát

Istennek szentelni, nagy nyomorokat jövendölt, melyek csakugyan be is következtek. Egy másiknak, ki leányában makacsul elfojtá a hivatást, azt mondá, hogy önfejüségeért nemsokára meg fog halni, a mi be is teljesedett. De hagyjuk a büntetéseket, melyekkel Isten azokat sújtja, kik gyermekök hivatását akadályozzák és gondoljunk örömmel teljes szívvel azon érdemekre, melyeknek osztályrészeseivé lesztek, ha Jézus iránt való szeretetből elváltok gyermekeitektől.

V.

Ha a szülők minden gondjukat gyermekeik helyes neveltetésére forditanák, akkor a jó nevelés drága gyümölcse, t. i. istenfélő család lenne osztályrészök. Előfordul ugyan, hogy itt-ott valamely gyermek minden fáradozás és gondoskodás daczára, Isten engedelmével még is rossz uton halad.

Az a kérdés, vajjon ily szomorú körülmények között, nem állanak-e eszközök a keresztény szülőknek rendelkezésére, hogy gyermekeiket a helyes útra vezessék? Isten segítségével bizonyára elérhetik ezt. De mindenekelőtt ne feledjék, hogy fáradozásuk, melylyel gyermeköket helyesen nevelni törekedtek, Isten előtt nem veszté el jutalmát és ez bizonyára nagy vigasztalás. Fáradozásuk következményeiért ők nem felelősek. Judás három esztendeig volt az isteni Üdvözitő oldala mellett, ki őt tanitotta és a nyomorúlt mégis csak gonosztevő, képmutató, áruló lőn. Ily tapasztalatok után nem kell csodálni, ha a szülők fáradozása, gondoskodása és erőlködése is

néha-néha gyümölcstelenek. A mi az embert ilyenkor nyugtalanítja, vagy a fölött való félelem, hogy nem tett meg mindent, a mit meg kellett volna tennie, vagy azon szemrehányás, hogy komolyan nem teljesité mindenben kötelmét. De ily alkalommal nem kell hallgatni haszontalan szemrehányásokra, hanem alázatos szívvel bocsánatot kérni Istentől, a bűnös hanyagságért.

Bizonyára nagy hibát követtetek el, ha oly komoly kötelességnek hanyagúl feleltetek meg; de midőn már egyszer hibáztatok, nem marad más hátra, mint hibátokat megsiratni, azt megutálni, és könyeitekkel, igazi bánatotokkal bocsánatért esdekelni, bizalommal Istenhez fordulni, kinek annyi eszköz áll rendelkezésére a bajt jóvá tenni, és ki, ha akar, kövekből is Ábrahám gyermekeit támaszthatja. Ha ily módon nyugalmat szereztetek lelkiismereteteknek, kutassátok fel az eszközöket, melyekkel fiatok megtérését lehetségessé tehetitek, megkönnyíthetitek és siettethetitek. Ezek a fiatalok szenvedélyeinek és életviszonyainak különféleségei szerint különbözők. A legalkalmasabb eszköz azonban az ima. Ezen eszköznek kell a többieket megelőznie és azokat kisérnie; ez az, melyhez minden körülmény közt nyulnunk kell.

Mária szeplőtelen szivéhez való fohászkodás, napjainkban már számtalan családnak vigaszt nyújtott, általa ugyanis sok elveszett lélek vezettetett az isteni Üdvözitőhöz. Ajanljátok gyermekeiteket azon egyesületek ájtatos imáiba, melyek czélja a bűnösök megtéritése. A szegények imája Isten előtt igen kedves —

kettőztessétek meg azért tehetségtek szerint alamizsnátokat. A szt. mise oly hathatós Isten haragjának megenyhitésére; ne vonjátok azért meg ezen áldozatot, hogy az annyira óhajtott megtérés létesüljön. Jézus legszentebb szive borzasztó kinokat állott ki vétkeink miatt; könyörögjetek, igen esedezzetek az ő véghetetlen jósága- és szereteteért, hogy gyermekeitek megtérése, kik inkább Ő hozzá tartoznak, mint hozzátok, tökéletes legyen.

Ezen aggodalmatokban, szülők, senki sem ért benneteket jobban az isteni mesternél; és senki sem képes jobb vigaszt nyújtani, mint Ő.

Egy szt. püspök arról biztositá egykor Monikát, ki szünet nélkül imádkozott és kedves Ágostonja tévedései fölött siránkozott, hogy egy gyermek annyi ima és könyhullatás után nem veszhet el. Vajjon nem ugyanezt fogják-e eszközölni könyeitek? Vajjon nem Jézus-e az, ki könnyeiteket kisajtolja, ki ismeri azok becsét és megszámlálja azokat? Vajjon imáink nincsenek-e az isteni Üdvözitőéivel egyesítve?

Az imával aztán kapcsoljátok egybe azon eszközöket, melyek egyszersmind parancsolatok is. Bármennyire megátalkodott is valamely fiatal ember, bármily mélyen esett is valamely fiatal leányzó, mindenkor honol keblökben egy-két jó indulat, mely megindítja, gondolkodásra és javulásra serkenti. Némelyek pl. mihelyt valamely tervüket siker koronázta, örvendenek, vagy pedig valamely szerencsétlenség folytán, melybe talán épen önhibájuk miatt jutottak, elszomorodnak, nem vetik meg a szeretettel teljes útbaigazitást.

Ily pillanatban nagy előnyötökre szolgál, ha gyermeketek lelkületét ismeritek; továbbá ilyenkor nem szabad szemetek elől téveszteni a türelmet, mely minden akadályt legyőz, a szeretetet, mely lángra gyulasztja a bánatos szivet is; végül szeretetteljes felvilágositás- és szemrehányásokkal a szunnyadozó jó érzéket a vallásra és köteles tiszteletre kell utalnotok. Ezen ösvényről vezette vissza Kortini szt. András fiát Istenhez, és tárá fel előtte azon utat, melyen később a szentség oly magas fokára jutott.

Minthogy napjainkban a gonoszság az erkölcsök lazultsága miatt igen nagy, némely esetekben nagyon különös eszközökhez kell nyúlnotok. Igy talán valamely alkalmas házasság javithatná meg az erkölcstelen életet, ha ez lehetséges, ne rettegjetek semi áldozattól, még ha addigi kiadástokat szükebbre kellene is szoritanotok, hisz gyermekeitek üdvéről van szó.

Ha ezen eszköz nem alkalmas, mikor már csaknem megköttetett a frigy, ne engedjétek meg, hogy komolyabbra forduljon a dolog, hanem emlékezzetek meg arról, hogy becsületetek elvesztése, az egész család nyomora s az ily utálatos viszonyból eredő igaztalanság forognak szóban és különösen gondoljatok Isten haragjára, mely előbb-utóbb utóléri azokat, kik bűnös módon megszentségtelenitik a házasság szentségét. Ilynemű felvilágositás bizonyára eredményre vezet, ha szeretettel történik.

Büntetésre méltó viszony felbontására igen ajánlatos valamely utazás, vagy falun való hosszabb tartózkodás.

A hitetlenség pestise ellen sem hiányoznak a szükséges eszközök. Jó könyvek olvasása igen hathatós eszköz; már pedig sok alkalmas könyvet találhattok a hitetlenek oktatására és megczáfolására. Segneri »A hitetlen mentség nélkül« czimű műve, Nikolas, Vittmann, Nevman, Hettinger, Segur és más katholikus irók már számos eltévedt lelket vezettek jó útra. Mindenkor kéznél tartsunk ily könyvet, hogy adandó alkalommal használhassuk.

Vallási igazságok felett való tanácskozások az ékesszólás hatalmával igen nagy befolyással bírnak. Hisz megtörtént, hogy számos hitetlen egy Lacordiaire, Ravignon Felix Caszlacher tanulsággal teljes előadásai folytán ismét vallásossá lett. Ha alkalmatok van ily előadáson részt venni, semmiképen se mulasszátok el.

Némelyeknek, hogy megjavuljanak, oly segitőt kell nyujtanotok, kinek társalgása előtte kellemes; másiknak állitsátok szemei elé azon fiatal embereket, kik elengedték magukat csábittatni, de ismét helyes útra tértek; emlékeztessétek szülőik példás viseletére és szeretettel párosult gondoskodására; mindez mélyen meghatja szivét.

Egy esetben mégis fel kell hagyni a jósággal és pedig akkor, midőn a fiatal ember, ki a gonoszságban mélyen sülyedt, fiatalabb testvéreit törekszik elrontani. Ilyenkor mindenesetre már minden eszközt kimeritettetek annak megtéritésére s ha nem lehet máskép, irgalom nélkül közösitsétek ki szülői házatokból. Ne tartsatok dühétől, sem ócsárlásától, hadd tomboljon és gúnyolódjék a mint tetszik, Isten majd

utját állja. Ne tartson vissza benneteket azon gondolat, hogy az a legelső alkalommal elbukott; hisz ha elvetemülése legmagasabb fokát érné is el, bizonyára ez csekélyebb baj volna, mint az egész család veszte.

Az igazi felebaráti szeretet követeli, hogy kettős baj között a kisebbet válasszuk és azért sokkal jobb nélkülözni valamely beteg tagot, mint kitéve lenni azon veszélynek, hogy az egész test elromoljék. Tekintsétek az egyházat, ki gyöngédebben szeretőbb anya, mint test szerinti anyánk s vajjon nem zárja-e ki kebeléből a zabolátlan tagokat, kik nem akarnak megjavulni. Ne késedelmezzetek példáját követni.

Azért különösen azon gyenge és félénk anyákra vetjük tekintetünket, kik félnek ezen nyomorult teremtések káromkodását hallani és nem mernek ellenök fellépni, hanem szinleg velök mindig egyetértenek és nekik mindenkor igazat adnak. Épen az ellenkezőnek kell ily alkalommal történnie. Ha hallják Istent káromolni, akkor nemtetszésöknek mély szomoruság által adjanak kifejezést és ne engedjenek meg semmit, a mit máskor megengedni szoktak. És ha e szerencsétlenek még nagyobb haraggal törnek ki, akkor ne szomorkodjanak szerfölött, mert ha látják, hogy haragjokkal és gyüleletökkel semmire sem mennek, majd már gyengébb hangot választanak, hogy kivánságuk teljesüljön.

Az atyák ne elégedjenek meg ezzel; szigorubban kell fellépniök, komolyan figyelmeztetniök, a házból való kiközösitéssel fenyegetniök és ha szük-

séges, meg is tenniök. A szelid bánásmód igen gyakran nagy hatással bir ily megátalkodottakra, de van eset, midőn határozott szigorral kell fellépni.

Végre, hogy eszközeitek alkalmazásának biztos eredménye legyen, törekvésteket következetesen keresztül is kell vinnetek és a legfőbb, hogy a szülők mindenkor összhangzóan cselekedjenek. Ezen pont végtelenül fontos, mert annál biztosabban vezetnek az eszközök eredményre, mennél egyetértőbben cselekszik az apa és anya. Hogy szt. Ágoston anyja könnyei és imái oly hathatósak valának, annak oka abban rejlik, mert ő szünet nélkül imádkozott és sirt és sohasem hagyott fel a tanácsokkal, jóllehet fia a helyett, hogy javult volna, mindig mélyebben sülyedt; daczára tanácsának, elveszté hitét; daczára minden erőlködésének, messzire menekült, hogy anyja intéseit kikerülje. De a nemes anyai szív nem szünt meg bízni Isten jóságában és mindent megtőn, a mi fia üdvére szolgált. És igy halála előtt még azon vigasza volt, hogy őt, mint bűnbánót láthatta s az égből, mint anyaszentegyházunk legnagyobb szentjét csodálhatta.

Mi akadályoz benneteket hasonló eredményt reményleni és el is érni? Azt hiszitek, hogy az Úr keze megrövidült? Vajjon nem viheti végre ma is azt, a mit valaha tett, ha igazi bizalommal fordulunk hozzá? Az Isten szavának, mely az Istent félő atyáknak áldást igér, teljesedésbe kell mennie: »Boldogok mindnyájan, kik az Urat félik, kik az ő utain járnak; boldog vagy, mivel kezed munkájával szerzett eledellel táplálkozol és jól folyik dolgod! Fele-

séged mint termékeny szőllőtő házad falai között; fiaid mint az olajfa sarjadékai asztalod körül. Ime, igy áldatik meg az ember, ki az Urat féli. Zsoltár. 127.

VI.

Ezeket tartám jónak intésül adni, hogy gyermekeiteket jól nevelhessétek. Némelyek talán azt hiszik, hogy ezen alapelvek elavult nevelésmódokon alapulnak, melyek épen nem felelnek meg századunk előrehaladott követelményeinek. Ezt már szememre lobbantották könyvem első megjelenése alkalmával. De mit feleljek erre? Csak azt mondom, hogy sem phisikai, sem irodalmi tudományról, sem ezek előhaladottságáról nem volt szándékom hozzátok szóllani; egyedül a lelki nevelésre akartam figyelmeteket forditani. És épen azért egyedül az evangelium, mely most is az, mi volt azelőtt, szolgált forrásomul. Az isteni Üdvözitő evangeliuma nem alkalmazkodik a különböző idők izléséhez és nincsen kitéve az államok változásainak. A mint a testté lett Igének szájából kikerült, olyan leszen ama napon is, midőn az Úr itélni fog a nemzetek fölött.

Tudom, hogy vannak napjainkban emberek, kik azon balhiedelemben vannak, hogy az nélkülözhető és kik azt oly elvekkel óhajtják pótolni, melyek sokkal inkább kedveznek szenvedélyöknek; de ha a fát gyümölcséről kell megismerni, akkor ily vakmerő ráfogás csak elitelendő.

Az uj nevelés módszerei mindeddig rontólag működtek. Csak vessünk néhány pillantást azon helyre,

hol a hitetlenség az igazi jámborság forrásait kiszáritá; vagy pedig a hol a modern bölcselet valamely erkölcstant teremtett, mely csak természeti igazságon alapul és meggyőződhetünk arról, hogy az evangélium szent tanai nélkül csak istentelenség és tévedés üthetik fel tanyájukat. Távolítsátok el ezen modern módszertől az udvariasság, a kecses modor fénymázát, mely a világ előtt oly kedves, és akkor már nem tünik az fel előttetek oly szépnek; feledésbe mennek az isteni erények és azok helyét mindenféle bünökkel pótoljátok. Ezen módszer előzi az igazi családi szellemet, mely a különböző tagokat egyetértéssel és szeretettel füzi össze; elfojtja a gyermek szivében a szülők iránt való tiszteletteljes alárendeltséget és ennek helyét a szabadság után való határt nem ismerő szeretet foglalja el. A vallás, melyet úgyszólván divat szerint toldanak össze és szoritanak uj rendszerbe, elveszti hatalmát és fényét, különösen azon hatalmát, melylyel a szenvedélyek folyamának utját állta, mely folytonosan dagad és rohanásában magával ragad hitet, jámborságot, erényt, rendet, erkölcsöt és békét.

A mondottak felett talán kételkedni lehetne, ha e szivszaggasztó látvány nem vonulna el szakadatlanul szemeink előtt. És azért, midőn azon fájdalomra forditom figyelmeteket, melyet éreznétek, ha látnátok, hogy gyermekeitek, kiket szültetek, a pokol lakói lesznek, azon jogos óhaj helyett, mely szerint velök örökké az égben uralkodni szeretnének; de még inkább a Megváltó iránti szeretetetekre, kinek kiontott vérét gyermekeitek vagy mindvégig áldani,

vagy lábbal taposni fogják ; kérlek benneteket még egyszer, ne kiméljetek semmi fáradságot, hogy gyermekeiteket az evangelium elvei és törvényei szerint neveljétek.

Igy legbővebb áldás leszen osztályrészetek ez életben és az vigasztalásul fog nektek szolgálni, hogy gyermekeiteket jól felneveltétek. *In vita vidit et laetatus est*, látá és örvendezett, mondja a szt. Lélek (Sir. 30. 5.) és ez fog leginkább megnyugtatni benneteket haláltok óráján, mert gyermekeitek erényes életében azok jövőjét biztosítva látjátok. *In obitu suo non est contristatus*; halála óráján nem szomorkodott (Sir. 30. 5,). És ha egyszer az égi hazában megpillantjátok, a hol velök együtt véghetetlenül boldogok lesztek, szünet nélkül hálát adtok Istennek, hogy oly bőven árasztá rátok áldását gyermekeitekben, kik mindörökké boldogok, hogy az Ő szt. nevét dicsérhetitek és magasztalhatjátok. Fiat. Fiat!

(Vége.)

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

TARTALOM.

Lap

ELŐSZÓ . . . . . III.

BEVEZETÉS. *A munka tartalma* 1

I. FEJEZET. *A gyermeknevelés jelentőségéről* 4

A nevelés különbözik az oktatástól. — A gyermeknevelés fontossága a gyermekekre nézve. — A gyermeknevelés fontossága, tekintettel az emberi társadalomra. — A károk, melyek a nevelés hiányából az emberiségre háramlanak. — A gyermeknevelés fontossága, tekintettel a szülőkre. — A gyermeknevelés könnyű volta, tekintettel a szülőkre. — A gyermeknevelés könnyű volta, tekintettel arra, a mit a gyermek a nevelés által nyer.

II. FEJEZET. *A hitről és a vallási oktatásról* 21

Az első dolog a vallás. — Ennek szükséges volta. — Első eszköz a vallás ápolására, hogy fölkeltsük a vallás iránti tiszteletet és ragaszkodást a gyermekben. — Második eszköz. Ezt az érzelmek utján beléoltani. — A vallás-oktatás. — A vallás-oktatás szükséges volta különösen korunkban. — Kik oktassák a gyermeket. — Minő alaposan kell őket oktatni.

III. FFJEZET. *Minő módon kell a vallásos szellemet a gyermekekben fölkelteni és ápolni?* 38

Kikre bizzuk a gyermekek nevelését? — Minő módon oktassuk vallási tekintetben a gyermekeket? — Ennek folytatása ifjukorukban. — A ker. oktatásban való részvétel. — A mentségek, melyek szine alatt némelyek a hitoktatás alól magokat kivonják. — Az első gyónás. — A lelkiatya

Lap

választása. — Miként kell a szt. misét hallgatni? — Az első áldozás. — Az első szent áldozás legyen ünnepélyes. — Bérmálás.

IV. FEJEZET. *Két hitellenes tévelyről, a melyektől meg kell óvnunk az ifjuságot* 53

Meg kell óvnunk az ifjuságot a tévelytől. — Első tévely. Bizonyos áhitat gyakorlatok megvetése, melyeket babonásoknak szokás tartani. — Második tévely. A vallási kötelmek elhanyagolása. — Menynyire veszélyeztetik a fönt jelzett tévelyek a lélek üdvösségét. — Harmadik tévely. A vallási közömbösség. — Miként lehet a vallási közönyt kiirtani.

V. FEJEZET. *Két más tévlyről, melyektől óvnunk kell az ifjuságot* 64

Negyedik tévely. Vigyázatlan társalkodás a hitetlenekkel. — Különösen óvatosak legyünk a protestánsokkal szemben. — Ötödik tévely. Az egyház tekintélyének kicsinylése. — Miként szálljunk szembe az egyház elleneivel? — Az egyház parancsainak megtartása. — Az egyházat tiszteletben kell tartani. — Tiszteljük a pápát.

VI. FEJEZET. *Jó erkölcsök* 80

A jó erkölcsök a családban. — A hamis elvek kiküszöbölése a családból. — Nem elég a természetes jóság az üdvösségre. — A jótékonyczélu estélyek, bálok stb. — Állatvédő egyletek.

VII. FEJEZET. *A jó erkölcsök tekintetéből szükséges elővigyázatról* 91

A helyes elvek megállapitása. — Az evangeliomi elvekre kell támaszkodni. — A kár, mely ez elvek mellőzéséből származik. — A tekintély- és kötelességtudás elve. — Miként kell ez elvet megszilárdítani. — Az élvezet-hajhászat.

VIII. FEJEZET. *Megengedett mulatságok és a velök járó veszélyek* 103

Minő mulatságokat lehet a gyermeknek megen-

Lap

gednünk.—Beléjök kell oltani a tisztaság iránt való hajlamot. — Minő gonddal kell ápolni bennök a tisztaság erényét. — A felnőttebbek bizalmaskodása és nyájaskodása. — A fényüzésről. — Illendő öltözködés. — Folytatás. — Az előbbiek megvilágitására szolgáló két példa. — A hiuság ostorozása. Az illetlen divat hiu mentegetése.

IX. FEJEZET. *Egyébb veszélyek, melyektől óvni kell az ifjuságot* 125

Vigyázni kell a szolgaszemélyzetre. — Óvatosság az idegenekkel szemben. — Hogyan óvjuk a gyermekeket a rossz társaságtól. — A magán barátkozásról. — Minden házban csak az illő szobrok, képek stb. ékesitsék a szobákat.

X. FEJEZET. *Szükséges az ifjak szenvedélyeit megfékezni* . . . 136

A nevelésben mindenek előtt a szenvedélyek ellen kell küzdenünk. — Az ifjuság szenvedélyeiről. — Hanyagság a szenvedélyek leküzdésében. — Miért hanyagolják el a szenvedélyek leküzdését, — Gyakorlati eszközök a szenvedélyek leküzdésére. — Folytatás. — A szenvedélyek meg nem fékezésének veszélyei.

XI. FEJEZET. *Az ifjuság két különös szenvedélyéről* 150

Az emberi tekintetet nagyon szükséges leküzdeni. Ezközök az emberi tekintetek leküzdésére. — A világszeretet leküzdésének szükségessége. — Igyekezzünk a világi hajlamot elfojtani.

XII. FEJEZET. *A regények, hirlapok és szinház* 158

A veszélyek, a melyek az ifjuságot fenyegetik. — Rossz könyvek. — Történelem, vigjátékok költői művek. — Regények. — Hirlapok, — Szinház. — Előszeretet a szinház iránt. — A szinházi zene. — A szini előadások nagybőjtben. — Szavalatok nevelő intézetekben.

XIII. FEJEZET 183

Mulatságok, bálok, ünnepélyek. — Gyermek-bálok.

Lap

Korcsolyázás. — Pár szó a mulatságokról. — Észrevételek a farsangra és a kirándulásokra vonatkozólag. — Egy szörnyü ellenvetés a fentebbit illetőleg. — A fürdők. — Meg kell-e az ifjúságnak ismerkednie a világgal ?

XIV. FEJEZET. *A példáról, feddésről, dorgálásról* 205
Törekednünk kell eszélyesen nevelni. — Az imádság. — A jó példa — Kerüljük a rossz példát. — Intés. — A dorgálás és ennek szükségessége. — Mely hibák büntetésre méltók. — Folytatás. — Minő büntetést mérjünk a gyermekekre ? — Minőt mérjünk reájuk, ha nagyobbak ? — Egy ellenvetés a föntebbiekre vonatkozólag.

XV. FEJEZET. *A jutalomról, dicséretről és másk özegekről* . . . 227
A káromkodásról és átkozódásról. — A gyermek szerfölött való dicséréséről. — Miképen kell cselekednünk, hogy a büntetések és jutalmazások kitűzött czéljokat elérjék. — A szülők rendes magatartása. — Nem szabad a gyermekeket elkeseriteni.

XVI. FEJEZET. *A jó nevelés általános eszközei* 247
Általános eszközök a keresztény gyermeknevelésre. — Első eszköz. Az ima. — Második eszköz. A szent miseáldozat. — Harmadik eszköz. A szentségekben való részesülés. — Folytatás. — Negyedik eszköz. Az Isten igéjének hallgatása. — Ötödik eszköz. Jó könyvek olvasása.

XVII. FEJEZET. *A tanitók- és iskolákról* 252
Hatodik eszköz. Jó tanitók és jó nevelők. — Néhány észrevétel a leányokra vonatkozólag. — A nyilvános iskolákról. — Folytatás. — Minő tanulmányra szoritsuk az ifjuságot. — Pár szó a tornázásról. — A gyermeknevelő kertek.

XVIII. FEJEZET. *A házi rendről és hogy miként kell az ifjuságnak a világgal megismerkednie* 268
Hetedik eszköz. — A házi rend. — Folytatás. — Az ifjuságnak meg kell ismerkednie a világgal. —

Lap

Miként történjék ez. — Folytatás. — Foglalkoztatni kell az ifjuságot. — Miként szoktassuk rá őket a jó cselekedetekre.

XIX. FEJEZET. *Pályaválasztás és házasélet* 291

A gyermekek szabadon válasszák meg pályájukat. Miként legyenek a szülők gyermekeiknek a pályaválasztás dolgában segitségére? — Ne áruljuk a leányzókat. — Mely hibákat szokták a szülők elkövetni, midőn gyermekeiket el akarják látni. — Miként kerüljük el e hibákat? — Mihez tartsuk magunkat, ha a gyermek megválasztotta pályáját?

XX. FEJEZET. *A papi hivatásról* 303

Minő káros a gyermeket egyházi pályára adni, ha nincs hivatása. — Miként szokták az egyházi pályára való hivatást elfojtani. — Miként bánjunk oly ifjuval, kinek az egyházi pályára van hivatása. — Ne hallgassunk a világ szavára, ha arról van szó, hogy gyermekünk az egyházi pályára lépjen. — Miként legyünk az ifjunak segélyére, a ki a helyes útról letévedett. — Befejezés.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár